

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“ – СКОПЈЕ

Магдалена Ѓорѓи Симионска

КОЛОКАЦИИТЕ И НИВНАТА ПРИМЕНА

– СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА ПОМЕЃУ АНГЛИСКИОТ И

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Докторски труд

Скопје, 2024

Докторанд:
МАГДАЛЕНА ЃОРЃИ СИМИОНСКА

Тема:
КОЛОКАЦИИТЕ И НИВНАТА ПРИМЕНА – СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА ПОМЕЃУ
АНГЛИСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Ментор:
проф. д-р Солзица Поповска,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Лектор: Ивана Блажевска

Комисија за одбрана:
проф. д-р ТОМИСЛАВ ТРЕНЕВСКИ (претседател)
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

проф. д-р СОЛЗИЦА ПОПОВСКА,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

проф. д-р ТАТЈАНА ПАНОВА-ИЃЃАТОВИЃ,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

проф. д-р АНЕТА ДУЧЕВСКА,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

проф. д-р АНЖЕЛА НИКОЛОВСКА,
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

Научна област:
Лингвистика

Датум на одбрана:

МАГДАЛЕНА ЃОРЃИ СИМИОНСКА

КОЛОКАЦИИТЕ И НИВНАТА ПРИМЕНА – СПОРЕДБЕНА АНАЛИЗА ПОМЕЃУ АНГЛИСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

АПСТРАКТ

Доброто познавање на колокациите е клучно кога станува збор за употребување на јазикот како родени говорители; оттука значајно и за усвојувањето на странските јазици, како и за толкувањето и преведувањето.

Во трудов најпрво се наведуваат различни начини на кои колокациите се дефинираат и се класифицираат во англискиот јазик, па се даваат описи и примери за дополнително појаснување и разликување на неколкуте видови на колокации. Потоа се воведува и детално се разгледува едно оригинално истражување спроведено со студенти по консекутивно и симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно од Катедрата за превод и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје во кое се анализира колку студентите ги познаваат и правилно ги употребуваат колокациите поврзани со две конкретни области – економија и политика. Истражувањето и корпусот се прибираше во период од четири академски години (октомври 2020 – јуни 2023 година). Всушност преку анализа на примерокот на колокации и грешките кои студентите ги прават во нивните толкувања се проверуваат поставените хипотези.

Резултатите ја покажаа честотата на употребата на колокациите во македонскиот јазик; многу сличната морфосинтаксичка структура на колокациите во македонскиот јазик со оние во англискиот јазик; исто покажаа дека студентите / толкувачите ги препознаваат, но не се доволно запознаени со колокациите во обата јазици; тие не ги користат колокациите за подобро да ги поделат текстовите и/или говорите на логични и значенски лингвистички целини со цел потоа и подобро да ги протолкуваат говорите, а се докажа и постоењето на интерференција при толкувањето на колокациите.

Најпосле, трудот заклучува дека околу 20 % од анализираните колокации се погрешно протолкувани од страна на студентите што ја истакнува значајноста од воведување на колокациите во наставата по странски јазик, но секако и во наставата по толкување.

Клучни зборови: *колокации, употреба на јазик како родени говорители, изучување на странски јазик, толкување, настава.*

MAGDALENA GJORGJI SIMIONSKA

**COLLOCATIONS AND THEIR APPLICATION – COMPARATIVE ANALYSIS
BETWEEN THE ENGLISH AND THE MACEDONIAN LANGUAGE**

ABSTRACT

Having a comprehensive understanding of collocations is essential for using language like a native speaker. This knowledge is particularly important for learning foreign languages, as well as for interpretation and translation.

This paper begins by discussing the various definitions and classifications of collocations in the English language. It then provides detailed descriptions and examples to differentiate between different types of collocations. The paper goes on to present an original research study conducted with students of consecutive and simultaneous interpreting from Macedonian to English and vice versa from the Department of Translation and Interpreting at the Faculty of Philology "Blaze Koneski" – Skopje where the focus is on analyzing the students' knowledge and usage of collocations related to two specific areas - economy and politics. The research and data collection spanned four academic years, from October 2020 to June 2023. In fact, by examining the collected sample of collocations and the mistakes made by the students in their interpretations, the study tests several hypotheses.

The results revealed a high frequency of collocation use in the Macedonian language, as well as a morphosyntactic structure very similar to that of English collocations. While the students/interpreters recognized collocations, they were not sufficiently familiar with them in both languages. They also did not effectively utilize collocations to better segment texts and/or speeches into logical and meaningful linguistic units, thus improve their interpretations. The study also confirmed the presence of interference in the interpretation of collocations.

Ultimately, the paper concludes that approximately 20% of the analyzed collocations were misinterpreted by the students, underscoring the importance of introducing collocations in teaching foreign languages and interpreting.

Key words: *collocations, native speaker, learning foreign language, interpreting, teaching.*

На Буби и сите мои за поддршката, а на Џенка за подарокот.

Изјавувам дека докторскиот труд го изработив самостојно, дека уредно ги цитирам сите користени извори и литература и дека трудот не е користен во рамките на други универзитетски студии или за стекнување на друго звање.

СОДРЖИНА:	
ВОВЕД.....	8
I. ПРЕГЛЕД НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	8
1 Вовед во истражувањето.....	8
1.2. Мотивација за истражувањето.....	8
1.3. Цели на истражувањето.....	10
1.4. Преглед на поглавја.....	10
II. ОПШТО ЗА КОЛОКАЦИИТЕ.....	12
2.1. Вовед во колокациите.....	12
2.1.1. Граматика и лексика.....	12
2.1.2. Фразеологијата и колокациите.....	13
2.2. Први споменувања.....	14
2.3. Дефинирање на колокациите.....	15
2.3.1. Статистичко – текстуално гледиште.....	16
2.3.2. Семантичко – синтаксичко гледиште.....	18
2.3.3. Дискурсно – реторичко гледиште.....	21
2.4. Класификации на колокациите.....	25
2.4.1. Класификацијата на Џон Синклер.....	26
2.4.2. Класификацијата на Розамунд Мун.....	27
2.4.3. Класификацијата на Мортон Бенсон.....	32
2.5. Теориски перспективи во врска со колокациите.....	34
2.5.1. Принципот на отворен избор наспроти принципот на идиом.....	35
2.5.2. Природност/неприродност на јазикот.....	36
2.6. Некои лингвистички особености на колокациите.....	39
2.6.1. Полисемија.....	39
2.6.2. Лексички особености.....	42
2.6.3. Лексички параметри за составување корпус на колокации.....	44
2.6.4. Семантичка асоцијација.....	45
2.6.5. Манипулација на стандардните колокации.....	48
2.6.6. Подвидови на колокации.....	51
2.6.7. Колокациите и стилистиката и дискурсот.....	57
2.6.8. Опсег на колокациски структури.....	59
III. ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	62
3.1. Идентификување и формулирање на истражувачкиот проблем.....	62
3.1.1. Карактер на истражувањето.....	63
3.1.2. Хипотези на истражувањето.....	63
3.2. За корпусот на ова истражување.....	64
3.2.1. Општи одлики на корпусот примери.....	66
3.2.2. Составот на корпусот примери.....	67
3.3. Методологија на истражувањето.....	71
3.3.1. Популација и примерок.....	71
3.4. Резултати од истражувањето.....	71
3.4.1. Резултати од академска година 2020/21.....	73
3.4.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од академската година 2020/21.....	74
3.4.1.2. Резултати од симултаните толкувања од академска година 2020/21.....	81
3.4.2. Резултати од академска година 2021/22.....	90
3.4.2.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од петтиот семестар во академската 2021/22 година.....	92

3.4.2.1.2. Резултати од консекутивните толкувања од шестиот семестар во академската година 2021/22 година	100
3.4.2.2. Резултати од симултаните толкувања од седмиот и осмиот семестар во академската година 2021/22	110
3.4.3. Резултати од академска година 2022/23.....	118
3.4.3.1. Резултати од консекутивните толкувања од академската година 2022/23.....	118
3.4.3.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од петтиот семестар од академската година 2022/23.....	120
3.4.3.1.2. Резултати од консекутивните толкувања од шестиот семестар од академската година 2022/23.....	126
3.4.3.2. Резултати од симултаните толкувања од академска 2022/23 година.....	131
IV. ЗАКЛУЧОК	
4.1. Заклучоци.....	140
4.2. Импликации.....	143
4.3. Примена на заклучоците.....	148
4.4. Недостатоци.....	150
4.5. Идни истражувања.....	153
БИБЛИОГРАФИЈА.....	155

ВОВЕД

I. ПРЕГЛЕД НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Вовед во истражувањето

Прашањата што е јазик, каква е поврзаноста на јазикот со општеството и која е значајноста на јазикот за човековите животи се многу стари, веројатно уште од самиот почеток на човековата интелектуална традиција. Јазикот има многу важна улога во нашите животи; неспорно најзначајната е онаа за човекова интеракција. Низ историјата на човештвото се редат бројни теории кои се обидуваат да го објаснат феноменот јазик. Нивниот развој може да се следи од концепциите за јазикот во седумнаесеттиот век на Џон Лок (John Locke) во неговото дело *An Essay Concerning Human Understanding* (1690) каде вели дека самите зборови означуваат или претставуваат идеи, преку осумнаесеттиот век и идеите на Кондијак (Étienne Bonnot de Condillac) во неговиот познат *Essai sur l'origine des connaissances* (1746) дека структурата на јазикот всушност ја отсликува структурата на мислата, па потоа самите почетоци на лингвистиката како наука засебна од филозофијата во деветнаесеттиот век кога од еден потеоретски пристап лингвистите се насочуваат кон дијахрониски метод преку кој ги споредуваат јазиците и ја истражуваат нивната историја. Потоа следува лингвистички богатиот дваесетти век со структурализмот на Де Сосир (Ferdinand de Saussure), генеративизмот на Ноам Чомски (Noam Chomsky) и најпосле конструктивизмот на Пијаже (Jean Piaget), па сè до денешно време кога повторното расчитување на теориите се чини уште позначајно за да се дојде до нови согледувања на старите јазични концепти, но и потребните откритија на современите лингвистички новитети. Една таква модерна синтаксичко-семантичко-лексичка структура која стапува на лингвистичката сцена дури во средината на дваесеттиот век се колокациите. Со оглед на тоа дека колокациите се релативно млади во светот на науката, јасно е дека истражувањата поврзани со нив се во еден вид зародиш особено на нашите простори, но поради силните влијанија кои ги имаат колокациите за изучувањето на странските јазици (настава по странски јазици) и способноста на изучувачите да говорат и звучат како родени говорители, за преведувањето и толкувањето, но и за лексиката и нејзиниот удел во и влијание врз граматиката, потребата од подлабоки сознанија за колокациите е огромна.

1.2. Мотивација за истражувањето

Науката за јазикот и граматиката, до сега, главно, обрнува внимание на синтаксичко-семантичкиот аспект на јазикот, па така во традиционалните граматики, во литературата и во наставните планови не се посветува доволно простор (дури ни воопшто) на лексиката сметајќи дека таа не е движечка сила кога станува збор за начинот на кој ги конструираме речениците и го користиме јазикот. Сепак, овие мислења и убедувања почнуваат да се менуваат и разлишуваат со појавата на технологијата и нејзиното навлегување во светот на науката. Па така научниците почнуваат сè повеќе да се служат со технологијата, а во лингвистиката таа одигрува значајна улога преку создавањето на големи корпуси на автентични текстови и можноста компјутерски да се обработуваат податоците од овие корпуси. Од еднаш, пристапот до овој огромен обем на податоци ќе го смени фокусот на поголемиот дел на лингвистичките истражувања од втората половина на дваесеттиот век кои, во суштина, се основале на интроспективно извлечени примери за кои се сметало дека се доволни за да ја прикажат човековата јазична способност или т.н. лингвистичка компетенција врз основа на лингвистичката интуиција на истражувачите (лингвистите) или

информантите кои се родени говорители на јазиците кои се истражуваат. Сега, увидот во овие податоци почнува да ја менува перцепцијата на лингвистите во врска со лексиката и нејзиното влијание и обликување на граматиката и јазикот, но започнува да дава и нови податоци, па така Синклер (John Sinclair) (1991) ќе каже: „Јазикот изгледа многу поинаку кога наеднаш се разгледува голем дел од него.“¹ Овие нови јазични анализи на големи корпуси со помош на современата технологија им овозможуваат на лингвистите да откријат дека, всушност, јазикот изобилува со зборовни комбинации кои постојано се повторуваат. Често, станува збор за комбинации на полнозначни зборови (именки, придавки, броеви, заменки, глаголи, прилози), иако не ретко и комбинации од полнозначни зборови и службени зборови (предлози, сврзници, честици).

Ова повторување на зборовни комбинации е толку често што Алтенберг (Bengt Altenberg) вели дека „приближно 70 % од зборовите во корпусот се дел од некој вид повторливи комбинации на зборови“ (Altenberg, 1991: 128). Но, оттука се наметнува и прашањето, ако овие зборовни комбинации се толку чести во јазикот (речиси три-четвртини од јазикот), дали е сè уште точно убедувањето за принципот на отворен избор (the open-choice principle), поточно мислењето дека јазикот истовремено функционира на неколку различни нивоа и дека во секој момент во тек се многу сложени шеми на избори кои ги правиме со цел да се користиме со јазик. Штом се употреби една јазична единица (збор, фраза или клауза), се отвора простор за огромен број можности кои може да следат по оваа завршена единица, а овие можности се ограничени исклучиво од граматиката. Практично сите граматички се направени врз основа на овој принцип на отворен избор. Или пак, со новиот увид во корпусите на јазиците, точен е принципот на идиом (the idiom principle) на Џон Синклер кој го воведува во неговото дело *Corpus, Concordance, Collocation* (1991) и, всушност, вели дека:

Според принципот на идиом корисниците на јазик имаат на располагање голем број на половични претходно формулирани фрази кои претставуваат поединечни избори, иако се чини дека може да се анализираат на делови.²
(Sinclair 1991: 110)

Според традиционалното видување, секое празно место самото по себе претставува избор. Но, на ова гледиште се противат многу лингвисти, меѓу кои и лингвистите Поли (Andrew Pawley) и Сајдер (Frances Hodgetts Syder) (1983) кои забележуваат дека, доколку принципот на отворен избор е точен, тој не би можел да ја објасни идиоматичноста на родените говорители ниту пак флуентноста (течно зборување). Па така, фокусот на лингвистичките истражувања се врти повеќе кон состави од два или повеќе зборови кои традиционалната структурна анализа ги игнорира. Колокациите претставуваат токму тоа, состави од два или повеќе зборови кои имаат синтаксички, семантички, но и прагматички карактеристики. Дополнително, како што веќе видовме, тие се толку чести во јазикот што се чини дека нивното подлабоко разгледување е не само повеќе од потребно, туку е и неизбежно.

Колокациската способност на корисниците на јазици е еден од најзначајните фактори кога станува збор за лексичкиот пристап и учењето на странските јазици бидејќи е

¹ Прев. М. Симионска

² Прев. М. Симионска

главен показател за природната употреба на одреден јазик од страна на човекот (употреба на јазикот како родени говорители). Оттука, секако, е значаен и за учениците/студентите по странски јазици, но и за преведувачите и толкувачите чија главна цел е јазикот на нивните преводи и толкување да биде и да звучи природно, што е пак директен резултат на правилната употреба на колокациите.

1.3. Цели на истражувањето

Предмет на ова истражување е дефинирањето/идентификувањето и класифицирањето на колокациите во македонскиот јазик и нивна споредба со колокациите во англискиот јазик. Ова се значајно сложени прашања кои сè уште не се затворени во светски рамки. Создавањето корпус на колокации во македонскиот јазик преку нивна споредбена анализа со англискиот јазик ќе овозможи класификација, а со тоа и увид во структурата на колокациите во македонскиот јазик. Понатаму ќе се добие појасна слика за тоа колку студентите по англиски јазик и студентите по толкување од македонски на англиски јазик и обратно ги препознаваат колокациите и, исто така многу значајно, како ги преведуваат/толкуваат во нивните изведби.

Воведот во истражувањето на колокациите во македонскиот јазик ќе ги дефинира колокациите кај нас и преку споредбена анализа на колокациите во македонскиот и во англискиот јазик од самиот корпус на истражувањето ќе ги класифицира истите. Преку истражувањето и увидот во структурата на примерите колокации од корпусот на ова истражување, нивните видови и нивната честота ќе се започне со институционализација на колокациите во македонскиот јазик и ќе се даде дополнителна перспектива за колокациите во англискиот јазик и општо во сите природни јазици. Сето ова ќе овозможи поголема свесност за постоењето на колокациите во јазиците и следствено зголемување на оваа свесност и во наставата по англиски јазик, како и во наставата по толкување од македонски на англиски јазик и обратно.

Целта е да се даде увид во лингвистичката структура на колокациите во македонскиот јазик, како и степенот до кој нивната структура е слична со онаа на колокациите во англискиот јазик, што ќе помогне да се дојде до сознанија за колокациите кај нас. Потоа, да се разгледа честотата на секоја одредена структура на колокации во македонскиот јазик и приближноста на оваа честота со онаа на колокациите со истата структура во англискиот јазик, така откривајќи ни значајни карактеристики на колокациите. Преку ова истражување ќе се обидеме да покажеме колку се чести колокациите во македонскиот јазик и до кој степен е таа употреба честа како и во англискиот јазик, т. е. како и во сите други светски јазици каде што колокациите се истражени. Преку анализата на примерокот толкувања на студентите во поглед на нивното препознавање и (правилната) употреба на колокациите, целта на истражувањето ќе биде да се покаже колку е силна интерференцијата (пренесување на својствата на еден јазик во друг) при толкувањата на колокациите од англиски на македонски јазик, но и обратно од македонски на англиски јазик, поради големото влијание кое го има англискиот јазик над другите јазици, вклучувајќи го и македонскиот јазик. Исто така, анализата ќе покаже дали студентите ги забележуваат и ги препознаваат колокациите во говорите и текстовите и дали го користат тоа знаење за подобро сегментирање на говорот на делови па како резултат на тоа и за подобро толкување.

1.4. Преглед на поглавја

Оваа докторска дисертација е составена од четири главни поглавја. Во првото поглавје се дава краток вовед во историјата на теоретскиот развој на лингвистичките

перспективи и релативно модерните синтаксичко-семантичко-лексички структури кои се разгледуваат во овој текст, а тоа се колокациите. Се објаснува мотивацијата за ова истражување, како и целите на истражувањето.

Во второто поглавје веќе малку подетално се раскажува за местото на колокациите во лингвистиката и како и зошто тие стануваат интерес на лингвистички истражувања. Поради фактот дека колокациите се релативно нови во науката за јазикот, даден е и интересен хронолошки преглед на првите споменувања во пишани материјали. Понатаму во ова поглавје се прави обид колокациите да се дефинираат и да се класифицираат. Поточно, бидејќи сè уште не постои општо прифатена дефиниција, ниту пак класификација на колокациите, даден е преглед на дефиниции и класификации на колокации кои според авторката на овој текст се позначајни, за да најпосле се даде работна дефиниција на колокации на авторката, како и подетално да се претстави класификацијата на колокациите која се користи за потребите на ова истражување.

Текстот продолжува со разгледување на теориската позадина и основа за темата на ова истражување, поконкретно преку теориските перспективи е даден увид во потребата на лингвистиката за подлабоко разгледување и анализирање на колокациите. Второто поглавје завршува со преглед на неколку интересни особености на колокациите во обата јазика претставени преку низа примери.

Во третото поглавје најпрво го идентификуваме и го формулираме истражувачкиот проблем, за потоа да ги објасниме карактеристиките, методологијата и хипотезите на истражувањето. Детално ги опишуваме одликите на корпусот и подробно ги разгледуваме резултатите од нашето истражување.

Најпосле, во заклучокот или четвртото поглавје ги разгледуваме заклучоците и импликациите од заклучоците, како и нивната примена. Ги наведуваме недостатоците на ова истражување и посочуваме можни идни истражувања поврзани со темата на овој научен труд.

II. ОПШТО ЗА КОЛОКАЦИИТЕ

2.1. Вовед во колокациите

2.1.1. Граматика и лексика

Општото мислење кое преовладува во минатото (а кај многу лингвисти сè уште преовладува) е дека граматиката е таа која го движи јазикот, а не лексиката. Затоа, често, граматиката и вокабуларот се третираат како две засебни категории, иако тие што се занимаваат со применета лингвистика сметаат дека оваа поделба е погрешна. Но, појавувањето на технологијата и создавањето на корпусите, како и доказите што се извлекуваат од истражувањата направени врз основа на овие корпуси, водат кон тоа дека овие сфаќања од минатото во врска со спомената дихотомија треба и да се остават во минатото, за сега да се започне со преиспитување на поранешните мислења за улогата што ја има граматиката во создавањето и употребата на јазикот. На пример, тврдењата на Ноам Чомски и неговите истомисленици дека граматиката треба да ги создава „сите и само“ точните реченици од одреден јазик се доведуваат во прашање бидејќи постојат многу ‘точни’ реченици (за целта на овој текст и колокации) за кои родените говорители ќе речат: „Да, можеш да кажеш така, но ние не велíme така.“

Уште во 1990-тите Синклер тврди дека со сè поголемиот број достапни докази (корпуси) се доведува во прашање поделбата на лексиката и синтаксата. Тој вели дека: „Граматиката го управува текстот, но не е фокусот на создавање – на значење.“³ Иако нема усогласеност за тоа кои категории се најсоодветни за кои одделни цели (лексика за зборување, синтакса за пишување итн.), консензусот на мислења меѓу оние што се занимаваат со применета лингвистика е дека поделбата на граматика и вокабулар, како засебни категории, е едноставно погрешно. На исто мислење се и авторите на капиталното дело *LGSWE*⁴ (Longman Grammar of Spoken and Written English, 1999: xxviii + 1204) кои во нивниот вовед наведуваат:

Синтаксата и лексиконот често се третираат како независни делови на англискиот јазик. Од анализата на реални текстови може да се види дека, сепак, повеќето синтаксички структури имаат придружна група на зборови или фрази кои често се користат заедно со нив.

Сè поголемиот број големи корпуси и сè посоефицицираните софтвери за анализа на текстови потврдуваат дека традиционалната дихотомија граматика/вокабулар е неоснована. Улогата која порано се сметаше дека ја има граматиката треба да се ревидира. Јазикот е во основа лексички, а јазичните модели се поместени во своевиден спектар, почнувајќи од оние што се целосно или делумно фиксни и не се генеративни, како на пример, поединечни зборови, силни колокации (или таканаречени ограничени колокации, види точки 2.3. Дефинирање на колокациите и 2.4. Класификации на колокациите), одредени идиоми и фиксни фрази/изрази, па сè до такви што се значително менливи, дури имаат и висок степен на генерализација (иако имаат извесни ограничувања), како на пример, отворени колокации (види точка 2.3. Дефинирање на

³ Прев. М. Симионска.

⁴ *LGSWE* е револуционерна граматика основана на голем корпус собран преку истражувачки проект чија цел е да ги анализира начините на кои граматиката на англискиот јазик навистина се користи. Во граматиката, преку статистички податоци, се разгледуваат причините за одредени граматички избори.

колокациите), колигации и традиционални граматички структури. Поделбата на јазикот на категории е преголемо упростување кога знаеме дека сите делови на природната употреба на јазикот се меѓусебно поврзани и зависни едни од други. Синклер (Sinclair 1991) смета дека значењето на одреден збор има силна врска со контекстот во кој се наоѓа и тој треба да се анализира не во однос на неговите вродени семантички карактеристики, туку треба да се разгледуваат лексичките и граматичките елементи со кои тој збор заедно се појавува. Синклер вели:

Познавањето на колокациските и колигацииските преференции на поединечни зборовни форми е, всушност, дел од менталната претстава на говорителите во врска со граматиката на нивниот јазик. Според тоа, едноставно не можеме да направиме јасна разлика помеѓу лексиката и синтаксата. (Sinclair 1966: 411, 1991: 102–105).⁵

2.1.2. Фразеологијата и колокациите

Фразеологијата како одделна лингвистичка дисциплина зема поголем замав кон средината на минатиот (дваесетти) век и тоа може да се види не само преку обемните истражувања, ами и преку издавањата на неколку специјализирани речници во кои се застапуваат различни теориски перспективи (Cowie & Mackin 1975; Cowie et al. 1983; Sinclair & Moon 1989, 1995), потоа преку вниманието кое сè повеќе ѝ се посветува на лексичката семантика во учебниците (Cruse 1986), лексикологијата (Carter 1987; Lipka 1991) и вокабуларот во наставата по јазик (Carter & McCarthy 1988). Сепак, кога станува збор за фразеологијата и придонесот кон нејзиното изучување, за нејзини пионери се сметаат Џон Руперт Фирт (John Rupert Firth) и неофиртијанците Мајкл Халидај (Michael Halliday) и Џон Синклер. Џон Руперт Фирт е англиски лингвист и водечка фигура во британската лингвистика во средината на минатиот, дваесетти век. Неговата работа, истражувањата и придонесот кон лингвистиката општо можеби имаат најголемо влијание во полето на обработката на природните јазици. Сепак, веројатно е најпознат како првиот лингвист кој ги разгледува и ги дефинира колокациите. Синклер, пак, е познат по улогата што ја има во развивањето на корпусната лингвистика во Велика Британија, што претставува основа за фразеолошките истражувања, како и за создавањето речници. Халидеј е познат британски лингвист кој го разгледувал јазикот како системски извор на значење. Но треба да се споменат и Розамунд Мун (Rosamund Moon) и Бенгт Алтенберг кои се исто така значајни имиња бидејќи подлабоко ги истражуваат структуралните и прагматичките теми од областа на фразеологијата. Поради фактот дека терминологијата и јасните и прецизни дефиниции во фразеологијата секогаш претставувале проблем, сега се поставува прашањето каде, во рамките на фразеологијата, се сместени колокациите. Често, различни термини се користат за да се опишат слични или идентични јазични структури, а понекогаш еден ист термин се користи за да означи два или повеќе различни јазични феномени. Така, во минатото, колокациите често не биле издвојувани како засебна група, туку биле вклучени во групата на идиоми или, пак, биле третираны како фиксни фрази. Понатаму во текстов ќе видиме дека постојат јасни граници меѓу различните видови фрази, меѓу кои се и колокациите.

⁵ Прев. М. Симионска

2.2. Први споменувања

Терминот колокација има корени во латинскиот глагол ‘collocāre’ што значи ‘да наместиш/да приредиш’ (Mahvelati & Mukundan, 2012: 205). Постојат записи дека во речникот *Вебстер – Американски речник на англискиот јазик* (Websters – American Dictionary of the English Language 1828) се среќава терминот колокација уште во 1828 година и таму е дефиниран како ‘поставка; чин на поставување; да се биде поставен, или сместен со нешто друго’.

COLLOCA'TION, *n.* [L. *collocatio*.] A setting ; the act of placing; disposition in place.

2. The state of being placed, or placed with something else.

Bacon.

Па повторно, речиси идентичното дефинирање во изданието на истиот речник, еден век подоцна, во 1928, каде за терминот колокација е наведено:

collocation . . . Act of placing, esp. with something else; state of being placed with something else; disposition in place; arrangement.

The choice and *collocation* of words. *Sir W Jones.*

. . . COLLOCATION denotes an arrangement or ordering of objects (esp. words) with reference to each other.

Сепак, вредно е да се напомене дека терминот е наведен и во друг речник печатен кон крајот на деветнаесеттиот век, а тоа е *New English Dictionary* (N.E.D. 1884 – 1928):

collocation . . . the action of setting in a place or position, esp. of placing together with, or side by side with, something else; disposition or arrangement with, or in relation to, others; the state of being so placed. Frequently applied to the arrangement of words in a sentence, of sounds, etc.

Во речникот дополнително е наведена и една семантичка варијанта со наведен пример:

“His rattling rhymes and quaint collocations.”

Во лингвистичка смисла, најпрво го користи Џејмс Харис (James Harris) уште во 1751 година во делото *Hermes: A Philosophical Inquiry Concerning Universal Grammar* (Хермес: Филозофско истражување во врска со универзалната граматика) и вели:

„Акузативот во модерните јазици кој следи по неговиот глагол, во колокацијата на зборовите.“⁶

Па потоа се среќава и кај Џон Ерл (John Earl) во 1873 година во неговото дело *Philology of the English Tongue* (Филологија на англискиот јазик):

„Сите јазици користат поголема слобода со колокациите во поезија отколку во проза.“⁷

⁶ Прев. М. Симионска.

⁷ Прев. М. Симионска.

Тука тој го користи терминот колокација во неговото поконкретно значење на релативно позиционирање на зборовите и дополнително ќе забележи: „Што се однесува до употребата на оваа функција, деловите од реченицата ја посочуваат сопствената функција преку самиот редослед на нивниот распоред.“ Потоа, за првпат го користи Палмер (Frank Robert Palmer) во 1933 и го дефинира како „комбинација на зборови кои се меѓусебно поврзани“ или кои припаѓаат на заедничко семантичко поле (на пример, зборот *ден* и зборот *ноќ*, зборовите *леб* и *млеко*, *брат* и *сестра* итн.). Сепак, во средината на дваесеттиот век, водечкиот британски лингвист Џон Руперт Фирт е тој којшто за првпат го воведува концептот за колокации во лингвистичкиот свет и ги дефинира како „заедничко појавување на одредени зборови“.

2.3. Дефинирање на колокациите

Проблемот е поставен, и доколку не се одговори ќе се појавува повторно – и повторно, токму затоа работата на лингвистот никогаш не е завршена.⁸
(T. F. Mitchell, 1975: 116)

Доколку за два система се смета дека меѓусебно се разликуваат и се независни еден од друг, секој пример на исклучок каде што едниот систем на некој начин ќе го ограничи или ќе влијае на другиот ретко се разгледува и анализира. Ова се случува само поради невообичаените карактеристики на примерот, и така, на некој начин, примерот ќе остане да „виси во воздух“. Слично, формалното и практичното раздвојување на лексиката и синтаксата води кон создавање на недефинирана група или таканаречен ‘отпад’⁹ каде во лингвистиката се сместуваат поимите идиоми, колокации, фиксни фрази и слично. Меѓутоа, кога доказите посочуваат дека значаен дел од јазикот има мешана природа (поточно, докази за спојување на лексиката и синтаксата/граматиката), тогаш првичното раздвојување на двата система треба одново да се разгледа.

Досега нема јасна и општоприфатена дефиниција за колокациите. Иако во литературата имало многубројни обиди да се долови суштината на колокациите, се чини дека ова е сè уште значително тешко за лингвистите и за лингвистиката како наука. Колокациите можеме најобопштено да ги дефинираме како групи на зборови кои често се појавуваат во меѓусебни комбинации, но оваа дефиниција воопшто не ги задоволува основните критериуми со кои се карактеризираат колокациите, како што се бројот на составни делови или елементи (зборови) во колокациите, колку често се појавува колокацијата (фреквентност на појавување), видовите на зборови од кои се или можат да бидат сочинети колокациите (видови на полнозначни зборови или на службени зборови), синтаксичките односи (по)меѓу составните делови на колокациите, семантичките структури и карактеристичните специфики на колокациите и други нивни значајни јазични признаци.

Без разлика на сето ова, многубројни специјалисти во лингвистиката кои имаат значаен удел во откривањето и истакнувањето на значајноста на колокациите за изучувањето на јазиците и новите увиди во лингвистиката воопшто, имаат направено обиди да дадат своја дефиниција за колокациите или, пак, да ги дефинираат на начин

⁸ Прев. М. Симионска.

⁹ Во литературата на англиски јазик се среќава терминот *waste* за да означи примери кои тешко се класифицираат.

кој, во најмала рака, ќе им послужи како работна дефиниција за нивните истражувања. Оттука, подолу е даден преглед на позначајните лингвисти (во доменот на изучувањата и истражувањата за колокациите) и нивните придонеси за дефинирањето на оваа засега недоволно определена структура – колокација.

Најзвучното име кога станува збор за лингвистите кои се занимаваат со колокациите е, секако, Џон Руперт Фирт (види точка 2.1.2. Фразеологијата и колокациите погоре).

Неговата дефиниција за колокациите: „Зборот ќе го познаете според друштвото во кое се наоѓа!“¹⁰ (Firth, J. R. [1951] 1957:11) веќе се смета за формална изјава, иако ова е општ осврт на колокациите кој не зема предвид речиси ни една од горенаведените карактеристики на колокациите. Сепак, како прв лингвист што почнал да се занимава со оваа тематика, сметам дека неговата дефиниција треба да го заземе и првото место во овој преглед на дефиниции.

Пред да продолжиме понатаму, а со оглед на фактот дека истражувачката литература изобилува со различни дефиниции за колокациите, но ниту една не ги задоволува условите за конечно да започне нивното разгледување и интерпретирање низ призмата на теоријата на јазикот, накратко ќе ги резимираме критериумите што често се наведуваат во литературата при дефинирањето на колокациите:

1. честота и повторување на комбинацијата на зборови (*фреквентност*);
2. ограничен лексички избор (*коселекција*);
3. семантичка транспарентност или нетранспарентност; (*разбирливост/преносно значење*);
4. синтаксички односи (по)меѓу составните делови (*граматика*);

Во повеќето дефиниции се земаат предвид еден или два од овие критериуми, а само во неколку истовремено се споменуваат квантитативните, семантичките и синтаксичките критериуми. Во уште помал број пак се вклучуваат и прагматичките фактори кои влијаат на лексичките комбинации. Но, колокациите се толку интересни и сложени што ниту овие критериуми целосно не го опфаќаат нивниот опсег на карактеристики. Во некои случаи, дури и фонолошките критериуми може да имаат улога при нивното дефинирање, класифицирање или разгледување. Така, на пример, фонолошкиот критериум е пресуден кога колокациите покажуваат алитерација или кога нивните составни делови мора да се придржуваат кон утврден редослед, иако не постојат никакви семантички или синтаксички причини за тоа. Таков пример во англискиот јазик е колокацијата *bread and butter*, но не и **butter and bread*, а во македонскиот јазик соодветник е колокацијата *мед и млеко*, но не и **млеко и мед*.

2.3.1. Статистичко – текстуално гледиште

Во зависност од потребите на истражувачите, колокациите може да се дефинираат според три различни перспективи. Првата е статистичко – текстуална, според која колокациите се дефинираат статистички. Поточно, бидејќи нема само една одредена лингвистичка дефиниција која веродостојно ќе помогне да се најдат изразите во голем број текстови на определен систематски начин, корпусната лингвистика и аналитичарите оперираат со статистика. Ова гледиште го поврзуваме со професорот

¹⁰ Прев. М. Симионска.

Мајкл Александар Кирквуд Халидеј (Michael Alexander Kirkwood Halliday) познат по тоа што ја има развиено системската функционална лингвистика (systemic functional linguistics). Тој ги формулира колокациите во поглед на статистичката веројатност и заедничкото појавување и вели:

Колокација претставува синтагматска спојка на лексички единици, која може да се измери во даден текст како веројатност дека ќе се појави на n отстапки (растојание на n лексички единици) од единица x , единиците $a, b, c...$. На тој начин секоја единица може да биде дел од голем број колокации, а единиците со кои оформува колокации може да бидат повеќе или помалку веројатни.¹¹ (Halliday 1961: 276)

Во оваа насока, Ван Рој (Van Roey) го резимира ова гледиште во поглед на изразување или ‘употреба’ на колокациите:

[колокација е] оној лингвистички феномен кога одредена лексичка единица го претпочита друштвото на друга лексичка единица наспроти нејзините ‘синоними’ поради ограничувања кои не се на синтаксичко ниво или на ниво на концептуално значење, туку на ниво на употреба¹² (Van Roey 1990: 46)

Значи, колокациите се едноставно зборови кои се појавуваат заедно во рамките на произволно одредено растојание или опсег на централен збор или *основа* (node) и на *колокат* (collocate). Ова е терминологијата според која Франц Јосеф Хаусман (Franz Josef Hausmann, 1989) ги разложува колокациите, а е прифатена од повеќето лексиколози и лексикографи. Оригиналните термини кои ги користи Хаусман се *basis* и *kollokator*. Основата (*basis*) претставува централен или основен збор кој го носи значењето на самата колокација, а колокатите (*kollokator*) подетално го објаснуваат актуелното значење на основата. Поточно, основата се употребува со нејзиното нефигуративно значење, а семантички специјализираниот колокат е врзан за основната база (основата). На пример, во англиската колокација *fatal illness* основата е *illness*, а *fatal* е колокатот. Или, пак, истата ситуација во колокацијата *фатална болест* во македонскиот јазик, каде што *болест* е основата, а *фатална* е колокатот. Во примерите *фатална болест* и *fatal illness*, што всушност претставува ‘смртоносна или судбоносна болест која е неизлечлива’, зборовите *болест* и *illness* се основите и претставуваат ‘нарушување на основните животни функции’, додека пак, зборовите *фатална* и *fatal* поблиску ја објаснуваат болеста и претставуваат колокати. Дополнително, основите *болест* и *illness* може да ги објаснуваат и многу други колокати, како на пример, *безопасна*, *краткотрајна*, *минлива* на македонски јазик и *brief*, *minor*, *short* на англиски јазик. На овој начин, за колокација се смета фреквентноста со која основите или централните зборови се појавуваат заедно со колокатите во однос на фреквентноста на заедничкото појавување на основите или централните зборови со други колокати.

¹¹ Прев. М. Симионска.

¹² Прев. М. Симионска.

Според мислењето на многу лингвисти кои се занимаваат со корпусна лингвистика, разликата помеѓу колокација и кое било друго заедничко појавување на одредени зборови е статистичкото ниво што истражувачите го одредуваат и сметаат дека е доволно за заедничкото појавување да не се смета за случајно. Ова гледиште, на некој начин, е истовремено и ‘текстуално’ бидејќи е засновано исклучиво на способноста на компјутерските програми да анализираат огромен број текстови кои може да ги чита компјутер. Синклер (1991: 68) го потврдува ова и преку пример. Веројатноста основата *set* да влезе во колокација со колочатот *off* во корпусот Кобилд¹³ е само еден наспрема еден милион или 1855 случаи/појавувања на *set* помножено со 556 случаи/појавувања на *off* од вкупно 7,3 милиони зборови. Сепак, вистинската, реална фреквентност на колокацијата е околу 550 случаи/појавувања, т. е. 70 наспрема еден милион. Оттука, изразот *set off* може да се смета за значајна колокација без да се земаат предвид други семантички и лексички размислувања/видувања (1987b: 153).

Ова статистичко гледиште ги издвојува колокациите како заедничко појавување на зборови (зборови кои често влегуваат во комбинации) и повторно појавување на зборови (комбинации кои често се појавуваат во јазикот). А статистичкото видување на јазикот им овозможува на лингвистите да увидат шеми и модели кои во нормални услови не би можеле да ги забележат користејќи ги традиционалните категории.

Во лингвистичката литература, врските помеѓу основите и колочатите се објаснуваат како граматички. Ова е така бидејќи прототипичните колокации се сочинети од именка како основа заедно со глаголот (колочат) кому, всушност, се предмет, како на пример *pay attention* на англиски јазик и *обрнува внимание* на македонски. Или пак се сочинети од именка како основа заедно со придавката (колочат) која ја модификува/определува таа именка, како на пример *bottom line* на англиски и *крајна линија* на македонски јазик. Ова е значајно бидејќи во речниците колокациите често се поделени токму според овие граматички врски (по)меѓу нивните составни делови. Па така, во речникот *Oxford Collocations Dictionary* (OCD, 2002), по правило, прво се наведени придавките кои ја модификуваат именката, па потоа се наведени глаголите на кои таа именка им е предмет. Потоа следат предлозите и најпосле фразите.

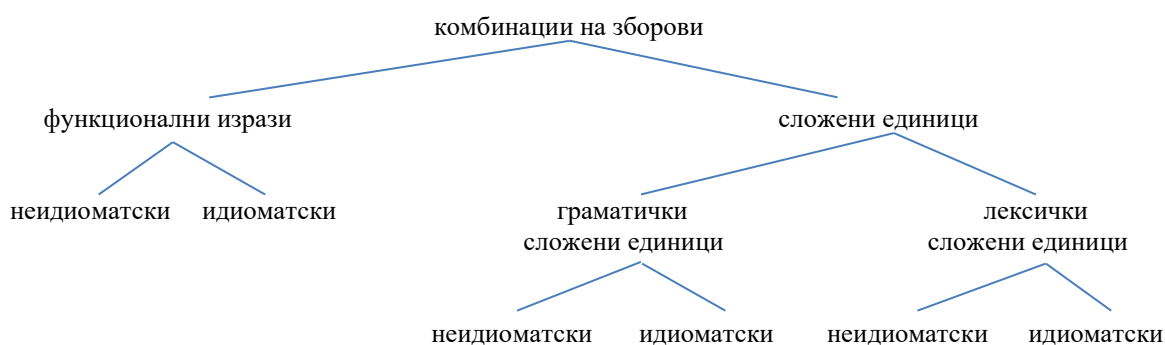
2.3.2. Семантичко – синтаксичко гледиште

Семантичко – синтаксичката традиција е спротивна на статистичко – текстуалната перспектива и таа ги дефинира колокациите како еден вид на поапстрактна врска (по)меѓу зборовите, без да се посочува фреквентноста или веројатноста на заедничкото појавување на зборовите. Така, фокусот се префрлува од текстуалното заедничко појавување на даден израз кон потенцијалот на изразот за лексичка комбинаторика. Овој лексички пристап е значаен за создавање речници и за терминологијата општо, па така, колокациите вообичаено се сметаат или за значенски единици (лексички единици или идиоми) или, пак, граматички единици (фрази). Поради ова, колокациите често се разгледуваат како релативно ограничена категорија на изрази и многупати се сведуваат на лексичката врска (по)меѓу полнозначните зборови. Бенсон (Morton Benson) дава стандардна дефиниција:

¹³ Корпусот Кобилд (COBUILD – Collins Birmingham University International Language Database) е аналитичка база на податоци на англискиот јазик со над 4,5 милијарди зборови кој содржи пишан материјал од веб-страници, весници, списанија и книги објавени широм светот, како и устен материјал од радио, телевизија и секојдневни разговори.

Колокациите...се фиксни повторливи комбинации на зборови, притоа секој збор, во суштина, си го задржува своето значење¹⁴ (Benson 1989: 85).

Овој пристап го ползува огромниот придонес на големите и на малите корпуси, но мораме да имаме предвид дека фразеолошкото значење е, во суштина, посложено и можеби не толку податливо за да биде откриено од компјутерски алгоритам. Ако подлабоко се разгледа внатрешната форма и надворешната функција на комбинациите на зборови можеме да дојдеме до неколку одлики (како на пример, семантичкото уточнување, синтаксичкото ограничување, незаменливоста на еден составен збор во комбинацијата со друг итн.) врз чија основа овие комбинации на зборови може да се класифицираат. Фиксните изрази се карактеризираат според врската/ите (по)меѓу нивните составни зборови, како и целосното значење на фразата. Хауарт (Peter Howarth, 1998) дава едно од подобрите разграничувања на фразеолошките категории и за таа шема објаснува дека ја создал како амалгам од неколку веќе постоечки шеми кои се широко распространети, сепак со најголема заслуга на руската лексикологија.

Слика 1. Фразеолошките категории на Хауарт

Од моделов можеме да видиме дека поделбата на идиоматски и неидиоматски е присутна и кај функционалните, но и кај формалните категории. Функционалните изрази имаат дискурзивна улога. На пример, може да се користат за структурирање на дискурсот како што се таканаречените гамбити¹⁵ (пр. *Како за почеток*), може самите да се веќе целосни искази како што се изреките (пр. *Брат брата не рани*) или, пак, слоганите (пр. *Здравјето пред сè*). Додека, сложените единици имаат синтаксичка улога и, според Бенсон (1985), може понатаму да се поделат на граматички и лексички категории во зависност од тоа од кои видови зборови се составени. Така, комбинациите составени од два полнозначни збора се лексички колокации (лексички сложени единици): глагол + именка (пр. *да направи список/to make a list*), придавка + именка (пр. *огромен пропуст/huge mistake*), прилог + придавка (пр. *неверојатно брзо/incredibly fast*) итн. Додека, граматичките колокации (граматички сложени единици) се составени од еден полнозначен збор и еден службен збор: придавка + предлог (пр. *убаво од тебе/nice of you*), именка + предлог (пр. *бакнеж за тебе/kiss for you*) итн. (Оваа класификација е детално разработен во точка 2.4. Класификација на колокациите подолу). Иако од Слика 1 погоре можеме да видиме дека поделбата на идиоматски и

¹⁴ Прев. М. Симионска.

¹⁵ Овој термин се среќава во литературата на англиски јазик за да означи забелешки чија цел е да започне разговор, како на пример кај Мун (Мун 1998: 16).

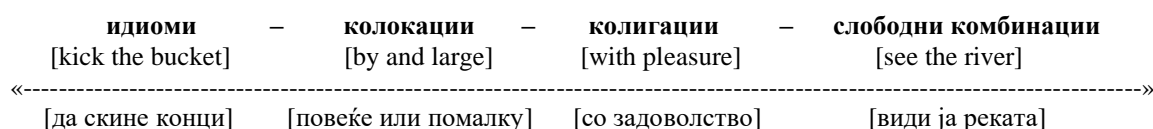
неидиоматски комбинации на зборови се протега од граматичките до лексичките сложени единици, во Табела 1 подолу пак, каде што е прикажан континуумот на колокации, исто така на Хауарт, можеме да видиме дека оваа понатамошна поделба можеби нема толку јасни граници, туку повеќе треба да се разгледува како континуум создаден со примена на различни критериуми кои може дури и да се степенуваат, како на пример, семантичкото уточнување, идиоматичноста и колокабилноста.

Табела 1. Континуумот на колокации на Хауарт

	слободни комбинации	ограничени колокации	фигуративни идиоми	чисти идиоми
лексички сложени единици (глагол + именка)	<i>удри човек</i> <i>blow a trumpet</i>	<i>удрија големи даноци</i> <i>blow a fuse</i>	<i>удри на ракија</i> <i>blow your own trumpet</i>	<i>удри да плаче</i> <i>blow the gaff</i>
граматички сложени единици (предлог + именка)	<i>преку езерото</i> <i>under the table</i>	<i>се покри преку глава</i> <i>under attack</i>	<i>преку летото</i> <i>under the microscope</i>	<i>преку интернет</i> <i>under the weather</i> ¹⁶

Слободните комбинации (исто така наречени и отворени или слободни колокации) се составени од елементи (делови) кои се употребени во нивното буквално значење и кои едноставно и слободно може да се заменат со друг елемент (збор), како на пример *удри камен* или *преку масата*. Ограничените колокации, пак, имаат еден елемент (збор) кој е употребен во специјализирана, техничка и често фигуративна смисла и се среќаваат со ограничен број колोकати. Кога станува збор за видовите идиоми кои Хауарт ги наведува во неговиот континуум и разликата помеѓу нив може да кажеме дека фигуративните идиоми како целина имаат метафорично значење, но дискурсно буквално се толкуваат. Додека пак, чистите идиоми имаат унитарно или единствено значење кое не може да се долови од значењето на нивните составни делови (зборови) и се најмалку транспарентна и најфиксна категорија од сите наведени во континуумот погоре.

Сепак, подеталните поделби и класификации на колокациите ги објаснуваме подолу во текстот (види точка 2.4. Класификации на колокациите). Засега, значајно е да се забележи дека поради потребата од разграничување или демаркација на идиомите и колокациите, голем број теоретичари се согласни дека ова може да се направи само со помош на континуум на кој ќе се постават различни лексички фрази, од оние кои се повеќе фиксни до оние кои се помалку фиксни. Тука се мисли на фиксни изрази во кои составните елементи/зборови може или не може да се заменуваат со други елементи/зборови. Оттука, доаѓаме до градицијата на лексичките фрази на Франтишек Чермак (František Čermák, 1988) (континуум на лексички фрази), поточно скалата на која тој ги сместува лексичките фрази според нивната лексичка фиксност.

Слика 2. Континуумот на лексички фрази на Чермак

¹⁶ Примерите на англиски јазик се на Хауарт (Howarth, 1998).

2.3.3. Дискурсно – реторичко гледиште

Последниот, или третиот, е дискурсниот или реторичкиот модел на анализирање и дефинирање на колокациите. Досега ги разгледуваме колокациите како статистичко или текстуално заедничко појавување, но и како семантички или синтаксички шаблони. Сепак, можеме да ги разгледуваме не само внатрешните синтагматски карактеристики на дадени изрази, туку и прагматичната улога на изразите во одреден текст или дискурс. Па така, третата тенденција е да се разгледуваат колокациите во однос на нивната изведба, или поточно дискурсно – реторичко разгледување и нивно дефинирање. За пример, можеме да ја споредиме колокацијата *to work miracles/да направи чуда*

(1) Don't expect this medicine *to work miracles*.

(2) Не очекувај овој лек *да направи чуда*.

со стилски помалку обележаниот израз *to achieve excellent results/да постигне одлични резултати*.

(3) Don't expect this medicine *to achieve excellent results*.

(4) Не очекувај овој лек *да постигне одлични резултати*.

Разликата помеѓу овие колокации/изрази, според Мун (1994), е во реторичкиот ефект што го имаат. Таа вели дека синтаксичките и семантичките одлики на фиксните изрази не се толку значајни колку што се нивните реторички функции:

Општо, истражувањата во врска со фиксните изрази [...] се фокусираат на нивните типолошки и синтагматски карактеристики. Се обрнува внимание на степенот на нивната лексичка и синтаксичка замрзнатост¹⁷, или на нивниот потенцијал за трансформација: па дури и основните карактеристики на идиомите, нивната несоставност како лексички единици може да се смета како толкување на синтагма. Сепак, кога станува збор за интеракција, значајни се нивните прагматични својства. Фиксните изрази претставуваат значајни избори од страна на говорителите/писателите¹⁸ (Moon 1994: 117).

Слично, Филмор (Charles J. Filmore) и Аткинс (Sue Atkins 1994) и Кеј (Paul Kay) и Филмор (1999) ја разгледуваат потребата од разграничување на идиомите и колокациите врз основа на оваа гореспомената синтаксичка и семантичка замрзнатост (фиксност). Филмор, Кеј и О'Конор (Mary Catherine O'Connor) истакнуваат дека колокациите се културолошки обележани или значајни и треба да се учат како дел од јазикот. Според нивната дефиниција, фиксните изрази се:

...феномени поголеми од зборовите, кои се исти како зборовите во поглед на тоа дека треба да се изучуваат како поединечни факти во врска со делови од јазикот, но кои

¹⁷ Фиксност – забелешка М. Симионска.

¹⁸ Прев. М. Симионска.

исто така имаат и граматичка структура [и] на значајни начини комуницираат со останатиот дел од јазикот¹⁹ (Filmore, Kay & O'Connor 1988: 501).

Ова може да се примени и во изучувањето на странските јазици, па така колокациите би се разгледувале и изучувале како делумно фиксни фрази.

Третиот дискурсен или реторички модел на анализирање и дефинирање на колокациите не се занимава со лексика или граматика. Според овој модел колокациите и идиомите може да се разграничуваат врз основа на реторичка или текстуална функција (како што тврдат Натингер (James R. Nattinger) и ДеКарико (Jeanette S. DeCarrico)) или според нивните прагматички обележја (како што тврди Мун). Од примерите дадени погоре увидовме дека изразите се често стилски повеќе означени отколку нивните соодветни парафрази и тоа не е само поради истакнување на одредено значење, туку често и поради потребата да се пренесат навистина специфични информации, како и од ограничениот контекст во кој може да се употребат. Со други зборови, колокациите често имаат и дополнително значење кое не може да се увиди од значењето на составните делови (зборови) на колокацијата. Мун смета дека честопати голем број изрази намерно се користат во даден говор или текст сè со цел да внесат дополнително значење преку кое ќе се изрази лично мислење или осуда, наместо да се употребат нивните неозначени еквиваленти (така *the trial progressed at a snail's pace* поексплицитно ќе изрази субјективно мислење отколку неозначената варијанта *the trial progressed slowly*). Еден таков пример во англискиот јазик е колокацијата *consenting adult* (законски / сексуално возрасен²⁰) која во *Collins English Dictionary* (CED) е дефинирана како „машко лице над дваесет и една година кое приватно може легално да се впушта во хомосексуално однесување“. На прв поглед, сè што комбинацијата на поединечните зборови изразува е возрастно лице кое може да се согласи на некое неодредено дејство или настан. Дополнителните елементи на значење кои ги има оваа колокација се културолошки одредени стереотипи кои имплицитно се пренесуваат преку колокацијата, но исклучиво во британско-англиски контекст.

Слично, во англискиот јазик постојат примери на задолжителна прилошка предмодификација на придавски партиципи каде што во самата колокација има значење кое е имплицитно пренесено преку одредената комбинација на зборови. На пример, за куќите имплицитно се претпоставува дека се изградени (анг. *built*), па така треба да се наведат околностите под кои се изградила односната куќа со цел информациите што се добиваат од партиципот да бидат релевантни. Оттука, примерите **built house*, **baked bread* или **born baby* се неприродни и чудни и за родените говорители овие воведни информации ќе бидат непотребни, но примерите *recently built house*, *freshly baked bread* и *newborn baby* не звучат необично и се прифатливи токму поради прилошките предмодификации кои даваат дополнителни информации во врска со времето, местото, начинот итн. Во македонскиот јазик можеме да ги разгледаме примерите **траен план*, **печен леб* и **компонирани музика* кои сами по себе, без никаква предмодификација, звучат несоодветно. Но, *долготраен план*, *тазе печен леб* и *новокомпонирани музика*, каде што предмодификациите воведуваат семантичка спецификација, ги прави овие зборовни комбинации да звучат соодветно на македонски јазик. Интересно е тука да се забележи дека во македонскиот јазик често

¹⁹ Прев. М. Симионска.

²⁰ Превод во *Голем англиско-македонски речник* на Зозе Мургоски.

предмодификацијата е всушност сложена придавка (*долготраен* и *новокомпонирана*), а не е прилошка предмодификација како што е тоа случај во англискиот јазик (*recently* и *freshly*).

Ваквиот вид имплицитни или вродени значења во врска културолошки стереотипи или, пак, енциклопедиско познавање на светот сè уште еден критериум за класифицирање, дефинирање и анализирање на колокациите затоа што ограничувањата на значењата на колокациите не се само лексички, туку и прагматички.

Според Фиртијанската традиција, голем број стручњаци и лингвисти земаат предвид исклучиво статистичка дефиниција на колокациите според која колокациите се статистички значајни заеднички појавувања на два или повеќе зборови без разлика на значењето кои го имаат овие зборовни комбинации (меѓу примерите ги вбројуваме Susan Jones and Sinclair 1974, Sinclair 1991, 2004, Michael Stubbs 1996, Hoey 2005). Сепак, со цел да направи некаква разлика меѓу различните дефиниции на поимот колокација, Стефан Еверт (Stephan Evert, 2009) според ова гледиште ги нарекува *емпириски колокации*. Кога станува, пак, збор за фразеолошките истражувања, колокациите често се дефинираат како зборовни комбинации кои се лексикализирани барем до одреден степен (Benson, Evelyn Benson and Robert Ilson 1986, Igor Mel'čuk 1998, Hausmann 2003). Таков пример е *give a speech*, наместо *have/make/hold a speech* на англиски јазик. Или *направи список* наместо *подготви/спреми/состави список* на македонски јазик. Повторно, Еверт (2009) во поглед на ова видување овие состави ги нарекува *лексички колокации*. Најпосле, колокациите во компјутерската лингвистика се дефинираат како зборовни комбинации со идиосинкретски семантички или синтаксички карактеристики, т. е. се сметаат за несоставни зборовни комбинации (Јааков Choueka 1988, Chris Manning and Hinrich Schütze 1999). Еверт (2009) ги нарекува овој вид на колокации *повеќезборовни изрази* (изрази составени од повеќе зборови).

Како и да ги разгледуваме колокациите, без разлика кој модел и да го употребиме, се чини дека се тие моќни и значајни, но исто така имаат и извонредно разновидна природа. Иако е јасно дека има разлики во примената и методологијата, она што е заедничко за сите три наведени модели на анализирање и дефинирање на колокациите е еден значаен и препознатлив феномен, а тоа е дека се тие познати повторливи изрази. Целта не е да се определиме и да застапуваме само еден од трите модели. Напротив, секој модел е соодветен и значаен за различни аспекти на анализирање и дефинирање на колокациите. Статистичко – текстуалната перспектива е најсоодветниот пристап кој треба да се примени во почетните фази од анализирањето на примерокот/корпусот (примери). Сепак, семантичко-синтаксичкиот модел во нашата анализа на колокациите го внесува значајниот факт на апстрактната врска (по)меѓу зборовите во колокациите. Најпосле, дискурсниот – реторички модел на анализирање и класифицирање на колокациите ни дава информации во врска со улогата што изразот ја има во одреден текст и нè потсетува дека тој треба да се толкува како дел од систем на стилски алтернативи. Без разлика на разликите во методите, секој пристап нè води кон разгледување на односите (по)меѓу составните делови (зборовите) на колокациите и повторно разгледување и испитување на традиционалната дихотомија лексика/граматика.

Една од главните причини зошто колокациите и нивното дефинирање претставуваат лингвистички проблем се граматичките одлуки, поточно бинарните синтаксички и семантички одлуки во врска со добро формирани фрази кои доминираат во лингвистичката теорија, а кои едноставно не можат да ја доловат суштината на лексичката (ко)селекција. Бенсон (1989а) инсистира на тоа дека колокациите се 'произволни' повторливи зборовни комбинации; често се користи и терминот

идиосинкретски со цел да се истакне непредвидливата природа на колокациите. Не постои ниту едно правило кое ќе објасни зошто на англиски јазик *to pay attention* е прифатливо, а зошто е погрешно да се употреби *to do attention*. Слично, зошто во македонскиот јазик *да обрне внимание* е прифатливо, но не и *да обрати внимание*. Доколку одредена лингвистичка теорија се обиде целосно да ја долови природата на процесите кои се во сржта на создавањето и на разбирањето на јазикот, ќе мора да се разгледуваат и да се земат предвид и други фактори покрај синтаксичката структура и ограничувањата на семантичката селекција (или коселекција). Токму оваа семантичка, но и прагматичка (ко)селекција е директен показател за концептите „природност – природна употреба на јазик“ и „флуентност – употреба на јазикот како родени говорители“. Сепак, повторно, доколку лингвистиката сака да развива веродостојни (статистички – квантитативни) модели на создавање и разбирање на јазикот, тогаш гореспоменативе *природност* и *флуентност* ќе мора да имаат поважна улога. Абни (Steven Abney, 1996: 14) прецизно ја претставува суштината на проблемите што произлегуваат од обидите систематски да се долови прифатливоста на процените во однос на феномените кои не се однесуваат само на граматички процени врз основа на оперативни дефиниции:

Емпириски, процените за прифатливост варираат во зависност од дадените структури на речениците, од лексичкиот избор, но и од други фактори. Факторите кои не може да се сведат на бинарна граматичка разлика се или лошо моделирани или се игнорираат во стандардните синтаксички прикази. Степенот на граматичност станува несигурен кога се одговара на прашањето „Може ли да се каже X?“ или можеби попрецизно, „Мислиш ли дека е погрешно да кажеш X?“ (...) мерилото за она што е добро кога станува збор за разбирање на говорот не е само степенот колку е тоа граматички точно, туку глобалната мерливост која ги комбинира степените на граматичност со барем природноста и структурата која се претпочита (т. е. граматичката анализа на реченицата)²¹ (Abney, 1996: 14).

Граматичките процени не се доволни за да се објаснат механизмите зад лексичката (ко)селекција која е значаен дел од тоа да се биде компетентен говорител, но и да се обработува јазикот како роден говорител. Овие фактори имаат значајна улога и при создавањето и разбирањето на јазикот: на искусните говорители на јазикот не им е доволна само граматичка вештина за да создаваат прифатливи искази кои ќе звучат природно. Исто, кога станува збор за слушање со разбирање, слушателите не обрнуваат внимание само на добро оформена синтакса, или на некои ограничувања при семантичка селекција, туку и на многу други посуптилни фактори кои го определуваат изборот на правилни семантички класи. Лексичката селекција е често ограничена на ниво на поединечен лексички избор, а ова не е покриено од вообичаените и конвенционални поими за тоа што е граматички правилно. Со цел лингвистичките теории да даваат преглед на, но и увид во ‘вистинскиот’ јазик, тие ќе треба да вклучуваат и опширни идеи за лексичката (ко)селекција, многу повеќе од вообичаените бинарни граматички процени.

²¹ Прев. М. Симионска.

За целите и потребите на ова истражување ќе се придржуваме до следната работна дефиниција за колокациите:

Чести заеднички појавувања на лексички единици кои се семантички, синтаксички и прагматички меѓусебно зависни²².

2.4. Класификации на колокациите

Фразеолошките изрази често се нарекуваат и фиксни фрази, фиксни изрази, идиоматски фрази, идиоми, изрази со повеќе зборови (multi-word expressions) итн. Но во суштина, фразите со повеќе зборови се лингвистички изрази составени од неколку (најмалку две) лексеми кои се синтаксички меѓусебно поврзани. На пример, ако ги разгледаме идиомите *си вадат очи* и на англиски јазик *fight like cats and dogs*, можеме да заклучиме дека тоа се едноставно состави од глаголи (*да вадат* и *to fight*) и нивните предмети (*очи* и *cats and dogs*). Иако фразата/идиомот *си вадат очи* може да го има и буквалното значење *да си вадат очи* (животински или човекови органи) или во примерот на англиски јазик *fight like cats and dogs* физички да се повредуваат како што тоа може да го прават мачки и кучиња, за фразеологијата е интересно преносното или ‘непредвидливото’ значење, а во овој случај тоа е „жестоко да се расправаат/караат“, што всушност ги прави фразите посебни. Оттука, може да кажеме дека токму поради нивното ‘непредвидливо’ значење, фразеолошките изрази се лингвистички ограничени фрази или фрази кои не се слободни. Мелчук (2012) ги дефинира слободните фрази како фрази кои се слободни само доколку секоја од нивните лексички составни делови се одбрани од страна на корисниците на јазикот на лингвистички неограничен начин, т. е. доколку секој од лингвистичките составни делови е одбран исклучиво поради неговото значење кое е во согласност со неговите лингвистички одлики. Всушност, слободните фрази се користат кога корисниците на јазиците не треба да земаат предвид дека кој и да е лексички составен дел што го користат е можеби и составен дел од фразата која се користи. Корисниците на јазиците во горните примери буквално мислат на физичко отстранување на органите за вид и на физичко пресметување помеѓу двата вида на животни, а не на жестоко расправање. Тука, вреди да се напомене дека кога говориме за лингвистичко ограничување, мислиме исклучиво во техничка смисла, бидејќи во буквална смисла секоја фраза е ‘ограничена’ од лингвистичките средства кои им се на располагање на корисниците на јазиците, како и од лингвистичките правила на кои подлежат јазичните комбинации кои се користат. Оттука, фразите кои не се слободни се оние фрази каде барем еден лексички составен дел е лингвистички ограничен кога корисниците на јазикот одбираат да го употребат, поточно овој составен дел всушност го одредува лексичкиот идентитет на другиот или другите составни делови. Овие фрази кои не се слободни Мелчук ги нарекува фраземи и понатаму ги дели на идиоми (*виси на конец/hang by a thread*), клишеа (*Среќен роденден!/Happy birthday!*) и колокации (*свежа салата/crisp lettuce*), кои, пак, понатаму ги дели на подкласи. Кога станува збор за колокациите кај Мелчук, тој ги класифицира на *стандардни колокации* и *нестандардни колокации* според семантичката врска помеѓу основата и колокатот/ите и според тоа дали составните делови на колокацијата учествуваат во парафразирање/а. Сепак, се чини дека оваа класификација е слична со поделбата на колокациите на *слободни колокации* (*free collocations*) и на *ограничени колокации* (*restricted collocations*).

²² Дефиниција М. Симионска.

2.4.1. Класификацијата на Џон Синклер

Ако ги разгледаме составните делови на колокациите, а тоа се основата и колокатите, интересно е да се забележи дека колокациите можеме да ги анализираме во две насоки. Поточно, при статистичка анализа на колокациите може да се анализира честотата на појавување (фреквентноста) само на основата или само на колокатите одделно, но доколку одреден колокат или основа се во колокација која често се појавува во корпусите (често се користи во јазиците), тогаш фреквентноста на тој колокат или основа значително ќе се зголеми. Ова значи дека фреквенцијата е всушност критериум за класификација на колокациите. На пример, зборот *Хипократова* поретко се појавува самостојно отколку во колокацијата *Хипократова заклетва*, во која колокација веројатно се сретнува во најголем процент. Исто и во англискиот јазик, зборот *Hippocratic* статистички поретко се сретнува самостојно отколку во колокацијата во која најчесто и се користи, а тоа е *Hippocratic oath*. Ова е значајно за компјутерската лингвистика и статистичките податоци до кои таа доаѓа бидејќи одредени зборови (или поголемиот дел од зборовите во јазиците) компјутерите ги бројат два пати, еднаш при самостојното појавување на зборот во корпусите, а вториот пат кога се сретнува во колокациите во кои тој збор влегува. Дополнително, ако анализираме два збора кои имаат различна фреквентност, а често влегуваат во заеднички колокации, тогаш колокацијата ќе има различно статистичко влијание врз овие два збора. На пример, доколку зборот А е двојно почест од зборот Б, тогаш секој пат кога ќе се појават заедно во колокација ќе биде двојно позначајно за зборот Б отколку за зборот А бидејќи претставува двојно поголемо појавување на зборот Б отколку на зборот А. Па така, кога се бројат појавувањата и се врши понатамошна анализа на зборовите А и Б, зборот Б ќе има двојно поголема бројка од бројот А. Всушност, доаѓа до двојно броење на одделните составни делови на колокациите, т. е. двојно броење на основите и двојно броење на колокатите. Ова пак води до значително поголеми статистички вредности за поединечните составни делови на колокациите, отколку за самите колокации што претставува значителен проблем за компјутерската лингвистика и следствено лексикологијата, па и лексикографијата. Токму ова е појдовната точка според која Синклер (1991) ја врши својата класификација на колокациите и ги дели на *надолни колокации* (*downward collocations*) и на *нагорни колокации* (*upward collocations*). Поточно, кога основата е зборот А, а колокатот е зборот Б кој има помала фреквентност станува збор за надолни колокации. Спротивно, кога зборот Б е основата, а зборот А колокатот станува збор за нагорни колокации. Според Синклер, постои системска разлика помеѓу надолните и нагорните колокации. Надолните колокации (кои најчесто се составени од полнозначни зборови – именки, глаголи, придавки итн.) се почести наспроти нагорните колокации (кои најчесто се составени од службени зборови – предлози, сврзници, заменки итн.) кои се поретки и често составени од зборови кои се делови од одредени граматички структури или, пак, се во подредена позиција, додека пак надолните колокации ни ја даваат семантичката анализа на зборот. Следат примери на надолни и на нагорни колокации во македонскиот и во англискиот јазик, разложени според класификацијата на колокациите на Синклер.

- Примери на надолни колокации:

македонски јазик

целосно информиран (прилог + придавка)

англиски јазик

fully informed (прилог + придавка)

<i>прецизна дефиниција</i> (придавка + именка)	<i>precise definition</i> (придавка + именка)
<i>страсно љуби</i> (прилог + глагол)	<i>passionately love</i> (прилог + глагол)
<i>огромна толеранција</i> (придавка + именка)	<i>great tolerance</i> (придавка + именка)

▪ Примери на нагорни колокации:

<u>македонски јазик</u> <i>во ропство</i> (предлог + именка)	<u>англиски јазик</u> <i>in slavery</i> (предлог + именка)
<i>на породилно</i> (предлог + именка)	<i>on leave</i> (предлог + именка)
<i>на пример</i> (предлог + именка)	<i>for example</i> (предлог + именка)
<i>браќа и сестри</i> (именка + сврзник + именка)	<i>kith and kin</i> (именка + сврзник + именка)
<i>дел од твоето воспитување</i> (фраза: именка + предлог + заменка + именка)	<i>part of your upbringing</i> (фраза: именка + предлог + заменка + именка)

Кога станува збор за компјутерската лингвистика, анализата на големите и мали корпуси, статистичките податоци до кои доаѓаат истражувачите при овие анализи и примената на податоците, интересно е да се разгледаат и примери на колокации каде еден ист збор може да се јави во различни улоги во различни колокации. Поточно, случаи каде истиот збор може да биде основа во една колокација, а колокат во друга. Се поставува прашањето како соодветно да се пресмета бројот на колокации во кои влегува дадениот збор. Да разгледаме два примери во англискиот јазик. Зборот *meeting* може да влезе во колокацијата *business meeting* и да има својство на основа, а во колокацијата *meeting place* да биде колокат. Сличен е примерот и со зборот *card*. Во првиот случај има улога на основа во колокацијата *credit card*, а во *card table* е колокат. И во македонскиот јазик ситуацијата е иста. Во примерите *дневен ред* и *ред и мир* зборот *ред* во првата колокација се јавува во улога на основа, а во втората колокација е колокат. Слично и кај колокациите *каматна стапка* и *стапка на раст* каде во првата колокација *стапка* е основа, за потоа зборот да влезе во втората колокација во улога на колокат. Дали кај овие примери ќе има двојно броење на основата и колокатот во однос на бројот на колокации во кои влегува одреден збор или, пак, ќе се одберат само случаите кога зборот има улога на основа (или на колокат) во колокациите веројатно останува да биде одлука на истражувачите и спецификите на нивните истражувања.

2.4.2. Класификацијата на Розамунд Мун

Во точка 2.3. погоре видовме дека не постои усогласеност во врска со дефинирањето на колокациите во лингвистиката. Оттука е јасно дека и разграничувањето помеѓу колокациите и другите видови фрази е отежнато и нецелосно, па така лингвистите често се служат и ги сместуваат колокациите на фразеолошки континууми (Слика 2. Континуум на колокации на Хауарт) кои помагаат при дефинирањето, па дури и класифицирањето на колокациите. Најголемите преклопувања и веројатно најтешкото разграничување е помеѓу колокациите и идиомите. Различни лингвисти применуваат различни критериуми според кои ги разграничуваат овие две категории, но

семантичкиот аспект е заеднички кај повеќето од нив, т. е. степенот на семантичкото уточнување на секој од составните делови на колокациите. На пример, во фразата *flood the market* на англиски јазик, глаголот *flood* има фигуративно значење па затоа фразата е идиом, додека во *flood the field* глаголот *flood* има буквално значење па фразата е колокација. Во македонскиот јазик постојат истите примери и во *го преплави пазарот*, глаголот *преплави* е со преносно значење, додека во примерот:

(5) Надојдената река ја *преплави нивата*.

глаголот е употребен со неговото буквално значење ‘да ја покрие површината со вода’ поради што ова е пример на колокација.

Кауи (Tony Cowie, 1998), кој исто така ги дели колокациите на отворени и на ограничени колокации, користи друг критериум за да кај одредени потешки примери утврди на која група на колокации припаѓаат, а тоа е критериумот на ограничување на заменливоста на секој од составните делови на колокацијата. Според овој критериум за отворени колокации се сметаат сите оние примери на колокации каде може да се замени кој и да е од составните делови без тоа да влијае на значењето на другиот составен дел. Да го разгледаме овој критериум преку неколку примери на колокации во македонскиот и во англискиот јазик.

(6) Сонуваше отворена врата.

(7) Сонуваше отворен прозорец.

(8) Сонуваше затворена врата.

(9) He dreamt of an open door.

(10) He dreamt of an open window.

(11) He dreamt of a closed door.

Појдовната колокација во примерот (6) е составена од придавка и именка. Во примерот (7) гледаме дека замената на именката *врата* со именката *прозорец* не ја менува смислата на придавката *отворен/а* која во појдовната колокација се користи со нејзиното примарно значење (спротивно од *затворен/а*), ниту пак се менува смислата на именката во горните примери доколку дојде до замена на придавката *отворен/а* со придавката *затворен/а*. Ситуацијата е иста и со примерите (9), (10) и (11) на англиски јазик. Колокацијата *open door* е составена од придавката *open* и именката *door*. Во примерот (10) именката *door* е заменета со именката *window*, но значењето на придавката *open* не се менува. Исто и во примерот (11) каде придавката *open* е заменета со придавката *closed*, но нема семантичка промена кај именката *door*. Во горните реченици *отворена врата* и *open door* се примери на отворени колокации.

Од друга страна пак, кај ограничените колокации еден од составните делови има поспецијализирано значење, па така со замена на другиот составен дел се менува и значењето на првиот составен дел, а со тоа и на целата колокација. Да го претставиме ова преку примери во македонскиот и во англискиот јазик. Во следната низа примери, придавката *силен/на/но* во македонскиот јазик и придавката *strong* во англискиот јазик го менуваат своето значење во зависност од именката со која влегуваат во колокација.

- а. силен отров / strong poison
- б. силен студент / strong argument
- в. силна жена / strong woman
- г. силна рака / strong hand
- д. силна волја / strong will
- ѓ. силна армија / strong army
- е. силно кафе / strong coffee

Во примерите под *а.* придавката означува јак отров. Под *б.* *добар студент* е оној кој добро ја исполнува својата работа, а *добар аргумент/strong argument* има логичка поткрепа за заклучокот. Во примерите под *в.* придавките *силна/strong* означуваат жена која е здрава и добро развиена, и физички силна. Под *г.* може да означува добра комбинација на карти за играње во покер. Во примерите под *д.* кога се однесува за човек (*Тој има силна волја./He has strong will.*) придавките означуваат непоколеблив човек со голема духовна сила, под *ѓ.* армија која тешко се победува и најпосле под *е.* кафе кое е значително по своето дејство. Ова ја истакнува потребата колокациите да се разгледуваат на лексичко ниво, а не само како површно заедничко појавување на зборови.

Соочувајќи се со истата ситуација каде не постои јасна класификација на колокациите ниту пак збир на критериуми според кои колокациите би се поделиле или барем разликувале на неколку поголеми групи, Розамунд Мун (1998) создава своја работна класификација на фиксни фрази и на изрази. Најпрво таа ги дели колокациите на три видови. Поточно ги дели според лингвистичката причина или критериумот според кој тие може да се препознаат или појават; тоа е семантичката причина. Потоа ги споменува колокациите кои се ограничени лексикограматички, а најпосле ја наведува и синтаксичката група на колокации. Заедничкото појавување на зборови од исто семантичко поле ја означува првата група на колокации, а примерите вклучуваат *bread and butter* и *леб и млеко* (лексички сет од областа ‘храна’), *economic growth* и *економски раст* (област ‘економија’), *high blood pressure* и *висок крвен притисок* (област ‘медицина’) итн. Сепак, не сите парови на зборови кои често се појавуваат заедно претставуваат колокација, како на пример, *doctor/nurse* на англиски и *доктор/медицинска сестра* или *медицински брат* на македонски јазик. Иако овие парови на зборови многу често се среќаваат заедно поради заедничкото семантичко поле и контекстот, тие не се примери на колокации во ниту еден од двата наведени јазици. Втората група на колокации вклучува примери каде еден составен дел (збор) мора да влезе во колокација со одреден друг збор (или одреден вид на збор или, пак, одредена категорија) со цел да го изреализира сопственото значење. Ова е лексикограматичко, како и синтаксичко ограничување, а ги вклучуваме следниве примери *rancid butter* и *жегнат зејтин* (колоквијално почесто се користи формата *ужегнат*), или слично и случаи каде зборот добива одредено поинакво значење само кога влегува во колокација со одредени други зборови, како на пример, *бел шум* на македонски и *white noise* на англиски јазик каде именките *шум* и *noise* добиваат ново значење, а тоа е шум кој ги содржи сите фреквенции во спектарот на звучниот сигнал во еднаква мера, токму поради колокацијата во која влегуваат со придавките *бел/white*. Или примерите *големиот брат* и *Big Brother* каде се менува значењето од ‘роднинство’ во ‘личност или организација која врши целосна контрола врз животите на луѓето’ само кога влегува во колокација со придавките *голем/big*. Ова, всушност, се ограничените колокации кои ги среќаваме во Континуумот на Хауарт (види Табела 1. погоре), но ги среќаваме и кај класификацијата на колокации на Кауи. Третата група на колокации според Мун е синтаксички ограничена и, всушност, станува збор за случаи

кога одредени видови зборови мора да бидат дополнети со одредени други видови зборови, или поточно случаи кога полнозначни зборови мора да бидат дополнети со службени зборови. Оваа категорија на колокации се познати како колигации или често во литературата се среќаваат и како граматички колокации. Терминот колигација има латинско потекло и означува „да се врзе заедно“, а во лингвистиката за првпат го користи, повторно, Џон Руперт Фирт (1962) и го дефинира како „меѓусебна врска на граматички категории во синтаксичка структура.“ (1962: 13) Со други зборови, колигација се однесува на односите помеѓу зборовите на граматичко ниво. Мајкл Хауи (Michael Hoey) исто така ги разгледува колигациите и смета дека како што одредени лексички зборови се, на некој начин, предодредени да се појавуваат со други лексички зборови, така исто може да бидат предодредени да се појават во или, пак, со одредена граматичка функција. Логично, секако може да се предодредени и да го избегнуваат заедничкото појавување со одредени граматички функции. Така, колигационата врска може да биде изразена со одредено глаголско време, негативни честици, модални глаголи, партиципи итн. Следат неколку примери на колигации на македонски јазик и неколку примери на англиски јазик:

глаголско време

(12) Јас **сум родена**.

(13) I **was born**.

негативни честици

(14) Таа **не сака** да вежба.

(15) She **does not (doesn't) like** exercising.

модални глаголи

(16) Јас **би го кажала** тоа, да морам.

(17) I **would say** it, if I must.

Идејата дека јазикот се состои од неколку структури во кои има празни места што треба да се пополнат со одделни зборови е погрешна. Јазикот е еден вид на спектар кој на едниот крај може да биде фиксен, а на другиот крај од спектарот може да биде менлив. Постојат различни степени на фиксност, и секако различни степени на генерализација. Нивото на генерализација на колигациите, всушност, е повисоко од нивото на генерализација на одделните колокации. Да го илустрираме ова и преку примери. На англиски јазик се користи *a bunch of books/apples/flowers* и ова се всушност три одделни колокации: *a bunch of books*, *a bunch of apples* и *a bunch of flowers*. Од овие три колокации, последната може да се генерализира, па така *a bunch of (flowers)* може да генерира онолку колигации колку што постојат цвеќиња во светот: *a bunch of roses, carnations, tulips, orchids* итн. Уште еден интересен пример на англиски јазик е *to commit (crimes) – murder/robbery/theft* итн. Не многу одамна, во Велика Британија самоубиството (suicide) се сметало за криминал, но откако законот се сменил колокацијата *to commit suicide* станува исклучок на колигацијата *to commit (crime)*. Ова е пример на фосилизација што, пак, создава колокации кои по многу години се чинат навистина нелогични, дури добиваат карактеристики на идиоми (поради што често колокациите во минатото и се сметале за идиоми). Па така, на пример, *to open the window* е логично и постојано се користи, но не и *to open a meeting*.

Кога станува збор за колигациите во македонскиот јазик, можеме да ги разгледаме примерите со кратките форми на личните заменки за предмет и дативен предмет: *мене, ме – мене, ми* (прво лице еднина); *тебе – те, тебе – ти* (второ лице еднина) итн. Меѓу

другите и личната повратна замена кај која не постои форма на субјектот: *себе – се, себе – си* (кај оваа замена има и долга форма *себеси*). Ова се всушност примери на колигации, или, со други зборови, примери каде по правило еден збор редовно се појавува со одреден друг збор или со одредена (граматичка) шема. Да илустрираме и со примери:

(18) Мене ме сака, а не тебе.

(19) Се кара со себе. (повратно дејство)

Во примерот (18), кратката заменска форма секогаш се појавува со долгата заменска форма во случаи кога посебно сакаме да ја истакнеме заменката, а во примерот (19) ја користиме личната повратна замена за да искажеме повратно дејство, но секогаш со предлог.

Интересно е што колигациите често се разгледуваат не само како шеми во кои се среќаваат поединечни зборови, туку и во рамките на фрази составени од неколку зборови. Синклер (1998: 15) го дава примерот на англиски јазик *naked eye* на кој како фраза често му претходи предлог и одреден член, како на пример *to the naked eye* и *for the naked eye*. Слично, на македонски јазик можеме да го разгледаме примерот *со тек на време* или *со текот на времето* каде имаме употреба на два задолжителни предлога, а некогаш и дополнителни два членови.

Да се навратиме на колокациите за кои Мун смета дека постојат термилошки забунувања бидејќи колокациите се користат за да означат одредени послаби видови фиксни фрази и изрази и на тој начин да се направи разлика со чистите идиоми. Па така, таа го користи терминот колокација да значи заедничко појавување на зборови, а *аномални колокации* (види Табела 2. подолу) за да значи класа на фиксни фрази и на изрази. Во својата работна класификација таа ги дели фиксните фрази и изразите на три поголеми групи: аномални колокации, формули и метафори. Подолу е претставена оваа класификација на Мун каде поделбата е направена според тоа дали фразата спаѓа во доменот на лексикограматичките, на прагматичките или, пак, на семантичките истражувања. Потоа, секоја од овие поголеми три групи на фиксни фрази и изрази таа ја дели на неколку помали.

Табела 2. Класификацијата на фиксни фрази и изрази на Розамунд Мун

лексикограматички проблеми	<i>аномални колокации</i>	лошо оформени колокации
		колокација брусница
		неисправни колокации
		фразеолошки колокации
прагматички проблеми	формули	едноставни формули
		изреки
		поговорки (буквални / метафорички)
		споредби
семантички проблеми	метафори	транспарентни метафори
		полутранспарентни метафори
		неразбирливи метафори

Според оваа класификација, аномалните колокации може да се поделат на четири групи: *лошо оформени колокации*, *колокација брусница*, *неисправни колокации* и *фразеолошки колокации*. Колокациите со аномалии или т.н. лошо оформени колокации се проблематични во лексикограматички поглед, т. е. тие имаат синтагматски или парадигматски отстапки па затоа не може да се декодираат според составот. Лошо

оформените колокации (ill-formed collocations) на некој начин ги прекршуваат граматичките правила на англискиот јазик, а меѓу примерите ги вбројуваме *by and large* каде имаме состав од предлог (*by*), координативен сврзник (*and*) и придавка (*large*) наместо, на пример, посоодветен состав кога се употребува овој сврзник, а тоа би бил состав од два предлога и сврзникот, како на пример *by and by*. Следен пример е *stay put* каде повторно имаме прекршување на граматичко правило, т. е. имаме состав каде глагол (*stay*) е модификуван од друг глагол (*put*), наместо од прилог, како на пример *stay here*. На македонски јазик пак може да ги разгледаме примерите *во голема мера* и *многу фала/фала многу*. Во првиот пример необична е употребата на предлогот *во* бидејќи именката од составот не се користи со овој предлог. Предлогот вообичаено се користи со именки кои означуваат материјален предмет, а именката *мера* најчесто се среќава со предлозите *со* и *без*, како на пример *удри со/без мера*. Кај вториот пример е необична употребата на прилогот *многу*, кој најчесто објаснува именки, придавки и глаголи, а тука е употребен со изразот *фала*.

Следната подгрупа на колокации или колокација брусница (cranberry collocations) вклучува составни делови кои не може да се сретнат кај други колокации, како што се на пример, *kith and kin*, *on behalf of someone/something* и *to and fro*, а на македонски јазик ќе ги споменеме примерите *сито и решето* и *уздуш и непреку*. Неисправните колокации (defective collocations), пак, се посложени од претходните две подгрупи и не може да се декодираат само според составот или само според фактот дека еден од составните делови има значење кое не се сретнува во други колокации или контексти или, пак, бидејќи еден или повеќе од составните делови се семантички празни. Причината за нивната посебност може да биде комбинација од две или повеќе од наведените причини. Меѓу почестите примери ги среќаваме *at least*, *beg the question* и *in time*, а на македонски јазик пак ги наведуваме примерите *сè уште* и *со тек на време*. Најпосле, фразеолошките колокации (phraseological collocations) Мун ги смета за најслаба група и за нив вели дека се сочинети од ограничена парадигма чија структура не е целосно продуктивна. Како пример дава неколку низи *in action*, *into action* и *out of action*, *on show* и *on display*, и *to a – degree* и *to a – extent*. Слично на македонски може да ги споменеме примерите: *до одредена мера* и *до одреден степен*, и *во секој случај* и *во никој случај*.

2.4.3. Класификацијата на Мортон Бенсон

За целите и потребите на ова истражување се користи класификацијата на Бенсон и др. (1986) според која колокациите се делат на две поголеми групи: граматички колокации и лексички колокации. Овие две основни групи на колокации потоа се делат на неколку подгрупи, поточно наведени се осум видови граматички колокации и седум видови лексички колокации.

Како што напомниме погоре, граматичките колокации се составени од еден полнозначен збор и од еден службен збор, т. е. составени се од еден доминантен збор (основа) како на пример, именка, придавка или глагол и од предлог или некоја граматичка структура (колокат), како на пример, инфинитив или, пак, клауза. Оваа група на колокации Бенсон и др. (Benson et. al., 2009) понатаму ја делат на осум подгрупи од Г1 до Г8 (каде буквата Г се користи за да означи *граматички* колокации).

Г1 = именка + предлог (најчесто не се користат комбинациите именка + *of* или именка + *by*)

пр. *publicity about the law* / *публицитет за законот*
motivation for support / *мотивација за поддршка*

Г2 = именка + *to* + инфинитив
пр. *the economy to grow* / економијата да расте
an effort to do it / напор да се направи тоа

Г3 = именка по која може да следи дека – клауза (*that* – clause)
пр. *pollution that is harmful* / загадувањето кое е штетно
tactics that work / тактики кои функционираат

Г4 = предлог + именка
пр. *with pleasure* / со задоволство
in somebody's honour / во нечија чест

Г5 = придавка + предлог
пр. *indifferent about* / рамнодушен во врска или рамнодушен кон
inseparable from / неразделни од

Г6 = придавка + *to* + инфинитив
пр. *designed to help* / дизајнирано да помогне
accustomed to grow / навикнати да растат

Г7 = придавка по која може да следи дека – клауза (*that* – clause)
пр. *worried that the plan will not work* / загрижени дека планот нема да успее
informed that the crisis has gone / информирани дека кризата помина

Г8 = оваа последна подгрупа на колокации е составена од деветнаесет (19) структури на глаголи во англискиот јазик²³.

За разлика од граматичките колокации, лексичките колокации се составени од два полнозначни збора, вообичаено од именки, придавки, глаголи и предлози. Според МекКретон и Рајдер (Mc Cretton & Rider, in James, 1998) најголемите грешки при употреба на јазикот се лексичките грешки. Говорителите речиси секогаш ќе се разберат меѓу себе доколку некој употреби погрешно време, но употребата на погрешен збор/ови може да доведе до недоразбирање или целосно неразбирање. А бидејќи колокациите се дел од лексиката (особено лексичките колокации поради нивниот состав), според истите автори, значајно е да се напомене дека грешките при употреба на колокациите се меѓу најчестите грешки кои ги прават неродените говорители на јазиците.

НАЈГОЛЕМИ ГРЕШКИ: лексика > правопис > негација > збороред > предлози > глаголски форми > усогласеност	НАЈМАЛИ ГРЕШКИ:
---	-----------------

Слика 3. Хиерархијата на грешки според МекКретон и Рајдер (Џејмс, 1998: 229)

Подолу е дадена класификацијата на лексичките колокации според Бенсон и др. (2009, стр. xxxi–xxxiv) кои ги делат на седум подгрупи. Во овој случај, буквата Л се користи за да означи лексички колокации.

²³ Во интерес на просторот, тука нема да понудиме преглед на сите деветнаесет (19) структури на глаголи. Заинтересираните може да ги разгледаат во *The BBI Combinatory Dictionary of English: Your Guide to Collocations and Grammar* (2009: XXIII–XXX).

Л1 = глагол (најчесто преносен/транзитивен; означува *создавање* и/или *активација*) + именка/заменка или предлошка фраза
пр. *to take over a company / да преземе компанија*
to take over from them / да преземе од нив
to close a deal / да постигне договор или да склучи договор

Л2 = глагол (со значење искоренување или поништување) + именка
пр. *to revoke a license / да одземе лиценца*
to annul a marriage / да поништи брак
to withdraw an offer / да повлече понуда

Л3 = придавка + именка
пр. *consumer goods / стока за широка потрошувачка*
high growth / висок раст
economic climate / економска клима

Л4 = именка + глагол (глаголот именува дејство кое е својствено за лицето или предметот означени со именката, како на пример, *придавките модификуваат / adjectives modify, бомбите експлодираат / bombs explode* итн.)
пр. *the research covers / истражувањето покрива или опфаќа*
economies are booming / економиите цветаат

Л5 = именка₁ + именка₂ (ја означуваат единицата која е поврзана со именката и често структурата на колокациите Л5 е именка₁ од именка₂ – noun₁ of noun₂)
пр. *Internet businesses / интернет бизниси*
business plan / бизнис план
an act of violence / насилен чин

Л6 = прилог + придавка
пр. *extremely popular / екстремно популарен*
potentially large / потенцијално голем

Л7 = глагол + прилог
пр. *are rising steadily / растат постојано*
have been growing rapidly / рапидно растат

2.5. Теориски перспективи во врска со колокациите

Зборувањето и слушањето, пишувањето и читањето просто се прифатени како 'значајни' во човековиот општествен живот. Накратко, според лингвистиката, говорот и текстовите се поврзани со живеењето, а оттука и со 'значењето' на животот, па така лингвистиката колку што може повеќе ја применува својата теорија и пракса на ова 'значење' во строго

лингвистички термини – преку употреба на ограничен лингвистички јазик поставен во сопствена теориска рамка²⁴.

(J. R. Firth, 1962: 2)

Фирт, кој смета дека значењето е тесно поврзано со контекстот, објаснува дека до значењето на јазичните единици се доаѓа преку меѓусебно усогласени или хармонични нивоа и тоа започнувајќи од контекстот на ситуацијата, преку колокацијата/ите, па синтаксата (во која, секако, ги вклучува колигациите), а најпосле и преку фонологијата и фонетиката. Понекогаш, тој вели, овој редослед има обратен правец. Се разбира, контекстот не го сочинуваат само околностите при кои се користи јазикот, туку самиот текст каде се среќаваат дадените јазични единици што се смета за неразделен дел од контекстот. Всушност, како што вели и Витгенштајн (Ludwig Wittgenstein): „значењето на зборовите е во нивната употреба“ (1958: 80).

Јасно е дека кога станува збор за значењето на зборовите во даден текст или говор, граматиката/синтаксата не е доволна за да се дојде до семантичките и прагматичките карактеристики на лексичките единици (види точка 2.1. Вовед во колокациите). Не постои една теорија со која ќе се објасни и разјасни начинот на кој значењето произлегува од даден текст или говор; потребен е повеќестран теориски пристап.

2.5.1. Принципот на отворен избор наспроти принципот на идиом

Според традиционалното гледиште, создавањето на јазик вклучува организирање на прилично голем број на запомнети правила (граматички правила). Ова гледиште е совршено практично и за наставата по јазик бидејќи во прилог на убедувањето дека граматиката е основата на сето изучување на јазикот, утешително е да се знае дека сите граматички времиња, синтаксички и други правила може да се соберат во една книга врз основа на која потоа ќе се направи и наставен план. Ова традиционално гледиште е исто така познато и како принципот на отворен избор (за подетално објаснување види точка 1.2. Мотивација за истражувањето). Иако, уште во 1974 година, Болингер (Dwight Bolinger) на едно негово предавање се спротивставува на ова мислење и вели: „Говорителите паметат исто толку колку што и создаваат јазик.“, и всушност, тој тврди дека бидејќи човековиот мозок има огромна меморија, ние луѓето складираме/паметиме голем број на сложени јазични единици кои потоа ги користиме со помош на релативно едноставни операции. Ова, пак, гледиште се совпаѓа со она на Синклер познато како принципот на идиом (за подетално објаснување види точка 1.2. Мотивација за истражувањето). Кога создаваме или толкуваме искази (комбинации на зборови) користиме лексикон, нашите познавања од фразеологијата, од граматиката, познавањата за светот и познавањата од општа култура, како и дадениот контекст. Бидејќи целосниот лексикон на секој јазик е огромен, следствено и менталниот лексикон на луѓето е исто така огромен и е составен од огромен број на научени фрази кои се повеќе или помалку фиксни. Но, на менталниот лексикон не треба да гледаме како на складиште од поединечни зборови. Во рамките на менталниот лексикон на луѓето, колокациите се најголемата сила кога станува збор за создавање и за разбирање на природните јазици.

Според принципот на идиом, луѓето зборуваат така што употребуваат фиксни фрази (или таканаречени фраземи и фразеологизми), а не поединечни зборови (принципот на

²⁴ Прев. М. Симионска.

отворен избор). Да го илустрираме ова и преку примери од весници (печатени и Интернет весници) на македонски (20 – 23) и на англиски јазик (24 – 27). Во примерите подолу, фиксните фрази се означени со задебелени букви:

Примери на македонски јазик:

- (20) Извештајот се прави **врз основа на** разни **анкети спроведени** во земјите.
(21) **Тешка сообраќајна несреќа** се случи вчера на улица „Партизански пат“ во Врање.
(22) Тоа е најзначајната **банкарска фузија** во Европа од **финансиската криза досега**.
(23) Досегашниот **шеф на државата освои најмногу гласови** на **претседателските избори** во Црна Гора.

Примери на англиски јазик:

- (24) **As soon as the door opens, every inch of living space** except **the sleeping quarters** is visible.
(25) The construction of **vast dams and a network of roads and railways** have **taken a heavy toll** on the state of Uttarakhand...
(26) **To my fellow travellers, I'm sure** the package I'm carrying looks like a lunchbox.
(27) **Economic growth** is not a **magic wand for ending poverty**.

Значајноста на фиксните фрази, а оттука и на колокациите кои, всушност, го сочинуваат најголемиот дел од оваа група на лексички единици, е фактот што во сите светски јазици фиксните фрази се побројни од зборовите со сооднос десет наспрема еден (10:1) (Мелчук 1998: 23).

2.5.2. Природност/неприродност на јазикот

Целата лексика на одреден јазик е внатрешно структурирана и организирана во согласност со многу димензии кои заедно одредуваат 'што со што одговара'; овие тенденции се дел од лингвистичкиот систем исто толку колку што се принципите на граматичката структура, иако можеме да ги наведеме само како тенденции, но не и како 'правила'²⁵.

(Halliday and Hasan, 1976: 320)

Фокусот на лексиката, а не само на граматиката, доведува до интересни нови видувања во поглед на теоријата на јазикот, дури и до целосно нови теории на јазикот. Па така, Мајкл Хауи во своето дело *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language* (Ноеу 2005) воведува нова теорија во која улогите на лексиката и граматиката се заменуваат. Тој смета дека лексиката е сложена и систематски структурирана и дека, всушност, граматиката е резултат на лексиката и дека произлегува од неа. Да се

²⁵ Прев. М. Симионска.

обидеме сега да илустрираме, преку примерите подолу, колку колокациите се значајни за овие нови видувања на јазикот; за новите теории на јазикот кои се спротивни на досегашните традиционални.

(28) Обично вртевме мали крукчиња, околу куќите, одевме до работ на полето, пресушениот поток и се тркавме назад.

(29) Вообичаено се движевме во кружна линија која ги обиколува куќите, одевме до делот каде што беше крајот на полето, до исушениот поток и се натпреварувавме меѓу себе кој со трчање најбрзо ќе се врати назад.

Доколку ги разгледаме овие две реченици, можеме да заклучиме дека се навистина слични по многу нешта: употребените зборови (*куќите, одевме, полето, поток(от), назад*), граматичките времиња, интерпункцијата, па дури и значењето, до одредена мера. Првата реченица (28) е земена од романот *Не ми е страв* (2001) на Николо Амани²⁶, додека втората реченица (29) е моја преформулација на претходната реченица (28). Иако обете реченици се слични, несомнено е дека втората реченица звучи необично, или *неприродно*. И покрај тоа што употребата на зборовите во обете реченици е релативно прифатлива и покрај тоа што обете реченици имаат свое значење и се граматички точни, веројатно никој не би ја употребил втората реченица, особено не родени говорители на македонскиот јазик. Ова е поради фактот што првата реченица е составена од вообичаени колокации, додека втората реченица, пак, избобилува со несекојдневни колокации кои не се сретнуваат во македонскиот јазик. Да ги споредиме овие вообичаени колокации со несекојдневните колокации:

*вртевме крукчиња – се движевме во кружна линија
околу куќите – ги обиколува куќите
работ на полето – делот каде што беше крајот на полето
пресушениот поток – исушениот поток
се тркавме назад – се натпреварувавме кој со трчање најбрзо ќе се врати
назад*

Ситуацијата е слична и на англиски јазик; да го илустрираме тоа со примери:

(30) In the roads where the teams moved, where the wheels milled the ground and the hooves of the horses beat the ground, the dirt crust broke and the dust formed.

(31) Inside the roads where the teams proceeded, where the wheels ground the soil and the hooves of the horses punched the ground, the filth crust fractured and the filth shaped.

*In the roads – Inside the roads
the teams moved – the teams proceeded
the wheels milled the ground – the wheels ground the soil
beat the ground – punched the ground
the dirt crust – the filth crust
the dirt crust broke – the filth crust fractured
the dust formed – the filth shaped*

²⁶ Преводот на романот од италијански јазик е на Анастасија Ѓурчинова.

Првата реченица на англиски јазик (30) погоре е земена од романот *The Grapes of Wrath* на John Steinbeck (1939), а втората реченица (31) е повторно моја преформулација на претходната реченица (30). Исто како и во примерите на македонски јазик погоре, овие две реченици на англиски се граматички точни, имаат голем број на употребени зборови кои се исти во обете реченици (*roads, where, teams, wheels, ground, hooves, horses, crust*) итн. Но колокациите употребени во нив се пресудниот критериум што ја прават првата реченица соодветна за употреба, додека пак, втората ја прават да звучи необично, а понекогаш дури и семантички неразбирлива, па дури и погрешна.

Природноста на првите две реченици ((28) и (30)) и неприродноста на вторите две реченици ((29) и (31)) според досегашните теории на јазикот никогаш не биле предмет на дискусија, ниту пак дел од теориите. Сепак, и вторите реченици ((29) и (31)) се граматички точни, во нив правилно се користат зборовите и пренесуваат значење (релативно разбирливо). Но никој, особено не родени говорители, не би ги создале ниту употребиле вторите две реченици ((29) и (31)). Оттука, природноста/неприродноста се издвојува како значен фактор; карактеристика на јазикот која треба да биде вклучена во теоријата на јазикот и која треба подлабоко да се истражи. Хауи (2005) и Мекарти (Michael McCarthy, 1988) велат дека оваа одлика на употреба на јазиците (природност/неприродност) е исто толку, ако не и повеќе, значајна како и креативноста во употребата на јазикот. Партингтон (Alan Partington 1998: 16) вели; „тоа е дел од комуникациската вештина на родените говорители...да знаат во одредени ситуации кои се нормални, а кои се необични колокации“.

Сепак концептот на природност кај родените говорители и неприродност кај корисниците на јазиците е поврзан не само со колокациите, туку и со психолингвистиката. Така во едно истражување спроведено од Елис и др. (Nick C. Ellis at al.) се споредувале од една страна податоци од корпус во врска со шеми во кои се појавуваат колокациите, а од друга страна времето кое им било потребно на учесниците во истражувањето да одговорат на дадени лексички задачи. Резултатите покажуваат дека оние зборови кои имаат тенденција да се појавуваат заедно (веќе дефиниравме дека тука припаѓаат и колокациите), исто така се обработуваат и побрзо.

Всушност, она што ги поврзува психолингвистиката и колокациите се асоцијациите на зборови или таканаречените зборовни асоцијации. Овие асоцијации се составени од парови на зборови во кои едниот збор претставува сигнал или знак што, на некој начин, го повикува другиот збор од парот, па дури и го предизвикува. Како на пример, *мобилен телефон* каде зборот *мобилен* претставува сигналот за да се појави зборот *телефон* или примерот *pop star* на англиски јазик каде *pop* го предизвикува појавувањето на зборот *star*. Со други зборови, основата (node) е првиот збор од парот кој го дава сигналот и на некој начин го изнудува појавувањето на колочатот (collocate) или вториот збор од парот. Поточно, при неколку експерименти спроведени од Атчинсон (John Aitchinson), ДеДејн (Simon DeDeyne) и Стормс (Godfrid Storms) добиени се парови на зборови на тој начин што од испитаниците било побарано да го кажат првиот збор (таканаречен *одговор* или на англиски јазик *response word*) кој ќе им падне на памет кога ќе слушнат даден збор (таканаречен сигнал, знак или стимулус, а на англиски јазик *cue word* или *stimulus word*). Па така, всушност, концептите на зборовни асоцијации и колокации се поврзуваат на следниов начин. Најчестиот вид на врска помеѓу зборовите од паровите на зборовни асоцијации (сигналот/знакот и одговорот, или во случај на колокација основата и колочатот) е, всушност, врската помеѓу зборовите кои имаат тенденција да се појавуваат заедно. Оттука, колокациите претставуваат специфичен тип на зборовни асоцијации.

Како што видовме од досегашната дискусија, колокациите (но и колигациите) имаат огромно влијание врз развојот на истражувањата во корпусната лингвистика. Овие лингвистички новитети се менувале и подобрувале од страна на различните истражувачи и лингвисти во зависност од нивните потреби и цели; од лексички, семантички, морфосинтаксички, до синтаксички и прагматички фактори. Поточно, семантичарите во основа се заинтересирани за значењата на колокациите и нивните составни делови. Често, преку значењата на колокациите се прави разлика помеѓу одделни синоними бидејќи честопати синонимите се разликуваат според лексичкиот контекст кој го претпочитаат, како на пример *силно кафе*, но не и **јако кафе* или *јака фирма*, но не и **силна фирма*. Ситуацијата е иста и во англискиот јазик каде се користи *strong tea*, но не и **powerful tea*. Но затоа пак се користи *powerful car*, но не се користи **strong car*. За овие различни групи на значајни колокати кои одделни зборови ги претпочитаат говорат и Халидеј (Halliday, 1996: 150), како и Чрч и др. (Kenneth Ward Church et al. 1991, Church et al. 1994). Истражувањата на синтаксичарите се насочени кон структурите, а пак социолингвистите се заинтересирани за употребата во реалниот свет. Јасно е дека различни модели даваат приоритет на различните одлики и на најдобрите примери кои ги отсликуваат токму тие одлики кои ги истражуваат. Но можеби најзначајно од сè е што овој процес на истражувања и нови откритија сè уште трае бидејќи истражувањата во врска со колокациите се чини земаат сè поголем замав, а поради тоа веројатно ќе продолжат да траат и понатаму. Бројните пристапи при истражувањата на колокациите имаат и значајно влијание врз општиот развој на лингвистичката методологија. Овие истражувања покажуваат дека традиционалните нивоа на лингвистичка анализа, како на пример синтакса и семантика, не треба да се разгледуваат како засебни системи, туку при истражувањата мора да се земе предвид фактот дека тие се тесно меѓусебно поврзани.

Која било идеја за нова лингвистичка теорија која целосно ќе ја долови природата на процесите кои се одвиваат со цел да се создаде и разбере јазикот ќе мора да вклучи и други фактори, не само синтаксичките структури и ограничувањата на семантичките избори.

2.6. Некои лингвистички особености на колокациите

2.6.1. Полисемија

Создавањето, процесирањето и разбирањето јазик е тешка задача. А сè повеќе во литературата се среќаваат истражувања и докази дека во голема мера токму колокациите се оние што прават корисниците на јазиците да звучат како родени говорители на јазикот, а самиот јазик да звучи природно. Па така во еден од позначајните речници наменет за изучување на англискиот како странски јазик *Longman Dictionary of Contemporary English* (LDOCE, 1987: 193) за колокациите се вели дека:

За да зборувате природен англиски јазик, треба да ги познавате колокациите. (...) Доколку не ја одберете правилната колокација, веројатно ќе ве разберат, но нема да звучи природно²⁷.

Доброто познавање на колокациите е предуслов за сите говорители кои сакаат да

²⁷ Прев. М. Симионска.

користат јазик како родените говорители, но и да ја владеат употребата на јазикот. Ова се однесува, општо, на корисниците на јазиците, но и оние кои сакаат да се усовршат во одреден домен од нивниот мајчин јазик. На одреден начин, кога ни фалат колокации како да 'ни фалат зборови' (анг. to be at a loss for words). А бидејќи токму семантичките полиња се оние кои ги поврзуваат зборовите да формираат колокации, ќе констатираме дека многу колокации се специфични за одреден домен од јазикот. Сите посебни домени на јазик имаат свои специфични колокации кои најчесто не се користат во општиот јазик или, пак, имаат некој формален еквивалент во општиот јазик со целосно поинакво значење. Да ги разгледаме следниве пример:

(32) Во Скопје има навистина голем број на **отворени пазари**, како на пример: Бит Пазар, Буњаковец, Тафталице, Зелен Пазар итн.

(33) За нашата економија, веројатно, европскиот е најзначајниот **отворен пазар** по распаѓот на Југославија.

Во првата реченица значењето на колокацијата *отворен пазар* е токму буквалното значење на зборовите од кои е составена, т. е. пазар на отворено, а не пазар сместен во затворен простор. Додека во втората реченица, каде доменот е економија, колокацијата означува економски систем со минимални ограничувања на пазарните активности и без даноци, тарифи и други регулативи кои ги попречуваат економските активности. Ова значи дека не е доволно само да се познава значајната терминологија во одредено поле или домен со цел да се владее јазикот при одредена специјализирана комуникација. Потребно е да се познаваат колокациите што се специфични за тој домен од јазикот, како што е доменот економија во горниов пример каде придавката (*отворен*) ѝ припишува карактеристики на именката (*пазар*) кои имаат специјализирани значења. Или, слично, познавањето на соодветната колокација во одреден домен од јазикот може да ја одреди и точната физичка форма, вкус или друга карактеристика на одредени материјали, како на пример зборот *кисела/а* кој има неколку различни, но поврзани значења:

а. да значи кисел вкус, како на пример вкус на лимон или оцет
кисело јаболко

б. во триве примери подолу, пак, придавката може да има три различни значења:

- *кисела зелка* (повторно кисел вкус на лимон или оцет како примерот под а. (*кисело јаболко*) погоре)

- *кисела зелка/млеко* (кисел вкус добиен по вештачки пат, т. е. преку ферментација)

- *скиселена зелка* (форма на придавката *кисела* која означува вкус покисел од нормалното или дури означува и храна која не е повеќе погодна за употреба)

в. означува насмевка која не е весела
кисела насмевка

Слично и на англиски јазик, придавката *sour* може да има различно значење во зависност од доменот во кој се користи, па така во гастрономијата ќе значи силен или јак вкус (пример (34)), или ќе се употреби за да значи дека одредена храна или пијалак не се свежи или пак имаат лош вкус и/или мирис (примери (35) и (36)) или, пак, се користи за да значи лошо или раздражливо расположение (пример (37)).

- (34) *That sauce tasted very sour.*
 (35) *The next day the cheese had turned sour.*
 (36) *The milk smelled sour.*
 (37) *He turned and gave her a sour smile.*

Односите (по)меѓу составните делови на колокациите се, всушност, лексички комбинаторички ограничувања и тие имаат значајна улога кога станува збор за одредување на значењето на јазикот. Всушност, колокациите придонесуваат кон разрешување на полисемијата, како што видовме во примерите на македонски и на англиски јазик погоре.

Понатаму, колокациите имаат значаен придонес при разрешување на полисемијата на некој(и) од нивните составни делови. Сите делови на колокациите придонесуваат кон транспарентното значење; колокациите се семантички целосно транспарентни во смисла дека нивното значење всушност го претставува едно од очигледните реализации на можните значења на нивните составни делови. А кога другите можни значења на составните делови се нејасни поради контекстот на одредена колокација, тогаш самата колокација одредува за кое од полисемичните значења на лексичката единица станува збор:

- (38) *He committed the crime, but wasn't found guilty of it.* (perform, carry out)
 (39) *He committed himself to learning to play the violin.* (take on an obligation)
 (40) *He committed the story to memory.* (learn by heart)
 (41) *Помина покрај реката* и ја виде куќата. (мине покрај нешто)
 (42) *Зимата поминуваше* бавно. (измине временски период)
 (43) Народот *поминува низ* тешка финансиска криза. (доживее криза)
 (44) *Изборите поминаа* во мирна, демократска атмосфера. (заврши, дојде до крај)
 (45) Пред испитот, *го помина материјалот* уште еднаш. (изучи, совлада некаква материја, наставна програма и сл.)
 (46) *Предлогот не помина* во собранието. (одобрен, примен, прифатен)

Функционалните особености на колокациите во поглед на нивниот придонес кон воспоставување на значењето во јазиците се потврдува и со фактот дека лексикографските примери често користат карактеристични колокации со цел да илустрираат примери на соодветна употреба на одредена лексичка единица со конкретното нејзино значење. Всушност тие помагаат во разрешување на прашања поврзани со полисемијата и синонимијата. Дополнително, во делот 2.3.3. Дискурсно – реторичко гледиште погоре видовме дека колокациите често во себе имаат и додатно значење (*consenting adult*) кое со тек на време може да стане траен дел од колокацијата и така да доведе до фосилизација или лексикализација на некоја од лексичките единици на колокацијата, па како резултат на овој процес да дојде и до губење на независното и самостојно појавување и значење на таа лексичка единица (зборовите во следниве примери кои се означени со задебелени букви), како што е тоа случај кај примерите ***kith** and kin, **lo** and behold, to and **fro**, **cum** и **pesueto**, **уздуш** и **попреку*** и други.

2.6.2. Лексички особености

Ако ги анализираме колокациите од лексички аспект, интересно е да се напомнат и неколку лексички специфики за нив.

Да ја разгледаме првата интересна група. Огромен број лексеми не влегуваат во никакви колокации, сепак постојат неколку лексеми, пак, кои се среќаваат исклучиво во рамките на одредени колокации, а ова важи и за англискиот и за македонскиот јазик. Следат неколку примери од овие лексеми и колокациите во кои се среќаваат во обата јазика:

примери на англиски јазик:

amok	run amok
dint	by dint of
fettle	in fine/good fettle
fro	to and fro
haywire	go/be haywire
kilter	out of kilter/off kilter
kith	kith and kin
spic(k)	spic(k) and span
tenterhooks	on tenterhooks
trice	in a trice
umbrage	take umbrage
yore	of yore

примери на македонски јазик:

базди	базди на нешто
шија	Не по врат, по шија.
деветини	бабини деветини
дева	Света дева Марија
дерман	нема дерман/дерман да се нема/ло
жижа	во жижа(та)
иле	игра со иле
јанса	го јаде јанса
леди	Леди Дијана
марта	баба Марта
мортус	мортус пијан
одсив	добар/слаб одсив
ферма	не те ферма
шибер	шибер врата

Понатаму, втора група на колокации содржат лексеми кои повторно се среќаваат само во дадените колокации, но се исто така хомографи и може да се сретнат во употреба со друго значење. Следат примери во обата јазика од овие лексеми и колокациите во кои се среќаваат исклучиво со нивното уникатно значење, а не со нивното вообичаено секојдневно значење. Во ова истражување, бројот на ваков вид лексеми и колокации во кои се сретнуваат дадените лексеми во македонскиот јазик е минимален, т. е. има само еден таков пример.

примери на англиски јазик:

beck	be at someone's beck and call
boot	to boot
cropper	come a cropper
curry	curry favour
hue	hue and cry

lurch	leave someone in the lurch
queer	queer someone's pitch
scruff	(by) the scruff of someone's neck
slouch	be no slouch (at something)
truck	have no truck

примери на македонски јазик:

жолчна	жолчна расправа
--------	-----------------

Постои и трета група на колокации кои се составени од зборови кои се чинат помалку необични бидејќи имаат познати составни или морфолошки структури/варијанти, како на пример лексемата *accordance* која се чини позната поради именската и глаголската форма *accord* во англискиот јазик, или *закрила* на македонски јазик поради постоењето на именката *крила*. Без разлика на сето ова, овие лексеми сепак се појавуваат исклучиво во рамки на дадените колокации. Следат примери на вакви лексеми во англиски и во македонски јазик.

примери на англиски јазик:

accordance	in accordance with something
amends	make amends
gunpoint	at gunpoint
irrespective	irrespective of
outset	at/from the outset
retrospect	in retrospect
run-around	give someone/somebody the run-around

примери на македонски јазик:

закрила	под закрила
папочна	папочна врвца
врвца	папочна <i>врвца</i>
чајна	чајна кујна

Кога станува збор за лексичките карактеристики на колокациите, последната интересна група на колокации кои треба да ги споменеме се примери на лексеми кои пред сè многу често се среќаваат/користат, но имаат граматичка карактеристики и/или содржат лексички единици кои не може да се анализираат или кои на некој начин се посебни. Повторно, во ова истражување бројот на примери на вакви колокации во македонскиот јазик е минимален (само еден пример), иако и примерите на англиски јазик се исто така ретки. Па така:

примери на англиски јазик:

behalf	on someone's behalf, on behalf of someone
sake	for someone's/something's sake for the sake of someone/something
stead	in someone's stead

примери на македонски јазик:

сневиди	да му/ти се сневиди
---------	---------------------

Кај сиве овие примери од четирите споменати групи на лексеми и колокации погоре, веројатно, треба да се земе предвид фактот дека доколку се разгледуваат синхронски, тогаш највпечатлив ќе биде нивниот невообичаен состав и карактер. Сепак, најверојатно, овие примери на колокации можеби дијахронски биле добро составени, а посебните, дури и идиосинкретски составни делови и особености, биле незабележителни. Текот на времето и промената на употребата на јазиците довеле до овие нивни денешни форми и посебни употреби. Па така, според *Oxford English Dictionary* (OED, 1989) зборот *dint* во минатото многу повеќе се употребувал и, всушност, имал многу општи употреби, како на пример *удар* или *да удри некого/нешто*, но во изданието на речникот од 1897 година, овие употреби веќе биле застарени. Едно друго значење на овој збор е вдлабнатина или отпечаток кој во повеќето варијанти на англиски јазик е застарен, но не и во австралискиот англиски каде сè уште често се употребува. Во примерите на македонски јазик, пак, може да се забележи употребата на турцизми и архаични зборови како *јанса*, *иле* и *жижжа* кои, исто како и примерите на англиски јазик, имале поголема и веројатно почеста употреба, но сега веќе имаат фразеолошка улога и се употребуваат исклучиво во овие несекојдневни колокации.

2.6.3. Лексички параметри за составување корпус на колокации

Кога се анализираат колокации и кога се работи на корпусот на колокации наменет за одредено истражување, значајно е да се одредат неколку параметри според кои ќе се прибира корпусот меѓу кои е и бројот на составни делови на колокациите, т. е. бројот на зборови од кои се сочинети колокациите кои ќе се анализираат или ќе се прибираат во корпусот. Кај комбинациите на колокации составени од два збора интересна одлика е симетријата или асиметријата на составните делови. Во рамките на дадена колокација, како на пример *the Iliad* на англиски јазик, *the* е многу позначаен колокат за *Iliad* бидејќи во овој случај членот е тој што ја одредува именката, отколку што е *Iliad* за *the* бидејќи именката не врши никаква модификација на членот во колокацијата. Оттука, можеме да заклучиме дека оваа колокација покажува асиметрија, но тоа не е случај и со колокацијата *blood pressure* каде обата составни делови (*blood* и *pressure*) се подеднакво значајни, поточно по некаков начин се одредуваат/модификуваат меѓусебно. На македонски соодветни примери на колокации кои покажуваат симетрија би биле *крвна слика* и *кредитна картичка*, обата колокати (*крвна* и *кредитна*) се скоро подеднакво значајни за одредување на значењето на другиот составен дел – основите (*слика* и *картичка*). Додека пак соодветни примери на колокации кои покажуваат асиметрија на македонски јазик би биле *лична карта* каде колокатот *лична* е позначаен за *карта*, отколку што би бил колокатот *карта* за *лична*, како и колокацијата *преку мост* каде *преку* на некој начин го одредува значењето на основата *мост*, но тоа не е така и во спротивниот случај каде *мост* би го одредувало значењето на колокатот *преку*. Ова е слично со она што го разгледавме во точка 2.4. Класификации на колокациите погоре, поточно слично е со поделбата на колокациите на Синклер (1991) на нагорни колокации и надолни колокации, а според Келмер (Göran Kjellmer, 1991) горните примери на асиметрични колокации се лево предвидливи, а не десно предвидливи бидејќи зборот кој ја врши определбата/модификацијата во самата колокација стои лево. Кај примерите на асиметрични колокации при истражувања и составување корпуси, колокацијата е позначајна за пореткиот од составните зборови поради честотата на појавување токму во колокацијата наспрема самостојното појавување на пореткиот збор.

Во врска бројот на составни делови на колокациите и составувањето на корпуси од колокации, најчестите примери на колокации се состави од два збора (*violent criminal*,

seem obvious, definitely prove, full-time staff, be certain, rainy season, Ахилова петица, бодлива жица, верен другар, издава инструкции/наредби, отплати долг итн.). Често се среќаваат колокации составени од три зборови (*in light of, give somebody sth., in terms of, with a chuckle, under the impression, in spite of, into the light, во поглед на, број на новородени/умрени, договор на дело, ПТТ, во споредба со, има/нема место за, Република Северна Македонија*²⁸, *и така натаму* итн.), поретко од четири зборови (*bring to a conclusion, have the right to, go back to fundamentals, an increase/decrease in funding, be subjected to/be open to scrutiny, летно/зимско сметање на времето, лишува од граѓански права, приговара некому за нешто, сексуален однос со/без пенетрација* итн.), а уште поретко се среќаваат оние примери составени од пет и повеќе составни делови (*be of the opinion that, in the face of opposition, be difficult to determine sth., nudge/point somebody in the right direction, come/go down with (high) fever, обврзан е да (на)прави нешто, лишува од право на глас, крема за заштита од сонце, нарушување на јавен ред и мир* итн.). Одредувањето на овој параметар е особено значаен кога се работи со електронски корпуси и кога истражувањето и анализирањето се спроведува со помош на електронски софтвер каде треба точно да се одреди бројот на зборови кои може да претходат или пак да следат по основата или колокатот, во зависност од потребите на истражувањето. Ова е исто така значајно за да се развиваат и усовршуваат автоматски методи кои ќе овозможат да се направи разлика меѓу вистински колокации составени од три збора (*New York City, Соединетите Американски Држави*), вметнати колокации (*{eat {humble pie}}, {се прави/не се прави {шизик на ризик}}*) каде во составот на основната колокација (*eat sth., се прави некаков/некаква*) се појавува втора колокација (*humble pie, шизик на ризик*) како нејзин составен дел, и примери на преклопување на колокации составени од два збора, како на пример *sip black coffee*, каде *sip coffee* и *black coffee* се самостојни колокации на англиски јазик кои влегуваат или меѓусебно се преклопуваат во рамките на колокацијата *sip black coffee*. Или, пак, примерите *вари/прави кафе* и *турско кафе* на македонски јазик кои се примери на самостојни колокации, а се преклопуваат во колокацијата *вари/прави турско кафе*. Најпосле, имаме и примери на колокации во кои се вметнати зборови (или фрази), како што е примерот *an average (disposable) income* на англиски јазик или *загарантирана (минимална) плата* на македонски јазик.

2.6.4. Семантичка асоцијација

Како што споменавме и погоре во текстот, врските (по)меѓу составните делови на колокациите често се случуваат како резултат на одредена семантичка асоцијација од некоја област, како на пример медицина (*communicable/contagious diseases, заразни болести*), економија (*budget account, буџетска сметка*), образование (*school year, школска/учебна година*), религија (*Easter Sunday, Велики немок, Praise the Lord, Merry Christmas, Среќа Нова Година*) и многу други. Досега во текстов, а тоа е случај и кај повеќето истражувања на тема колокации, се разгледуваат позитивните семантички асоцијации (по)меѓу составните делови на колокациите кои асоцијации, всушност, привлекуваат одредени зборовни комбинации почесто да се сретнуваат наспрема други комбинации. Но интересно е да се спомене и фактот дека, понекогаш, зборовите изгледа меѓусебно се одбиваат и не се среќаваат доволно често колку што би се очекувало. Всушност, има голем број на можни парови или состави на зборови кои никогаш не се среќаваат заедно, иако тоа би било очекувано како резултат на

²⁸ Во преговорите во врска спорот за името, редоследот на составните зборови на името на државава беше од исклучителна важност. Еден од предлозите, кој наиде на голем отпор од страна на Република Грција, беше Северна Република Македонија.

семантичката асоцијација (по)меѓу нив или конвенционалноста. Оваа таканаречена одбивност (по)меѓу составните делови на колокациите е, всушност, негативна асоцијација (по)меѓу нив, а производите на оваа негативна асоцијација Дарен Пирс (Darren Pearce, 2001) ги нарекува антиколокации (anti-collocations). Да го илустрираме ова преку примери и да споредиме неколку колокации на македонски јазик прикажани во првата колона од Табела 3 подолу со нивните буквални преводи на англиски јазик во втората колона и, најпосле, точните преводи на англиски јазик во третата колона.

Табела 3. Примери на колокации на македонски јазик со нивните буквални и точни преводи на англиски јазик

македонски јазик	буквални преводи на англиски јазик	точни преводи на англиски јазик
постави прашање	set a question	ask a question
донесе одлука	bring a decision	make/reach a decision
сноси трошоци	carry the cost	bear/meet the cost
даде придонес во/за	give a contribution in/for	make a contribution
се изложува на ризик	expose oneself to risk	take a risk

Буквалните преводи прикажани во втората колона се неприродни во англискиот јазик и се, исто така, примери на антиколокации бидејќи составните делови на примерите од втората колона меѓусебно се одбиваат спротивно на примерите од третата колона. Интересно е да се види дека ситуацијата е иста и доколку ги смениме јазиците, т. е. доколку ги преведуваме истите колокации, но сега од англиски на македонски јазик.

Табела 4. Примери на колокации на англиски јазик со нивните буквални и точни преводи на македонски јазик

англиски јазик	буквални преводи на македонски јазик	точни преводи на македонски јазик
ask a question	праша прашање	постави прашање
make/reach a decision	направи/достигне одлука	донесе одлука
bear/meet the cost	издржи/сретне трошоци	сноси трошоци
make a contribution	направи придонес	даде придонес во/за
take a risk	земе ризик	се изложува на ризик

Токму ова претпочитање на одредени форми, или колокации, наспрема можни но ретки варијанти се нарекува антиколокации, претпочитањето на *strong tea*, но не и *powerful tea* и *електричен кабел*, а не *струен кабел*. Повеќето антиколокации се, веројатно, резултат на семантички, прагматички или стилистички несоодветни особености на составните делови на можните колокации, додека пак други може да се резултат на конкуренција (по)меѓу одредените можни комбинации со веќе воспоставената коселекција на одредените зборови кои се дел од постоечките колокации. На пример, на англиски се користи *give a talk*, но не и *deliver a talk*, иако може да се употреби и *deliver a speech*. На македонски се *држи говор*, но не се *дава говор*. Всушност, кога одбираме еден збор, а отфрламе друг стануваме посвесни за ‘негативните’ избори кои ги правиме при употреба на јазикот. На пример разликата помеѓу зборовите *work* и *job* на англиски јазик не е во нивните дефиниции во речниците, туку во фактот дека едниот збор го користиме за да кажеме *physical work*, а другиот за *full-time/part-time job*. Со други зборови, разликата во значењето, или пак, во начините на кои се користат овие два збора е во нивните колокациски полиња. Често, изучувачите на странски јазици најпрво ја усовршуваат граматиката на тој јазик, потоа учат зборови и најпосле се

смета дека ќе можат да го користат јазикот за да зборуваат за што и да сакаат. Така, корисниците на јазиките учат да именуваат многу нешта, но прават многу грешки кога се обидуваат да ја користат граматиката за да се изразат во врска тие нешта.

Грамматиката не се користи на тој начин; таа ни овозможува да создаваме јазик кога во нашиот ментален лексикон не можеме да најдеме однапред подготвени ‘конструкции’ или парчиња јазик за правилно и прецизно да се изразиме. Овие парчиња јазик, во кои ги вклучуваме и колокациите, не се користат само за да именуваат нешта, тие имаат и прагматичен елемент. Ни овозможуваат да зборуваме и, на некој начин, да правиме нешта. Многу колокации, всушност, имаат непосредна прагматична сила или се евокативни според ситуацијата во која се употребуваат. На пример, веројатно не постојат многу ситуации во кои некој би кажал: „Ова е влада.“. Но доколку некој употреби: „Ова е корумпирана влада.“ тоа веднаш не потсетува на група политичари кои се на власт и се склони на поткупување и подмитување. Кај овој пример не станува збор само за додадена придавка (*корумпирана*), туку станува збор за веќе постоечко парче јазик кое си има свое сопствено општоприфатено значење. И затоа колокациите се многу повеќе од само „зборови кои често се среќаваат заедно“. Колку помалку колокации знаеме и користиме во нашиот јазик, толку повеќе треба да се изразуваме со долги фрази и многу повеќе граматикализација отколку со прецизна лексичка фраза и малку граматика. Дополнително, доколку роден говорител употреби колокација која соговорникот (кој не е роден говорител) не ја знае, соговорникот ќе мора да користи граматика со цел да изрази идеја на начин на кој дотогаш не ја има слушнато. Ова е нова и непозната територија за неродениот говорител, што дополнително ја зголемува шансата да направи граматички грешки. Да го илустрираме ова и преку примери. Доколку ученик на англискиот јазик не го знае изразот *flooding the market with cheap foreign goods*, за да се изрази ќе треба да каже нешто како:

(47) A lot of people buy things from other countries and the price for those things goes down and makes them cheaper than what we can buy here.

Или пак изразот *пазар на работна сила* на македонски јазик кој може да се парафразира или објасни како:

(48) Луѓе кои сакаат да имаат работа и бараат да најдат работа може да најдат повеќе опции или можности за работа кои одговараат на тоа што може да го работат.

Можеби во обата случаи (примери (47) и (48)) пораката е успешно пренесена, но Мајкл Луис (Michael Lewis, 2000) соодветно ќе каже дека: „Колокациите се најмоќната сила во менталниот лексикон кога станува збор за создавање и разбирање на текст кој природно се појавува“²⁹ (Lewis, 2000: 49).

Ако се согласиме дека лексикализацијата е феномен каде морфолошки сложени зборови стануваат недеривативни (дали од семантички, синтаксички или фонолошки аспект) и така на некој начин стануваат и непредвидливи, тогаш колку помалку се зборовите лексикализирани, толку се поголеми нивните колокациски полиња. Да го разгледаме парот *blackmail/crime* на англиски јазик. *Blackmail* е полнозначен збор, дури може и да се рече дека е силно полнозначен збор што го прави лексикализиран

²⁹ Прев. М. Симионска.

како резултат на што има помалку колокати со кои влегува во колокација, како на пример *attempt to/try to blackmail*. Од друга страна пак, зборот *crime* е помалку лексикализиран што, пак, му овозможува да има многу поголемо колокациско поле, па така овој збор многу лесно генерира голем број на колокации со различни видови зборови, како на пример:

придавки: **alleged, appalling, awful, barbaric, barbarous, big, bloody, brutal, capital, copycat, despicable, dreadful, drug-related, grave, great, heinous, horrible, horrific, indictable, lesser, major, minor, motiveless, notorious, perfect, petty, political, real, serious, sex/sexual, terrible, terrorist, violent/non-violent, unsolved, vicious, victimless, white-collar, war,**

глаголи: а). кои претходат на именката: **carry out, commit, report**
б). кои следат по именката: **involve sth., be punishable by sth.,** и

предлози: **against.**

На македонски може да го разгледаме парот *пеницилин/лек*. *Пеницилин* е толку лексикализиран што не влегува во ниту една колокација. Единствено придавската форма *пеницилински* влегува во колокацијата *пеницилински шок*. Од друга страна зборот *лек* има огромно колокациско поле и влегува во колокации со:

придавки: **домашен, корисен, народен, нов, медицински, отровен, познат/непознат, силен, стар, старински, странски, успешен,**

глаголи: **бара, зема, издава, има, наоѓа, нема, нуди, препише,** и

предлози: **за, против.**

Степенот на лексикализација на зборовите го отсликува количеството на информации кое го има зборот, како и обемот на колокациското поле, па затоа е многу важно за колокациите и за стремежот на корисниците на јазиците правилно да ги користат колокациите, а оттука и јазикот.

2.6.5. Манипулација на стандардните колокации

Со цел да стигнеме до следната особеност на колокациите, најпрво накратко ќе ги разгледаме четирите најприфатени принципи на колокациите кои се сретнуваат во литературата, а тие се:

Принцип 1: Колокациите се произволни, т. е. тие се лексички комбинации кои не секогаш имаат семантичко или синтаксичко објаснување. Доказ за ова се преводите на колокациите од еден јазик на друг (види исто примери и во Табела 3 и Табела 4 погоре), па така доколку буквално преведеме одредена колокација од англиски, на пример, на македонски јазик ќе видиме дека преводите имаат различни дистрибуции. На пример:

(49) а. They were accused of **acting suspiciously**.
а.*Тие беа обвинети дека **глумеле сомнително**. (*се однесувале сомнително)

(50) a. He was rewarded for **acting brilliantly**.

a* Тој беше наградуван за **глумење брилијантно**. (*одлична глума)

Принцип 2: Колокациите се повторливи, т. е. може статистички да се разгледуваат. Со други зборови, колокациите не се случајни заеднички појавувања на зборови или, пак, независни променливи, туку се сметаат за препознатлив дел од јазикот. Ова го посочуваат и Чрч и Хенкс (Kenneth Ward Church and Patrick Hanks, 1989).

Принцип 3: Колокациите претставуваат кохезивни лексички кластери. Тие имаат постојана внатрешна структура и се сочинети од елементи (составни делови) кои се предвидливи.

Принцип 4: Колокациите зависат од доменот, поточно тие имаат многу специфична распределба во однос на техничкиот жаргон и терминологија.

Смаца (Frank Smadja, 1993) ги користи овие принципи кои ги има вметнато во компјутерски програм со кој прибира колокации на статистичка основа, потоа со таканаречен синтаксички филтер ги елиминира прибраните примери кои не се фрази.

Токму четвртиот принцип, или доменот од кој зависат колокациите е поврзан со една карактеристика на колокациите, поточно свесната манипулација на човекот на стандардните колокации со цел да се насочи вниманието на читателите (или слушателите) од самата порака на лингвистичката форма на колокациите. Ова најчесто се среќава во наслови на новинарски текстови (види примери 51 – 56 подолу каде прво е дадена вообичаената колокација, а под неа конкретните примери каде таа колокација е целно изменета), реклами (види примери 57 – 60 подолу каде повторно прво е дадена вообичаената колокација, а под неа конкретните примери каде таа колокација е целно изменета), а во последно време особено и на социјалните мрежи каде имаме чести измени во колокациите со цел да се постигне одреден ефект. Ова ја истакнува и човековата креативност, бидејќи на овој начин корисниците на јазиките оставаат свој личен белег во одредениот дискурс, наспрема, на пример, академскиот дискурс каде конвенцијата не дозволува такви отстапувања. Мора да се прави разлика помеѓу ова свесно и намерно изменување (манипулирање) на колокациите, се разбира, и формите кои ги употребуваат неродените говорители; едното отсликува висок степен на познавање на јазикот и, до одредена мера на лингвистиката, додека другото е резултат на општото непознавање на јазикот и неговите лексички, семантички и синтаксички правила (види примери 61 – 66 подолу).

наслови на новинарски текстови на англиски јазик:

- to make a joke/to give a present

(51) *Kojo gives out jokes for Christmas*³⁰

- to boost your memory

(52) *Is your memory struggling? Here are 10 ways to boost your recall*³¹

³⁰ <https://www.voice-online.co.uk/lifestyle/2021/12/13/kojo-gives-out-jokes-for-christmas/>

³¹ <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2023/apr/08/is-your-memory-struggling-here-are-10-ways-to-boost-recall>

- family romance
(53) *Family bromance: Could Woody Harrelson and Matthew McConaughey really be brother?*³²

наслови на новинарски текстови на македонски јазик:

- жесток удар
(54) **ЖЕСТОК** ДИПЛОМАТСКИ **‘ШАМАР’** ЗА САД! КИНА ОДБИ ДА ОДОБРИ ПОСЕТА НА ДРЖАВНИОТ СЕКРЕТАР НА САД ЕНТОНИ БЛИНКЕН³³
- стекне богатство
(55) *Пет хороскопски знаци кои ќе се стекнат со екстра пари оваа недела – Дали сте еден од нив?*³⁴
- женска убавина
(56) *Жените лудуваа поради неговата **МАШКА УБАВИНА**, а сега е УНАКАЗЕН*³⁵

наслови на слогани од реклами на англиски јазик:

- Nothing is impossible!
(57) *Impossible is nothing!*³⁶
- I love it!
(58) *I’m loving it!*³⁷

наслови на слогани од телевизиски емисии и реклами на македонски јазик:

- врти – сучи
(59) *Врти сучи, тоа ти е Скопје.*³⁸
- чиста петка (5-ка)
(60) *За чиста 10-ка!*³⁹

³² <https://www.theguardian.com/film/2023/apr/14/are-woody-harrelson-and-matthew-mcconaughey-really-brothers>

³³ <https://vocentar.com/%d0%b6%d0%b5%d1%81%d1%82%d0%be%d0%ba-%d0%b4%d0%b8%d0%bf%d0%bb%d0%be%d0%bc%d0%b0%d1%82%d1%81%d0%ba%d0%b8-%d1%88%d0%b0%d0%bc%d0%b0%d1%80-%d0%b7%d0%b0-%d1%81%d0%b0%d0%b4-%d0%ba%d0%b8%d0%bd%d0%b0/>

³⁴ <https://centar.mk/blog/2023/04/17/pet-horoskopski-znatsi-koi-ke-se-steknat-so-ekstra-pari-ovaa-nedela-dali-ste-eden-od-niv/>

³⁵ <https://vecer.mk/zabavna/zhenite-luduvaa-mashka-ubavina/>

³⁶ Слоган на брендот за спортска облека и опрема Adidas.

³⁷ Слоган на ланецот сендвичари McDonalds. Иако интересен, ова е сепак пример на колигација.

³⁸ Магазинска емисија која го документираше животот во Скопје од 2001 – 2007 година.

³⁹ Специјален пакет услуги на Халкбанк наменет за млади на возраст од 18 до 24 години.

примери од неродени говорители на англиски јазик:

*PAY effort

PAY attention/a call

MAKE a call/an effort

(61) Those learners usually **pay** more **efforts** in adopting a new language by getting more contact...

*SUFFER difficulty

SUFFER pain

EXPERIENCE difficulty/pain

(62) The learners may **suffer difficulty** in communicating in the target language.

*DRAW a comment

DRAW a conclusion

MAKE a comment

(63) Finally, a conclusive **comment** will be **drawn** on motivation and language learning.

примери од неродени говорители на македонски јазик:

*МЕСТИ публикација

МЕСТИ кревет

УРЕДИ публикација

(64) Секој обид да ја **мест** публикацијата беше неуспешен.

*ПРАВИ брак

ПРАВИ друштво

СКЛОПИ брак

(65) Ние не сме тука за да **правиме брак**.

*СЕ ОДНЕСУВА важен

СЕ ОДНЕСУВА достоинствено

СЕ ПРАВИ важен

(66) Секогаш **се однесува важен!**

2.6.6. Подвидови на колокации

Досега во текстот видовме дека не постојат конкретни правила кои целосно ќе ги објаснат колокациите. Всушност, токму оваа непредвидлива природа на колокациите е причината поради која често се нарекуваат и идиосинкретски. Покрај многуте класификации и видови колокации кои ги разгледавме, постојат и таканаречени *делексички колокации* кои како подвид на колокациите се интересни за лингвистите. Составени се од граматикализиран глагол и директен предмет. Кога станува збор за составниот глагол, тие се всушност глаголи кои припаѓаат во групата на многу често употребувани глаголи во англискиот јазик, како што се: *do, get, give, have, make, take* итн. Еве и неколку примери на колокации со овие глаголи на англиски јазик:

• to do the laundry

(67) I've always loved **doing the laundry**.

• to get the 'flu

(68) What measures can you take in order **not to get the ‘flu’?**

- to give a sigh

(69) He **gave a sigh** and left.

- to have a drink

(70) Would you like **to have a drink?**

- to make one’s bed

(71) I need **to make my bed** before I go to school.

- to take a pill

(72) Don’t forget **to take your pills!**

На македонски јазик можеме да ги наведеме следниве примери каде се користат граматикализираните глаголи *направи, даде, има/нема, земе, прави и држи*:

- да направи експеримент

(73) Дојде време да **направи експеримент**.

- да даде наредба

(74) Таа **ќе ти даде наредба**.

- да има/нема работа

(75) Беа тешки времиња и лошо беше да **нема работа**.

- да земе автобус/метро/такси

(76) Кога дојде време, **зема такси**.

- да прави добра/лоша услуга

(77) Му **правиш лоша услуга**, да си знаеш!

- да држи говор

(78) Сега ли најде да **држи говор?**

Овие колокации се нарекуваат и конструкции со глагол за поддршка, како што ги нарекува Морис Грос (Maigrice Gross, 1981) бидејќи единствената улога на глаголот во колокацијата е да ја ‘поддржи’ именката со која се појавува така што ќе направи врска помеѓу именката и подметот во реченицата и ќе даде информации во врска со времето, лицето и аспектот.

Понатаму, Фонтанел (Thierry Fontenelle, 1994) во едно истражување открива друг подвид на колокации кои ги именува како *единици со негативен поларитет*. Тоа што е интересно за овие колокации е дека се јавуваат исклучиво во, како што тој го нарекува, таканаречен ненаметлив контекст, т. е. на англиски јазик се среќаваат како комбинација од глаголите *stand, help, bother* или *bear* заедно со помошниот глагол *can*, но секогаш во негативна форма, или во споменатиов ненаметлив контекст. На пример:

- can’t stand

(79) I **can’t stand** listening to classical music.

- can’t help

(80) He **couldn't help** telling them the secret.

- can't bear

(81) They **can't bear** to watch the dog struggle.

- can't/shouldn't bother

(82) They really **can't/shouldn't bother** anymore.

Доказ за ова е фактот дека граматички е неправилно да се употребуваат овие глаголи на англиски јазик во позитивен контекст, како на пример:

(83*) I **stand listening** to classical music.

(84*) He **help telling** them the secret.

(85*) They **bear to watch** struggle.

(86*) They really **bother** anymore.

Такви примери на македонски јазик се:

- не може да поднесе некого/нешто

(87) **Не може да ги поднесе** овие луѓе. (се трпи, издржува заемно, еден со друг)

(88*) Ги поднесува овие луѓе.

(89) **Не можам да се поднесам** ваква дебела. (се трпи, издржува самиот себе)

(90*) Се поднесувам ваква дебела.

- не смее (ниту)/сака да помисли

(91) **Не смеам/сакам ниту да помислам** што сè можеше да ни се случи.

(92*) **Смеам/сакам да помислам** што сè можеше да ни се случи.

- да оптовари некого со нешто

(93) **Не сакам да ве оптоварувам** со моите проблеми.

(94*) **Сакам да ве оптоварувам** со моите проблеми.

Џон Синклер (Sinclair ed 1990: xi) исто така ги истражува овие зборови со таканаречена негативна семантичка прозодија. Така, на пример, го разгледува фразалниот глагол SET IN кој првенствено се појавува со предмети кои означуваат непријатни состојби, како што се: *гниење, распаѓање, малаксаност, очај, лошо расположение, декаденција, лошо време* итн. Како на пример:

(95) You better clean it before *rot sets in*.

(96) *Despair had already set in*.

(97) The *decadence that had set in* ruined the town.

Слично е и со глаголот *BREAK OUT* (како и глаголите *HAPPEN, CAUSE, BENT ON, SYMPTOMATIC OF* и други) кој влегува во колокации со кои се изразуваат лоши нешта, како што се: *war, violence, a storm of protest, riots, disagreements* и други. А именката со негативна семантичка прозодија, пак, *OUTBREAK* влегува во колокации со болести, како на пример:

(98) The *COVID-19 outbreak* affected the entire globe.

(99) The *cholera outbreak* occurred in 1854 in London.

Бил Луи (Bill Louw, 1993) го користи терминот семантичка прозодија на Синклер за да го означи овој колокациски феномен објаснувајќи дека, всушност, станува збор за одлика која се протега над неколку единици токму поради природата на колокациите да бидат составени од најмалку две единици. Такви примери на македонски јазик се глаголите:

НАИДЕ на непријателски оган, на лош прием, на отпор, на неодобрување, на спротивставување,

иако има и примери на употреба на овој глагол во колокации со позитивна семантичка прозодија, како што се:

НАИДЕ на одобрување, на добар прием,

сепак треба да се напомене дека овие примери на колокации на глаголот *наиде* многу поретко се среќаваат. Потоа примери на глаголи со негативна семантичка прозодија се:

СООЧИ со нешто/некој, со проблем, со последици, со (болната) вистина, со реалност и други.

ПРЕДИЗВИКА болка, гнев, бес, бура, срам, загриженост, одбивност, незадоволство, омраза, сожалување, сомневање, сомнеж, тага, рак на..., пожар, инцидент, расправи, збрка, неред, криза, критика, непријателство, пад, полемики, контроверзии, паника, расправа, спор (за/околу), страв, расправи, (негативна) реакција и многу други.

Сепак, иако поретко, глаголот *предизвика* се среќава и во колокации со позитивна семантичка прозодија, како што се: *возбуда, восхит, изненадување, голем интерес* и некои други. Понатаму, во оваа група можеме да го наведеме и глаголот:

ИЗБУВНЕ пожар, востание, војна, вулкан, оган, чад, лава,

иако во литературата се сретнува и во една колокација со позитивна семантичка прозодија:

(100) Некој шегација пушти смешка. *Избувна смеа*⁴⁰.

Како во примерите на македонски погоре, така и во англискиот јазик постојат примери на колокации со позитивна семантичка прозодија како што е глаголот:

PROVIDE кој најчесто влегува во колокации со именки, како на пример *aid, assistance, care, support, money, facilities, security, services, protection, information* и многу други

и така формира колокации со позитивна семантичка прозодија, а сличен пример е и глаголот:

⁴⁰ „Пустина“ од Ѓорѓи Абациеб (1961).

INTEGRATE кој употребен со прилозите *closely, tightly, well, completely, fully, seamlessly, thoroughly, properly, successfully* влегува во колокации со позитивна семантичка прозодија.

Кога станува збор за класификациите на колокациите и нивните составни зборови, се издвојуваат колокациите составени од именка + именка или, пак, придавка + именка, а еве и зошто. Најпрво, голем број на т.н. *именски колокации* (во литературата се среќава овој термин за колокации чии основи се составени од именка) се пишуваат слеано, т. е. без празно место, па така се чини дека се всушност еден збор, а не последователност на зборови. Неколку примери на англиски јазик се: *aircraft, airport, airspace, bedroom, bedtime, birthday, bloodstream, boyfriend, chairwoman/man, childbirth, daylight, database, coastline, eyesight, footprint, goalkeeper, grandparent (grandmother, grandfather), haircut, handbag, handcuffs, handshake, handwriting, headache, headlights, headline, headquarters, heartbeat, hillside, lighthouse, lifestyle, manslaughter, masterpiece, nightclub, photocopy, rainfall, radioactive, radioactivity, roadblock, switchboard, thunderstorm, wallpaper* и многу други. На македонски, пак, ги вбројуваме примерите: *авиоиндустрија, бакрорезец, битпазар, бракоразвод, буревесник, видеобиблиотека, видеодатотека, видеодиск, видеоигра, видеокамера, видеокасета, видеоклип, видеоклуб, видеоконференција, видеолента, видеомиксер, видеорекордер, видеотекст, видеотерминал, видеофреквенција, винопроизводител, винопиец, гејмбој, дрворед, дрводелец, дрвосечач, житовино или виножито, летопис, летописец, лимонтабиетлија, нокдаун, пејсмејкер, радиоапарат, радиобран, радиобудилник, радиоврска, радиодрама, радиоемисија, радиозасилувач, радиокасетофон, радиокабина, радиокомедија, радиокомуникација, радиомикрофон, радиопорака, радиопрограма, радиореклама, радиослушател, радиотелефон, радиотерапија, радиочасовник, центарфор, центархалф, центаришут* итн.

Покрај именските колокации кои се пишуваат слеано, постои и втора група на именски колокации кои, пак, се пишуваат со црта. Меѓу примерите на англиски јазик може да ги споменеме: *counter-attack, cross-examination, death-warrant, good-looking, ill-treatment, know-how, lay-by, light-headed, long-lived, middle-aged, old-fashioned, pile-up, self-assured, self-confident, self-conscious, self-contained, self-control, self-defense, self-evident, self-interest, self-pity, self-respect, self-sufficient, shake-up, tip-off, turn-off, unheard-of, washing-up, well-being* и други. Интересно е да споменеме и дека има вакви примери на именски колокации кои се составени од три зборови како што е *commander-in-chief, mother-in-law, merry-go-round* и други, како и пример на акроним со црта *CD-ROM*.

(101) Luckily, *the commander-in-chief* approved the proposal.

(102) This dictionary is also available on a *CD-ROM*.

Вакви примери постојат и на македонски јазик: *баде-мантил, бадијал-комерц, балет-мајстор, бар-код, бас-баритон, бас-гитара, бас-гитарист, беби-бум, блиц-напад, блиц-сијаличка, блиц-фотографија, бокс-меч, викенд-возач, воки-токи, генерал-мајор, генерал-полковник, гого-танчерка, гол-линија, град-држава, гулаб-писмоносец, диск-сопирачки, диск-џокеј, доктор-специјалист, желе-бонбона, жиро-сметка, земја-домаќин, земји-членки, интернет-кафе, интернет-пребарувач, интернет-сајт, интернет-страница, јазик-извор, јазик-цел, клима-уред, коктел-бар, крем-карамела, крем-сирење, крем-торта, лаф-луабет, мото-крос, мускул-стегач, паркинг-часовник, пол-позиција, поп-арт, прес-центар, рејв-култура, сода-вода, снејс-шатл, турли-тава, кор-сокак, човек-робот, чочек-танчерка, шибер-врата, шибер-прозорец, шунд-роман, шунд-литература* и многу други. Исто како и во англискиот јазик, и во македонскиот

јазик среќаваме примери на именски колокации со црта кои како составен дел имаат акроним, како на пример *СИМ-картичка* и *ХИВ-вирус*.

(103) Доколку купите нов уред, ќе добиете бесплатна *СИМ-картичка*.

(104) *ХИВ-вирусот* е сè уште причина за голем број смртни случаи во светот.

Сепак, во македонскиот јазик не се среќаваат примери со три составни зборови кои се пишуваат со црта.

Понатаму во оваа интересна група на именски колокации секако ќе ги споменеме и примерите кои се едноставно составени од две именки кои се пишуваат одделно на англиски јазик: *contact lens, court martial, credit card, cross section, crystal ball, fire brigade, fire alarm, heart attack, ice cream, nail varnish, prime minister, seat belt, speed limit, status quo, task force, track record, trade union, traffic jam, traffic light, will power, word processing*, или, пак, колокации составени од именка и придавка: *common ground, double bass, electric shock, fancy dress, firing squad, freezing point, industrial action, martial law, nervous breakdown, ozone layer, political asylum, red tape, sexual intercourse, short cut, social security, social worker, starting point, stumbling block, swear word, washing machine*. Такви примери на колокации составени од именка и придавка на македонски јазик се: *агрегатна состојба, аеродромска такса, акционерско друштво*. А примери на состави од именка и именка се: *бар дијаграм, донер кебан, лингва франка, мајка земја, мајка природа, здрав разум* и некои други.

Како подвид, или можеби како засебна група на колокации, вреди да се разгледаат и акронимите. Бидејќи акронимите, всушност, и се создаваат поради нивната честа употреба и потребата на луѓето од економичност при употреба на јазикот, тие како по природа да припаѓаат во групата на колокации.

примери на англиски јазик:

GP – general practitioner

CD – compact disk

HIV - human immunodeficiency virus

UN – United Nations

NATO – North Atlantic Treaty Organization

OSCE – Organization for Security and Co-operation in Europe

EU – European Union

USA – United States of America

SMS – short message service

R&D – research and development

USSR - Union of Soviet Socialist Republics

FYROM - the former Yugoslav Republic of Macedonia

примери на македонски јазик:

БЈРМ/ПЈРМ – Бивша/Поранешна Југословенска Република Македонија

ЕКГ – електрокардиографија

ЕУ – Европска Унија

ОБСЕ – Организација за безбедност и соработка на Европа

СФРЈ - Социјалистичка Федеративна Република Југославија

СССР - Сојуз на советски социјалистички републики

ЦИА – Централна разузнавачка агенција

В. Д. – вршител на должност

Како за крај, вреди да споменеме и неколку примери на именски колокации чиј состав е навистина необичен. Станува збор за состави од буква од азбуката, црта и именка каде буквата може да служи како визуелен приказ на предметот, како што е примерот:

(105) A *T-shirt* is a style of fabric shirt named after the T shape of its body and sleeves.

Понатаму, буквата може да означува насока на движење:

(106) The car made a *U-turn* and headed back at high speed.

Буквата може да означува и непозната, како во примерот:

(107) *X-rays* are a form of electromagnetic radiation, similar to visible light.

А исто може да означува и случаен избор на одредница за разликување:

(108) The *X and Y chromosomes*, also known as the sex chromosomes, determine the biological sex of an individual.

Вакви примери постојат и во македонскиот јазик каде буквата која е составен дел од колокацијата ја одредува страната на предметот:

(109) Мене повеќе ми се допаѓа *A-страната* од новата плоча на Леб и Сол.

А може да означува и прав агол од деведесет степени кој се добива со употреба на соодветниот линијар:

(110) Инструментот *те-линијар* се користи за поставување на хоризонтална референца.

Во последниов пример (110), буквата *те* е всушност фонетска транскрипција од латинската буква Т.

2.6.7. Колокациите и стилистиката и дискурсот

Колокациите функционираат различно во секој јазик бидејќи секој јазик има сопствен систем на лексички колокации кои се во согласност со семантиката, структуралните валентности и употребата на тој јазик. Со цел да се усогласиме со одреден регистар на стилистичка форма како на роден говорител, потребно е постојано да се прават не само правилни и добри граматички и лексички избори, туку и правилно да се одбира соодветниот степен на колокациските конвенции. Овие колокациски комбинации не претставуваат изборно и површно стилистичко украсување на јазикот (пишан или говорен), како што е тоа случај со изборот и употребата на идиомите. Колокациите се суштински за ефективна, па дури и ефикасна комуникација. Тие се својствени за секој одделен јазик, но се исто така карактеристични и за одредени текстови или литературни стилови, т. е. преку варијации на колокациските шеми може да се забележат и различни стилови на употреба на јазикот. Така, преку идиосинкретска употреба на колокациите може да се прикаже одреден авторски стил:

- (111) „Беше заден час!“
 „Да биде глуво и спокојно и темно кога ќе рикне.“
 „...со нокти корнев...“
 „...и вдишав со сета душа воздух...“
 „И еве, пак е ноќ и пак е ни една доба.“
 „...ми приидуваат темните подземни водје...“

Блаже Конески, *Везилка*

- (112) “...they were perfectly normal...”
 “...thank you very much...”
 “...of all places...”
 “Little tyke wants his money’s worth, just like his father. Atta boy, Dudley!”
 J. K. Rowling, *Harry Potter and the Philosopher’s Stone*

Колокациите може да означуваат и различни жанрови:

- (113) „Не сум од бога паднала
 ни пак од земја никнала,
 тук сум од мајка родена,
 со пресно млеко доена,
 зато сум бела црвена,
 зато ме момци сакаат.“

Македонски народни љубовни
 пеења, *Бисеро, моме Бисеро*

- (114) “Sometimes in the dark we heard the troops marching under the window and guns going past pulled by motor-tractors.”

Ernest Hemingway, *A Farewell to Arms*

па дури може да посочат и на различни регистри кои се специфични за одреден домен:

- (115) „Кур мој, телешко! Ова не е ни јуне, ова ти е некоја стара говедина.“
 Румена Бужаровска, *Не одам никаде*

- (116) “She say it too soon, Fonso, I ain’t well. Finally he leave her alone. A week go by, he pulling on her arm again.”

Alice Walker, *The Color Purple*

Се користат и за да се прикаже лингвистичка хронолошка промена:

- (117) срцките му ги извади — душата му ја извади
 срцките ќе му/ти ги извадам — ќе му/ти скршам врат; ќе го/те убијам

- (118) above or below the cloud — on the cloud
 (метеоролошко значење) / (технолошко значење)

viral infection — to go viral
(поврзано со болести) / (технолошко значење)

па дури и да означи дијатописка варијација (варијација според место или географска варијација):

(119) <u>литературна форма</u> колку убаво спакува алишта	<u>македонски дијалектни форми</u> шо убо спакува пљачки ▪ да пљачка = да ограбува
(120) <u>американски англиски (AmE)</u> green thumbs apartment blocks parking lot	<u>британски англиски (BrE)</u> green fingers blocks of flats car park

Оттука, може да заклучиме дека и покрај тоа што колокациите се семантички транспарентни, иако можеби не секогаш предвидливи и за разлика од идиомите не предизвикуваат проблеми со разбирање, сепак претставуваат проблем кога станува збор за производство на јазик, особено при изучување на втор јазик или на странски јазик, потоа при употреба на јазик за академски или, пак, специфични цели, за превод, како и за толкување.

Самата природа на колокациските шеми се чини има централна улога во дискурсот, или има силно влијание врз текстуалното организирање и изразување како што смета и Мајкл Халидеј (1993). Ако говориме, на пример, за јазикот, т. е. стилот во научните статии, колокацискиот стил не е свесен производ на составување или уредување на текст, туку е резултат на стекната особеност на писателите преку опсежно читање и нивни потсвесни обиди да се усогласат со нормите на говорот (јазикот) во научната заедница на која припаѓаат, без разлика дали станува збор за научен, новинарски, бизнис или други регистри. Па така Халидеј и Мартин велат:

Секој текст, независно дали е тоа дискурсот на технократијата или бирократијата, на телевизиските програми или сиџето на задната страна од пакувањето на житарки, е на некој начин под влијание на различните начини на значење кои се имаат развивано како што се развивало и скелето на научните сознанија...Со други зборови јазикот на науката станува јазикот на писменоста⁴¹. (Halliday and Martin, 1993:11)

2.6.8. Опсег на колокациски структури

Следна интересна особеност на колокациите е фактот дека не сите форми на зборови на одредена лексема влегуваат во истиот опсег на колокациски структури. Синклер (1991) смета дека секој збор од одредена лексема треба да се разгледува засебно од другите форми на зборови на истата лексема. Тој го заснова ова тврдење според набљудувањата кои ги вршел и сознанието до кое дошол дека секоја форма на збор има

⁴¹ Прев. М. Симионска.

свој опсег на контексти во кои се појавува, како и свои сопствени синтаксички и семантички шеми.

Табела 5. Форми на зборови во англискиот и во македонскиот јазик

именка	глагол	партицип (-ed)	партицип (-ing)
<i>bore</i>	<i>bore</i>	<i>bored</i>	<i>boring</i>
<i>challenge</i>	<i>challenge</i>	<i>challenged</i>	<i>challenging</i>
<i>досада</i>	<i>досади</i>	<i>досадно</i>	<i>здодевен</i>
<i>предизвик</i>	<i>предизвика</i>	<i>предизвикан</i>	<i>предизвик</i>

- (121) It's *an awful/great/real/terrible bore* having to meet my aunt for lunch.
 (122) I'm very *easily bored*.
 (123) Some children *get/look/feel/seem/sound/become/grow bored* very quickly.
 (124) That book was *awfully/dead/extremely/incredibly/really/terribly/very boring*.
 (125) Ова е *жива досада*.
 (126) Беше на предавањето и се *досадуваше до смрт*.
 (127) *Ужасно/страшно/очајно* ми е *досадно*.
 (128) *Крајно/прилично/многу здодевен* човек е!

Се покренува и прашањето за наследување на колокациските врски ширум зборовните форми на одредена лексема и се поврзува со прашањето дали карактеристични колокациски врски се пренесуваат или наследуваат од страна на синоними или семантички поврзани зборови во други класи на зборови. Постојат индикации дека во многу случаи колокациските врски се одржуваат и преку границите на видовите зборови, па така именка може да влезе во семантички слични колокациски врски како и семантички сродниот глагол:

глагол + прилог: *drink excessively*

- (129) He didn't *drink excessively*, so I guess it is alright.

придавка + именка: *excessive drinking*

- (130) Their *excessive drinking* is what led to the accident.

глагол + прилог: *крвави обилно*

- (131) Пациентот не треба да *крвави обилно*.

придавка + именка: *обилно крвавење*

- (132) *Обилното крвавење* може да предизвика анемија.

Доколку ова се потврди како системски феномен на поголем обем на податоци, всушност ќе се поткрепи идејата дека колокациските структури не се толку идиосинкретски и непредвидливи, како што сметаат одредени лингвисти, и дека лингвистиката треба да им обрне поголемо внимание со цел да ги вклучи во теоријата на јазикот.

Напомена дека повеќето колокации имаат структурална променливост (варијабилност), но и семантичка транспарентност и најверојатно информацијата во врска со веројатноста на одредена лексичка коселекција помеѓу двата или повеќето составни елементи на колокациите е зачувана во самиот лексикон; колокациите се процесираат динамично така што може да се вметне дополнителен материјал (по)меѓу

нивните составни делови, може да се менува граматичкото време, да се користи множина на нивните составни делови, како и пасивни конструкции итн.

large scale production:

(133) The increase in volume of the *large-scale computer and laptop productions* brought down their prices.

to cooperate daily:

(134) The two companies *are cooperating daily* in the development of a new engine.

да обвитка во магла:

(135) *Постојано обвиткан во магла и смог*, градот е непривлечен.

да наруши изглед:

(136) Губрето по улиците го *наруши веќе уништениот изглед* на градот.

Токму поради оваа карактеристика на динамично лингвистичко процесирање на колокациите треба одново да се разгледа и внимателно да се користи објаснувањето дека колокациите се однапред подготвени фрази кои треба да се изучуваат напамет. Можеме да заклучиме дека тие не се едноставни фразеолошки единици кои треба да се помнат како целина. Повеќе од јасно е дека се потребни опсежни и детални истражувања кои ќе обезбедат дополнителни докази за постоечките увиди и теории во врска со колокациите, но и преку нови согледувања и откритија ќе продолжат да го составуваат мозаикот кој ќе ни ја даде целосната слика за овие неверојатно интересни, продуктивни и моќни лингвистички феномени.

III. ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО

3.1. Идентификување и формулирање на истражувачкиот проблем

Како дел од групата природни јазици, и македонскиот јазик исто така изобилува со колокации. Бидејќи, како и самите колокации, македонската лингвистика е релативно млада гранка во науката, колокациите во македонскиот јазик сè уште не се доволно истражени. Не постои корпус на македонскиот јазик ниту пак речник на колокации во македонскиот јазик, а секако последиците од ова се и повеќе од далекосежни за преведувачите, толкувачите, лингвистите, лексикографите, научниците, студентите итн. Оттука и потребата и идејата за ова истражување.

Предмет на ова истражување е дефинирањето/идентификувањето и класифицирањето на колокациите во македонскиот јазик и нивна споредба со колокациите во англискиот јазик. Ова се значајно сложени прашања кои сè уште не се затворени во светски рамки. Создавањето корпус на колокации во македонскиот јазик преку нивна споредбена анализа со англискиот јазик ќе овозможи класификација, а со тоа и увид во структурата на колокациите во македонскиот јазик. Понатаму ќе се добие појасна слика за тоа колку студентите по англиски јазик и студентите по толкување од македонски на англиски јазик и обратно ги препознаваат колокациите и, исто така многу значајно, како ги преведуваат/толкуваат во нивните изведби.

Воведот во истражувањето на колокациите во македонскиот јазик ќе ги дефинира колокациите кај нас и преку споредбена анализа на колокациите во македонскиот и во англискиот јазик од самиот корпус на истражувањето ќе ги класифицира колокациите. Преку истражувањето и увидот во структурата на примерите колокации од корпусот, нивните видови и нивната честота ќе се започне со институционализација на колокациите во македонскиот јазик и ќе се даде дополнителна перспектива за колокациите во англискиот јазик и општо во сите природни јазици. Сето ова ќе овозможи поголема свесност за постоењето на колокациите во јазиците и следствено зголемување на оваа свесност и во наставата по англиски јазик, како и во наставата по толкување од македонски на англиски јазик и обратно.

Целите и задачите на ова истражување се да се даде увид во лингвистичката структура на колокациите во македонскиот јазик, како и степенот до кој нивната структура е слична со онаа на колокациите во англискиот јазик, што ќе помогне да се дојде до сознанија за колокациите кај нас. Потоа, да се разгледа честотата на секоја одредена структура на колокации во македонскиот јазик и приближноста на оваа честота со онаа на колокациите со истата структура во англискиот јазик, така откривајќи ни значајни карактеристики на колокациите. Следно е да се покаже колку се чести колокациите во македонскиот јазик и до кој степен е таа употреба честа како и во англискиот јазик, т. е. како и во сите други светски јазици каде што колокациите се истражени. Преку анализата на примерокот толкувања на студентите во поглед нивното препознавање и (правилната) употреба на колокациите, ова истражување ќе покаже дали постои и, доколку постои, колку е силна интерференцијата во преводите и толкувањата на колокациите од македонски на англиски јазик, но и обратно од англиски на македонски јазик поради големото влијание кое го има англискиот јазик над другите јазици, вклучувајќи го и македонскиот јазик. Најпосле, преку анализата ова истражување исто така ќе покаже дали студентите ги забележуваат и ги препознаваат колокациите во говорите и текстовите и дали го користат тоа знаење за подобро сегментирање на говорот на делови и следствено подобро толкување.

3.1.1. Карактер на истражувањето

Станува збор за интердисциплинарно истражување во кое се вклучуваат и разгледуваат различни лингвистички теории, но исто така се работи и на наставата, како и самата техника на толкување од македонски на англиски јазик и обратно во поглед на колокациите. Истражувањето е дескриптивно бидејќи ги дефинира и класифицира колокациите во македонскиот јазик преку споредбена анализа со колокациите во англискиот јазик присутни во корпусот на ова истражување што исто така на истражувањето му дава и споредбена димензија. Дефинирањето и класифицирањето на колокациите во македонскиот јазик е значајно бидејќи, како што веќе споменавме, ова е навистина млада лингвистичка тема која во светот сè уште се истражува. Со оглед на фактот дека поголемиот дел од корпусот е сочинет од колокации првично употребени во говори и толкувањата на овие говори од страна на студенти кои потоа се споредувани и анализирани, ова истражување има применета нота и е квалитативно. Најпосле, поради истава карактеристика, т. е. бидејќи корпусот е сочинет од толкувања на три различни генерации студенти во три последователни академски години (шест семестри), истражувањето има и трансверзален карактер.

3.1.2. Хипотези на истражувањето

Најпосле да ги разгледаме и хипотезите кои се проверуваат преку ова истражување:

1. Основната хипотеза е дека колокациите имаат честа и значајна употреба во македонскиот јазик, исто како и во англискиот јазик, т. е. резултатите од спроведеното истражување и анализата на примерокот толкувања од студентите ќе ја покаже честотата на употребата на колокациите кај нас.
2. Следна хипотеза која се проверува е дека студентите/толкувачите ги препознаваат, но не се доволно запознаени со колокациите во македонскиот и во англискиот јазик, т. е. тие знаат дека станува збор за одредена лингвистичка структура на македонски или на англиски јазик, но не секогаш бараат соодветен превод во вид на колокација и на англиски, т. е. на македонски јазик.
3. Во врска со самите колокации, пак, разгледувањето на примерите од корпусот на ова истражување ќе покаже дека колокациите во македонскиот јазик имаат иста, или барем многу слична морфосинтаксичка структура како колокациите во англискиот јазик.
4. Понатаму, ќе се потврди дека постои интерференција при толкувањето на колокациите од македонски на англиски јазик поради силното влијание кое го има мајчиниот јазик, но ќе се потврди и постоењето на интерференција од англиски на македонски јазик поради силното влијание, пак, кое го има англискиот јазик врз македонскиот јазик, но и другите светски јазици. Како последица на ова, но не и само поради интерференцијата, анализата ќе потврди дека студентите/толкувачите прават грешки при толкувањето на колокациите од македонски на англиски јазик и обратно.
5. Најпосле, како резултат на сето ова ќе заклучиме и дека студентите/толкувачите не ги користат колокациите за подобро да ги поделат текстовите и/или говорите на логични и значенски лингвистички целини со цел потоа и подобро да ги протолкуваат говорите. Сето ова само ќе ја истакне силната потреба од обрнување поголемо внимание на колокациите при наставата по толкување од македонски на англиски јазик и обратно (се разбира ова ги вклучува и сите други комбинации помеѓу македонскиот и другите светски јазици), но и при самата настава по англиски јазик (ова, пак, ги вклучува и сите други странски јазици).

3.2. За корпусот на ова истражување

Колокациите, пред сè, претставуваат видливи факти во врска со јазикот, т. е. тие се основни податоци⁴².

(Evert, 2007: 7)

Во голем дел од лингвистичките теории зборовите имаат свој изговор, граматички карактеристики, значење, своја етимологија и врски кои ги градат со зборовите со кои имаат слични значења, како што се на пример синонимите, антонимите итн. Според овие теории, лексиката и фонологијата се поврзани преку изговорот; лексиката се поврзува со синтаксата преку граматичките категории на кои припаѓаат поединечните зборови; со семантиката преку значењето на овие зборови и со дијахрониската лингвистика преку етимологијата на зборовите. Понекогаш врската помеѓу даден збор и останатите лингвистички системи е толку слабо претставена што се чини дека најпрво е создадена граматиката, а дури потоа зборовите како да пополнуваат слободни места кои токму граматиката им ги создала. Ова е случај со теоријата на Чомски (Chomsky, 1957, 1965) или пак теориското убедување на Пинкер (Steven Pinker, 1994) дека најпрво е создадена семантиката, а лексиката потоа само ја актуализира семантиката. Иако постојат и теории каде лексиката и синтаксата не се претставени како дихотомија (сепак и во нив лексичките конструкции и синтаксичките конструкции се разгледуваат засебно), сепак основата на теориите е дека, всушност, граматичките шеми имаат конкретни значења кои се разликуваат од значењата на лексичките елементи кои се користат во тие шеми. Меѓу другите, такви теории се оние на Филмор и др. и на Ева Голдберг (Filmore et al, 1988; Adele Eva Goldberg, 1995). Но најголемиот проблем кај овие теории, и сите други каде основниот постулат е поделбата на лексика и граматика, е што се зема предвид само она што е можно во јазикот, а не се зема предвид она што е природно во него. Фокусот можеби треба да се префрли на тоа како да се звучи природно при употреба на јазиците и како објаснувањето на она што е природно во јазиците всушност може и да влијае на она што е можно кога станува збор за употребата на јазиците. И досега видовме во текстов, а и во последниве години често се пишува за тоа во литературата, дека колокациите се клучен фактор кога станува збор за природната употреба на јазиците (Rosamund Moon, Michael Hoey, John Sinclair, Stefan Evert, Michael Lewis, A. P. Cowie, Christopher Gledhill, Thierry Fontanelle, Peter Howarth, Gill Philip и други). Оттука уште еднаш ја потврдуваме важноста на истражувањата во врска со колокациите: нивната природа, состав, употреба и особености.

Пред да го воведеме нашиот корпус и неговите одлики, да се обидеме да го дефинираме терминот корпус, па за таа цел тука ќе се послужиме со дефиницијата на терминот корпус која ни ја дава Винтроп Нелсон Франсиз (Winthrop Nelson Francis), а која гласи:

„...збирка на текстови за кои се претпоставува дека се карактеристични за одреден јазик, или за некоја подгрупа

⁴² Прев. М. Симионска.

на јазик, што ќе се користи за лингвистичка анализа⁴³.
(Francis, 1982: 7)

Кога се анализираат колокации, корпусот⁴⁴ кој се користи може да биде споредбен или паралелен. Кога станува збор за споредбени корпуси, всушност истражувањето вклучува два независни корпуси каде основите на колокациите (составни делови на колокациите: основа и колокат(и)) се специфични за поединечниот јазик; понатаму јазиците кои се споредуваат немаат меѓусебно влијание, а ниту пак нивното можно меѓусебно влијание се разгледува како дел од истражувањето. Од друга страна пак, кога се користат паралелни корпуси, всушност се разгледува кои колокации, колку од нив и на кој начин преводите на колокациите од изворниот јазик се слични со оние во целниот јазик. Иако во ова истражување се разгледуваат преводите на колокациите од изворниот (македонски јазик) во целниот јазик (англиски јазик), сепак при анализата исто така се разгледуваат и колокациите од обата јазика (македонски јазик и англиски јазик) во нивните соодветни независни корпуси, бидејќи како што веќе појаснивме оваа тема не е доволно истражена во светот, а и кај нас, и има потреба од истражувања кои ќе дадат соодветни резултати со цел потоа да се дојде и до некои заклучоци. Така овој корпус е, всушност, еден вид на мешавина од споредбен и паралелен вид на корпус. Примерите од корпусот, меѓу другото, се разгледуваат и од аспект на тоа дали основата на колокацијата е специфична за одредена ситуација во дадениот јазик (види 2.3.3. Дискурсно – реторичко гледиште погоре) – поконкретно се разгледуваат колокации чии основи (составни делови на колокациите) се поврзуваат со областите економија и политика, потоа се разгледува дали станува збор за опсегот на колокациите кои се појавуваат заедно со одредена основа (основа и колокат(и)) (види 2.6.1. Полисемија погоре) или, пак, може да се разгледува и бројот на колокации во кои се сретнува одредена основа (основа и колокат(и)) итн.

Друга одлика која треба да ја споменеме е дека фокусот на ова истражување е основано, но не и водено од корпусот примери. Поточно, методологијата на истражувањето е дадените хипотези да се потврдуваат или побиваат преку анализирање на корпусот (анг. corpus-based research), а не првично да се анализира корпусот за потоа да се предложат хипотези и/или теории (анг. corpus-driven research).

Најпосле треба да го разгледаме прашањето за големината на корпусот, т. е. дали мотото „колку поголемо – толку подобро“ одговара и во нашиот случај. Кога станува збор за јазици, неминовно е тие постојано да се менуваат и да се дополнуваат со зборови, фрази и конвенции на употреба. Па така Синклер ќе каже:

„Мора да запомниме дека дури и мултимилионски примерок на зборови е мал во споредба со количеството на јазик кое се создава макар и во релативно мала заедница...За сеопфатен опис на еден јазик ќе треба да се скенираат стотици милиони зборови“⁴⁵.

(Sinclair, 1991: 45)

⁴³ Прев. М. Симионска.

⁴⁴ Терминот корпус тука се користи да значи збирка на целосни лингвистички текстови или на примероци од текстови во најголем дел претставени од реални примери (автентичен јазик).

⁴⁵ Прев. М. Симионска.

Не само што постоењето на целосен корпус на јазик е скоро невозможно, туку при анализи основани на големи корпуси⁴⁶ рачната интервенција со цел прочистување и подобрување на квалитетот на податоците е незамислива. Во врска со ова Хауарт ќе каже:

„...иако нормите за родените говорители може да се воспостават преку опсежни анализи на корпуси, познавањето на јазикот на неродените говорители најдобро се анализира преку мануелна анализа од мали размери“⁴⁷.

(Peter Howarth, 1998: 34)

Во нашето истражување, станува збор за релативно мал број на репрезентативни примероци наспрема голем електронски корпус. Ова е така бидејќи во ова истражување, меѓу другото, се разгледува и постоењето на интерференција при толкувањето/преведувањето на колокациите од македонски на англиски јазик (но и обратно) што значи дека исто така се разгледува и познавањето на колокациите во англискиот јазик на македонски студенти кои се неродени говорители на англискиот јазик. Дополнително, вреди да се напомене дека во Република Македонија сè уште не постои официјален електронски корпус на македонскиот јазик, оттука и малиот обем на нашиот примерок на колокации за истражувањево.

3.2.1. Општи одлики на корпусот примери

Корпусот за ова истражување се прибираше во период од четири години, т. е. од октомври 2020 до јуни 2023 година. Поточно, се прибираше во период од три последователни академски години: 2020/21, 2021/22 и 2022/23. Истражувањето се спроведе на Катедрата за превод и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Република Македонија. Корпусот примери се прибираше за време на наставата по предметот *Консекутивно толкување од македонски јазик на англиски јазик и обратно*, како и за време на наставата по предметот *Симултано толкување од македонски јазик на англиски јазик и обратно*. Во период од шест семестри, всушност, се прибираа аудиоснимки од толкувањата на студентите по овие предмети на говори изворно на македонски јазик на кои се работеше за време на часовите по споменативе предмети. Студентите ги снимаа сопствените толкувања на говорите на англиски јазик и потоа овие снимки се прибираа, архивираа и обработуваа. Токму податоците прибирани од анализите на овие снимки го сочинуваат корпусот на истражувањево. А кога сме на темата студенти, веројатно најсоодветен термин за именување на корпусот на ова истражување би бил *студентски корпус* според англискиот термин *learner corpus* што најчесто претставува електронска збирка од природни и автентични податоци произведени од ученици/студенти по странски или втори јазици, што е идентично со нашиов случај.

Очекувано (види цитат на Алтенберг во 1.2. Мотивација за истражувањето погоре), податоците изобилуваат со колокации, и во оригиналните говори на македонски јазик (изворен јазик) и во толкувањата на студентите на истиве говори на англиски јазик (јазик – цел или целниот јазик). Сепак, да напоменеме дека за ова истражување се

⁴⁶ Такви примери се British National Corpus – 100 милиони зборови <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>, English Wikipedia @ 2009 (Wackypedia, available from wacky.sslmit.unibo.it) – 850 милиони зборови <https://wacky.sslmit.unibo.it/doku.php?id=start>, Web corpus of British English (ukWaC, Baroni et al. 2009) – 2,000 милиони зборови <https://www.sketchengine.eu/ukwac-british-web-corpus/> и други.

⁴⁷ Прев. М. Симионска.

прибираа и разгледуваа колокациите конкретно поврзани со само две семантички теми или полиња, а тоа се економија и политика. За илустрација, меѓу примерите од областа економија може да ги наведеме: *увоз и извоз, енергетска криза, раст на цените* итн. Од областа политика, пак, може да ги наброиме примерите: *Владата прогласи, министерскиот кабинет, гласањето на избори* и многу други. Бидејќи студентите се подготвуваат и се обучуваат за идни толкувачи, а пазарот на труд во Република Македонија многу често бара толкувачи кои се обучени и подготвени да работат на настани поврзани со темите економија и политика (секако не само овие две теми, туку на пазарот на труд се бараат познавања и од многу други теми како што се: медицина, судство, образование, итн.) што веројатно се должи на фактот што нашата држава е во процес на преговори за членство во Европската Унија, сметав дека е значајно да се разгледаат и анализираат познавањата на студентите токму од овие две теми, т. е. нивните познавања во врска со колокациите поврзани со темите економија и политика и на македонски и на англиски јазик. Се разбира во самите говори на македонски јазик се среќаваат и огромен број колокации од бројни други семантички полиња, како што се примерите: научен потенцијал, почитување на различностите, искрени пријатели, заеднички предизвици, целосно задоволни, примарна цел, поттикнување соработка, способна да се справи, меѓусебно убивање, монументална грешка, успешна работа, спречување на тие конфликти, имаат значајна улога, се нуди можност, ги исполнува своите обврски, не го признава јазикот, да ги исполни барањата, биолошка рамнотежа, нивото на образование, заштита на здравјето итн.

3.2.2. Составот на корпусот примери

Корпусот за ова истражување брои вкупно 1457 примери на одделни колокации од областите економија и политика. Бидејќи станува збор за споредбена анализа, корпусот е секако билингвален, каде изворните примери на колокации на македонски јазик се споредуваат и анализираат со преводите (усни преводи – толкувања) на студентите на овие колокациите на англиски јазик.

Колокациите се прибираа од вкупно 22 различни говори / текстови, а со цел истражувањето да биде непристрасно, кога станува збор за толкувањата на студентите и на тој начин да се добијат реални резултати потребни за анализата на ова истражување, колокациите не беа на никој начин истакнати во говорите. Сите говори претставуваат реални примери на автентичен јазик бидејќи се земани од политичари, министри, како и претставници на владини и невладини институции кои всушност ги држеле говорите за време на различни настани одржани во нашата земја. Меѓу примерите вбројуваме говор на г. Таки Фити додека беше претседател на Македонската академија на науките и уметностите, говор на г. Арбр Адеми додека ја исполнуваше функцијата заменик-претседател на Владата на Република Македонија задолжен за европски прашања и други.

Во врска, пак, со одредени карактеристики на корпусот кои се резултат на однапред испланирани влијанија врз самиот корпус со цел поефективно да се потврдуваат или побиваат зададените хипотези на истражувањево, треба да се напомене дека во некои семестри студентите воопшто не беа запознаени со подробностите од истражувањето. Во останатите семестари, пак, тие беа и теориски запознаени со колокациите (и во македонскиот и во англискиот јазик), но и практично преку одредени јазични вежби во кои конкретно се работеа колокации во изворниот и во целниот јазик воопшто, но внимание се обрнуваше и на колокациите поврзани со областите економија и политика. Подетално, првата академска година во која се спроведуваше истражувањево (2020/21), и во зимскиот и во летниот семестар, студентите од обете групи (групите на студенти по консекутивно толкување и групите на студенти по симултано толкување) не беа

запознаени со истражувањето. Идејата зад ова беше да се добие општа, воведна слика во врска со генералните познавања на студентите од колокациите. Земајќи предвид дека станува збор за студенти кои се занимаваат со филологија, се очекуваше тие да имаат одредени познавања. Потоа врз основа на добиените резултати од првата академска година, во преостанатите две академски години (2021/22 и 2022/23) истражувањето се продлабочи така што стана можно да се испитуваат и разгледуваат и други параметри преку споредбена анализа на резултатите од анализата на корпусите добиени од толкувањата на студентите по консекутивно толкување од македонски на англиски јазик со оние добиени од толкувањата на студентите по симултано толкување од македонски на англиски јазик. Дополнително, се споредуваа и резултатите на групите студенти кои не беа запознаени со истражувањето со резултатите од групите студенти кои беа запознаени со истражувањето.

Поподрбно, во првите семестри за време на академските години 2021/22 и 2022/23 (5-ти и 7-ми семестар - зимски семестри) студентите не беа однапред информирани и не им беше предочено да внимаваат на колокации ниту, пак, беа информирани што конкретно се истражува. Уште една причина зошто студентите не беа информирани за природата на истражувањето е и да се увиди дали студентите прават грешки при толкување на колокациите и, доколку ги прават, да се види и каков тип на грешки прават. Овие информации ќе помогнат да се дојде до заклучоци кои ќе им помогнат на студентите толкувачи да ги избегнуваат грешките, а секако ќе им бидат и од помош и на наставниците по толкување кои може да им ги предочат овие грешки и да им помогнат на студентите да не ги прават. Во вторите или летните семестри (6-ти семестар и 8-ми семестар) студентите веќе беа запознаени со природата на ова истражување и, се разбира, со некои одлики на колокациите општо, и во македонскиот и во англискиот јазик⁴⁸.

Следно, да го претставиме сумарниот корпус според видот на колокации од кои е сочинет. Како што наведовме погоре, за ова истражување ќе ја користиме класификацијата на Бенсон и др. од 2009 година (види 2.4.3. Класификацијата на Мортон Бенсон погоре), така корпусот примери е поделен на седум групи на лексички колокации:

1. Л1 = глагол + именка/заменка или предлошка фраза или **тип 1**,
2. Л2 = глагол + именка или **тип 2**,
3. Л3 = придавка + именка или **тип 3**,
4. Л4 = именка + глагол или **тип 4**,
5. Л5 = именка₁ + именка₂ или **тип 5**,
6. Л6 = прилог + придавка или **тип 6** и
7. Л7 = глагол + прилог или **тип 7**.

За поголема прегледност подолу е дадена табела во која се наведени по неколку примери од сите видови/типови на колокации според класификацијата на Бенсон и др. Примерите на колокации дадени во Табела 6. подолу се црпени од самиот корпус на истражувањето.

⁴⁸ Значајно е да се напомене дека сите студенти кои се дел од ова истражување, секако, беа информирани дека се спроведува неколкугодишно лингвистичко истражување и од нив беше побарана согласност да се користат материјалите од нивните толкувања за потребите и целите на истражувањето.

Табела 6. Примери од сите видови (типови) на колокации според класификацијата на Бенсон и др. кои се анализираат во корпусот на истражувањето.

видови на колокации	составни делови на колокации	изворни примери од корпусот на македонски јазик
тип 1	глагол + именка/заменка или предлошка фраза	<i>излезе од зона на рецесија</i> <i>води кон пораз</i>
тип 2	глагол + именка	<i>достигна врв</i>
тип 3	придавка + именка	<i>државниот долг</i> <i>економско стабилизирање</i> <i>откупни цени</i>
тип 4	именка + глагол	<i>на протести излегоа</i> <i>истражување кое беше спроведено</i> <i>истражувањето покажува</i>
тип 5	именка ₁ + именка ₂	<i>увоз и извоз</i> <i>пад на БДП</i> <i>раст на цените</i>
тип 6	прилог + придавка	<i>сериозно загрижувачка</i>
тип 7	глагол + прилог	<i>вртоглаво расте</i> ⁴⁹

Во врска со застапеноста на различните типови на изворните колокации во сумарниот корпус, од вкупно 1457 поединечни колокации на македонски јазик, повеќе од половина се од третиот тип или составот од придавка + именка т. е. тип 3. Поточно, 59,64 % од вкупниот број колокации отпаѓаат на овој вид или вкупно 869 примери. Следни по бројност во нашиот корпус се составите од именка + именка или тип 5 со вкупно 403 примери или 27,65 %. Составите од глагол + именка (тип 2) се застапени со 101 пример или 6,93 %. Потоа следат примерите од составот глагол + именка/заменка или предлошка фраза, т. е. колокациите од тип 1 застапени со 2,6 % или 38 примери. Во овој корпус има само 26 примери од тип 4 или составите од именка + глагол, а тоа се 1,78 %. Претпоследни според бројноста се примерите на колокации од тип 7 (прилог + придавка) т. е. вкупно 18 примери или 1,23 %. Најпосле, најмалку застапениот вид на колокација е тип 6 или составот од прилог + придавка и во овој корпус се сретнува два пати, така што застапеноста е 0,13 %. На Слика 4. подолу даден е графички приказ на оваа застапеност на видовите на колокации во корпусот на истражувањето, а потоа наведени се и по неколку примери од изворните колокации на македонски јазик од секој од типовите на колокации кои се сретнуваат во корпусот на ова истражување.

⁴⁹ Збороредот на оваа колокација во изворниот текст е обратен, т. е. составот е прилог + глагол.

Слика 4. Застапеност на видовите на изворните колокации во сумарниот корпус

тип 1:

на македонски јазик – да ја упатиме до пошироката јавност, го доведува во прашање, потпишувањето на тој договор, по распадот на поранешната сојузна држава Југославија, пристапување кон Европската Унија;

на англиски јазик – to join the EU, paving our way, signing that deal, to communicate with each other, we overcame that crisis, work in that direction, as said in the analysis;

тип 2:

на македонски јазик – донесуваме одлуки, отвори можност, зајакне демократијата, да се реши политичкиот конфликт, да се добие јасна слика, доби кандидатски статус, става силен акцент, дава придонес, да презема обврски;

на англиски јазик – submit data, gave rights, to take some necessary steps, to become a reality, does not have enough capacity, have suffered hard blows, raise the awareness;

тип 3:

на македонски јазик – меѓународна соработка, советодавна функција, просечен доход, правна рамка, финансиска помош, стопанските комори, економско заздравување, економски експерти, странските директни инвестиции, рекорден износ;

на англиски јазик – the European Union, legal experts, external influences, political stability, armed conflict, economic and social stability, political parties;

тип 4:

на македонски јазик – принципите врз кои се заснова Унијата, договорот да биде ратификуван, фокусот е ставен на, конвенцијата е ратификувана, главните предизвици со кои се соочува, комисијата најпосле одлучи, овој број сè повеќе ќе се зголемува, економијата заздравува;

на англиски јазик – the European Commission decided, equal pay, lives lost, the economy is recovering, the measures include, the contract signing, the research shows;

тип 5:

на македонски јазик – меморандум за соработка, креаторите на политиката, членство во Унијата, стапување во сила, период на предизвици, унапредување на процесот, доход per capita, владеење на правото, земјите членки;

на англиски јазик – chambers of commerce, the Minister of Finance, the an increase in the unemployment, the development of the economy, the collapse of the economy, questions of interest;

тип 6:

на македонски јазик – длабоко верувам, постојано еволуира;

тип 7:

на македонски јазик – ефикасно работење, работиме заедно, остваруваме потесна соработка, отворено да се дискутира, ќе оди бавно, работеле макотрпно, макотрпно работевме, ги очекуваме наскоро;

на англиски јазик – openly discussed, worked hard, successfully communicate, will start soon, deeply believe, socially active.

3.3. Методологија на истражувањето

Во истражувањето се направи споредбена анализа на преводи/толкувања на колокации во македонскиот и во англискиот јазик на студенти од Катедрата за превод и толкување при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје и на тој начин се добија информации кои помогнаа при лингвистичкото опишување на колокациите во ова истражување (дефинирање, класифицирање и типологизирање на колокациите во македонскиот јазик). Всушност, се анализираше поширок опус на аудиоснимки од консекутивни и симултани толкувања од македонски на англиски јазик и обратно на студентите кои се вклучени во истражувањето (види 3.3.1. Популација и примерок подолу) со цел да се добие увид во тоа дали и колку студентите ги препознаваат колокациите во обата јазика, и како нив ги толкуваат. Поточно, станува збор за 22 говори изворно на македонски јазик, а вкупно се прибрани и анализирани 88 аудиоснимки од толкувањата на студентите кои се со просечно времетраење од 6 минути по снимка, над петстотини минути со толкувања на студентите.

Ова исто така ни даде увид и во можните грешки кои се прават при употребата и толкувањето (преведувањето) на колокациите кај нас. Меѓу другото, во истражувањето се разгледува и интерференцијата од македонски на англиски јазик, но и во спротивната насока, поточно пренесување на својствата на англискиот јазик во македонскиот јазик од страна на студентите при нивните анализирања на говорите, а потоа и толкувања на колокациите во самите говори токму поради фактот што англискиот јазик во моментот е лингва франка, а тоа е случај и кај нас во Македонија.

3.3.1. Популација и примерок

Во најголемиот дел од корпусот на ова истражување се користат реални, оригинални и современи примери кои не се вештачки создадени, исклучиво за потребите на истражувањето. Поточно, станува збор за вкупно 88 аудиоснимки од толкувања на студенти на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје, од Катедрата за превод и толкување. Студентите се од трета година додипломски студии, кои посетуваат настава по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно, како и студенти од четврта година додипломски студии, кои посетуваат настава по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно. Студентите (жени и мажи) се на возраст од 20 до 25 години, а бидејќи материјалот се собираше во временски период од 3 учебни/академски години (шест семестри), групите студенти варираат од тројца до десетина студенти по група (академска година).

3.4. Резултати од истражувањето

Во врска со резултатите од ова истражување, а земајќи ја предвид природата на корпусот примери и популацијата објаснети погоре во целото ова поглавје (III. ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО), нив најпрво ќе ги претставиме етапно за потоа да ги претставиме и сумарно. Поконкретно, ќе дадеме приказ на:

1. сумарните резултати од анализата на примероците на колокациите од консекутивните и од симултаните толкувања на студентите за целата академска година (сите студенти во обата семестри);
2. сумарните резултатите од анализата на примероците на колокациите од консекутивните толкувања на студентите;
3. резултатите од анализата на примероците на колокациите од консекутивните толкувања на студентите поделени по академски години (за втората и третата академска година ќе дадеме и приказ поделен и по семестри – зимски и летен);
4. сумарните резултатите од анализата на примероците на колокациите од симултаните толкувања на студентите; и
5. резултатите од анализата на примероците на колокациите од симултаните толкувања на студентите поделени по академски години (за втората и третата академска година ќе дадеме и приказ поделен и по семестри – зимски и летен).

Исто така ќе направиме и неколку споредби на резултатите. Целта на овие споредбени анализи е да се даде увид во неколку разгледувани параметри од кои најпосле, секако, се очекуваат да произлезат и заклучоци и импликации за толкувачите, наставниците и наставата по толкување од македонски на англиски јазик, како и за наставата по толкување општо. Еве ги параметрите кои ќе се анализираат преку споредбата на различните резултати:

6. збирниот примерок од консекутивните толкувања на студентите кои не беа запознаени со ова истражување (експериментална група) наспрема збирниот примерок од консекутивните толкувања на студентите кои беа запознаени со истражувањето (контролна група) и со кои се работеа колокации и во македонскиот и во англискиот јазик за време на наставата по консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно;
7. збирниот примерок од симултаните толкувања на студентите кои не беа запознаени со ова истражување (експериментална група) наспрема збирниот примерок од симултаните толкувања на студентите кои беа запознаени со истражувањето (контролна група) и со кои се работеа колокации и во македонскиот и во англискиот јазик за време на наставата по симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно; и
8. збирниот примерок од консекутивните толкувања на студентите наспрема збирниот примерок од симултаните толкувања на студентите што ќе даде увид во тоа дали и колку дополнителната академска година ги подобрува познавањата на студентите во поглед на колокациите во македонскиот и во англискиот јазик и дали и колку ова знаење влијае на изведбите на нивните толкувања, бидејќи студентите кои посетуваат настава по консекутивно толкување се трета година на студии, додека студентите кои посетуваат настава по симултано толкување се четврта година на студии;
9. дополнително, оваа последна (седма) споредбена анализа ќе даде увид и во разликите помеѓу толкувањата на колокациите за време на консекутивни толкувања наспрема симултаните толкувања, земајќи ги предвид разликите во техниките кои се користат при овие два начини на толкување.

Бидејќи станува збор за неколку различни групи на студенти кои посетувале настава во неколку различни семестри, а дополнително некои од нив учествуваа во

истражувањето без да имаат никакви информации за тоа што се истражува, додека пак други групи целосно без запознаени со подробностите на истражувањето, па дури и со одликите на колокациите во изворниот и во целниот јазик, подолу е поместена табела со ознаки за секоја одделна група и објаснување за која група станува збор. Овие ознаки од Табела 7. подолу ќе се користат во понатамошното претставување на резултатите од истражувањето.

Табела 7. Ознаки за различните примероци вклучени во истражувањево

сум-‘20/21	сумарни резултати од академската година 2020/21
кон-сум-‘20/21	сумарни резултати од консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2020/21
сим-сум-‘20/21	сумарни резултати од симултано толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2020/21
сум-‘21/22	сумарни резултати од академската година 2021/22
кон-сум-‘21/22	сумарни резултати од консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2021/22
кон-нз-5с-‘21/22	консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, групата не е запознаена со истражувањето, петти семестар студии, 2021 година (академска година 2021/22)
кон-нз-6с-‘21/22	консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, групата не е запознаена со истражувањето, шести семестар студии, 2022 година (академска година 2021/22)
сим-сум-‘21/22	сумарни резултати од симултано толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2021/22
сим-нз-7с-‘21/22	симултано толкување од македонски на англиски јазик, групата не е запознаена со истражувањето, седми семестар студии, 2021 година (академска година 2021/22)
сим-з-8с-‘21/22	симултано толкување од македонски на англиски јазик, групата е запознаена со истражувањето, осми семестар студии, 2022 година (академска година 2021/22)
сум-‘22/23	сумарни резултати од академската година 2022/23
кон-сум-‘22/23	сумарни резултати од консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2022/23
кон-нз-5с-‘22/23	консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, групата не е запознаена со истражувањето, петти семестар студии, 2022 година (академска година 2022/23)
кон-з-6с-‘22/23	консекутивно толкување од македонски на англиски јазик, групата е запознаена со истражувањето, шести семестар студии, 2022 година (академска година 2022/23)
сим-‘22/23	симултано толкување од македонски на англиски јазик, академска година 2022/23

3.4.1. Резултати од академска година 2020/21

Во првата академска година во која беше спроведено истражувањето (2020/21) разгледани се вкупно 185 поединечни примери на колокации на македонски јазик од областите економија и политика, црпени од вкупно 5 говори. Како што споменавме и погоре, во првата академска година студентите и во обата семестри не беа запознаени со подробностите на истражувањето. Целта беше најпрво да се добие еден општ приказ на познавањата на студентите од обете групи (консекутивно и симултано толкување), земајќи го предвид фактот дека станува збор за студенти на филолошки факултет кои работат со јазици и различни јазични структури. Можеше да се очекува, а и се претпоставуваше, дека веќе имаат некакви познавања во врска со колокациите кои ќе им помогнат при толкувањата на говорите.

Да ги претставиме сумарните резултати.

Повеќе од половина од вкупно 185 поединечни колокации на македонски јазик се од типот *придавка + именка* (тип 3), т. е. 108 колокации или повеќе од 58 % од сите колокации во анализираниот примерок. Следни по бројност се колокациите од типот *именка + именка* (тип 5) или 45 примери (24,32 %). Следат 11 примери на колокации од тип 2 или 5,94 %. По нив следат колокациите од типот *именка + глагол* (тип 4) со вкупно 9 примери или 4,86 %, па колокациите од типот 1 опфаќаат 4,32 % или 8

примери. Најпосле, најмалку застапените типови на колокации во овој примерок се *прилог + придавка* (тип 6) и *глагол + прилог* (тип 7) кои се среќаваат со само два примери, поточно 1,08 %. Подолу е даден и графички приказ на овие податоци.

Слика 5. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот од академската година 2020/21

3.4.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од академската година 2020/21

Во првата академска година имаше вкупно 5 студенти кои посетуваа настава по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно во зимскиот и во летниот семестар. Се разбира, мора да се земе предвид променливата дека не сите студенти беа присутни на сите часови додека се спроведувааше истражувањето. Па така, станува збор за вкупно 5 говори на македонски јазик во кои се издвоени 185 поединечни колокации на македонски јазик од областите економија и политика и вкупно 574 преводи на овие колокации на англиски јазик.

Општата класификација на изворните колокации, како и графичкиот приказ на овие резултати се претставени погоре во дел 3.4.1. Резултати од академска година 2020/21.

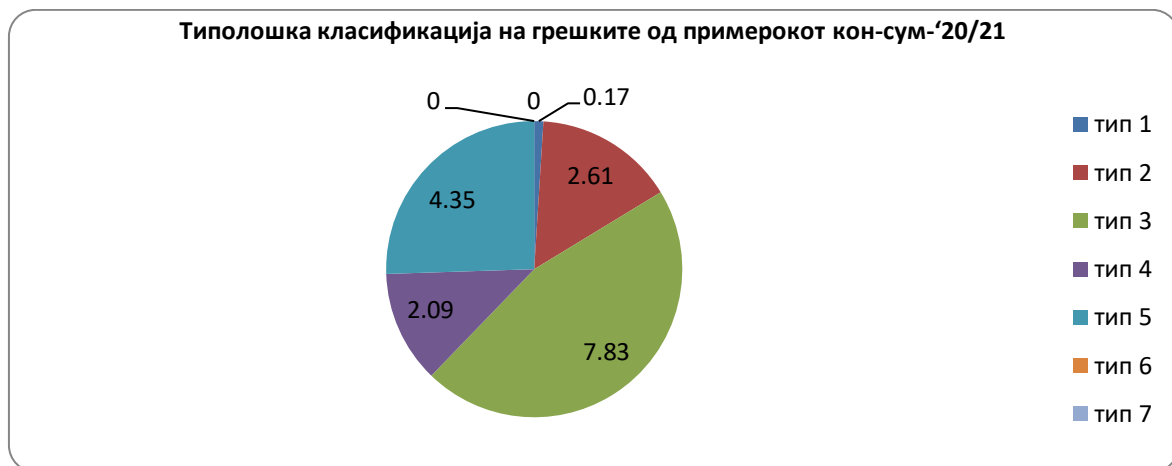
Резултатите од анализата на примерокот на колокации од консекутивните толкувања покажуваат дека студентите успеале да ги преведат или протолкуваат скоро сите колокации или 96,2 % од нив. Од малкуте целосно непреведени колокации на англиски јазик може да ги наведеме примерите: граничниот премин, општествено-политичкиот живот, причините и последиците, терет плус итн. Другите примери на непреведени колокации од страна, пак, на некои од студентите се: инфраструктурните проекти, трговски пазар, достигна пик, стратешко инвестирање и други. Значајно е да се напомене дека оние колокации од примерокот кои не се преведени или протолкувани можеби не се резултат на незнаењето на студентите во однос на тоа што значат колокациите или како да ги преведат.

- (137) ...и претставува **главен извор на информации** за општата популација во нашата земја...
 ...is the main way that the citizens get informed in this country...

Еден друг пример кој ќе го разгледаме е дека може да се работи и за листа од неколку точки кои се набројуваат во оригиналниот говор. Во тој случај студентите може да применат една од техниките на консекутивното толкување кога станува збор токму за толкување на листи со најмалку четири точки, а тоа е да се преведат неколку точки од листата (најмалку две точки), но не и сите и реченицата да се заврши со: *и друго/и, и многу/неколку други, и пар други, и така натаму* итн. Подолу е даден таков пример од

употребуваат ниту услуги (анг. services) ниту пак систем (анг. system), а интерференцијата се случува поради честата употреба на колокациите *здравствени услуги* и *здравствен систем* во македонскиот јазик што, веројатно, е и причината за овие грешки.

Во однос на статистичките податоци во врска со грешките на студентите од овој примерок, од вкупно 574 преводи / толкувања на студентите на вкупно 185 изворни примери на колокации, 127 поединечни преводи или вкупно 23,21 % од преводите на студентите се погрешни. Во врска со типолошката класификација, пак, на грешките од овој примерок: најбројни или 45 примери (7,83 %) се од тип 3 што е и очекувано бидејќи ова е и најбројниот тип на колокации во самиот примерок. Следни се грешките кои студентите ги правеле со колокациите од тип 5 кои ги има во овој примерок со вкупно 25 примери (4,35 %). Потоа се грешките од тип 2, но со само 15 примери (2,61 %) и грешките од тип 4 со 12 примери (2,09 %). Во овој примерок има само една грешка од тип 1 или 0,17 %. Најпосле, во овој примерок нема грешки при толкувањата на колокациите од типовите 6 и 7. Следи графички приказ на овие податоци.

Слика 6. Графички приказ на типолошката класификација на грешките на студентите од примерокот кон-сум-'20/21

Да претставиме и по некој пример од грешките кои се среќаваат во примерокот кон-'20/21 според типовите на колокации.

грешки од тип 1:

(143) национален репрезентативен примерок – based on some representative samples

Соодветна опција би била *national representative sample* во еднина, а не употребената форма за множина.

грешки од тип 2:

(144) подигање на свеста – raising their conscious

Соодветна опција би била *raising awareness* каде се користи именската форма, а не придавата која значи свесен/на/ни.

(145) се движи во погрешна насока – took the wrong way

Соодветна опција би била *is moving in the wrong direction*. Тука станува збор за погрешно употребен синоним (way / direction), но исто така станува збор и за погрешно

употребен глагол бидејќи во формата на преводот од студентот глаголот на англиски не означува движење како и во колокацијата на македонски јазик.

(146) владеење со „цврста рака“ – *to have a very strong hand*
Соодветна опција би била *to rule with an iron fist* каде што имаме и соодветен превод на идиомот *цврста рака*.

(147) недовербата во судството – *don't trust the jurisdiction / they have no faith in the rule of law*
Соодветна опција би била *distrust in the judiciary* каде имаме соодветен превод на именката судство, а не погрешниот превод на студентот кој означува надлежност. Или *distrust in the justice system* во втората опција каде именската фраза значи *владеење на правото* (the rule of law).

(148) зголемување на каматните стапки – *increase the tax rates*
Соодветна опција би била *increase in interest rates* бидејќи именката во преводот на студентот означува данок, а не камата.

грешки од тип 3:

(149) антикризна мерка – *anti crisis restrictions*
Соодветна опција би била *anticrisis measures*, т. е. повторно станува збор за погрешен превод на именката од колокацијата. Опцијата на студентот означува ограничувања или рестрикции.

(150) јавниот долг – *public health*
Соодветна опција би била *the public debt*. Во овој случај може да станува збор и за ненамерна или случајна грешка, т. е. лапсус.

(151) економски раст – *economic rate*
Соодветна опција би била *economic growth*. Тука повторно имаме случај на погрешен превод на именката, па така во преводот именката означува стапка. Интересно е да се забележи дека кај овој пример може да станува збор и за интерференција предизвикана од алитерација, т. е. првиот слог од именката на македонски јазик *pa* студентот ја пренесува на англиски јазик *ra* и ова е поттик за грешката во преводот на колокацијата. Иако, ова веројатно би била почеста грешка при симултаните толкувања поради самата природа на овој вид на толкување (брзината при усниот превод која е неопходен дел од симултаните толкувања), истото може да е случај и кај консекутивното толкување поради брзината на фаќање белешки која е неопходна, пак, при овој вид на толкување.

(152) даночните стапки – *debt rates*
Соодветна опција би била *tax rates*. Тука, повторно, во преводот имаме погрешно употребен збор на англиски јазик.

(153) фискална стратегија – *fiscal prognosis* или опцијата *physical strategy*
Соодветна опција би била *fiscal strategy*. Во првиот превод имаме погрешен превод на зборот стратегија, но во втората опција може да станува уште еднаш збор за интерференција предизвикана од алитерација, т. е. слогот *фис* на македонски јазик и првиот слог на англиски јазик и првата согласка по слогот *phys*. Сепак, ова може да биде и лапсус.

(154) јавните финансии – public figures или financial liabilities или, пак, the public finance

Соодветна опција би била *public finances*. Во првата опција имаме погрешна употреба на синоним бидејќи figures на англиски јазик често се користи да значи бројки, но не и финансии. Кај втората опција, пак, станува збор за погрешен превод.

грешки од тип 4:

(155) истражување е финансирано – this investing has been done by или опцијата the survey was sponsored by

Соодветна опција би била *the research is funded*. Во првиот превод недостига именката од колокацијата на македонски јазик, но и глаголската именка на англиски јазик (investing) е несоодветна за овој пример каде е потребно да се наведе кој обезбедува финансиски средства за одредени инвестиции и трошоци, а не кој инвестира капитал со цел да се здобие со финансиски придобивки.

(156) главни извори на информации – main sources of getting informed или, пак, опцијата во еднина во изворниот јазик, примерот (157) подолу, која исто така се среќава и во нашиот примерок

(157) главен извор на информации – the main way that the citizens get informed in this country

Соодветна опција би била *main source of information*. Суштинско во обата преводи на англиски јазик е што студентите ги протолкувале колокации описно што најчесто се коси со постулатите и на консекутивното и на симултаното толкување каде е потребно кратко и јасно пренесување на пораката од изворниот кон целиот јазик.

(158) демографски групи – people who were surveyed

Соодветна опција би била *demographic groups*. Покрај погрешниот превод на придавката *демографски*, тука студентот прави и дополнителна грешка така што описно ја толкува колокацијата, наместо да ја задржи формата на придавка + именка како и во изворниот јазик.

(159) Владата прогласи кризна состојба – the Government has a crisis

Соодветна опција би била *declared a state of emergency* бидејќи во преводот на англиски недостига глаголот *прогласи* кој е клучен во контекстот во кој се користи колокацијата на македонски јазик бидејќи всушност се покажува перформативната улога на подметот, во овој случај Владата.

грешки од тип 5:

(160) претставници на Владата – people from the Government

Соодветна опција би била *Government representatives*. Иако преводот на англиски јазик не е целосно погрешен, недостига фактот дека тие луѓе ја застапуваат Владата, но исто така студентот описно ја протолкувал колокацијата што можело да се избегне со употреба на соодветната колокација во целиот јазик.

(161) министерскиот кабинет – ministry of agriculture

Соодветна опција би била *cabinet* или *ministry*. Ова е случај на целосно погрешен превод на англиски јазик.

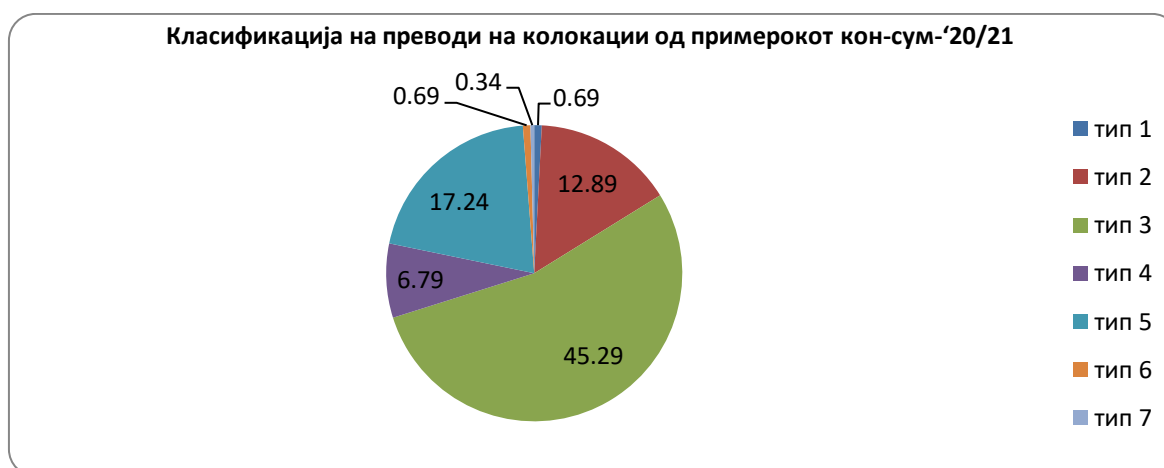
(162) намаленото домашно производство – *downfall of domestic production*
Соодветна опција би била *reduced domestic production*. Употребата на именката *downfall* на англиски јазик е несоодветна во овој контекст бидејќи во превод таа значи пропаст или пропаѓање.

(163) економска стабилизација – *stabilization of the economy*
Соодветна опција би била *economic stabilization*. Проблемот тука е повторно прибегнувањето кон описно толкување/преведување на изворната колокација, исто како и во следниот пример (164) подолу.

(164) граѓанско учество – *activity in the community*
Соодветна опција би била *civic engagement*.

(165) лицата со попреченост – *people with disorders*
Соодветна опција би била *people with disabilities* бидејќи не станува збор за медицинско нарушување (анг. *disorder*), туку физичка попреченост или инвалидитет (анг. *disability*).

Следат резултатите во однос на класификацијата на типовите на колокации на преводите од студентите на англиски јазик и застапеноста на типовите во овој примерок. Најголем процент, т. е. 45,29 % или скоро половина од примерокот се од тип 3 (вкупно 260 колокации на англиски јазик). Примерите вклучуваат: трговски пазар, енергетска криза, откупни цени, електричната енергија и други. Следни по бројност се колокациите од тип 5 со вкупно 99 примери или 17,24 %. Еве неколку примери на вакви колокации од примерокот: ефективноста и ефикасност, причините и последиците, зголемување даноци, итн. Трети најзастапени се колокациите од тип 2 или глагол + именка со 74 примери или 12,89 % (меѓу примерите се и: да достигне пик, се шират дезинформации, покажала анкетата, гласањето на избори и други), па следни се колокациите од тип 4 кои се застапени со 6,79 % или вкупно 39 примери, меѓу кои: на протести излегоа, истражувањето кое беше спроведено, истражувањето покажува, јавниот долг ќе расте и така натаму. Колокациите од тип 6 (како што е примерот: сериозно загрижувачка), како и колокациите од тип 1 (како што е примерот: излезе од зона на рецесија) се застапени со по само 4 примери секој или 0,69 %, а најмалку застапениот тип на колокација во овој примерок е глагол + прилог или тип 7 (вртоглаво расте) со само два примери или 0,34 %. Еве како тоа изгледа претставено со графички приказ на Слика 8 подолу.

Слика 7. Графички приказ на класификацијата на преводите на колокации од примерокот кон-сум-'20/21

Во врска со застапеноста, како и класификацијата на преводите на поединечните колокации со иста форма како и на македонски јазик во примерокот кон-сум-'20/21, од поединечните колокации на македонски јазик дури пет од седумте типа на колокации се застапени во преводите на англиски јазик со иста форма како и на македонски јазик.

Слика 8. Класификација на преводите на поединечните колокации со иста форма како и на македонски јазик кон-сум-'20/21

Конкретно, најголем процент (25,4 %) или 47 поединечни колокации на македонски јазик кои се преведени со истата форма и на англиски јазик се, очекувано, колокациите од тип 3 бидејќи тие се и најзастапени во корпусот на ова истражување. Примерите вклучуваат:

- (166) јавниот долг – public debt
- (167) економско заздравување – economic recovery
- (168) странска инвестиција – foreign investment

Следат колокациите од тип 5 со 5,4 % или вкупно 10 поединечни колокации меѓу кои и:

- (169) стапки на раст – growth rates
- (170) квалитетот на животот – the quality of life
- (171) главен извор на информации – main source for information

Следни се колокациите од тип 4 со 2,16 %. Примерите вклучуваат:

- (172) истражување е финансирано – this research was financed
- (173) јавниот долг изнесува – the public debt amounts to / the public debt is

Потоа е тип 2 со 3 примери или 1,62 %:

- (174) се наведува во соопштението – this was stated in the announcement

и најпосле колокациите од тип 6 со само еден таков пример (0,54 %):

- (175) сериозно загрижувачка – are seriously worrying / worryingly increasing

Нема примери од типовите 1 и 7 во примерокот кон-сум-'20/21 кои се преведени на англиски јазик со иста форма како и во изворниот јазик.

А пак во врска со застапеноста на сумарните типолошки идентични преводи (вкупно примери од сите поединечни преводи на студентите) со оригиналните колокации, високи 63,24 % или 363 преведени колокации од сите преводи на англиски јазик се типолошки идентични со изворните колокации на македонски јазик. Најголем процент се од тип 3 или 65,01 % (236 преводи), следат колокациите од тип 5 со 19,55 % или 71 превод на англиски, па колокациите од тип 2 со 9,64 % (35 преводи), па колокациите од тип 4 со 4,95 % (18 преводи) и најпосле тип 6 со само 0,82 % (3 преводи). Во овој примерок нема преводи на изворни колокации од македонски јазик од тип 1 и тип 7 кои се преведени на англиски јазик со истата форма на колокација. Графички претставени резултатите изгледаат вака:

Слика 9. Класификација на преводите со иста форма како и на македонски јазик кон-сум-'20/21

Последен податок од примерокот кон-сум-'20/21 е дека бројот на поединечни целосно непеведени колокации на македонски јазик е навистина многу мал. Станува збор за вкупно 5 колокации, а тие се: граничен премин, општествено-политичкиот живот, и Нобелови награди од тип 3, и уште две колокации од тип 5: подобрување на квалитетот на живот и причините и последиците.

3.4.1.2 Резултати од симултаните толкувања од академска година 2020/21

Во првата академска година имаше вкупно тројца студенти кои посетуваа настава по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно во обата семестри. Исто како и кај групата по консекутивно толкување, не сите студенти беа присутни на сите часови кога се работела и се толкуваа говорите што се вклучени во ова истражување. Така, повторно, имаме 185 поединечни колокации на македонски јазик (истите колокации од примерокот кон-сум-'20/21) црпени од 5 говори и вкупно 331 преводи на овие колокации на англиски јазик.

Со оглед на фактот дека изворните колокации во овој примерок се идентични со оние од претходно разгледуваниот примерок, всушност оние разгледувани во сумарните резултати за академската година 2020/2021, за резултатите во врска со општата класификација на изворните колокации од примерокот сим-сум-'20/21 да се види на страница 74, Слика 5 погоре.

Анализата на симултаните толкувања на колокациите од страна на студентите во академската 2020/21 година покажуваат слични резултати со оние од консекутивните толкувања од истава академска година (кон-сум-'20/21). Поточно, има помалку од три проценти од сите колокации кои не се преведени или протолкувани на англиски јазик, т. е. високи 97,3 % од примерокот колокации се преведени на целниот јазик. Некои од непеведените колокации се: трговски пазар, стратешко инвестирање, граничниот

премин, јавниот долг ќе расте и други. Како што споменавме и погоре, овој висок процент на преведени колокации може да биде и резултат на различни конструкции на реченици кои студентите ги употребиле на англиски јазик во кои колокацијата/ите се преведени поинаку. На пример, значењето на колокацијата може да е претставено описно, а не со конкретен превод. Такви примери се:

- (176) ...па мора да се спомене дека се справуваме со **намалено домашно производство...**
 ...we are faced with a drastic lowering of production in our country...
- (177) ...**граѓанскиот активизам** со што ќе бидат активно вклучени во општествено-политичкиот живот...
 ...**participation** and be active in elections and political life...
- (178) ... немаат ниту **желба за работа...**
 ... nor wants to work...

Во секој случај, и кај резултатите од симултаните толкувања се забележани грешки. Слично како и кај резултатите од консекутивните толкувања за 2020/21 година, процентот на точни преводи на колокациите при симултаните толкувања е малку под 52 %. Меѓу грешките повторно среќаваме употреба на зборови кои не постојат во англискиот јазик, т. е. истата погрешна именска форма како и во примерот (140) погоре **investitions* наместо *investments* или пак примерот (179) подолу каде повторно се употребува една наставка за придавки (-ical) на англиски јазик наместо соодветната наставка за таа придавска форма (-ic):

- (179) ***demographical** groups наместо **demographic** groups

Како и кај консекутивните толкувања и кај резултатите од симултаните толкувања за академската 2020/21 година сретнуваме примери на употреба на погрешен збор кој е составен дел од одредена колокација:

- (180) а. ***energetic crisis** наместо **energy crisis**
 б. ***economic healing** наместо **economic recovery**
 в. ***increasing taxation** наместо **increasing taxes**
 г. ***economic rise** и ***economic increase** наместо **economic growth**
 д. ***first quartal** наместо **first quarter**

Треба да напоменеме дека кај примерот (180) д. погоре исто така станува збор и за фонолошка интерференција, т. е. пренесување на звукот на последниот слог од зборот на македонски јазик **квартал** на англиски јазик **quartal** наместо соодветната форма на англиски јазик **quarter**.

Кога станува збор за интерференцијата и грешките од тој тип кај резултати од симултаните толкувања за 2020/21 година, ситуацијата е слична како и кај резултатите од консекутивните толкувања за истава академска година. Постои пренесување на лингвистички одлики од мајчиниот јазик на студентите (изворниот јазик, во овој случај македонскиот јазик) во преводите или толкувањата кон целниот јазик (англиски јазик). Еве неколку такви примери:

- (181) а. *трошоците за живот* ***cost of life** наместо **the cost of living**
 б. *здравствената заштита* ***healthcare protection** наместо **health care**

Исто како и примерот (142) б. од резултатите од консекутивното толкување наведен погоре.

в. <i>опитата популација</i>	<i>*basic population</i> наместо <i>the general population</i>
г. <i>животната средина</i>	<i>*the living environment</i> наместо <i>the environment</i>
д. <i>влдаеење на правото</i>	<i>*right ruling</i> наместо <i>rule of law</i>
ѓ. <i>Министерството за финансии</i>	<i>*the Ministry of Finances</i> наместо <i>the Ministry of Finance</i>
е. <i>кревање на свесноста</i>	<i>*increasing the consciousness</i> наместо <i>raising awareness</i>

како и примерот (180) д. на фонолошка интерференција што го разгледав ме погоре.

Во примерот (181) а. погоре имаме буквален превод на именката *живот* со *life* на англиски јазик; во примерот (181) в. станува збор за грешка при семантичката селекција или коселекција, па така бидејќи студентот не ја знае соодветната форма на колокацијата, одбира *basic* наместо синонимот *general*; во примерот (181) г. повторно станува збор за превод од збор до збор поради што во преводот е вклучен и зборот *living*; во примерот (181) д., пак, интерференцијата е во несоодветниот превод на зборот *право* на англиски јазик, поточно во преводот на англиски јазик е употребена придавска форма (анг. *right*) која на македонски значи *исправно* или *точно*, а не соодветната именска форма (анг. *law*) која на македонски јазик го има точното значење од колокацијата (право: Систем од правила и норми што ги регулираат односите меѓу луѓето и односите кон општеството, востановени од страна на владејачката класа или државата⁵⁰); во примерот (181) ѓ. грешката е во пренесувањето на множината на именката *финансии* во преводот на англиски јазик *Finances*, наместо да се употреби формата за еднина *Finance*; и најпосле кај примерот (181) е. имаме слична ситуација како и кај примерот (181) в. и погрешно употребен синоним, т. е. наместо глаголот *raising* погрешно е употребен неговиот синоним *increasing*.

Следат резултатите во однос на класификацијата на типовите на колокации од симултаните преводи/толкувања на студентите од академската 2020/21 година и нивната застапеност во овој примерок. Повторно најзастапен тип на колокација е тип 3 или придавка + именка со 138 примери или 41,69 %, скоро половина. Следни по бројност се колокациите од тип 5 со 15,4 %, па по нив се колокациите од тип 2 со 12,68 %. Тип 4 се среќава само во 12 примери, т. е. 3,62 %, а од тип 6 среќаваме само 8 примери или 2,41 %. Во овој примерок е интересно дека студентите ниту еднаш не употребиле колокации од типот 7 (глагол + прилог) или од типот 1 (глагол + именка/заменка или предлошка фраза) при толкувањето на овие говори, тие во овој примерок се претставени со 0 %. Подолу се дадени по неколку примери од секој од типовите на изворни колокации застапени во овој примерок, а потоа и графички приказ на резултатите од класификацијата на типовите на колокации од симултаните преводи/толкувања на студентите од академската 2020/21 година:

тип 1: излезе од зона на рецесија, зголемување на каматните стапки;

тип 2: се шират дезинформации, покажала анкетата, прогласи кризна состојба;

⁵⁰ Дефиницијата е земена од Официјалниот дигитален речник на македонскиот јазик. <https://makedonski.gov.mk/corpus/s?q=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE>

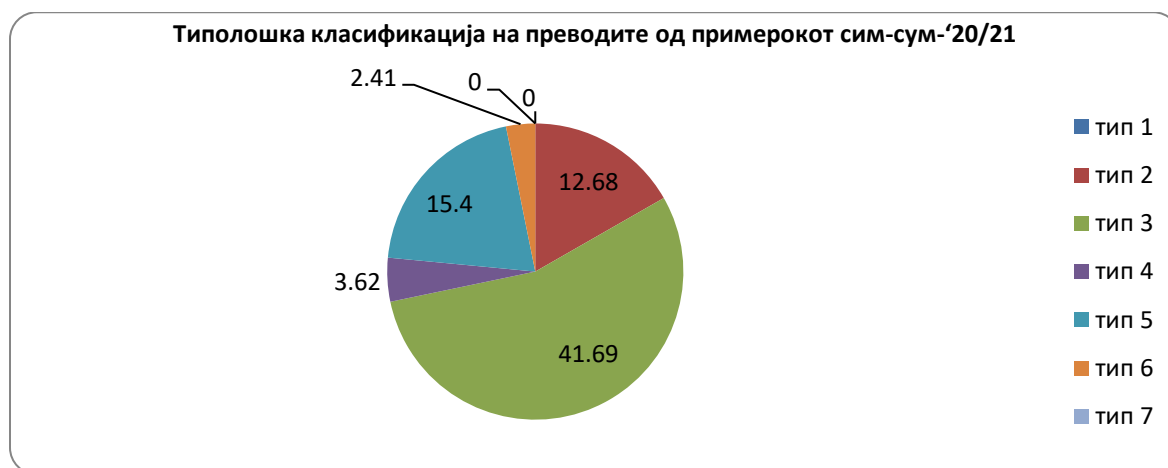
тип 3: финансиски проблеми, стратешко инвестирање, откупни цени; тип 4: на протести излегоа, Владата прогласи, истражувањето кое беше спроведено, јавниот долг ќе расте;

тип 5: причините и последиците, пазарот на труд, членство во ЕУ, доверба во политичарите;

тип 6: според последните *податоци*, сериозно загрижувачка

и

тип 7: вртоглаво расте.

Слика 10. Графички приказ на типолошката класификација на колокациите од толкувањата на студентите од примерокот сим-сум-'20/21

Во овој примерок имаме вкупно 11 поединечни колокации на македонски јазик кои целосно не се преведени на англиски. Девет од нив се од тип 3, а примерите вклучуваат: фискалната стратегија, среден рок, Нобелови награди, јавното обвинителство и други. По еден пример среќаваме од тип 4 (пр.: јавниот долг ќе расте) и од тип 5 (пр.: за време на пандемијата). Повторно, иако ова може да е резултат на употреба на поинаква реченична конструкција од страна на студентите во целниот јазик каде изворната колокација ќе биде пренесена описно или преку други зборови и конструкции, треба да се напомене дека кај симултаното толкување, а и поради самата природа на овој вид на устен превод, описното пренесување на информации е помалку веројатно отколку целосното испуштање на одредени зборови или концепти/идеи. Бидејќи при симултано толкување брзината на толкувањето е клучна, толкувачите често толкуваат скоро па синхронизирано со говорителите што не остава простор (време) за голема преформулација на изворните реченици (или дел-реченици) од страна на толкувачите. Напротив, при симултаните толкувања често толкувачите запаѓаат „во замка“ и толку се доближуваат со толкувањето до говорителите што ја прават вообичаената грешка за симултаното толкување, а тоа е буквалниот превод или таканаречен *вербатим* превод, преведување на збор со збор. Така, во овој случај најверојатно станува збор за намерно испуштање на колокациите во преводот/толкувањето на англиски јазик бидејќи на студентите во тој момент не им текнувале соодветните преводи.

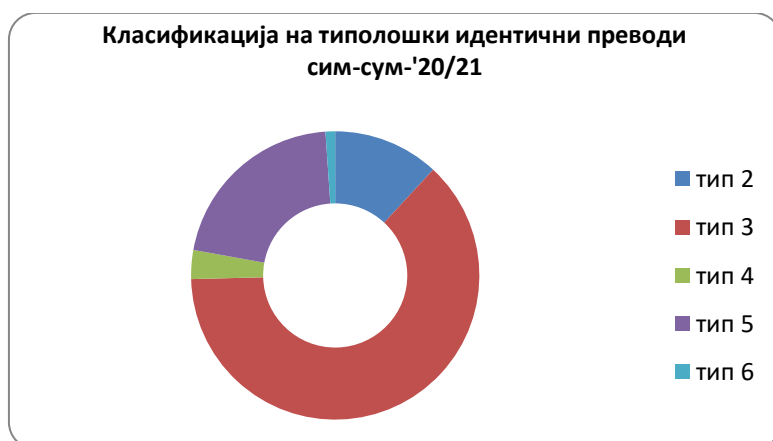
Во врска со застапеноста на преводи на англиски јазик на поединечни колокации кои имаат иста форма како и изворните колокации, резултатите се следни: скоро половина или 42,16 % од преведените колокации на англиски јазик имаат иста форма како и изворните колокации. Подетално: 25,94 % или вкупно 48 од колокациите на македонски јазик класифицирани во тип 3 се исто преведени на англиски јазик со составот придавка + именка. Примерите вклучуваат: централна банка – central bank,

јавните финансии – public finance, буџетскиот дефицит – budget deficit итн. Следна најзастапена форма се преводите на колокациите од тип 5 со вкупно 17 примери или 9,18 %, а некои од примерите се: увозот и извозот – export and import, раст на цените – increase of prices, квалитетот на животот – quality of life и други. Трети најзастапени се колокациите од тип 2 со 9 примери (4,89 %) меѓу кои: се наведува во анализата – as said in the analysis / as it was stated in the study и подигање на свеста – raise the awareness. Следува тип 4 со 3 примери (примери: истражување е финансирано – it was financed by, истражувањето покажува – the research shows) и тип 6 со само 1 пример (сериозно загрижувачка – really scary / seriously concerning). Во примерокот сим-сум-'20/21 нема примери на преводи на колокации од тип 1 и од тип 7 кои се преведени на англиски јазик со истата форма како и во македонски. Подолу е претставен и графички приказ на овие резултати.

Слика 11. Класификација на преводите на поединечните колокации со иста форма како и на македонски јазик сим-сум-'20/21

Кога станува, пак, збор за сумарните резултати на преводите од овој примерок кои имаат иста форма на колокација со онаа во македонскиот јазик, резултатите најпрво ќе ги претставиме графички:

Слика 12. Класификација на преводите со иста форма како и на македонски јазик сим-сум-'20/21

Вредно е да се напомене дека од вкупно 331 превод на англиски јазик, колку што брои примероков сим-сум-'20/21, повеќе од половина или 55,89 % се типолошки идентични преводи на англиски јазик со изворните колокации на македонски јазик. Најзастапени се примерите од тип 3 со вкупно 166 преводи на англиски јазик со форма иста како и онаа на изворната колокација на македонски јазик. Потоа следат примерите на

преводите на колокациите од тип 5 со вкупно 39 вакви преведени колокации, па колокациите од тип 2 со вкупно 22 преводи, следи тип 4 со 6 преводи и најпосле колокациите од тип 6 со два примери на превод на англиски јазик со идентична форма како и изворната колокација на македонски јазик.

Сега подробно да ги разгледаме грешките на студентите при толкувањата од овој примерок. Во однос на типолошката застапеност на грешките во примерокот сим-сум-‘20/21, најзастапени се грешките од тип 3 колокациите. Вкупно има 23 грешки од тип 3 или 6,94 %. Меѓу нив се:

грешки од тип 3:

(182) граѓанско учество – *more community service / politically active*
Соодветна опција би била *civic engagement/participation*. Кај овој пример очигледно е дека станува збор за грешка, т. е. студентите не знаеле како да ја преведат колокацијата па, во првиот случај, погрешно ја толкуваат колокацијата и ја заменуваат со *општествено одговорна работа* бидејќи навистина станува збор за процес во кој граѓаните се вклучуваат во општеството преку работа. Во вториот случај, оваа општествена вклученост студентот ја заменува со политичка за да ја употреби колокацијата на англиски *политички активни*.

(183) животната средина – *the living environment*
Ова е истата ситуација како и примерот (181) г. погоре каде имаме случај на буквален превод од изворниот кон целниот јазик.

(184) ранливи групи – *different groups*
Соодветна опција би била *vulnerable groups*. Кај преводот на оваа колокација погрешно е преведен колокатот кој, всушност, и ја дефинира групата на луѓе, оттука не може да се прифати ниту описно толкување на колокацијата.

(185) фискална стратегија – *economic strategy*
Соодветна опција би била *fiscal strategy*. Иако фискалната стратегија е дел од економската стратегија, сепак станува збор за погрешен превод на колокацијата бидејќи во говорот подродно се објаснува токму фискалната стратегија на Република Македонија, а не општата економската стратегија.

(186) државниот долг – *the state debt*
Соодветна опција би била *the national debt*. Кај овој пример разликата во значењето на придавките *state* и *national* на англиски јазик е во тоа што *state debt* се однесува на долгот на само една држава (на пр. Калифорнија или Тексас), додека *national debt* ќе се однесува на долгот на сите Соединети Американски Држави заедно. Иако Македонија не е федерална држава како и САД, разликата во значењето на англиски јазик (целниот јазик во овој случај) мора да биде направена со цел толкувањето да биде јасно и прецизно.

(187) даночните стапки – *taxation rates / taxes*
Соодветна опција би била *tax rates*. Во првиот случај веројатно станува збор за интерференција, па студентот барајќи соодветна придавска форма на англиски јазик на именката *данок*, прибегнува кон формата *taxation* која, сепак, има поинакво значење на англиски јазик од зборот *tax/taxes*. Имено, *taxation* е целиот процес на оданочување и сите видови даноци кои се дел од тоа оданочување, а во нашиот пример значењето на

колокацијата е стапките на поединечен/ни данок/ци, а не самиот процес на оданочување. Во вториот случај, пак, имаме целосно погрешен превод каде основата на изворната колокација (*станките*) не се ни споменува во преводот на целниот јазик.

(188) економски раст – economic increase / economic rise
Соодветна опција би била *economic growth*. Во обата преводи грешката е во погрешниот избор на синоним на англиски јазик за именката *раст*.

Следни по бројност се грешките при употреба на колокации од тип 2 и од тип 5 од кои има по ист број грешки, 11 грешки по тип или 3,23 % од вкупниот број грешки во овој примерок. Еве неколку примери од обата типа.

грешки од тип 2:

(189) прогласи кризна состојба – declared energetic crisis / announced an economic crisis
Соодветна опција би била *declared a state of emergency*. Во првиот превод имаме две грешки. Поточно, најпрво имаме погрешен превод на придавката *кризна* со *energetic* на англиски што всушност значи *енергичен/на*. Доколку студентот сакал да каже *енергетска криза*, требало да ја употреби придавската форма *energy*. Втората грешка во овој превод е и недостатокот на член на англиски јазик, во овој случај неодреден a/an. Кај вториот, пак, превод грешката е што сега имаме *економска* криза во преводот, но исто така и несоодветен превод на глаголот *прогласи*. Поточно, во преводот е употребен глагол со значење *соопшти* (анг. announce) кој ја нема перформативната димензија на глаголот од изворната колокација (основата *прогласи*).

(190) подигање на свеста – increasing the consciousness
Соодветна опција би била *raising (the) awareness*. Повторно станува збор за несоодветна употреба на синоним во преводот на колокацијата, во овој случај глаголот *increasing* наместо глаголот *raising*,

(191) наведува во соопштението – stated in the elaborate
Соодветна опција би била *stated in the announcement*. Барајќи решение за именката соопштението, студентот го употребува зборот *elaborate*, поистоветувајќи го со значењето на зборот *елaborат* на македонски јазик. Сепак, зборот *elaborate* може да биде придавка или глагол, а *елaborат* на англиски се преведува со *proposal, report, survey* или, пак, *study*.

грешки од тип 5:

(192) трошоците за живот – prices for products / cost of life
Соодветна опција би била *cost of living*. Првиот превод е толкување на дел од значењето на колокацијата на македонски јазик, т. е. цена на (основни) производи потребни за живот, но недостигаат режиските трошоци, даноците и здравствената заштита, кои се дел од трошоците за живот. Во вториот пример имаме буквален превод на колокацијата, збор за збор.

(193) лицата со попреченост – people with impairments / people who have a sort of a disability

Соодветна опција би била *people with disabilities*. Во првиот случај имаме превод на зборот *попеченост* со *impairments* на англиски јазик кој, всушност, означува нарушување и затоа е погрешен. Во вториот, пак, пример студентот описно ја преведува колокацијата, но употребува фраза *a sort of* која во превод значи *до одредена мера* или *на некој начин*, што не е соодветно за значењето на изворната колокација која објаснува луѓе кои имаат оштетување кое може да биде когнитивно, развојно, интелектуално, ментално, телесно, сетилно или комбинирано⁵¹.

(194) можностите за вработување – *opportunities of employment*
Соодветна опција би била *employment opportunities*. Иако преводот не е погрешен, туку е описен, поради јазична економија и овој пример го сместуваме во групата на погрешни преводи бидејќи целта на толкувањето е јасно, прецизно и накратко пренесување на пораката од еден на друг јазик, како што вели Џејмс Нолан (James Nolan, 2005):

Ова е посебно важно кога толкувате кон англиски јазик бидејќи јасноста, прецизноста и паралелизмот се позитивни стилистички вредности во англискиот јазик⁵².
(James Nolan, 2005: 25)

(195) недовербата во судството – *untrust in the judicial institutions*
Соодветна опција би била *distrust in the judiciary*. Кај овој пример повторно имаме повеќе од една грешка во преводот. Првата грешка е преводот на именката *недоверба* со форма на англиски јазик која не постои (*untrust*), а втората е дека во преводот на англиски јазик се објаснува дека недовербата е во институциите на судството, а не во самото судство, што е случај во изворната колокација.

Грешките од тип 6 се вкупно пет на број, а примерите вклучуваат:

грешки од тип 6:

(196) историски највисоко ниво – *historically high*
Соодветна опција би била *at historically the highest level*. Најпрво недостига именката што оваа колокација ја модификува, потоа недостигаат обележјата за суперлативната форма на степенување на придавките во англискиот јазик, односно одредениот член (*the*) кој стои пред придавката и наставката на придавката –*est*.

(197) општествено и политички активни – *politically and environmentally active / socially active*
Соодветна опција би била *socially and politically active*. Во првиот пример студентот ја преведува придавката *општествено* со *environmentally* што означува еколошки, а во вториот пример недостига преводот на вториот дел од колокацијата – политички.

Во примерокот сим-сум-'20/21 има само еден пример на грешка од тип 4 и тој е:

⁵¹<https://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82>

⁵²Прев. М. Симионска.

грешки од тип 4:

(198) електричната енергија – prices rising

Соодветна опција би била *electricity*. Во толкувањето на студентот воопшто не се споменува електричната енергија (анг. *electricity*), па не се знае кои *цени* всушност се *покачуваат* (анг. *prices rising*).

Како што веќе споменавме погоре, во примерокот сим-сум-‘20/21 не се среќаваат грешки од колокациите од типовите 1 и 7. Сепак, најголемиот број на грешки во преводите на англиски јазик во овој примерок се, всушност, грешки при кои изворните колокации се преведени на англиски јазик само со една именка или еден глагол. Вакви има вкупно 38 грешки или 11,48 %. Примерите вклучуваат:

грешки при употреба на именки во преводите:

(199) министерскиот кабинет – the Parliament

Соодветна опција би била *the cabinet / the ministerial cabinet*. Тука имаме употреба на несоодветен збор во преводот на англиски јазик.

(200) јавниот и државниот долг – debt

Соодветна опција би била *the public and (the) national debt*. Обете придавки од изворната колокација недостигаат во преводот на англиски јазик, а недостига и одредениот член во преводот.

(201) сеопфатната анализа – analysis или the analysis

Соодветна опција би била *the comprehensive analysis*. Како и во претходниот пример, студентот не ја преведува придавката (*сеопфатната*) од изворната колокација.

(202) општата популација – the population или population

Соодветна опција би била *the general population*. Во првиот случај, исто како и во претходните два примери, недостига придавката во преводот, а во вториот случај недостига и одреден член во преводот на англиски јазик.

(203) ефективноста и ефикасноста – effectiveness или efficiency

Соодветна опција би била *effectiveness and efficiency*. И во обата случаи недостига по една од именките во преводот, во првиот случај именката *ефикасноста*, а во вториот именката *ефективноста*.

(204) општествено-политичкиот живот – community

Соодветна опција би била *social and political life*.

(205) јавното мислење – opinion

Соодветна опција би била *the public opinion*. Во преводот недостига и придавката од изворната колокација, како и одреден член пред именката на англиски јазик.

грешки при употреба на глаголи во преводите :

(206) на протести излегоа – were out

Соодветна опција би била *they went on protests*. Во преводот недостига именката *протести*, па така толкувањето на англиски нема смисла бидејќи преводот означува *беа надвор*.

(207) зголемување на каматните стапки – *a rise*
 Соодветна опција би била *increase in the interest rates*. И овој превод е целосно погрешен бидејќи од една страна глаголската именка е погрешно преведена, а од друга страна недостига и колокатот (во овој случај и засебна колокација - *каматните стапки*) во преводот.

Подолу е претставен и графички приказ на типолошката распределба на грешките во примерокот сим-сум-'20/21.

Слика 13. Графички приказ на типолошката распределба на грешките во примерокот сим-сум-'20/21

3.4.2. Резултати од академска година 2021/22

Во втората академска година во која се спроведуваше ова истражување се работеше со вкупно 350 поединечни колокации на македонски јазик од областите економија и политика. Дел од студентите, поточно оние кои посетуваа настава по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно во зимскиот или петтиот семестар не беа запознаени со подробностите од истражувањето, но веќе на почетокот на следниот летен или шести семестар оваа ситуација се смени така што се работеше на колокации на македонски и на англиски јазик и практично и теоретски и студентите беа запознаени со истражувањето и неговите детали. Втората група на студенти, оние кои посетуваа настава по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно, и во обата семестри беа запознаени со истражувањето бидејќи, всушност, станува збор за студентите кои претходната 2020/21 академска година беа вклучени во истражувањето без тогаш да бидат запознаени со неговите карактеристики.

Обете групи бројат вкупно 10 студенти, а изворните колокации се црпени од вкупно 6 говори на македонски јазик кои се работеа во двата семестри. Останува уште да ги претставиме сумарните резултати од академската 2021/22 година.

Од анализираниите оригинални 350 колокации на македонски јазик, обете групи во зимскиот и во летниот семестар имаат направено вкупно 864 преводи/толкувања на

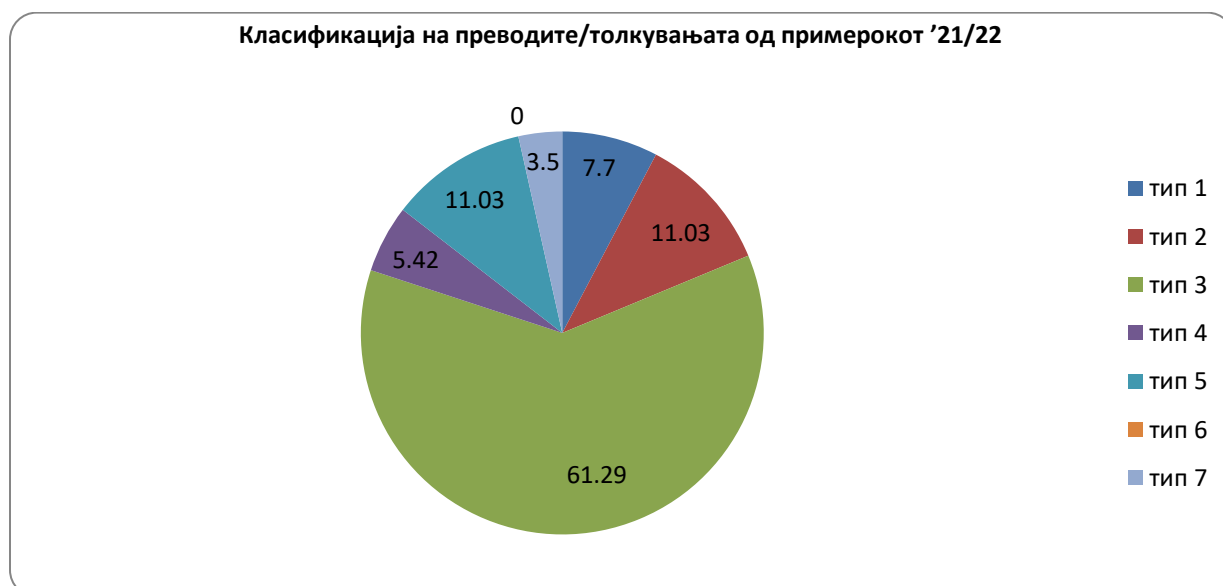
овие колокации. Понатаму, има вкупно 236 непреведени колокации и вкупно 210 направени грешки од страна на студентите. Подолу е даден графички приказ на класификацијата на сите поединечни колокации на македонски јазик од оваа академска година.

Слика 14. Графички приказ на класификацијата на сите колокации разработувани во примерокот '21/22

Од Слика 14 можеме да видиме дека најзастапен тип на колокација е тип 3 со повеќе од половина примери на колокации или 57,71 %. Следни по бројност се колокациите од тип 5 со 16,28 %, а веднаш по нив се колокациите од тип 2 со 15,42 % од вкупниот број на колокации работени во оваа академска година. Колокациите од тип 1 за застапени со 5,4 %, а колокациите од тип 7 со 3,42 % и последни се колокациите од тип 4 со само 1,71 %. Во овој примерок не се сретнуваат изворни колокации на македонски јазик од тип 6 (прилог + придавка).

Сега графички да ја претставиме и класификацијата на преводите/толкувањата на студентите од оваа академска година.

Слика 15. Графички приказ на класификацијата на сите преводи/толкувања на студентите анализирани во примерокот '21/22

Резултатите покажуваат дека повторно и кај преводите/толкувањата на студентите најзастапен тип на колокација е тип 3 со вкупно 350 примери или високи 61,29 %. Следни според бројноста се колокациите од тип 2 и од тип 5 секој тип на колокација со по 63 примери или 11,03 %. Колокациите од тип 1 се сретнуваат со 44 примери (7,7 %), оние од тип 4 со 31 пример (5,42 %), а најмалку застапени се преводите чиј состав е глагол + прилог или тип 7 колокации со вкупно 20 примери или 3,5 %. Во примерокот '21/22 нема преводи на колокации чиј состав е прилог + придавка или составот на тип 6 колокациите.

3.4.2.1. Сумарни резултати од консекутивните толкувања во академската 2021/22 година

За време на наставата по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно во академската 2021/22 година беа прибирани податоци во врска со колокациите во македонскиот и во англискиот јазик од вкупно 4 говори поврзани со областите политика и економија. Групата беше составена од вкупно 5 студенти. Примерокот кон-сум-'21/22 брои вкупно 227 поединечни колокации на македонски јазик и вкупно 624 преводи на англиски јазик на овие поединечни колокации. Вкупно, студентите немаат преведено 194 колокации, а имаат направено 142 грешки за време на целата академска година. Најзастапен тип на колокација и меѓу изворните на македонски јазик, како и меѓу преведените колокации на англиски јазик се колокациите од тип 3 (придавка + именка), но исто така овој тип на колокации е најзастапен и меѓу грешките направени при преводите од страна на студентите. Треба да се наведе дека во примерокот кон-сум-'21/22 нема колокации од тип 6 (прилог + придавка).

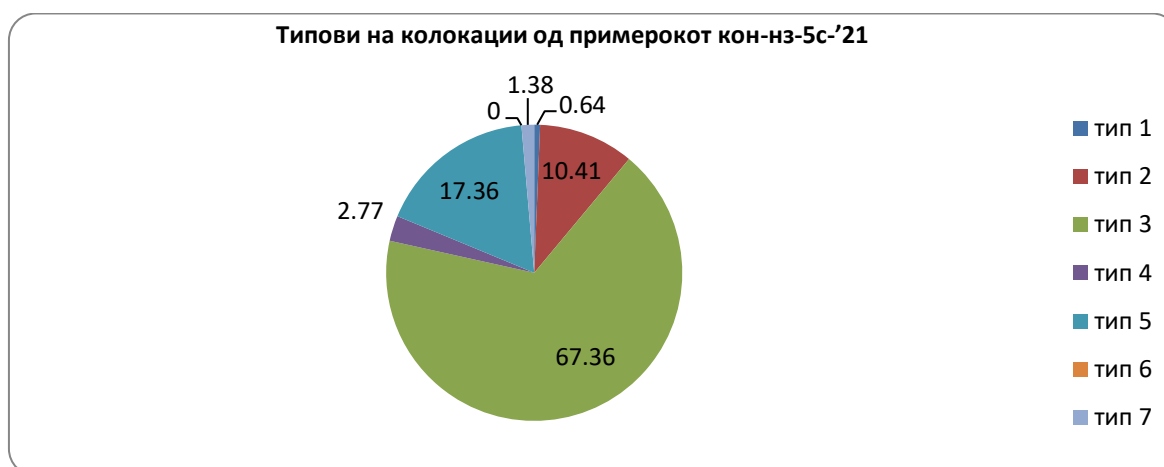
3.4.2.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од петтиот семестар во академската 2021/22 година

Во првиот семестар кога започнаа со часовите по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно, оваа група на студенти не беа запознаени со идејата и целите на ова истражување. Целта беше да се направи споредба помеѓу резултатите кои ќе се добијат од истата група на студенти за време на еден семестар кога не се запознаени со истражувањето и за време на вториот семестар кога не само што се запознаени, туку и се посветило внимание на теориската основа и практичните вежби поврзани со колокациите и во македонскиот и во англискиот јазик општо. Конкретно со оваа група на студенти на крајот на шестиот и на почетокот на следната, на самиот почеток на зимскиот (седми) семестар, академска година (2022/23) се работела и практични вежби со колокации од областите на ова истражување, т. е. областите економија и политика. Идејата е да се види дали постои и колкава е разликата, во однос на бројки и проценти, во квалитетот на толкувањата на студентите кога не се запознаени со колокациите, потоа кога општо ќе се запознаат со нив и, најпосле, кога поконкретно ќе се работи и на увежбување на колокации од две специфични области (економија и политика). Групата брои пет (5) студенти, а примерокот кон-нз-5с-'21 е сочинет од колокации прибирани од 2 говора.

Сега да ги разгледаме резултатите од овој примерок. Најпрво, примерокот кон-нз-5с-'21 брои вкупно 144 поединечни колокации на македонски јазик. Иако се прибирани од само два говора, вториот е значително подолг (заради целите и потребите на самата настава по толкување) и само од него се прибрани вкупно 105 поединечни колокации. Еве и неколку примери од изворните колокации на македонски јазик и тоа од секој тип на колокација со исклучок на тип 6 бидејќи во овој примерок не постојат колокации составени од прилог + придавка:

- тип 1: се соочува со економска и здравствена криза;
- тип 2: да доставуваат податоци, им даваше право, да станат реалност;
- тип 3: правни експерти, домашната економија, финансиска помош;
- тип 4: Комисијата *најпосле* одлучи, број сè повеќе ќе се зголемува, економијата заздравува, мерки вклучуваат;
- тип 5: предлог-закон, Ширењето на вирусот, растот на просечната плата; и
- тип 7: отворено да се дискутира, ќе оди бавно.

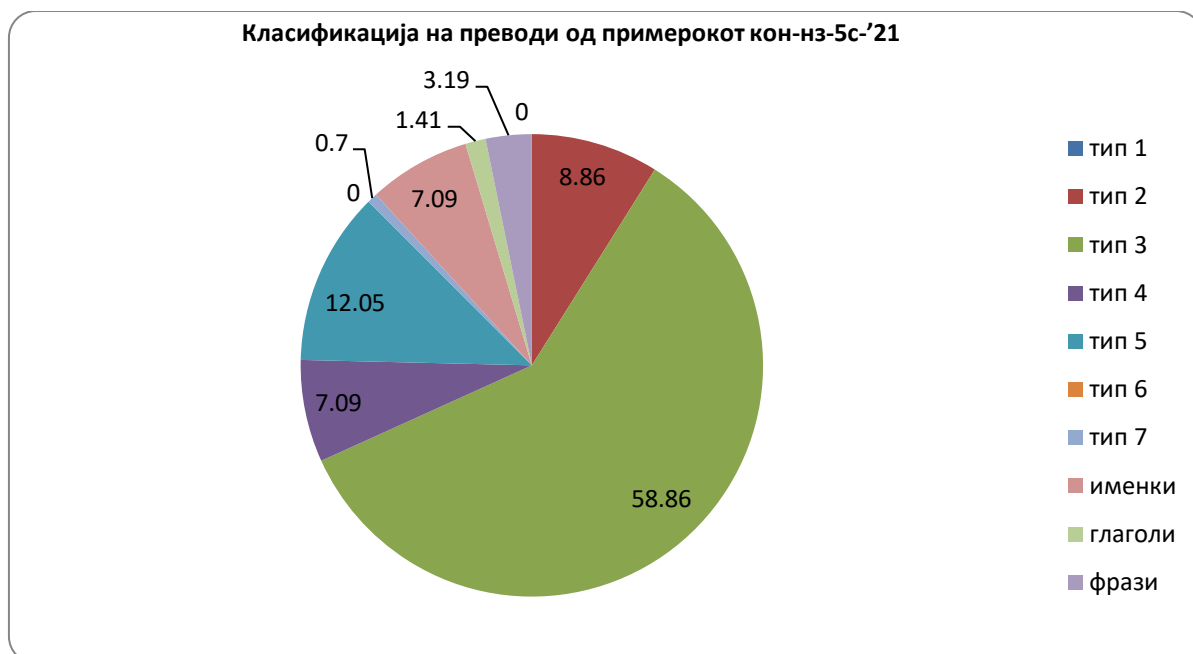
Во врска, пак, со резултатите од класификацијата на поединечните колокации на македонски јазик од овој примерок, повторно најголем број на колокации (97 или 67,36 %), скоро 70% од сите колокации во овој примерок, се од тип 3. По нив најбројни се колокациите од типот именка + именка или тип 5 со вкупно 25 примери (17,36 %), па потоа колокациите од типот 2 со 15 примери (10,41 %). Останатите типови на колокации се застапени со помалку примери или вкупно 4 примери од тип 4, 2 од тип 7 и само еден пример од тип 1. Како што споменавме и погоре, во овој примерок не сретнавме примери на колокации од тип 6. Следи графички приказ на типолошката класификација на овој примерок.

Слика 16. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот кон-нз-5с-'21

Во овој примерок има вкупно 282 колокации преведени на англиски јазик, а 84 или 22,95 % непреведени колокации од студентите. Меѓу непреведените колокации ги среќаваме примерите: *им даваше право* и *да ги преземе потребните чекори* (тип 2), *социјалните мрежи* и *еднакви плати* (тип 3), *Советот на Европа* и *мерки за помош* (тип 5), како и *отворено да се дискутира* (тип 7), а од типовите 1 и 4 нема непреведени колокации. Типот 6 не е застапен во примерокот кон-нз-5с-'21.

Општата класификацијата на сите преводи на англиски јазик најпрво е претставена графички, а под сликата и описно.

Слика 17. Графички приказ на класификацијата на преводите од примерокот кон-нз-5с-'21

Од графиконот може да видиме дека најзастапен тип на колокација меѓу преводите на англиски јазик се оние од тип 3 со вкупно 166 примери или високи 58,86 % што претставува повеќе од половина од сите преводи. Потоа следат примерите на колокации од тип 5 со вкупно 34 примери или 12,05 %, па следни по бројност се примерите од тип 2 со вкупно 25 примери или 8,86 %, а четвртото место во однос на бројноста го делат примерите на колокациите од тип 4 и преводите на англиски јазик со именки на изворните колокации на македонски јазик, секоја група со по 20 примери или 7,09 %. Фразите меѓу преводите на англиски јазик се следни по бројност со вкупно 9 примери или 3,19 %, па следат глаголите со само 4 примери или 1,41 % и најмалку застапени меѓу преводите на англиски се колокациите од тип 7 со 2 примери или 0,7 % што претставува помалку од 1 % од вкупните преводи на овој примерок од истражувањето. Меѓу преводите нема примери на колокации од тип 1 (глагол + именка/заменка или предлошка фраза) и од тип 6 (прилог + придавка).

Во однос на застапеноста на преводите на поединечните колокации на англиски јазик со иста форма, како и изворната колокација на македонски јазик, резултатите покажуваат дека најзастапен тип на колокација е тип 3 со вкупно 67 поединечни колокации на македонски јазик кои се преведени на англиски со истата форма, а такви се следните примери:

тип 3:

- (208) текстилната индустрија – the textile industry
- (209) нерационални трошења – irrational spendings
- (210) рестриктивни мерки – restrictive measures

Потоа се колокациите од тип 5 со 9 примери, па колокациите од тип 2 со 7 примери и најмалку застапени, или вкупно 4, се примерите од тип 4.

тип 5:

- (211) Република Македонија – the Republic of Macedonia
- (212) зголемување на невработеноста – an increase in the unemployment

(213) министерот за финансии – the Minister of Finance

(214) девалвација на денарот – devaluation of the Denar

тип 2:

(215) достаса ниво – reached a level

(216) трпат силни удари – have suffered hard blows

(217) нема *доволен* капацитет – does not have *enough* capacity

тип 4:

(218) Комисијата *најпосле* одлучи – the European Commission decided

(219) број *сè повеќе ќе* се зголемува – this number will only go up

(220) економијата заздравува – the economy is recovering

Еве и графички приказ на овие резултати:

Слика 18. Класификација на преводите на поединечните колокации со иста форма како и на македонски јазик од примерокот кон-нз-5с-'21

Во однос на сумарните резултати, пак, на сите преводи од сите студенти и нивната типолошка класификација во однос на застапеноста на преводите на англиски јазик кои имаат идентични форми со изворните колокации, најзастапени се, секако, преводите на колокациите од тип 3 и тоа повеќе од половина од сите преводи или 51,77 %, т. е. овој примерок брои 146 вакви примери. Следни се преводите на колокациите од тип 5 и од тип 2 кои се застапени со 22, т. е. 21 пример во примерокот кон-нз-5с-'21. Со други зборови, 7,8 % од преводите на англиски јазик се од тип 5, исто како и формата на изворната колокација, а 7,44 % од преведените колокации се од тип 2, идентично како и формата на колокацијата на македонски јазик. Тип 4 е застапен со 7 примери, а најмалку застапениот е тип 7 со само 1 ваков пример.

Слика 19. Класификација на сумарните преводи со иста форма како и на македонски јазик кон-нз-5с-'21

Всушност, значително високи 69,85 % (или 197 од вкупно 282 колокации) од сите преведени колокации на англиски јазик имаат иста форма како и изворните колокации на македонски јазик.

Во врска со целосно непреведените поединчени колокации од овој примерок, има само четири такви примери, и сите се колокации од тип 3, а тоа се колокациите: странските компании, економска криза, текстилната индустрија и јавните финансии.

Последните податоци од овој примерок се резултатите во врска со грешките кои студентите ги имаат направено при преводите/толкувањата на колокациите. Овој примерок брои вкупно 79 или 28,01 % грешки од кои најголем број од тип 3 (41 грешка), па тип 5 (11 грешки), потоа тип 2 (10 грешки) и тип 4 (4 грешки). Сепак, ова не се сите грешки кои се сретнуваат во овој примерок. Има дополнителни 13 грешки во преводите на изворните колокации кога студентите користеле именки, глаголи или, пак, фрази во преводите кои се погрешни. Така во овој примерок имаме 8 грешки во преводите кои се именки, 3 грешки кои се глаголи и две грешки кои се фрази. Да го претставиме ова и со графички приказ.

Слика 20. Класификација на грешките во преводите во примерокот кон-нз-5с-'21

Подолу разгледуваме и по неколку примери од грешките од секој тип на колокација кои се сретнуваат во овој примерок, како и дополнителните грешки кои ги наведовме погоре (именки, глаголи и фрази).

грешки од тип 2:

(221) да доставуваат податоци – to present information / to submit documents
Соодветна опција би била to submit data. Во првиот пример погрешен е глаголот *to present* кој на македонски значи *да претставува*, а во вториот пример погрешна е именката *documents* која значи *документи*. Сепак, кај вториот пример, треба да се напомене дека во даден контекст употребената на именка *documents* и не би била грешка доколку земеме предвид дека податоците често се содржани во документи.

(222) составија свој предлог – developed their own draft directive / to issue their own directive
Соодветна опција би била *made their (own) proposal*. Кај обата примери има грешки во употребените глаголи. Во првиот случај преводот на глаголот *developed* на македонски е *да развие*, а дополнително е додадена и придавката *нацрт* во преводот на англиски која не се сретнува во македонската верзија. Кај вториот, пак, пример употребениот глагол *to issue* на македонски јазик значи *да издаде*.

(223) им даваше право – included the right
Соодветна опција би била *gave the right*. Како и во претходниот случај, грешката е кај глаголот употребен во преводот, т. е. погрешно употребениот глагол *included* кој значи *да вклучи* на македонски јазик.

грешки од тип 3:

(224) годишни акциски планови – an annual plan / the annual plans
Соодветна опција би била *the annual action plans*. Во првиот случај именката е во еднина (*plan*) наместо во множина (*plans*), а недостига и преводот на придавката *акциски*. Во вториот случај недостига само преводот на истата придавка (*акциски*) на англиски јазик.

(225) поставува *построг* услов – strict conditions / more stricter condition
Соодветна опција би била *to set a stricter condition*. Кај првиот превод недостига преводот на глаголот, а доколку значењето на глаголот од изворната колокација е на некој начин пренесено во толкувањето на студентот, тогаш сепак има уште една дополнителна грешка во бројот на именката која на македонски е во еднина, а во преводот на англиски во множина. Дополнително, кај првиот превод недостига степенувањето на придавката – преведена е во номинативен степен, а не во соодветниот компаративен. Кај вториот превод, пак, една од грешките е токму степенувањето на придавката на англиски јазик. Студентот ги употребува обете форми на степенување – ја додава наставката *-er* која се користи за претставување на компаративен степен кај кратки придавки составени од еден слог, но исто така го користи и зборот *more* кој стои пред придавките составени од два и повеќе слогови и го означува компаративниот степен (Зозе Мургоски, 1997).

(226) главниот секретар – the deputy secretary general / the deputy secretary

Соодветна опција би била *the chief secretary*. Тука грешката е очигледна, во обата примера имаме погрешен превод на англиски на придавката *главниот* со *deputy* која всушност на македонски јазик се преведува со *заменик*.

(227) еднакви плати – *wage equality*

Соодветна опција би била *equal pay*. Со обратен превод⁵³ на англиската варијанта на македонски јазик ќе добиеме *еднаквост на платите*.

грешки од тип 4:

(228) економијата заздравува – *the economy is getting better*

Соодветна опција би била *the economy is recovering*. Покрај тоа што студентот не ја користи соодветната колокација на англиски јазик, исто така не внимава ни на регистарот при толкувањето, кој треба да биде релативно формален, а во овој случај е релативно неутрален.

(229) забрзување на економскиот раст – *the economy get better faster*

Соодветна опција би била *accelerate economic growth*. Повторно, како и во претходниот пример, имаме употреба на несоодветен регистар во преводот, неутрален наместо полуформален или формален. Исто така во описниот превод студентот ја користи фразата *get better* за да ја преведе именката *раст*, наместо соодветната именка *growth*. Најпосле, соодветната колокација на англиски јазик е сочинета од три зборови, а опцијата на студентот, бидејќи станува збор за описен превод, е составена од пет зборови, така отклонувајќи се од едно од главните начела при толкувањето, а тоа е да се толкува кратко и јасно.

(230) зголемување на невработеноста – *the unemployment will rise*

Соодветна опција би била *increase in unemployment*.

(231) ги изгубиле работните места – *the ones that have lost their work spaces*

Соодветна опција би била *the people who lost their jobs / those who lost their jobs*. Грешката тука е во преводот на фразата *работни места* која во овој пример е преведена на англиски јазик збор за збор (вербатим).

грешки од тип 5:

(232) туризмот и угостителството – *tourism and catering / the tourism and the catering service / the tourist sector and the catering sector*

Соодветна опција би била *tourism and hospitality*. Во сите три примери грешката е иста, неправилен превод на терминот *угостителството*. Ова најверојатно се должи на фактот што сите тројца студенти не биле запознаени со преводот на овој збор на англиски јазик поради што прибегнале кон опцијата *catering*, можеби поради преводот на *да угости* со *to cater* или поради преводот на *a caterer* со *угостител*. Кај последниот пример на превод дополнително има грешка и во формата на зборот *tourist* на англиски јазик, поточно студентот ја користи именската форма наместо соодветната придавска

⁵³ Обратен превод (анг. back translation или reverse translation) е процес во кој содржината на даден превод се преведува во изворниот јазик со цел да се провери квалитетот и точноста на преводот, т. е. да се увидат можни несовапања или неусогласености во преводот.

форма *tourism*. Најпосле, вториот и третиот превод се исто така и значително подолги од изворната форма, што се коси со начелата на толкувањето.

(233) родови разлики *во платите* – *gender inequality in the wages*

Соодветна опција би била *gender pay gaps*. Описниот превод на англиски јазик на колокацијата го оптоварува толкувањето поради својата должина и непрецизност.

(234) ковид кризата – *the crisis in COVID*

Соодветна опција би била *the COVID crisis*. Ова е неочекувана грешка поради фактот што ковид кризата имаше големо општествено влијание и тоа навистина неодамна. Пречестата употреба на фразата *ковид криза/ма* е и причината за овој термилошки феномен, т. е. брзината со која оваа фраза стана колокација во многу светски јазици.

(235) малите и средни претпријатија – *the small businesses and the middle size enterprises*

Соодветна опција би била *small and medium-sized enterprises (SMEs)*. Тука станува збор за толку често употребувана колокација на англиски јазик што веќе постои и акроним за колокацијата. Во нашиот превод студентот описно ја протолкувал колокацијата што најпрво го обременува толкувањето бидејќи преводот е значително подолг од оригиналот, т. е. дуplo подолго (четири зборови во изворната колокација наспрема осум зборови во преводот на англиски јазик), но уште една забелешка е што во еден ист превод студентот користи два синоними (*businesses* и *enterprises*) на англиски јазик за да означат една именка од оригиналната колокација (*претпријатија*). Ова го прави преводот непрецизен и нејасен.

грешки при употреба на именки во преводите:

(236) низа одложувања – *the delay*

Соодветна опција би била *a series of delays*. Во преводот на англиски јазик недостига множинската форма на именката од изворната колокација, како и преводот на зборот *низа*. Дополнително, во преводот на англиски јазик е употребен и одредениот член *the* кој го нема во оригиналната колокација на македонски.

(237) предлог закон – *a bill / the proposal*

Соодветна опција би била *draft bill*. Во првиот случај недостига преводот на зборот *предлог*, а во вториот случај студентот во преводот го користи зборот *proposal* кој на македонски јазик значи *предлог*, а не *закон* како и во оригиналната колокација.

(238) осигурителни друштва – *the companies*

Соодветна опција би била *the insurance companies*. Како и во многу случаи на грешки во овој примерок, грешката е во тоа што недостига превод на одреден збор од изворната колокација. Во овој случај тоа е придавката *осигурителни*.

грешки при употреба на глаголи во преводите:

(239) низа одложувања – *postponed*

Соодветна опција би била *a series of delays*. Исто како и кај преводот на оваа колокација со именка на англиски јазик која ја разгледуваме погоре (236), во преводот на англиски јазик недостига множинската форма на именката и преводот на зборот

низа. Иако, треба да се напомене дека во даден контекст оваа опција би била прифатлива доколку описно се пренесе содржината на изворната колокација.

(240) отворено да се дискутира – to discuss

Соодветна опција би била *to openly discuss / to discuss openly*. Во преводот на англиски недостига придавката *отворено*.

(241) значајно намалување – lowered

Една од соодветните опции би била *significant reduction*, но во преводот на англиски јазик недостига прилогот од изворната колокација.

грешки при употреба на фрази во преводите:

(242) низа одложувања – it was late

Соодветна опција би била *a series of delays*. Како и во претходните примери, содржината на изворната колокација воопшто не се пренесува со понудениот превод на англиски јазик кој со обратен превод на македонски јазик значи *беше доцна*.

(243) тековнава година – current year of 2021

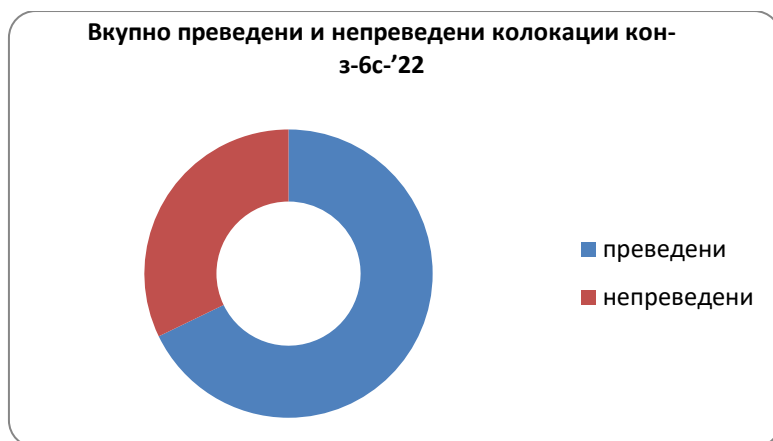
Соодветна опција би била *the current year / the ongoing year / this year / in 2021*. Ова е пример на тавтологија бидејќи студентот ја преведува изворната колокацијата, но исто така и дополнително ја дообјаснува и со нумеричкото означување *2021*.

3.4.2.1.2. Резултати од консекутивните толкувања од шестиот семестар во академската 2021/22 година

На почетокот на шестиот семестар, а втор во однос на наставата од предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно, групата на студенти беа запознаени со истражувањето, општите карактеристики на колокациите во обата јазика, а исто така и за време на воведните часови се работеше на вежби со колокации и на македонски и на англиски јазик. Целта, секако, беше потоа да се дојде до резултати кои ќе бидат споредливи со резултатите од примерокот кон-нз-5с-'21, но и со други примероци од ова истражување, а кои споредби се потребни за целите на истражувањето.

Во овој семестар два говора беа вклучени во истражувањето, од кои првиот подолг со 73 поединечни колокации, а другиот значително пократок со само 10 поединечни колокации на македонски јазик поврзани со темите економија и политика. Должината на говорите е исклучиво поврзана со потребите на увежбување на техниките за консекутивно толкување кои се работат за време на часовите по овој предмет. Исто како и претходниот семестар, и во овој семестар групата броеше вкупно 5 студентки, но првиот и подолг говор го работеа четири од нив, додека вториот го работеа сите пет студентки.

Општите резултати се следниве: вкупно 83 поединечни колокации на македонски јазик и 342 преводи на англиски јазик со сите вклучени студентки. Овој примерок вкупно брои 110 непреведени колокации или високи 32,16 %, со други зборови скоро една третина од овој примерок на колокации не се преведени на англиски јазик.

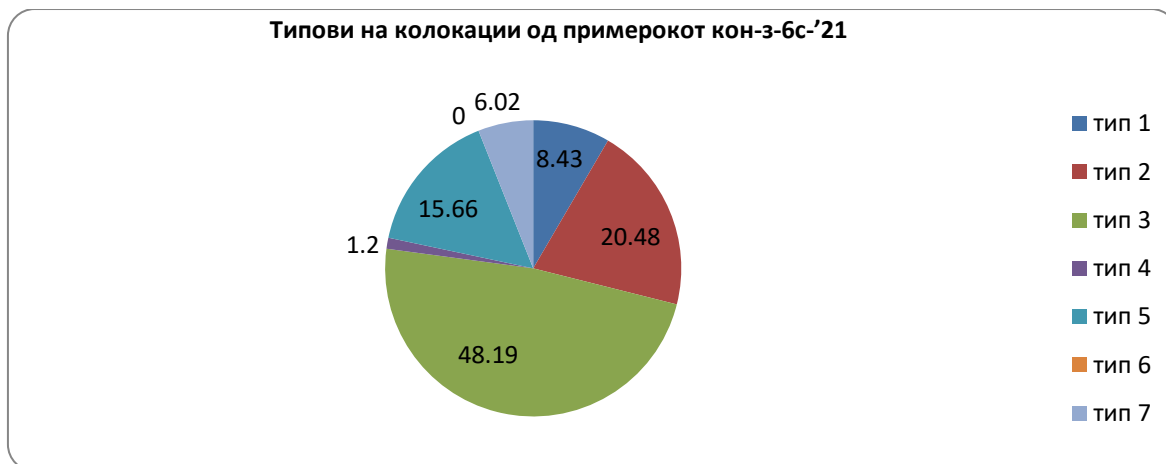
Слика 21. Вкупно преведени и непреведени колокации на англиски јазик кон-з-6с-'22

Само две колокации целосно не се преведени на англиски јазик и тоа една колокација од тип 1 – *се додава во објаснувањето* и една колокација од тип 7 – *поскоро ја очекуваме*. Во однос на другите колокации кои студентите не ги превеле на англиски јазик, еве по неколку примери од секој тип на непреведени колокации кои се застапени во овој примерок:

- тип 1: потпишувањето на *тој* договор, да се разбереме меѓусебе, пристапување кон Европската Унија;
- тип 2: успеавме да воспоставиме, ја вршите истата дејност, да извлечеме заклучоци;
- тип 3: успешна комуникација, конференциско толкување, Европската комисија;
- тип 5: преговорите со Европската Унија, причините и последиците; и
- тип 7: ги очекуваме наскоро, поскоро ја очекуваме.

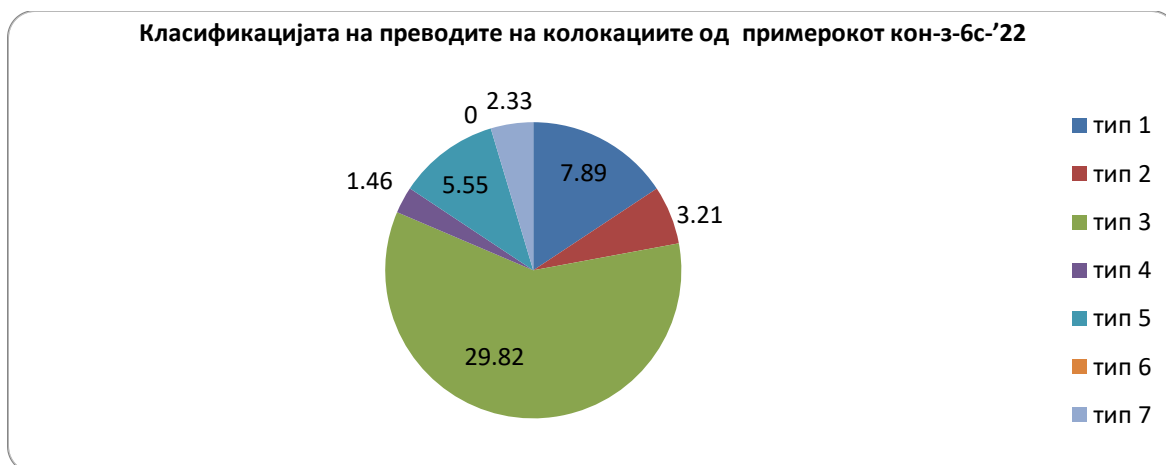
Во однос на општата класификација на типовите на поединечните изворни колокации на македонски јазик и нивната застапеност во овој примерок, резултатите се следни: најзастапени се колокациите од тип 3 со 48,19 % или вкупно 40 примери, па колокациите од тип 2 со 20 примери или 20,48 %, потоа колокациите од тип 5 со 13 примери или 15,66 %, вкупно 7 примери или 8,43 % од тип 1, па 5 примери или 6,02 % од колокациите од тип 7 и само еден пример (1,2 %) од тип 4. Во овој примерок нема изворни колокации на македонски јазик од тип 6 (прилог + придавка). Еве и неколку примери од секој тип на колокации кои се среќаваат во овој примерок на македонски јазик, како и графички приказ на резултатите од општата класификација на изворните колокации во овој примерок.

- тип 1: потпишувањето на *тој* договор, пристапување кон Европската Унија, надмината е таа криза;
- тип 2: немаме доволен кадар, дадат свој придонес, насока ќе се движи;
- тип 3: финансиска поддршка, висок процент, економска стабилност, самостојна држава;
- тип 4: политичари да преговараат;
- тип 5: преговорите со Европската Унија, претставниците од Европската Унија, пристапувањето кон Европската Унија; и
- тип 7: работеле макотрпно, поскоро ја очекуваме, ги очекуваме наскоро.

Слика 22. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот кон-з-6с-'21

Во врска, пак, со класификацијата на преводите на колокациите на англиски јазик, резултатите се претставени подолу преку графички приказ.

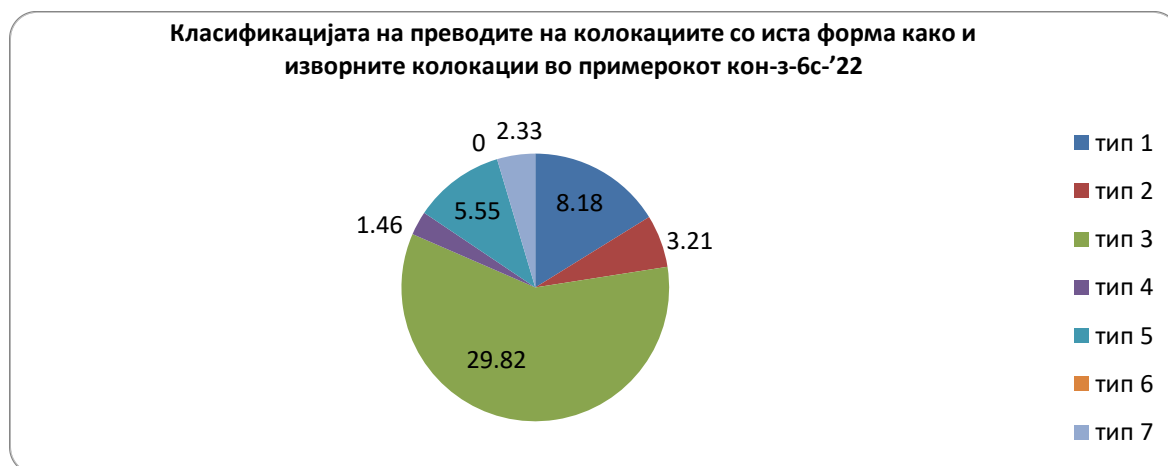

Слика 23. Класификацијата на преводите на колокациите кон-з-6с-'22

Најзастапен тип на колокација во преводите е, секако, тип 3 со 102 преводи. По нив следат преводите на англиски јазик од типот 1 со 27 примери (7,89 %), па тип 5 со 19 примери или 5,55 %. Следни по бројност се преводите на англиски јазик кои припаѓаат на тип 2 од кои има вкупно 11 примери или само 3,21 %, потоа тип 7 со 8 примери (2,33 %) и само 5 примери на преводи на колокации на англиски јазик кои припаѓаат на тип 4 т. е. 1,46 %. Колокации од тип 6 (прилог + придавка) не се сретнуваат ниту во изворните колокации на македонски јазик, ниту пак во преводите на англиски јазик во овој примерок. Подолу се прикажани примери на преводи на колокации на англиски јазик од секој тип на колокација во овој примерок според класификацијата која се користи во ова истражување.

- тип 1: да пристапиме кон Европската Унија – to be part of the EU;
- тип 2: надмината е таа криза – to overcome the crisis;
- тип 3: успешна комуникација – successfully communication;
- тип 4: политичари да преговараат – politicians negotiate;
- тип 5: преговорите со Европската Унија – the EU negotiations; и
- тип 7: работеле макотрпно – to work tirelessly.

Кога станува, пак, збор за резултатите во однос на преводите на изворните колокации на англиски јазик со иста форма како и оригиналните колокации на македонски јазик, скоро една третина се од тип 3 (29,82 %) или вкупно 102 преводи на англиски јазик од сите преводи во овој примерок се составени од придавка + именка и на македонски и на англиски јазик. Следни најзастапени вакви примери се колокациите од тип 1 со 28 примери или 8,18 %, потоа колокациите од тип 5 со 19 (5,55 %), па од тип 2 со 11 примери (3,21 %), па тип 7 со 8 примери (2,33 %) и 5 примери од колокациите од тип 4 (1,46 %). Погоре споменавме дека во овој примерок не се сретнуваат преводи на колокации од тип 6. Оваа процентуална застапеност е претставена и преку графичкиот приказ подолу.

Слика 24. Класификацијата на преводите на колокациите со иста форма како и изворните колокации на македонски јазик во примерокот кон-з-бс-'22

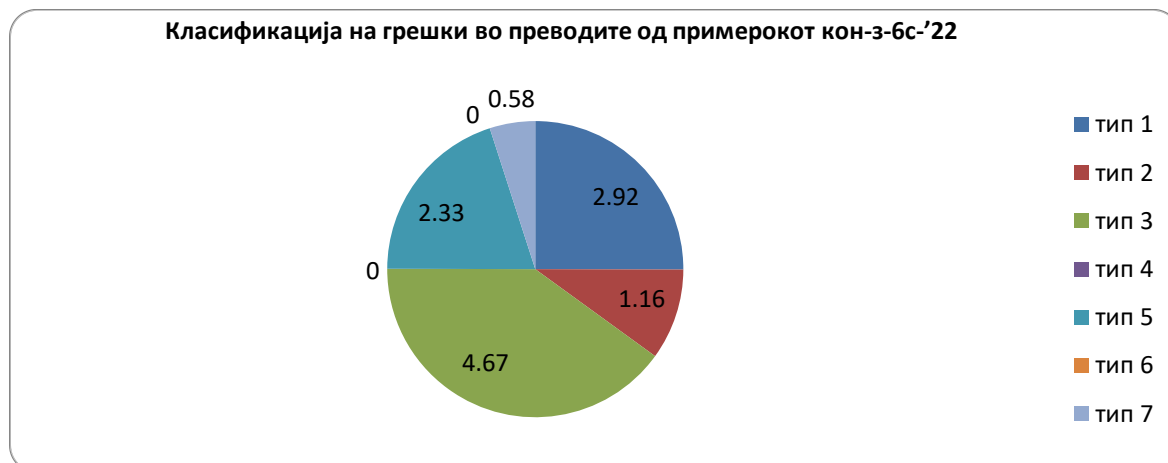
Примерите на преводи на колокации на англиски јазик со идентични форми како и изворните колокации на македонски јазик вклучуваат:

- тип 1: да се разбереме меѓусебе – to understand each other;
- тип 2: исполнувате критериуми – fulfill the criteria;
- тип 3: економска стабилност – economical stability;
- тип 4: политичари да преговараат – politicians negotiate;
- тип 5: пазарот на труд – the labor market; и
- тип 7: работеле макотрпно – worked hard.

Во однос, пак, на класификацијата на типолошки идентични преводи на поединечни колокации, во овој примерок најзастапени се примерите од тип 3 колокациите, т. е. вкупно 21 пример на изворни колокации од тип 3 на македонски јазик се целосно преведени од страна на студентките на англиски јазик со истата форма поточно составот придавка + именка. Во овој примерок има уште вкупно 3 примери на типолошки идентични преводи на поединечни колокации и тоа по еден пример од тип 1 колокација, тип 2 колокација и тип 4 колокација. Еве ги и примерите:

- тип 1: да се разбереме меѓусебе – to understand each other;
- тип 2: исполнувате критериуми – fulfill the criteria;
- тип 3: Европската комисија – European Commission,
емпириските истражувања – empirical examination
централна банка – central bank; и
- тип 4: политичари да преговараат – politicians negotiate;

Последните резултати кои ќе ги претставиме и разгледаме подетално за овој примерок се грешките на студентките при толкувањата на изворните колокации од македонски кон англиски јазик. Во примерокот кон-3-6с-'22 студентките имаат направено вкупно 63 грешки (18,42 %) при преведувањето/толкувањето на изворните колокации и од македонски на англиски јазик.

Слика 25. Класификацијата на грешките во преводите од примерокот кон-3-6с-'22

Од графичкиот приказ погоре може да видиме дека најбројни се грешките од тип 3 кои во овој примерок се вкупно 16 на број т. е. 4,67 %. Следат грешките од тип 1 или вкупно 10 (вкупно 2,92 %), потоа тип 5 со 8 примери или 2,33 %, па тип 2 со вкупно 4 грешки (1,16 %) и најпосле само 2 грешки од тип 7 колокациите, што претставува помалку од 1 % (0,58 %). Подолу подетално ги разгледуваме грешките од секој тип на колокации кои се застапени во овој примерок.

грешки од тип 1:

(244) по распадот на поранешна сојузна држава Југославија – the fall of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia

Соодветна опција би била the Breakup of Yugoslavia. Оваа опција е значително пократка и од оригиналот на македонски и од преводот на студентката. Иако треба да се наспомене дека доколку говорителот намерно ја користи придавката *сојузна* на македонски јазик со цел да истакне одредена карактеристика, тогаш треба да се размисли дали можеби треба да се преведе и пренесе и во опцијата на англиски јазик – the Breakup of Socialist Yugoslavia. Преводот на англиски јазик понуден од студентката повеќе потсетува на колокацијата *падот на Берлинскиот ѕид* која на англиски се преведува како *the Fall of the Berlin Wall*.

(245) пристапување кон Европската Унија – the accession

Соодветна опција би била the accession to the European Union. Во преводот на англиски јазик недостига именската фраза Европската Унија која може да се изостави при толкувањето доколку токму оваа колокација и нејзиното значење се веќе претходно споменати во говорот / текстот, а потоа и преведени на целниот јазик. Во спротивно, не се знае точно за кое пристапување станува збор.

(246) да пристапиме кон Европската Унија – to access the EU / to generally approach or access the EU

Соодветна опција би била the accession to the European Union како што е наведено и во примерот (245) погоре. Најпрво да го разгледаме првиот превод. Иако глаголот *to access* и именката *accession* се поврзани, има разлика во нивните значења на англиски јазик. Според Oxford Advanced Learner's Dictionary (2001) глаголот е дефиниран како:

to access: (formal) to reach, enter or use sth: *The loft can be accessed by a ladder.*

Во превод на македонски тоа значи: да стигнете, внесете / влезете или да користите нешто⁵⁴. Именката, пак, *accession* во истиот речник е дефинирана како:

accession: the act of becoming part of an international organization: *The accession of new member states to the EU.*

На македонски ова значи: чин на станување дел од меѓународна организација⁵⁵. Иако значенски слични, коселекцијата на колокацијата на англиски јазик наложува да се употреби именката *accession* поради што, всушност, овој прв превод е погрешен. Во врска, пак, со вториот превод каде студентката при толкувањето употребила два превода на истата колокација, еден по друг, вториот превод е ист како и преводот кој досега го разгледувавме и поради тоа ќе го разгледуваме само првиот дел – *to generally approach*. Тука станува збор, всушност, за превод на глаголот *да пристапиме* од изворната колокација со соодветниот термин на англиски јазик *to approach*. Бидејќи веќе постои лингвистичка коселекција помеѓу глаголот *the accession* и именската фраза *the European Union* на англиски јазик овој превод е погрешен, иако во речникот на Зозе Мургоски (Голем македонско-англиски речник, 2003: 703) за превод на глаголот *пристапи* е наведено:

пристапи *pf.* пристапува *ipf.* 1- approach, come to.

Понатаму, студентката при толкувањето го додала и прилогот *generally* кој не се споменува во оригиналот на македонски јазик што претставува дополнителна грешка при толкувањето, а тоа е да се додава информација во преводот / толкувањето на целниот јазик која што не се сретнува во изворниот јазик.

грешки од тип 2:

(247) надмината е таа криза – move through this
Соодветна опција би била that crisis has been overcome (to overcome a crisis). Тука имаме погрешна употреба на фразалниот глагол *to move through* во обид да се преведе глаголот *надмината*, но исто така во преводот на англиски јазик недостига и основата од изворната колокација – *таа криза*. Во случај да основата е веќе спомената во претходните информации и јасно е од контекстот за што станува збор, тогаш има само една грешка во ова толкување, поточно погрешно употребен фразален глагол во целниот јазик.

(248) исполнувате критериуми – to satisfy some criteria
Соодветна опција би била you meet criteria, иако треба да се спомене дека и основата

⁵⁴ Прев. М. Симионска.

⁵⁵ Прев. М. Симионска.

criteria на англиски јазик влегува во колокација и со глаголот *to satisfy*. Сепак, во овој контекст и според нивото на формалност, оттука и регистарот кои ги наложува темите на говорите, подобар избор е да се употреби глаголот *to meet*.

(249) да извлечеме заклучоци – *given us conclusions*
Соодветни опции би биле *to arrive at / to come to / to draw / to reach a conclusion*. Во преводот на англиски јазик студентката пренесува значење дека некое лице или некои лица даваат веќе донесени заклучоци; на тој начин не се пренесува процесот на самостојно доаѓање до тие заклучоци кое е присутно во изворната колокација на македонски јазик.

грешки од тип 3:

(250) емпириските истражувања – *empiring and investing / empirical research*
Соодветна опција би била *empirical research*. Во обата примери имаме употреба на зборови кои не постојат во англискиот јазик, *empiring* и *empirical*, а кои студентките најверојатно ги користат во обид да ја преведат придавката од изворната колокација со форма која звучно потсетува на оригиналот. Во врска со именката *истражувања* од изворната колокација и првиот превод на англиски јазик, студентката прави уште една грешка и погрешно ја преведува на англиски како *investing* што, всушност, на македонски јазик значи *инвестирање*. Најпосле, во првиот превод се употребува и сврзникот *and* кој го нема во изворната колокација. Во вториот превод изворната именка *истражувања* е соодветно преведена/протолкувана на англиски јазик.

(251) конференциско толкување – *conferential interpretation*
Соодветна опција би била *conference interpreting*. Исто како и во претходниот пример (250) погоре, студентката ја преведува колокацијата со збор кој не постои во англискиот јазик (*conferential*), но кој по звучност потсетува на оригиналот на македонски јазик. Тука имаме случај на погрешно употребена наставка, *-tial* наместо *-ence*.

(252) политичка стабилност – *political support*
Соодветна опција би била *political stability*. Во преводот на англиски, всушност, станува збор за *поддршка* (анг. *support*), а не *стабилност*.

(253) економска стабилност – *economical stability*
Соодветна опција би била *economic stability*. Заменувањето на *economic* со *economical* и обратно е честа грешка за неродените говорители на англискиот јазик.

Economic means ‘connected with the economy of a country or an area, or with the money that a society or an individual has’: *the government’s economic policy*⁵⁶.

Економски значи ‘во врска со економијата на една земја или област, или со парите што ги има едно општество или поединец’: *Владината економска политика*⁵⁷.

⁵⁶ Oxford Advanced Learner’s Dictionary (2001: 369).

⁵⁷ Прев. М. Симионска.

Economical means ‘spending money or using something in a careful way that avoids waste’: *It is usually economical to buy washing powder in large quantities*⁵⁸.

Економичен/економично значи ‘внимателно трошење пари или користење на нешто без залудно да се троши/растура’: *Често е економично да се купи прашок за перење во големи количини*⁵⁹.

грешки од тип 5:

(254) политичка стабилност – stability in politics
Соодветна опција би била political stability.

(255) економска стабилност – stability in economy
Соодветна опција би била economic stability.

(256) финансиска стабилност – stability in finance
Соодветна опција би била financial stability.

Кај сите три примери погоре ((254), (255) и (256)) станува збор за употреба на описен превод од страна на студентките бидејќи не се запознаечни со соодветните колокации на англиски јазик. Како резултат на ова не само што користат форми кои звучат необично за родените говорители на англискиот јазик, туку и дополнително го оптоваруваат преводот/толкувањето со повеќе зборови отколку што е потребно. При толкувањето (консекутивното, како и симултаното толкување), преводот/толкувањето кон целниот јазик по правило треба да е пократко од оригиналот или содржината која се толкува од изворниот јазик.

грешки од тип 7:

(257) да извлечеме заклучоци – we actually find out
Соодветна опција би била to arrive at / to come to / to draw / to reach a conclusion исто како и во примерот (249) погоре. Описниот превод понуден од страна на студентката не соодветствува според регистарот, т. е. нивото на формалност кое го налага содржината на говорот бидејќи недостига основата *заклучоци* од изворната колокација. Дополнително, во преводот студентката го додава и прилогот *actually* што се коси со едно од основните начела на толкувањето (консекутивното, како и симултаното толкување), а тоа е толкувањето/преводот кон целниот јазик да се држи колку може повеќе до содржината од изворниот јазик и да не се додаваат, а што помалку и да се одземаат информации, ставови, мислења, идиосинкретски изрази и слично.

(258) да пристапиме кон Европската Унија – to directly go to the EU
Соодветна опција би била to access / to join the European Union. Во преводот на англиски јазик не се користи соодветната колокација, туку повторно описно се преведува колокацијата па така преводот го нема потребниот регистар, а дополнителна

⁵⁸ Oxford Advanced Learner’s Dictionary (2001: 369).

⁵⁹ Прев. М. Симионска.

грешка е што студентката додава прилог (directly) во преводот на англиски кој не се среќава во изворната колокација.

Во овој примерок, повторно, немаме грешки од тип 6 бидејќи овој тип на колокации не се сретнуваат, но исто така не се сретнуваат ниту грешки од тип 4 иако овој тип на колокации се застапени во примерокот кон-3-6с-‘22.

грешки при употреба на именки во преводите:

(259) конференциско толкување – interpretation
Соодветна опција би била conference interpreting.

(260) финансиска и педагошка поддршка – support
Соодветна опција би била financial and pedagogical support.

(261) светскиот мир – peace
Соодветна опција би била the world peace.

Во трите примери ((259), (260) и (261)) погоре, студентките ја немаат преведено придавката (придавската фраза) која е дел од колокацијата, па на тој начин протолкуваните информации на англиски јазик не се доволно прецизни и не го пренесуваат значењето на изворните колокации. Во првиот од трите примери (259), доколку според контекстот веќе се знае за каков вид на толкување станува збор, толкувачите може да протолкуваат како и во дадениот пример со цел да бидат пократки. Сепак, во примерите (260) и (261) тоа не е можно. Имено, во обата примери придавките (колокатите) се тие кои го даваат значењето на овие колокации и без нив именките се премногу општи за да може да се долови значењето на изворните колокации од самиот контекст.

(262) причините и последиците – effects
Соодветна опција би била the causes and effects. Кај овој пример станува збор за нецелосно преведена колокација.

грешки при употреба на глаголи во преводите:

(263) успеавме да воспоставиме комуникација– collaborating
Соодветна опција би била we managed to communicate / we were able to establish communication. Во обид да даде пократко толкување, студентката тука користи само еден глагол во преводот на англиски јазик, но глаголот е погрешен бидејќи во оригиналот на македонски јазик не станува збор за соработка (анг. collaborating), туку за комуникација (анг. communicating).

(264) дадеме свој скромн придонес – contribute
Соодветна опција би била to make *our own modest* contribution. Ова е интересен пример за разгледување бидејќи тука грешката не е само во тоа што недостига колокациската форма на глагол и именка како во оригиналот на македонски јазик, туку студентката ги нема пренесено и дополнителните информации од самата изворна колокација (*свој скромн*) кои во овој случај се значајни. Овие дополнителни информации го покажуваат односот помеѓу најмалку две страни во говорот / текстот, но и придавката пренесува одреден квалитет, став или карактеристика на самиот говорител.

(265) извонреден придонес – have contributed

Соодветна опција би била outstanding contribution. Во преводот на англиски јазик недостига придавката. Во одредени ситуации, а со цел да се почитуваат принципите на конференциското толкување, може да се изостави придавката во преводот на целниот јазик. Сепак, овие детали придонесуваат многу за нијансите во значењата, па останува на толкувачите да проценат што и во кои ситуации може да се изостави во преводот/толкувањето кон целниот јазик.

грешки при употреба на прилози во преводите:

(266) одамнешна историја – historically

Соодветна опција би била ancient history. Тука повторно, како и во примерите погоре, во преводот на англиски јазик недостига придавката од изворната колокација.

грешки при употреба на фрази во преводите:

(267) статусот земја кандидат – the Macedonian status for being a candidate to the EU / a candidate for being part of the EU

Соодветна опција би била candidate country status. Најпрво да ја разгледаме должината на преводите/толкувањата на студентките. Во првиот случај преводот е подолг за повеќе од три пати (три зборови во изворната колокација, а десет зборови во преводот на англиски јазик), а во вториот случај преводот/толкувањето е подолго скоро три пати (осум зборови во целниот јазик наспрема три зборови во изворниот јазик). Покрај должината на преводите/толкувањата, студентките тука прибегнуваат и кон описно толкување бидејќи не ја знаат точната колокација на англиски јазик. Преводите се нејасни и непрецизни и се користи необична реченична структура во преводите, која е резултат на интерференција.

(268) почетокот на 2008 година – in the early 2008 / early this year 2008

Соодветна опција би била beginning of 2008 / the year. Во првиот превод на англиски јазик имаме несоодветна употреба на одредениот член *the* кој не се користи кога годините се обележуваат нумерички. Во вториот, пак, превод студентката како резултат на интерференцијата од македонскиот јазик ја преведува и именката *година*, но и самата бројка (2008) што е погрешно.

(269) соодветни решенија – find the way to work on them

Соодветна опција би била appropriate solutions. Повторно, не знаејќи ја точната колокација на англиски јазик, студентката описно толкува на англиски што од една страна го прави преводот значително подолг од оригиналот, а од друга страна тој не е доволно прецизен како и изворната колокација.

(270) исполнување на тие критериуми – we're on a good way

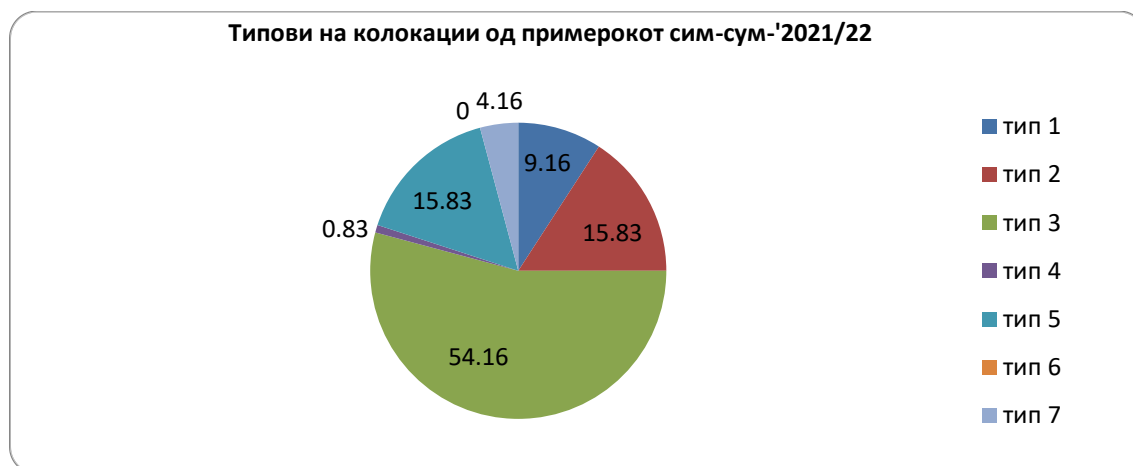
Соодветна опција би била to meet / meeting those criteria. Тука покрај несоодветното ниво на формалност кое недостига во толкувањето на англиски јазик, се чини дека студентката дава свое лично видување што, повторно, се коси со принципите и начелата на конференциското толкување според кои толкувачите мора да останат субјективни и неутрални при толкувањето и да ги пренесуваат исклучиво информациите и ставовите изнесени од страна на говорителите.

3.4.2.2. Резултати од симултаните толкувања од седмиот и осмиот семестар во академската година 2021/22

Групата на студенти кои посетуваа настава по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно во седмиот и во осмиот семестар од академската 2021/22 година се истите студенти кои претходната академска година (2020/21) посетуваа настава по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно. Во академската 2020/21 година овие студенти не беа запознаени со карактеристиките и целите на ова истражување, но веќе следната 2021/22 академска година беа воведени во истражувањето, посетуваа часови посветени на теоретското претставување на колокациите и во македонскиот и во англискиот јазик, како и часови на кои се увежбуваа колокациите во обата јазика. Од овие причини, резултатите за оваа група на студенти не ги претставуваме засебно, по семестри, туку сумарно за целата академска година, а примерокот го означуваме како сим-сум-'21/22.

Во овие два семестри вкупно тројца студенти посетуваа настава, а примерокот е сочинет од примери на колокации кои се прибирани од вкупно два текста/говора, по еден во секој семестар.

Корпусот примери од примерокот сим-сум-'21/22 брои вкупно 120 поединчени колокации на македонски јазик, 74 од првиот говор и 46 од вториот говор. Подолу е претставен графички приказ на класификацијата на поединечните колокации на македонски јазик, а дадени се и по неколку примери од сите типови на колокации кои се присутни во овој примерок.

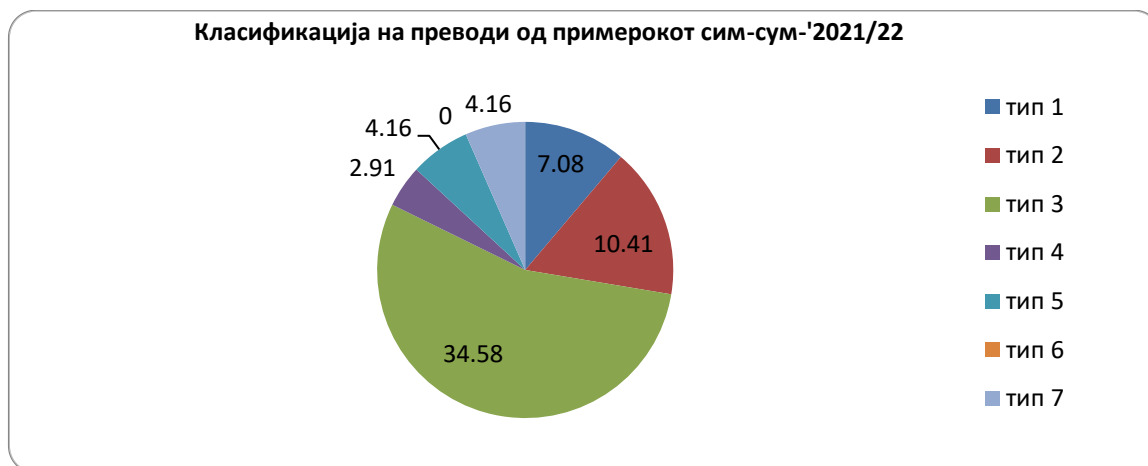
Слика 26. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот сим-сум-'21/22

- тип 1: потпишувањето на тој договор, пристапување кон Европската Унија;
- тип 2: успеавме да воспоставиме, ја вршите истата дејност, дадат свој придонес;
- тип 3: висок процент, Република Македонија, самостојна држава;
- тип 4: политичари да преговараат;
- тип 5: статусот земја кандидат, претставниците од Европската Унија; и
- тип 7: работеле макотрпно, поскоро ја очекуваме.

Очекувано, најзастапени се колокациите со состав придавка + именка (тип 3) и тоа повеќе од половина од примерокот (54,16 %) или вкупно 65 примери. Следни по бројност се колокациите од тип 2, но и колокациите од тип 5 кои во овој примерок се сретнуваат со ист број на примери, т. е. по 19 примери на колокации од секој тип или 15,83 % застапеност по тип на колокација. Трети по бројност се колокациите од тип 1 со 11 примери, па колокациите од тип 7 со вкупно 5 примери. Најпосле во овој

примерок има само еден пример од именка + глагол или колокации од тип 4 (2,91 %). Во овој примерок нема колокации од типот 6 (прилог + придавка).

Сега да ги разгледаме подетално преводите/толкувањата на студентите на колокациите од овој примерок на англиски јазик. Во овој примерок има вкупно 240 преводи на изворните колокации на целниот јазик. Класификацијата на типовите на колокации застапени меѓу преводите на англиски јазик изгледа вака:

Слика 27. Графички приказ на класификацијата на преводите на колокациите на англиски јазик од примерокот сим-сум-'21/22

Повторно, и во овој примерок, најбројни меѓу преводите на англиски јазик се колокациите од тип 3 со вкупно 83 примери или 34,58 %, а по нив следат преводите од тип 2 со 25 примери или 10,41 %. Трети најбројни се колокациите од тип 1 со 17 примери (7,08 %), па по 10 примери од колокациите од тип 5 и од тип 7 и најмалку застапени се преводите на англиски јазик на колокациите од тип 4 со само 7 примери или 2,91 %. Во овој примерок нема преводи на изворните колокации на англиски јазик со колокации кои припаѓаат на тип 6.

Во овој примерок има вкупно 42 непреведени колокации или 17,5 % од вкупниот број на преводи, а 5 целосно непреведени изворни колокации и тоа по еден пример од типовите 1, 2, 3, 5 и 7. Еве и по неколку примери од сите застапени типови на колокации кои студентите не ги превеле/протолкувале на англиски јазик, како и примерите на целосно непреведените колокации.

- тип 1: наведува во соопштението;
- тип 2: исполнување критериуми;
- тип 3: Европска Унија, успешна комуникација, конференциско толкување, граѓанско учество;
- тип 5: претставниците од Европската Унија, потребите на граѓаните, главни извори на информации; и
- тип 7: поскоро ја очекуваме.

Примери на целосно непреведени колокации од македонски на англиски јазик:

- тип 1: наведува во соопштението;
- тип 2: ја добив убавата вест;
- тип 3: самостојна држава;
- тип 5: УКИМ; и
- тип 7: поскоро ја очекуваме.

Понатаму да ја разгледаме застапеноста на преводите на колокациите на англиски јазик со форма на колокација која е иста како и формата која изворната колокација ја има на македонски јазик. Најпрво ќе ги претставиме резултатите, како и примери, на преводи на поединечни колокации кои имаат иста форма и на македонски и на англиски јазик.

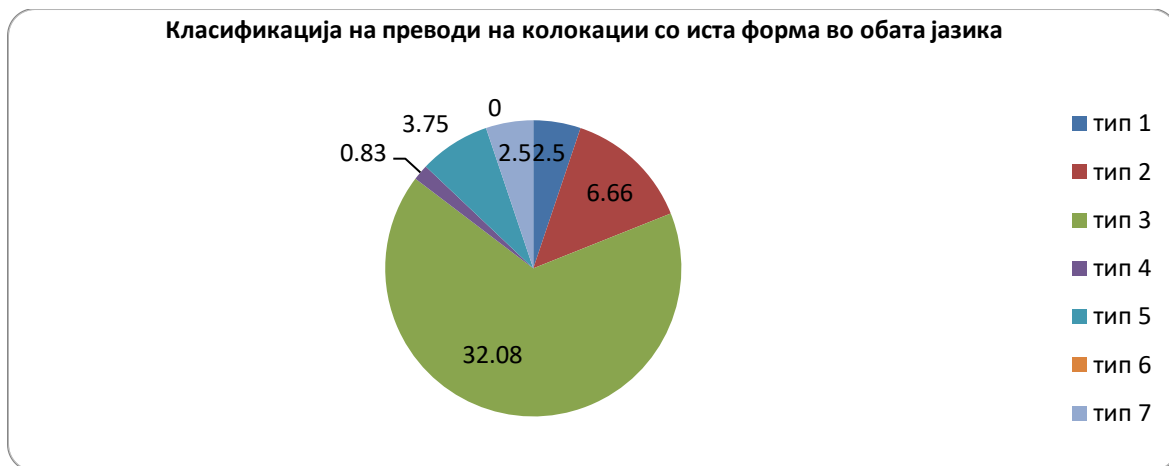

Слика 27. Графички приказ на класификација на поединечни колокации со иста форма на македонски и на англиски јазик од примерокот сим-сум-‘21/22

Треба да се забележи дека повеќе од една третина (35%), или вкупно 42 примери, од типолошки идентичните преводи на поединечни колокации во примерокот сим-сум-‘21/22 се од тип 3. Следни по бројност се примерите на колокации од тип 2 со 5,83 %, потоа колокациите од тип 5 со 3,33 %, па примерите на колокациите од тип 1 и од тип 7 секој застапен со 1,66 % и најмалку бројни се примерите од тип 4 колокациите со само 0,83 %. Примерите вклучуваат:

- тип 1: да се разбереме меѓусебе – to understand each other;
- тип 2: исполнување критериуми – fulfill those criteria;
- тип 3: политичка стабилност – political stability;
- тип 4: политичари да преговараат – politicians talk;
- тип 5: претставниците од Европската Унија – representatives of the EU; и
- тип 7: работеле макотрпно – worked a lot.

Во врска, пак, со класификацијата на сите преводи/толкувања на студентите од овој примерок кои имаат иста форма и во изворниот и во целниот јазик резултатите се следни:

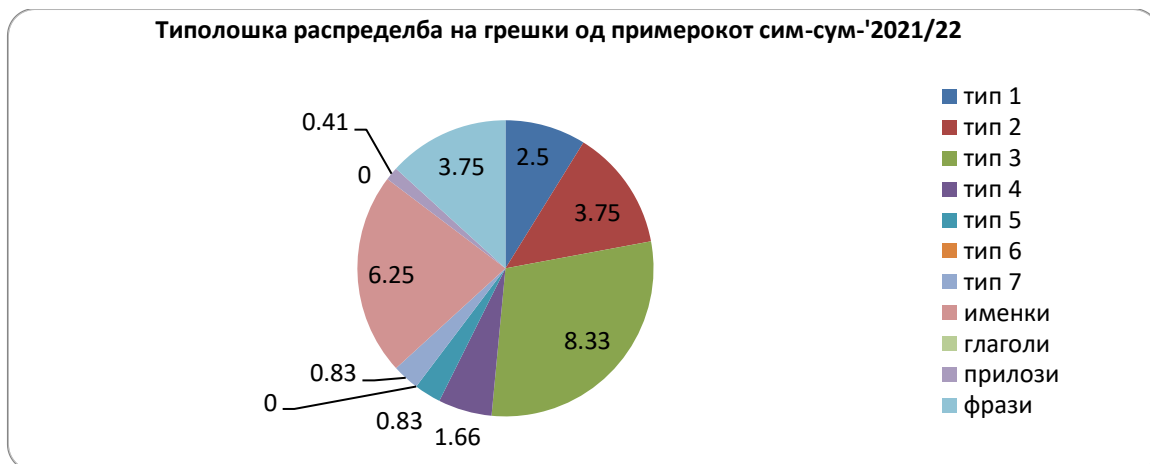
Слика 28. Графички приказ на класификација на преводи на колокации со иста форма на македонски и на англиски јазик од примерокот сим-сум-‘21/22

Интересно е да се забележи дека во примерокот сим-сум-‘21/22 скоро половина од преводите или вкупно 48,33 % (116 примери) имаат иста форма на англиски јазик како и формата на изворната колокација на македонски јазик. Еве и по неколку примери од секој тип.

- тип 1: се наведува во анализата – as said in the analysis;
- тип 2: истражувањето кое беше спроведено – this research which took place;
- тип 3: Европската комисија – European Commission,
Европскиот парламент – European Parliament,
вооружен конфликт – armed conflict,
политичките партии – political parties;
- тип 4: политичари да преговараат – politicians talk;
- тип 5: квалитетот на животот – the quality of life,
главни извори на информации – the main source of information / source of information,
прашања од интерес – questions of interest; и
- тип 7: макотрпно работевме – we worked a lot / we worked hard,
длабоко сум убедена – I deeply believe.

Очекувано, најзастапени типолошки идентични колокации помеѓу изворните на македонски јазик и преводите на англиски јазик се оние од тип 3 со 32,08 % или 77 примери, т. е. една третина, по нив се колокациите од тип 2 со 6,66 % или 16 примери, па оние од тип 5 со 9 примери или 3,75 % и потоа колокациите од тип 1 и од тип 7 секој со по 6 примери т. е. 2,5 %. Најмала застапеност имаат колокациите од тип 4 со само 2 примера или 0,83 %. Повторно, немаме примери на типолошки идентични колокации од тип 6.

Најпосле, да ги разгледаме и анализираме и грешките кои студентите ги имаат направено при толкувањето на колокациите од примерокот сим-сум-‘21/22. Во овој примерок има вкупно 68 грешки или 28,33 % од преводите/толкувањата на студентите се погрешни. Подолу графички ги претставуваме резултатите од типолошката распределба на грешките кои ги направиле студентите во овој примерок и подетално разгледуваме по неколку примери на грешки од секој тип на колокација, како и грешки при употреба на именки, глаголи, прилози, фрази и друго во преводите на англиски јазик.

Слика 29. Графички приказ на типолошката распределба на грешките во преводите од примерокот сим-сум-'21/22

Најмногу грешки се сретнуваат меѓу колокациите на англиски јазик кои припаѓаат на тип 3 или 8,33 %, т. е. 20 примери. Следат грешките при преводите на изворните колокации на англиски јазик со именки и тоа 15 примери или 6,25 %, потоа оние од тип 2 колокациите со 9 примери или 3,75 %, како и преводите на колокациите со фрази кои исто така се сретнуваат 9 пати (3,75 %) во овој примерок. Следни по бројност се колокациите од тип 1 со 6 примери (2,5 %), потоа колокациите од тип 4 со 4 примери (1,66 %), па со по два примери (0,83 %) се сретнуваат колокациите од тип 5 и оние од тип 7 и само еден пример (0,41%) на превод на колокација на англиски јазик со прилог.

грешки од тип 1:

(271) немаме доволен кадар – we don't have enough mediators
 Соодветна опција би била we do not have enough personnel. Бидејќи контекстот се преговорите помеѓу Република Северна Македонија и Европската Унија, студентот смета дека *кадарот* од изворната колокација се исклучиво преговарачи, не земајќи ги предвид толкувачите, советниците, експертите, политичарите и другите учесници во преговарачкиот процес. Дополнително, студентот дава и погрешна опција како превод на терминот *преговарачи* која на англиски јазик е, всушност, *negotiators*, а не *mediators* (мак. медијатори).

(272) надмината е таа криза – we surpassed this crisis
 Соодветна опција би била that crisis has been/is overcome (to overcome a crisis). Тука станува збор за буквален превод на колокацијата, збор по збор. Студентот не знаејќи го соодветниот глагол (to overcome) кој се користи на англиски јазик кај оваа колокација, едноставно ги преведува глаголот и именката од изворната колокација. Во врска со грешките, иако суштински неповрзано со самата колокација и нејзиниот превод, студентот прави грешка и при преводот на показната замена *таа* која на англиски јазик треба да биде *that*, а не употребената опција *this*.

(273) ја вршите истата дејност – you do the same activity
 Соодветна опција би била you perform/carry out the same activity. Кај овој пример треба да нагласиме дека не станува збор за класична грешка при преводот/толкувањето, туку за несоодветен регистар кој е употребен при самото толкување. Иако именката *activity* влегува во колокација со глаголот *to do*, со цел толкувањето да биде формално посоодветно би било да се употреби или глаголот *to perform* или глаголот *to carry out*

Сепак, тука е потребна уште една напомена дека иако формален во колокацијата *to carry out an activity*, глаголот *to carry out* е фразален, а токму фразалните глаголи го намалуваат нивото на формалност.

грешки од тип 2:

(274) успеавме да воспоставиме – *we made a deal*

Соодветна опција би била *we were able to establish*. Кај овој превод студентот користи друга колокација на англиски јазик која на македонски јазик, всушност, се преведува како *склучивме договор* (да склучи договор).

(275) да пристапиме кон Европската Унија – *entering the EU / to approach the EU*

Соодветна опција би била *to join the European Union*. Кај првиот превод станува збор за буквално преведување на македонската колокација *да влезе во Европската Унија*. Сепак, на англиски јазик првиот превод означува физички влез во Европската Унија, на пример влез во земја или на тло кое е дел од Европската Унија. Кај вториот превод, пак, студентот ја преведува изворната колокација збор по збор и така, повторно, на англиски се добива значење на физичко пристапување кон границите или териториите кои се дел од Европската Унија, а не соодветното значење изразено преку изворната колокација на македонски јазик, а тоа е политичко и формално доближување до статусот полноправна членка на Европската Унија.

(276) дадеме свој скроман придонес – *we can make a contribution / to give our very own modest contribution*

Соодветна опција би била *to make our modest contribution*. Кај првиот превод, иако студентот соодветно го преведува глаголот на англиски јазик, недостига дел од изворната колокација, а тоа е придавката *скроман*. Кај вториот, пак, превод иако студентот соодветно ја преведува придавката, глаголот кој го користи при преводот е погрешен и на англиски јазик не влегува во колокација со именката *contribution*.

грешки од тип 3:

(277) Балканскиот Полуостров – *the Balkan Region*

Соодветна опција би била *the Balkan Peninsula*. Студентот ја преведува именката *полуостров* на англиски јазик како *регион* (анг. *region*).

(278) конференциско толкување – *conferential interpreting*

Соодветна опција би била *conference interpreting*. Тука станува збор за погрешна употребена наставка на придавката на англиски јазик, имено студентот не знаејќи ја правилната колокација на англиски јазик, а барајќи ја придавската форма на именката *conference* се одлучува за наставката *-tial* и на тој начин употребува збор кој не постои во англискиот јазик. Интересно е што ваква идентична грешка имаме и во примерокот кон-3-6с-'22, примерот (251) погоре, кај консекутивното толкување.

(279) економска стабилност – *economical stability*

Соодветна опција би била *economic stability*⁶⁰.

⁶⁰ Види пример (253) погоре.

(280) општата популација – the basic population

Соодветна опција би била the general population. Тука станува збор за употреба на придавка (basic) во преводот на англиски јазик која не влегува во колокација со именката *population*.

грешки од тип 4:

(281) политичари да преговараат – Macedonian politicians to communicate with the EU politicians

Соодветна опција би била politicians to negotiate. Преведувајќи ја колокацијата описно, студентот користи осум зборови наместо три, колку што имаат и изворната колокација и колокацијата во целниот јазик – тоа се скоро три пати повеќе употребени зборови, и така го оптоварува преводот/толкувањето. Дополнително, студентот го преведува глаголот од изворната колокација *да преговараат* на англиски јазик со *to communicate* (мак. да комуницира) и, всушност, не го пренесува/преведува специфичното значење на зборот – глаголот *да комуницира* има обопштено значење наспрема конкретното значење на глаголот *да преговара*.

(282) во која насока ќе се движи – what road to take next / what steps to take next

Соодветна опција би била which direction it will take. Кај првиот пример студентот користи несоодветна именка во преводот која, всушност, не влегува во колокација со глаголот *to take*. А кај вториот пример иако е употребена постоечка колокација во англискиот јазик, таа на македонски јазик се преведува како *кои следни чекори да се преземат*, што не е соодветен превод на изворната колокација.

(283) пристапувањето кон Европската Унија – this approach to enter EU

Соодветна опција би била joining the European Union. Тука студентот прибегнува прво кон буквален превод на терминот *пристапување*, но потоа дополнително и описно продолжува да ја преведува изворната колокација дообјаснувајќи дека станува збор за *влез во Европската Унија* (анг. to enter EU).

грешки од тип 5:

(284) граѓанскиот активизам – participation in the community

Соодветна опција би била civil activism. Иако описниот превод не е целосно погрешен, дејството во англискиот превод вклучува само мал дел од граѓанскиот активизам. Во суштина, граѓанскиот активизам исто така вклучува и: протести, демонстрации, лобирање, кампањи, петиции, акции за подигање на свесноста и друго.

(285) УКИМ – University Cirulius and Methodius

Соодветна опција би била University Ss. Cyril and Methodius. Во преводот на англиски недостига именката *свети*, а дополнително погрешно е преведено името *Кирил*.

грешки од тип 7:

(286) дадат свој придонес – even better participate

Соодветна опција би била give their contribution. Кај овој пример всушност имаме две грешки. Првата е погрешниот превод на именката *придонес* од изворната колокација која на англиски е преведена како *учество* (анг. participate), но во преводот студентот додава и прилог (better) кој не се сретнува во оригиналот, на тој начин правејќи голема

грешка при толкувањето, а тоа е додавање на информации кои не постојат во изворниот говор/текст.

(287) учеството на граѓаните во јавниот живот – *more actively participating*
Соодветна опција би била *the participation of citizens in public life*. Во преводот на англиски јазик недостига вториот дел од колокацијата.

грешки при употреба на именки во преводите:

(288) преговорите со Европската Унија – *the talks*
Соодветна опција би била *negotiations with the European Union*. Иако со цел толкувањето да биде пократко и неоптоварено со долги повторувања често се користи техниката која ја употребува студентот, а тоа е скусување на преводот преку употреба на метонимија, во овој случај именката употребена на англиски јазик е несоодветна бидејќи терминот кој долго време веќе се користи за овој процес е *преговори*. Така студентот требало да употреби *the negotiations*, штом веќе одбира да не ја преведува целата колокација.

(289) вооружен конфликт – *the conflict*
Соодветна опција би била *armed conflict*. Во преводот на англиски јазик недостига изворната придавка *вооружен*, па така во целниот јазик не е јасно за кој точно ‘конфликт’ станува збор.

(290) соодветни решенија – *the solutions*
Соодветна опција би била *appropriate solutions*. Слично како и во претходниот пример (289), студентот не ја преведува изворната придавка *соодветни*. Во овој случај тоа не прави семантичка разлика или, пак, грешка во целниот јазик, но се губат деталите.

грешки при употреба на прилози во преводите:

(291) ги очекуваме наскоро – *soon*
Соодветна опција би била *we expect them soon*. Во преводот на англиски јазик недостига глаголот од изворната колокација.

грешки при употреба на фрази во преводите:

(292) по распаѓањето на поранешната сојузна држава Југославија – *the Fall of Yugoslavia*
Соодветна опција би била *the Breakup of Yugoslavia*. Ова е речиси идентичен пример како примерот (244) погоре.

(293) статусот земја кандидат – *has the status of being a candidate*
Соодветна опција би била *candidate country status*. Кај овој пример не само што имаме несоодветен описен превод на целниот јазик, туку преводот брои седум зборови додека изворната колокација брои само три. Преводот не е концизен, а дополнително и го оптоварува толкувањето со двојно повеќе зборови од оние во оригиналниот говор.

(294) пристапување кон Европската Унија – *on the very road to that participation*
Соодветна опција би била *joining the European Union*. Многу слично како и претходниот пример (293), но и примерот (283) погоре, описниот превод не е точен. Не

станува збор за учество (анг. participation), како што е наведено во преводот на англиски, туку станува збор за придружување кон и станување дел од една целина. Понатаму, описниот превод е составен од седум зборови, додека изворната колокација од четири. Така толкувањето станува скоро двојно подолго од изворниот текст/говор, а тоа треба да се избегнува.

3.4.3. Резултати од академската година 2022/23

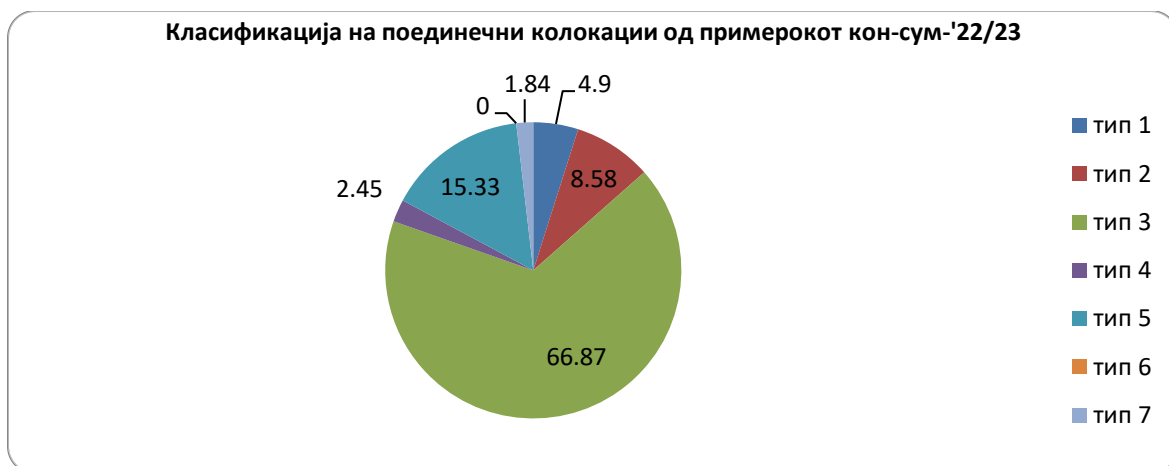
Во првиот зимски семестар од академската 2022/23 година, студентите од групата по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно не беа запознаени со подробностите во врска со истражувањето. Во вториот или летен семестар, пак, тие беа детално запознаени со истражувањето и на неколку часа настава по предметот се работеше со нив на теорија и пракса во врска со колокациите во македонскиот и во англискиот јазик. За разлика од нив, пак, студентите кои посетуваа настава по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно беа запознаени со истражувањето уште на самиот почеток на зимскиот семестар во академската 2022/23 година бидејќи, всушност, станува збор за студентите кои претходната или академската 2021/22 година посетуваа настава по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно и за време на таа учебна година беа дел од истражувањето, иако не беа запознаени со истражувањето и во обата семестри во академската 2021/22. Резултатите од анализата на примерокот од оваа втора група на студенти по предметот Симултано толкување од македонски на англиски јазик и обратно ќе ни овозможи да направиме споредбена анализа на напредокот на тие студенти во втората учебна година во поглед на препознавањето и правилното преведување / толкување на говорите, секако со помош на колокациите како значаен составен дел на говорите со кои се работеше. Следат резултатите од анализата на овој дел од примерокот.

3.4.3.1. Резултати од консекутивните толкувања од академската година 2022/23

Групата студенти која посетуваше настава по предметите Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно 1 и Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно 2 во академската 2022/23 година во првиот семестар броеше петорица студенти, а во вториот четворица бидејќи еден од студентите се префрли на друга студиска група. Сепак, не сите студенти беа присутни на сите часови кога се спроведуваа истражувањето, т. е. кога се работела оние говори чии колокации од областите на економија и политика потоа беа вклучени во истражувањето.

Во овие два семестри податоците за истражувањето се прибираа од вкупно 4 говори, а вкупно се 163 поединечни колокации на македонски јазик, 470 преводи на изворните колокации на англиски јазик и 179 непреведени колокации или 38,08 % (повеќе од една третина од вкупниот број на преведени колокации).

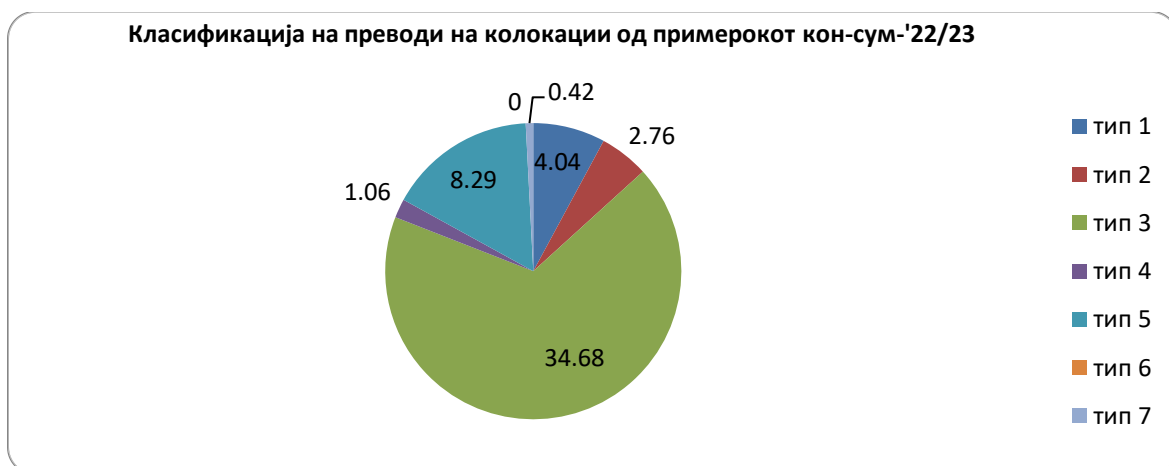
Графичкиот приказ на класификацијата на поединечните колокации на македонски јазик изгледа вака:

Слика 30. Графички приказ на класификацијата на поединечните колокации од примерокот кон-сум-'22/23

Очекувано, најзастапен тип на колокација од сите изворни колокации во примерокот кон-сум-'22/23 со вкупно 109 примери или 66,87 % е тип 3. Следни по бројност се колокациите од тип 5 со 25 примери или 15,33 %, па колокациите од тип 2 со вкупно 14 примери или 8,58 %, а потоа колокациите од тип 1 со 8 примери (4,9 %). Петти по бројност во овој примерок се колокациите од тип 4 со 2,45 % или вкупно 4 примери и последни со само 3 примери или 1,84 % се сретнуваат колокациите од тип 7. Во примерокот кон-сум-'22/23 не се сретнуваат примери на изворни колокации на македонски јазик од тип 6.

Во врска, пак, со класификацијата на преводите на англиски јазик од примерокот кон-'22/23, резултатите се следни:

Слика 31. Графички приказ на класификацијата на преводите на колокациите од примерокот кон-сум-'22/23

И тука, како и во класификацијата на поединечните колокации од овој примерок кои се разгледуваат погоре, најзастапен тип на колокација е оној со состав приставка + именка, т. е. колокациите од тип 3 со вкупно 163 примери или 34,68 %. По нив следат преводите на колокациите кои припаѓаат на тип 5 со 39 примери или 8,29 %. Трети по бројност се колокациите од тип 1 со вкупно 19 примери или 4,04 %, па колокациите од тип 2 со 13 примери или 2,76 %, потоа колокациите од тип 4 со 5 примери (1,06 %) и најмалку застапени се колокациите од тип 7 со само 2 примери или 0,42 %. Во

примерокот кон-сум-‘22/23 не се сретнуваат преводи на англиски јазик на изворните колокации чиј состав е прилог + придавка (тип 6).

Од вкупно 470 преводи на англиски јазик на изворните колокации, студентите немаат преведено 179 колокации што претставува 38.08% или една третина, а имаат направено вкупно 114 грешки или 24,25 %, т. е. скоро една четвртина од вкупниот број на преводи на колокациите.

3.4.3.1.1. Резултати од консекутивните толкувања од петтиот семестар од академската година 2022/23

Во првиот семестар од наставата по предметот Консекутивно толкување од македонски на англиски јазик и обратно податоци за ова истражување се прибираа од два говора / текста. Примерокот брои вкупно 48 поединечни колокации на македонски јазик, а еве и по неколку примери од секој тип на колокација кој е застапен во примерокот кон-3-5с-‘23.

тип 1: одржување на статус кво;

тип 2: да се подигне нивото на свесност, градат општество, да имаат поголемо влијание;

тип 3: внатрешни немири, соодветна поддршка, повисоки нивоа;

тип 4: анализата откри, студии покажаа;

тип 5: по глава на жител и

тип 7: рано откривање, линеарно зголемување.

Во овој примерок не се најдени примери на колокации кои припаѓаат на тип 6 (прилог + придавка).

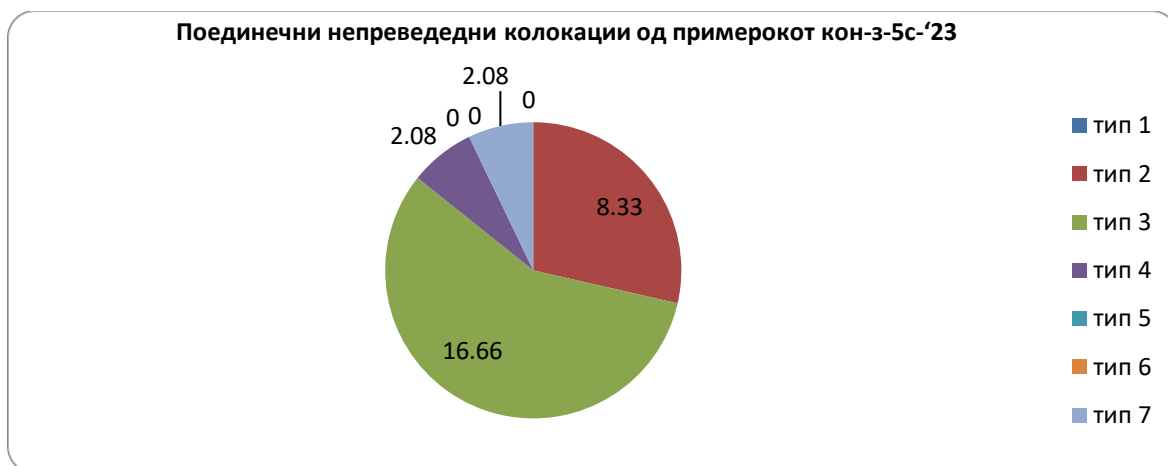
Во врска со претставување на резултатите, најпрво ќе почнеме со графички приказ на класификацијата на поединечните колокации на македонски јазик.

Слика 32. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот кон-3-5с-‘23

Повеќе од половина (54,16 %) од поединечните колокации застапени во овој примерок се од тип 3, т. е. 26 примери, а следни по бројност се колокациите од тип 2 со 13 примери или 27,08 %. Колокациите од тип 4 и од тип 5 се застапени со по три примери секој, т. е. 6,25 %. Потоа само 2 примери д тип 7 (4,16 %) и 1 пример од тип 1 (2,08 %).

Во овој примерок имаме вкупно 50 преводи на англиски јазик и 46 непреведени колокации што претставува скоро половина или 47,91 % од вкупниот број на преводи. А во врска со поединечните колокации кои воопшто не се преведени на англиски јазик резултатите се следни:

Слика 33. Графички приказ на типовите на поединечните непреведени колокации од примерокот кон-3-5с-'23

Како што може да се види од Слика 33 погоре, примерите на колокации кои целосно не се преведени на англиски јазик од страна на студентите (вкупно 14 примери или 29,1%, скоро една третина од примерокот) припаѓаат на четири од типовите на колокации според класификацијата која се користи во ова истражување, а примерите вклучуваат:

- тип 2: говори и фактот, да се постигне целта, градат општество;
- тип 3: европски вредности, клучно значење;
- тип 4: податоците користени и
- тип 7: рано откривање.

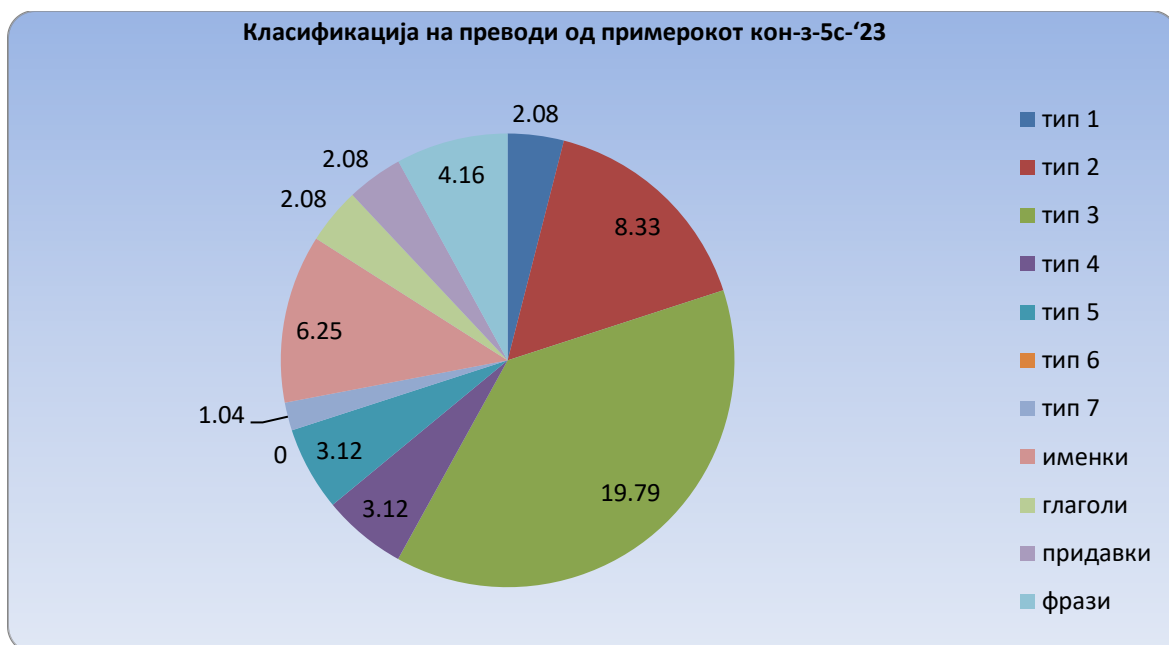
Кога говориме за поединечните колокации на македонски јазик, треба да наведеме дека само пет од сите 48 изворни колокации се целосно преведени на англиски јазик со истата форма како и онаа што колокацијата ја има на македонски јазик. Сите пет примери се од колокации од тип 3, а примерите вклучуваат: Европската Унија, западните земји, посиромашните нации и други. Од вкупните, пак, преводи / толкувања на студентите на англиски јазик, 24 примери имаат иста форма во изворниот и во целниот јазик и тоа тип 3 со најмногу или вкупно 18 примери (18,75 %), потоа тип 2 со вкупно 5 примери (5,2 %) и најпосле тип 5 со само 1 пример (1,04 %). Примерите вклучуваат:

- тип 2: да се подигне нивото на свесност – to raise awareness
ја губи вербата во институциите – lose faith in institutions
го поттикнуваме насилството – to encourage violence

- тип 3: западните земји – western countries
функционално општество – functioning society
Блискиот Исток – the Middle East
најмал процент – lowest number и

- тип 5: граѓани на оваа земја – people in this country.

Најпосле да ги претставиме и сумарните резултати во врска со сите преводи на студентите на англиски јазик.

Слика 34. Графички приказ на класификацијата на преводите на англиски јазик од примерокот кон-з-5с-'23

Од Слика 34 погоре можеме да видиме дека најбројни се преводите на колокациите на англиски јазик кои според класификацијата припаѓаат на тип 3 и тоа скоро 20 % од целиот овој примерок. Следни по бројност се преводите од тип 2 со 8 примери (8,33%), а трети најбројни со вкупно 6 примери се преводите на англиски јазик претставени со именки (6,25 %). Со оглед на фактот дека примерокот кон-з-5с-'23 е навистина мал, за очекување е дека останатите типови на колокации според користената класификацијата се претставени со малку примери. Имено, фрази со 4 примери (4,16 %), а тип 4 и тип 5 со по 3 примери или 3,12 %. Тип 1 колокациите, како и глаголи и придавки со по 2 примери (2,08 %), и најпосле само еден пример од сите преводи на англиски јазик чиј состав е глагол + прилог, т. е. тип 7 колокација (1,04 %). Да ги претставиме овие резултати и преку примери.

- тип 1: се земе предвид фактот – take into account / take into consideration;
- тип 2: подобрување на општеството – to better our society / to make a better society
одржување на статус кво – to maintain the status quo;
- тип 3: западните земји – Western countries;
- тип 4: покажа *најголемата* студија – recent study has shown⁶¹;
- тип 5: ниското ниво на свесност – low level of awarness;
- тип 7: да го забави процесот – not fast enough⁶²;

- именки: неодамнешното истражување – research⁶³;
- глаголи: линеарно зголемување – increase⁶⁴;
- придавки: најмал процент – little;
рана фаза – early⁶⁵, и

⁶¹ Преводот на англиски јазик е погрешен. Види *грешки од тип 4* подолу.

⁶² Преводот на англиски јазик е погрешен. Види *грешки од тип 7* подолу.

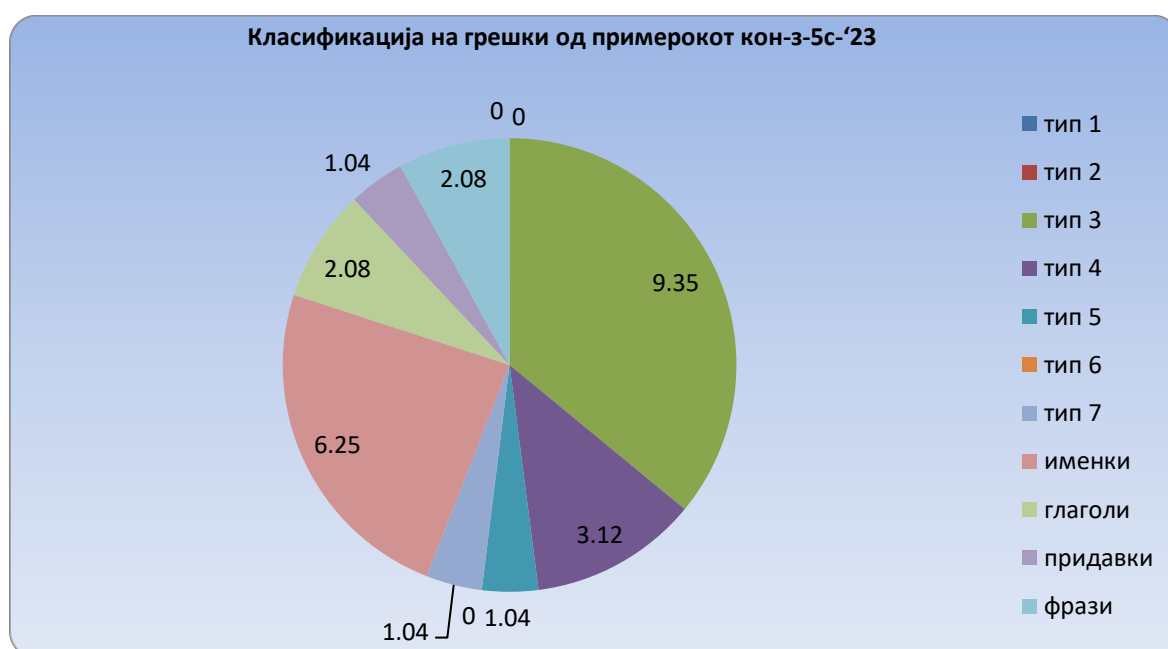
⁶³ Преводот на англиски јазик е погрешен. Види *грешки при употреба на именки* подолу.

⁶⁴ Преводот на англиски јазик е погрешен. Види *грешки при употреба на глаголи* подолу.

⁶⁵ Преводот на англиски јазик е погрешен. Види *грешки при употреба на фрази* подолу.

фрази: станува збор – when it comes to.

Последните резултатите кои ќе ги претставиме се оние во врска со грешките кои студентите ги направиле во овој примерок од истражувањето. Најпрво, анализата покажа дека вкупно 25 преводи на изворните колокации или 26,04 % се грешни. Најголем дел од нив, или скоро 10 %, се од тип 3 колокациите, а по нив најбројни се грешките кои студентите ги направиле користејќи именки во преводите на англиски јазик т. е. вкупно 6,25 %. По нив следат грешките од колокациите од тип 4 со 3 примери или 3,12 %, па грешките направени при употреба на глаголи или фрази секој со по 2 примери (т. е. 2,08 %) и последни се грешките направени при употреба на колокациите од тип 5 и од тип 7, како и при употреба на придавка во преводот на изворната колокација на македонски јазик, овие грешки се среќаваат со по еден пример секој т. е. со по 1,04 % од вкупниот број на направени грешки при преводите / толкувањата на студентите. Подолу даваме графички приказ на класификацијата на грешките направени во овој примерок, а потоа и разгледуваме по неколку грешки од секој од типовите според употребената класификација.

Слика 35. Графички приказ на класификацијата на грешките во преводите на англиски јазик од примерокот кон-3-5с-'23

грешки од тип 3:

(295) клучно значење – the key point

Соодветна опција би била crucial meaning / crucial importance. Иако придавката на англиски јазик (key) која ја одбира студентот во преводот не е погрешна, оваа колокација на англиски јазик е вообичаено составена од придавката crucial. Грешката кај ова толкување / превод е кај именката. Преводот на англиски јазик означува точка (клучна точка), а не значење како во изворната колокација на македонски јазик.

(296) западните земји – west countries

Соодветна опција би била the Western countries. Иако постои разлика во значењето и во употребата на обете придавки во англискиот јазик (West – Western), постојат и голем број на отстапки при нивната употреба. Се користи Western Europe, но и West India или

East Africa, а не Western India и Eastern Africa⁶⁶. Сепак, конвенцијата налага да во колокацијата од нашиот пример се користи придавката Western, а не West.

(297) посиромашните нации – poorer countries / poor nations

Соодветна опција би била the poorer nations. Кај првиот превод имаме грешка при преводот на именката од изворната колокација која на англиски јазик е преведена како *земји*, а не *нации*. Кај вториот, пак, пример недостига степенувањето на придавката на англиски јазик, сепак ова во одреден контекст може и да не претставува грешка при толкувањето.

(298) побогатите нации – well-off countries / richer countries

Соодветна опција би била the wealthier nations. Слично како и во претходниот пример (297) погоре, во првиот случај имаме погрешен превод на именката *нации* која на англиски е преведена како *земји* (анг. countries), но и на придавката *побогатите* каде во преводот на англиски јазик недостига степенувањето и е несоодветна бидејќи не се користи во англиската колокација. Кај вториот превод грешката е само во преведената именка на англиски јазик.

грешки од тип 4:

(299) покажа *најголемата* студија – recent study has shown

Соодветна опција би била the largest / a major study showed. Кај овој пример, грешката е во преводот на степенуваната придавка. Сепак, треба да се напомене дека бидејќи придавката не е непроменлив составен дел од оваа колокација, а и дополнително останатите делови од колокацијата се соодветно преведени на англиски јазик, ова може и да не претставува голема грешка.

(300) анализата откри – an analysis found out

Соодветна опција би била the analysis revealed / showed / indicated. Покрај несоодветниот член употребен во преводот на англиски јазик (*an* наместо *the*) кој означува неодреденост, погрешен е и глаголот во целиот јазик. Дополнително, фразалните глаголи, како што е употребениот *found out* (to find out) го намалува нивото на формалност, па поради тоа е и несоодветен да се користи при толкувања, особено во ситуации кога постојат неколку соодветни замени.

(301) студии покажаа – previous research has shown

Соодветна опција би била studies have shown. Тука грешката е во преводот на именката. Иако терминот *студија* се однесува на еден труд, а во нашиот пример е употребена именката во множинска форма (студии), терминот *истражување* кој е употребен во преводот на англиски јазик (анг. research) нужно не вклучува само трудови т. е. студии, туку и експерименти, анкети итн.

грешки од тип 5:

(302) ниското ниво на свесност – no awareness of this

⁶⁶ Како придавки, разликата помеѓу Western и West е во тоа што Western значи од, свртен, сместен или поврзан со запад, додека West означува дека се наоѓа или лежи во или кон запад; на запад.

Соодветна опција би била the low level of awareness. Кај овој пример, всушност, студентот го преведува колокатот, но грешката е што во преводот на англиски е наведено дека воопшто не постои свесност.

грешки од тип 7:

(303) да го забави процесот – not fast enough

Соодветна опција би била to slow down the process. Кај овој пример, во преводот на англиски јазик студентот пренесува сосема спротивно значење од она изразено во изворната колокација.

грешки при употреба на именки:

(304) неодамнешното истражување – research

Соодветна опција би била recent research. Во англискиот превод недостига придавката од изворната колокација.

(305) образовната установа – schools

Соодветна опција би била the educational facility / institution. Преводот на англиски јазик означува само еден вид на образовна установа, покрај училишта (анг. schools) под колокацијата образовна установа подразбираме градинки, универзитети, институти, академии и друго.

(306) покажа најголемата студија – studies

Соодветна опција би била the largest / a major study showed. Слично како и во примерите (304) и (305) погоре, студентот преведува само дел од колокацијата, т. е. ја преведува само именката (основата).

грешки при употреба на глаголи:

Во обата примери од овој тип на грешки претставени подолу, грешката е во тоа што студентите имаат преведено само делови од изворните колокации (*поддршка* и *зголемување*), но не и придружниот прилог (*соодветна*) за начин, како и придавката (*линеарно*) кои се, секако, составен дел од самата колокација.

(307) соодветна поддршка – assist

Соодветна опција би била adequate support. Дополнително кај овој пример студентот се одлучува да употреби глагол кој често се користи да значи *да помогне* или *да асистира*, но не нужно *да поддржи*.

(308) линеарно зголемување – increase

Соодветна опција би била linear increase.

грешки при употреба на придавки:

(309) рана фаза – early

Соодветна опција би била early phase. Во преводот на англиски јазик недостига колокатот *фаза* од изворната колокација.

грешки при употреба на фрази:

(310) неодамнешното истражување – recently I've read an alarming study
Соодветна опција би била recent research. Описниот превод на англиски јазик не е нужно погрешен во однос на содржината која се пренесува, но е значително подолг од изворните два термина (седум зборови во преводот наместо двата од изворната колокација, па и двата зборови од соодветниот превод на колокацијата на англиски јазик), па така не е доволно концизен како и оригиналот.

(311) по глава на жител – per person
Соодветна опција би била per capita. На англиски јазик во областите економија, бизнис и статистика се користи колокацијата *per capita*, иако таа означува *per person* (мак. по лице) во овој случај е грешка бидејќи конвенцијата наложува која колокација треба да се користи во кои ситуации.

3.4.3.1.2. Резултати од консекутивните толкувања од шестиот семестар од академската година 2022/23

Во вториот семестар во академската 2022/23 година примерокот брои вкупно 115 поединечни колокации на македонски јазик од вкупно два говори. Подолу, најпрво е претставен графички приказ на класификацијата на поединечните колокации на македонски јазик од овој примерок, нивната зачестеност во овој дел од примерокот, како и по неколку примери од секој од типовите на застапени колокации.

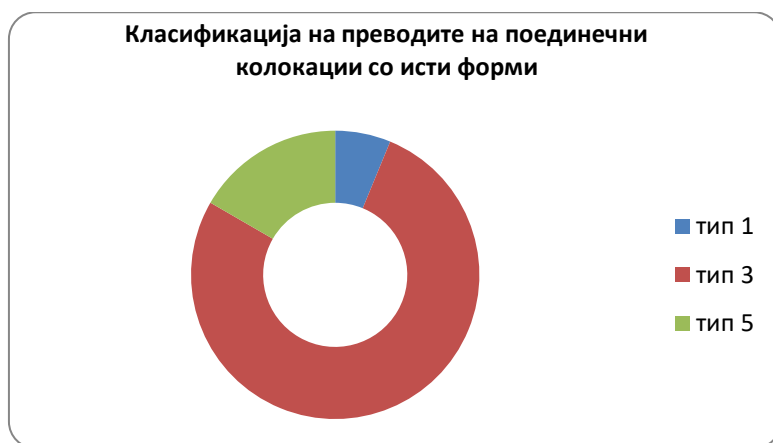
Слика 36. Графички приказ на типовите на колокации од примерокот кон-з-бс-'23

- тип 1: дава придонес, да презема обврски;
- тип 2: остваруваме потесна соработка
- тип 3: меѓународна соработка, советодавна функција, просечен доход;
- тип 4: демократијата да зајакне;
- тип 5: Меморандум за соработка, креаторите на политиката, и
- тип 7: работиме заедно.

Како што може да се види од Слика 36 погоре, најзастапен тип на колокација со високи 72,17 % или 83 примери е тип 3. Втори најзастапени колокации се оние од тип 5 со 19,13 % или 22 примери, а трети најзастапени поединечни колокации на македонски јазик во примерокот кон-з-бс-'23 со вкупно 7 примери или 6,08 % се колокациите од тип 1. Колокациите од тип 2, тип 4 и тип 7 во овој примерок се застапени со по еден пример секој, а колокации од тип 6 или прилог + приставка воопшто не се сретнуваат.

Групата беше составена од четворица студенти. Земајќи предвид дека не сите студенти беа присутни за време на сите часови додека се спроведуваше истражувањето, примерокот анализирани резултати брои вкупно 420 преводи на колокации од македонски на англиски јазик. Вкупно 133 или скоро една третина (31,66 %) од колокациите не се преведени на англиски јазик. Само 7 поединечни колокации целосно не се преведени на англиски јазик; можеби и очекувано е дека 4 колокации кои целосно не се преведени се од типот 3 бидејќи тие се и најбројните колокации во примерокот.

Кога станува збор за класификацијата на преводите на колокациите, од поединечните колокации на македонски јазик само три од седумте типа на колокации се застапени во преводите на англиски јазик со иста форма како и на македонски јазик. Поточно, 37 вакви примери се од тип 3, осум примери се од тип 5 и три примери се од тип 1. Графички тоа изгледа вака:

Слика 37. Класификација на преводите на поединечните колокации со иста форма како и на македонски јазик кон-з-6с-'23

Следи приказ на типолошката распределба на сите 420 преводи на колокациите на англиски јазик, т. е. колку од преводите на колокациите на англиски јазик се типолошки идентични со изворните колокации на македонски јазик.

Слика 38. Графички приказ на процент на типолошки идентични преводи со изворните колокации во примерокот кон-'22/23

Од вкупно 170 примери на типолошки идентични преводи на англиски јазик со изворните колокации на македонски јазик, 133 или 78,23% се примери на колокации од

тип 3. 28 вакви или 16,47 % примери се од тип 5, 7 примери (4,11 %) се од тип 1 и само два (1,17 %) се примери на колокации од тип 2. Примерите од оваа анализа вклучуваат:

тип 1:

(312) да ги „замрзне“ нашите односи со ЕУ - threatens our collaboration with the European Union / threatened our relations / threatens to freeze our current relations with the European Union / threathens to freeze our contact with the European Union

(313) се соочуваат со заеднички предизвици – faced with similar challenges

(314) да ја упатиме до пошироката јавност – to send towards the citizens of Macedonia / shared to the Macedonian public / spread to the public

тип 2:

(315) зајакне демократијата – to preserve the democracy

(316) остваруваме потесна соработка – make further progress

тип 3:

(317) европските стандарди – European standards

(318) слободен пазар – a free market / free market

(319) стратeгиска цел – primary goal / only strategic goal / a strategic goal / strategic goal

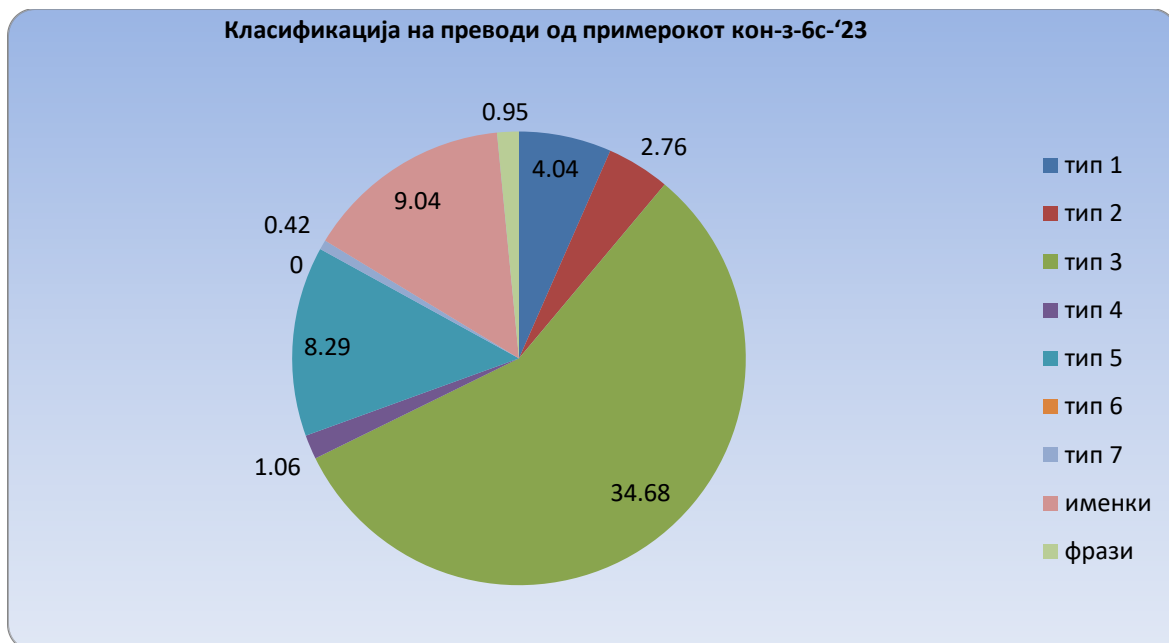
тип 5:

(320) земјите членки – member states

(321) владеење на правото – rule of law

(322) доход per capita – GDP per capita / income per capita

Следните резултати во врска со преводите кои ќе ги претставиме се, всушност, резултатите од општата класификација на сите преводи во овој примерок. Следи графичкиот приказ на овие резултати:

Слика 39. Графички приказ на класификацијата на преводите на англиски јазик од примерокот кон-з-6с-'23

Од Слика 39 може да видиме дека најбројни се колокациите од тип 3 со 163 примери или 34,68 % што, повторно, е скоро една третина од целиот примерок. По нив следат колокациите од тип 5 со вкупно 39 примери или 8,29 %, па именките кои се трети по бројност во овој примерок со вкупно 38 примери или 9,04 %. Четврти на листата по бројност се колокациите од тип 1 со 19 примери или 4,04 %. Понатаму, колокациите од тип 2 со 13 примери или 2,76 %, па колокациите од тип 4 со 5 примери или 1,06 %, потоа преводите на изворните колокациите на англиски јазик со фрази кои ги има вкупно 4 во овој примерок (0,95 %) и најмалку бројните во овој примерок, т. е. колокациите од тип 7 со само 2 примери или 0,42 %. Меѓу преводите на англиски јазик во примерокот кон-з-6с-'22/23, не се сретнуваат колокации од тип 6.

Најпосле, да ги разгледаме и податоците од анализите поврзани со грешките кои студентите ги направиле во овој примерок. Помалку од една четвртина или 22,14 % од сите преводи на англиски јазик се погрешни (вкупно 93 примери на грешки). Еве ја и типолошката распределба на грешките кои ги направиле студентите во овој семестар:

Слика 40. Типолошката распределба на грешките во преводите на англиски јазик кон-'22/23

Повторно, најбројни или 61 грешка (65,59 %) се направени во преводите на придавка + именка или тип 3 на колокација, но ова и е очекувано бидејќи тие се најбројниот тип на колокации застапени во примерокот. Следни или вкупно 13 примери (13,97 %) се грешки при употреба на именки во преводите, по нив следат грешките од тип 5 колокациите со вкупно 11 примери или 11,82 %. Во овој примерок има само пет примери (5,37 %) на грешки каде се употребени колокации од тип 1, потоа два примера (2,15 %) на грешки при употреба на колокациите од тип 2 во преводите и само еден пример (1,07 %) на грешка во преводот каде е употребена фраза. Да разгледаме и по неколку примери од сите типови на грешки кои ги направиле студентите од оваа група.

грешки од тип 1:

(323) да ја упатиме до пошироката јавност – to send towards the citizens of Macedonia / population of Macedonia

Соодветна опција би била to send to the general public. Во првиот случај иако студентот не ја преведува колокацијата соодветно, описниот превод не е погрешен, туку е подолг и недоволно прецизен. Во вториот, пак, случај недостига и преводот на глаголот.

(324) се соочуваат со заеднички предизвици – have faced barricades

Соодветна опција би била *face common / mutual / the same challenges*. Покрај грешката во преводот на времето на глаголот, студентот дава и погрешен превод на именката од изворната колокација.

грешки од тип 2:

(325) да ја зајакне демократијата – to preserve the democracy

Соодветна опција би била to strengthen democracy. Тука студентот користи погрешен глагол во преводот кој, всушност, на македонски значи *да зачува*, а не *да зајакне*.

(326) остваруваме потесна соработка – make further progress

Соодветна опција би била we establish closer cooperation. Тука станува збор за погрешен превод на именката *соработка* поради што и глаголот на англиски (*make*) е погрешен за изворната колокација, иако колокациски е соодветен за именката на англиски *progress* токму поради англиската колокација *to make progress* – *да напредува*.

грешки од тип 3:

(327) Секретаријат за европски прашања – EU secretary for questions

Соодветна опција би била Secretariat for European Affairs. Ова е уште еден пример на превод збор по збор.

(328) евроатлантските интеграциски процеси – European Union Atlantic integration process / EU atlantic process

Соодветна опција би била Euro-Atlantic Integration. Во првата опција грешката е во преводот на терминот *евро*, ова дополнително го прави преводот долг. Во вториот, пак, превод покрај истата грешка како и со првиот превод (*евро*), студентот дополнително греша бидејќи ја преведува именката *процеси*, а не придавката *интеграциски* која во англиската колокација е всушност номинализирана.

(329) куповна сила – buying power

Соодветна опција би била purchasing power.

грешки од тип 5:

(330) правото на Европска Унија – the right of the European Union
Соодветна опција би била EU law. Тука е очигледен вербатим преводот, но ова е исто така и уште еден одличен пример за концизноста која се добива со употребата на колокациите бидејќи наместо шест употребени зборови, како што тоа го прави студентот, колокацијата на англиски е сочинета од само два – акроним и именка.

(331) членка на Европска Унија – a part of the European Union
Соодветна опција би била EU member state. Исто како и во претходниот пример (329), описниот, дури и вербатим превод е повторно сочинет од шест зборови, наспрема трите во соодветната колокација на англиски јазик.

грешки при употреба на именки:

(332) Меморандум за соработка – treaty
Соодветна опција би била Memorandum of Cooperation. Разликата помеѓу меморандум и договор (анг. treaty) е тоа што меморандумите за соработка не се законски примеливи како и договорите, дополнително тие се помалку формални.

(333) меѓународна соработка – collaboration
Соодветна опција би била international cooperation. Покрај тоа што недостига преводот на придавката од изворната колокација и самата именка е несоодветно преведена на англиски јазик.

(334) научна конференција – convention
Соодветна опција би била scientific conference. Конвенциите (анг. convention) се собираат на луѓе со заеднички интереси и претставуваат платформа за ентузијастите да може да се поврзат, додека конференциите (анг. конференција) се фокусираат на размена на знаење, професионален развој и напредување во одредена област.

грешки при употреба на фрази:

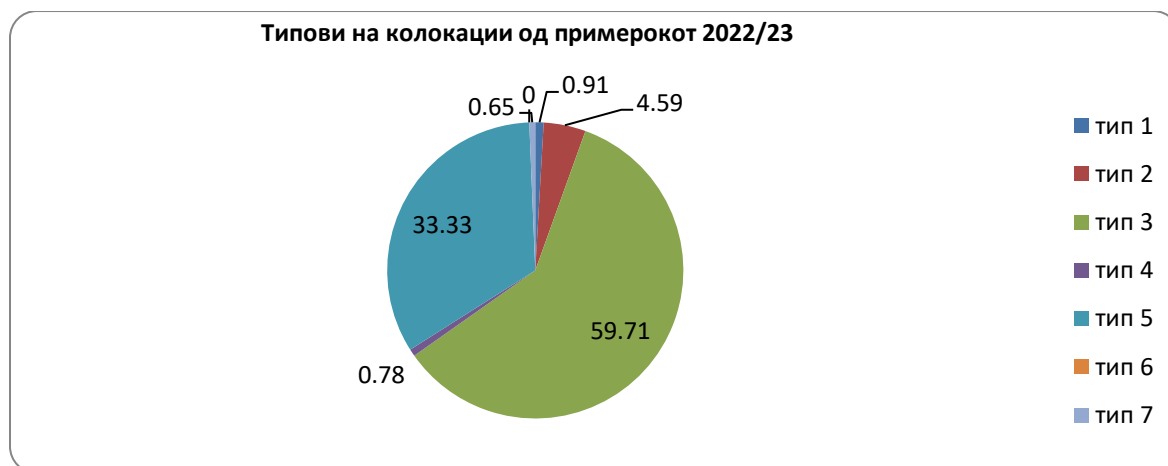
(335) задолжен за европски прашања – regarding European questions
Соодветна опција би била in charge of EU affairs. Преводот на англиски јазик може да има и двојно значење, т. е. може да се протолкува како *прашања што ги поставува Европа*, наместо значење на изворната колокација т. е. теми поврзани со патот на Република Северна Македонија кон Европската Унија.

3.4.3.2. Резултати од симултаните толкувања од академска 2022/23 година
Оваа група на студенти беа запознаени со подробностите околу истражувањето бидејќи, како што споменавме, тие претходните два семестри беа вклучени во самото истражување. Поточно, првите два семестри беа вклучени како дел од групата по консекутивно толкување (резултатите за оваа група се претставени погоре) без да бидат запознаени со истражувањето, а веќе во вторите два семестри од академската 2022/23 година беа информирани и неколку часа настава со нив беа посветени на запознавање со теоријата и праксата во врска со колокациите во изворниот и во

целниот јазик. Токму поради овие причини резултатите од анализата на примерокот од оваа група ќе бидат дадени сумарно за обата семестри.

Анализираниот примерок од оваа група е најброен бидејќи претставува збир на податоците од обата семестри. Всушност станува збор за 762 поединечни колокации на македонски јазик црпени од 7 различни говори кои се работеа за време на часовите. Групата броеше вкупно 5 студентки.

Да започнеме со претставување на типолошката класификација најпрво на поединечните колокации на македонски јазик, а потоа ќе дадеме и приказ на типолошката класификација на преводите на колокациите на англиски јазик.

Слика 41. Типолошката класификација на поединечните колокации на македонски јазик сим-‘22/23

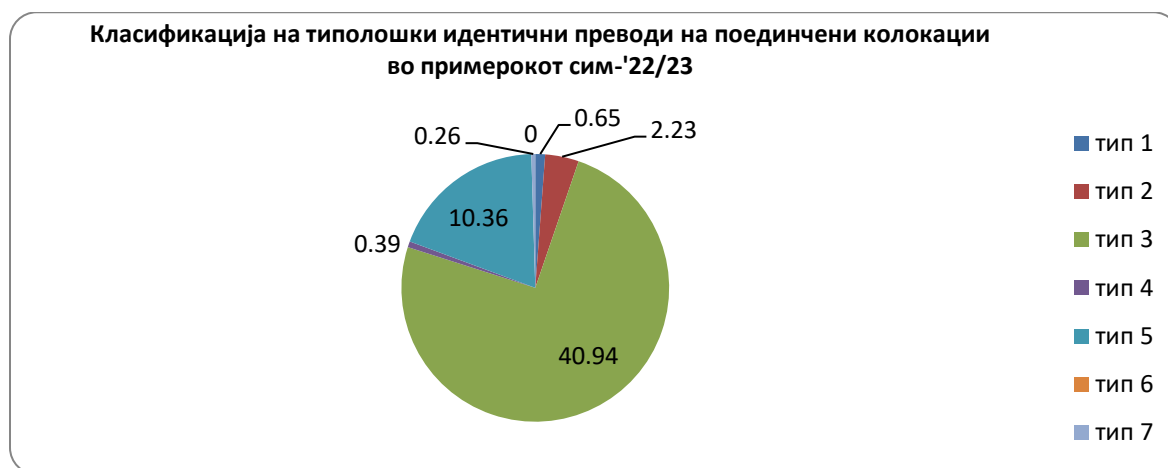
Повторно, најбројни се примерите на колокации од тип 3 кои се застапени со дури 455 одделни примери на колокации што претставува повеќе од половина (59,71 %) од целиот примерок. Втори по бројност се колокациите од тип 5 или вкупно 254 поединечни примери што претставува една третина од овој примерок (33,33 %), а трети најзастапени се колокациите од тип 2 со вкупно 35 примери или 4,59 %. Останатите типови на колокации во овој примерок се застапени секоја со помалку од 1 %, т. е. има 7 примери на колокации од тип 1 или 0,91 %, 6 примери на колокации од тип 4 или 0,78% и 5 примери на колокации од тип 7 или 0,65 %. И во овој примерок нема примери на колокации од тип 6 или со состав од прилог + придавка. Следат и по неколку примери од секој тип на колокација застапени во овој примерок.

- тип 1: се соочува со финансиски предизвици, се соочил со голем број предизвици, да се борат против дискриминацијата, го доведува во прашање;
- тип 2: ги штитат правата на, врши притисок врз, да ги постигне своите цели, спроведе неколку реформи, ги почитува правата;
- тип 3: Европска Унија (ЕУ), меѓународна соработка, државни службеници, пристапни преговори, нефункционални институции, сериозна политичка криза;
- тип 4: главните предизвици со кои се соочува, Конвенцијата е ратификувана, фокусот е ставен на, договорот да биде ратификуван;
- тип 5: политиките на ЕУ, владеење на правото, образование и култура, земјите членки, Република Македонија, и
- тип 7: постојано еволуира, работиме заедно, длабоко верувам.

Анализата на овој примерок покажува дека студентките не превеле или протолкувале вкупно 306 колокации или 21,98 %. А пак кога станува збор за поединечни целосно непеведени колокации, интересен податок е дека во овој примерок вакви колокации

има само од два типа – тип 3 и тип 5 колокациите, поточно има вкупно 22 поединчени целосно непреведени колокации од тип 3 и 8 вакви примери од тип 5. Примерите на вакви колокации од тип 3 вклучуваат: демократските институции, пристапните преговори, пошироката јавност, Обединетите нации, уставната реформа итн. А пак меѓу примерите од тип 5 ќе ги споменеме: говор на омраза, спорот за името, процесот на преговори, исполнувањето на условите и други.

Интересно е да се разгледа и типолошката распределба на преводите на поединчните колокации со соодветна форма на англиски јазик.

Слика 42. Типолошката распределба на преводите на поединчните колокации со соодветна форма на англиски јазик сим-'22/23

Од графичкиот приказ на Слика 42 погоре можеме да видиме дека најбројни се примерите од тип 3 колокациите со вкупно 312 примери или скоро половина од целиот примерок (40,94 %). Примерите вклучуваат:

- (332) директен напад – direct attack,
- (333) национален идентитет – national identity,
- (334) соседните земји – neighboring countries
- (335) деловни субјекти – business subjects,
- (336) законски пречки – legal obstacles.

Колокациите од тип 5 или именка + именка се втори најбројни со 79 примери (10,36 %) поединчени колокации на македонски јазик кои се преведени на англиски со истата форма, меѓу другите ги набројуваме:

- (337) мигрантите и бегалците – migrants and refugees,
- (338) земјите членки – member states,
- (339) Советот на Европа – the Council of Europe,
- (340) владеењето на правото – the rule of law,
- (341) донесување одлуки – decision making и други.

Трет тип на колокации по бројност во овој примерок кои се преведени на англиски јазик со истата форма како и во македонски се оние од тип 2 или глагол + именка. Вакви примери има вкупно 17, тоа се 2,23 %. Примерите вклучуваат:

- (342) да ги „замрзне“ нашите односи со ЕУ – to freeze our relations with the European Union,

- (343) дава придонес – give everything in its power (иако ова е пример на описен превод, повторно е задржана истата форма од изворниот во целниот јазик),
- (344) да презема обврски – fulfilling obligations,
- (345) донесуваме одлуки – to make decisions,
- (346) зајакне демократијата – to strengthen democracy,
- (347) врши притисок врз – puts pressure и други.

Следни се примерите на колокации од тип 1 со вкупно 5 примери (0,65 %):

- (348) предизвици со кои се соочува – challenges which the Council is facing,
- (349) принципите врз кои се заснова Унијата – to strengthen democracy,
- (350) го доведува во прашање – starting to question,

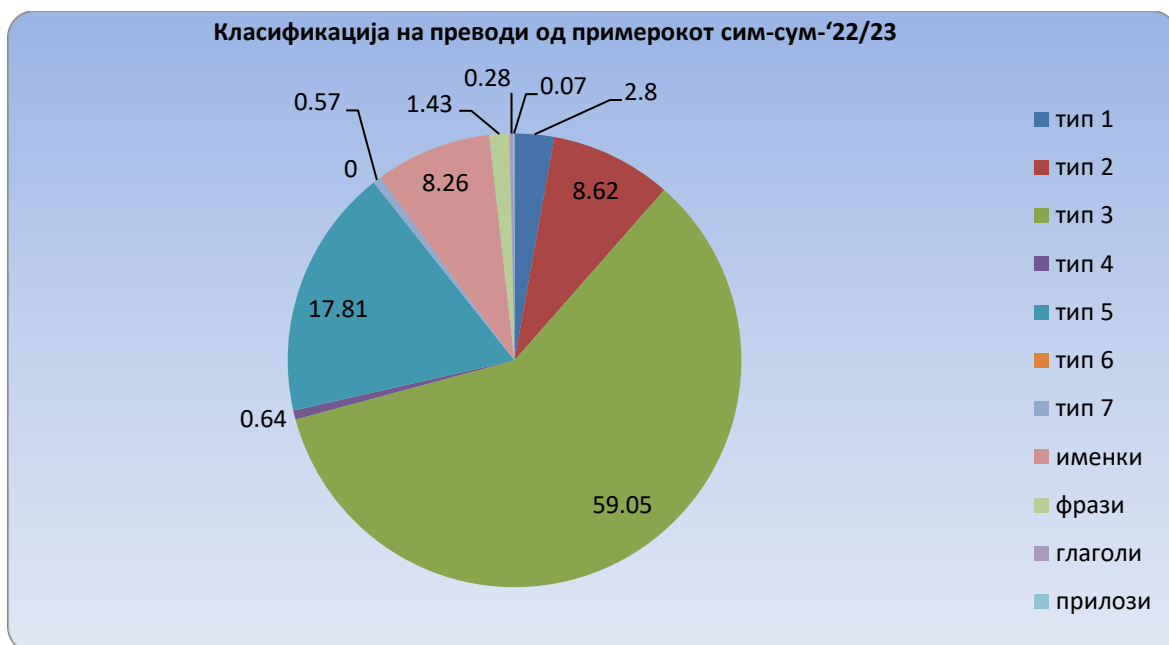
потоа оние од тип 4 со 3 примери или 0,39 %:

- (351) Конвенцијата е ратификувана – the Convention was ratified,
- (352) фокусот е ставен на – accent is put on,
- (353) договорот да биде ратификуван – the agreement is ratified.

и најпосле во овој примерок имаме само два вакви примери на колокации од тип 7 (0,26 %), а примерите се:

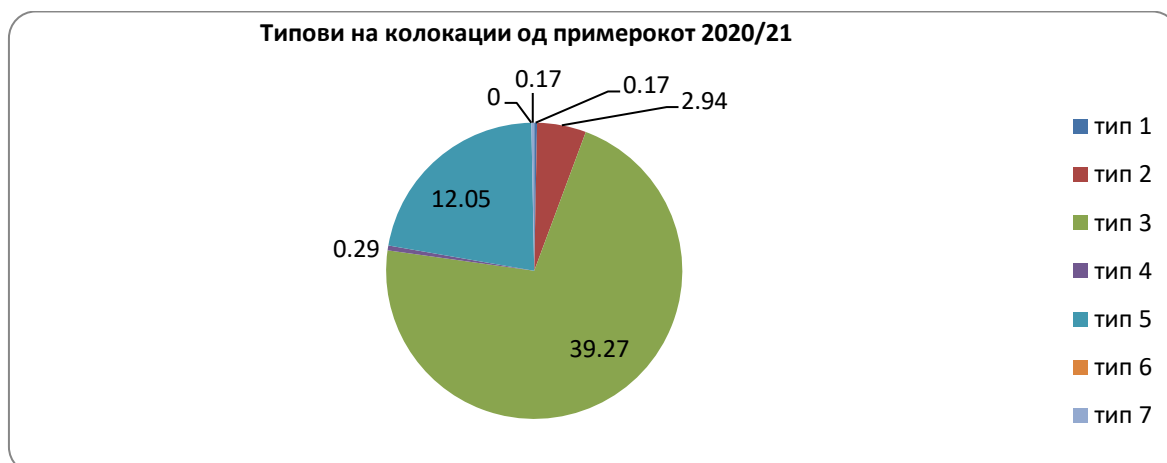
- (354) the agreement is ratified – constantly evolves,
- (355) работиме заедно – work together.

Во однос на типолошката класификација на сите 1392 преводи од овој примерок, резултатите се следни. Повеќе од половина или 59,05 % од сите преводи (822 преводи) се колокации од тип 3, следни се колокациите од тип 5 со 248 примери т. е. 17,81 % од вкупниот број преводи во овој примерок. Следни по бројност се примерите на преводи на англиски јазик со колокации од тип 2 од кои има вкупно 120 примеир или 8,62 %, па преводи на изворните колокации со именки од кои имаме вкупно 115 преводи или 8,26%. Следни се колокациите од тип 1 со вкупно 39 примери (2,8 %), па 20 преводи на колокации со фрази или 1,43 %, потоа 9 примери на преводи со колокации од тип 4 (0,64 %), 8 примери на преводи со колокации од тип 7 (0,57 %), па 6 примери на преводи со придавки (0,43 %), 4 примери на преводи со глаголи (0,28 %) и еден пример на превод со прилог (0,07 %). Следи графички приказ на овие резултати.

Слика 43. Графички приказ на класификацијата на преводите на англиски јазик од примерокот сим-сум-'22/23

Во однос, пак, на типолошката распределба на вкупните преводи (направени од сите студентки) на англиски јазик со форма која е идентична со онаа на оригиналната колокација на македонски јазик, резултатите се следни:

Слика 44. Типолошката распределба на вкупните преводи на англиски јазик со форма идентична со онаа на македонски јазик сим-'22/23

Тука повторно најбројни се колокациите од тип 3 од класификацијата со дури повеќе од една третина т. е. 39,27 % или вкупно 670 примери на преводи на англиски јазик со форма идентична на онаа на македонски јазик. Такви се примерите:

- (356) финансиска помош – financial support
- (357) ЕУ фондовите – EU funds
- (358) билатералните спорови – bilateral disputes
- (359) пристапните преговори – accession negotiations
- (360) целосно интегрирање – full integration
- (361) економски просперитет – economic prosperity
- (362) бавниот економски раст – the slow economic development и многу други.

Од резултатите гледаме дека втори по бројност се колокациите од тип 5 со вкупно 206 примери т. е. 12,07 % меѓу кои се и следниве примери:

- (363) период на предизвици – period of challenges
- (364) слободата на изразувањето – the freedom of speech / the freedom of expression,
- (365) независноста на судството – the independence of the courts
- (366) Спогодбата за стабилизација и асоцијација – the Agreement for Stabilization and Association итн.

Трети по бројност се примерите од тип 2 со 2,94 % или вкупно 51 пример:

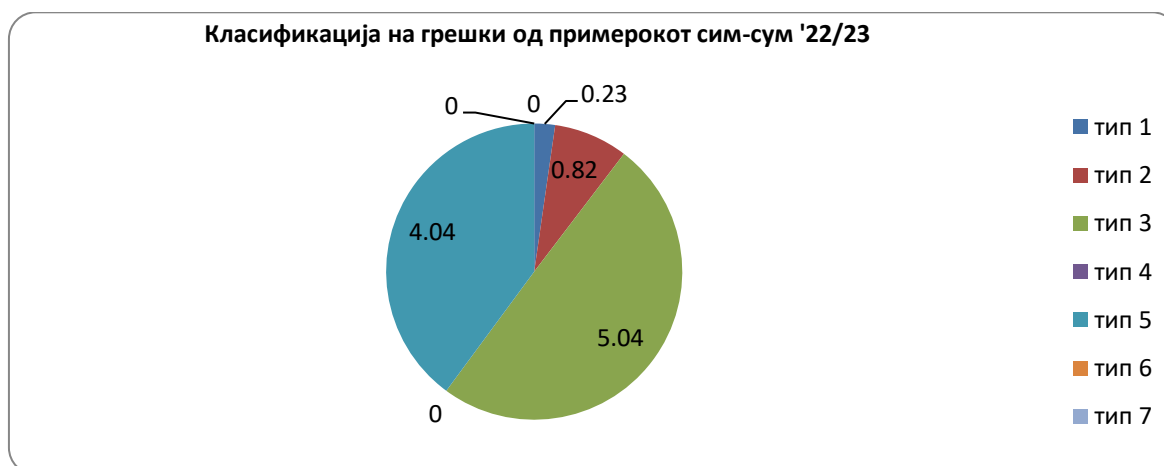
- (367) спроведе *неколку* реформи – made a few reforms
- (368) ги почитува правата – respect the rights,
- (369) ја зголемуваат конкурентноста – increase the competition,

па оние од тип 4 со вкупно 5 примери (0,29 %):

- (370) главните предизвици со кои се соочува – the main challenges which the Council is facing
- (371) Конвенцијата е ратификувана – the Convention was ratified,
- (372) фокусот е ставен на – accent is put on,

и по 3 примери или 0,17 % од тип 1 и од тип 7.

Најпосле да ги разгледаме и грешките од овој примерок. Од вкупно 1706 преводи на англиски јазик, 173 преводи или 10,14 % се погрешни. Во однос на типолошката распределба на овие грешки, подолу е даден графички приказ.

Слика 45. Графички приказ на типолошката распределба на грешките во преводите од примерокот сим-сум '22/23

На Слика 45 погоре може да видиме дека иако станува збор за најголемиот засебен примерок во ова истражување, бројот на грешки во преводите на англиски јазик е навистина мал. Поточно, кај три од седумте типа на колокации воопшто не се направени грешки, иако ова може да се должи и на фактот дека самиот број на преводи на колокации од овој тип е мал. Најзастапени грешки, повторно и веројатно очекувано, се оние од тип 3 или вкупно 86 грешки (5,04 %). По бројност потоа следат грешките на

преводите на колокациите од тип 5 со вкупно 69 грешки или 4,04 %, па оние од тип 2 со 14 грешки (0,82 %) и само 4 грешки во преводите на колокациите од тип 1 т. е. 0,23%. Сепак, кога зборуваме за грешките кај последниот тип колокации треба да се забележи дека иако бројот на грешки е мал и бројот на преводи на англиски јазик воопшто на овој тип колокации е мал. Да ги илустрираме овие резултати и со по неколку примери од грешките од секој тип на колокација.

грешки од тип 1:

(373) се соочува со *голем број* предизвици – *is facing with a big number of challenges*

Соодветна опција би била *faces a number of challenges*. Најпрво, поради интерференција, во преводот на англиски јазик студентката го преведува и предлогот кој не е дел од англиската колокација. Понатаму има грешка и во употребеното глаголско време во преводот, наместо сегашното просто време (*the present simple tense*), студентката употребила сегашно трајно време (*the present continuous*) за да изрази дејство кое не се случува во моментот на зборувањето⁶⁷.

грешки од тип 2:

(374) да презема обврски – *make obligations*

Соодветна опција би била *to meet an obligation / to fulfill an obligation*. Тука е јасно дека станува збор за погрешно преведен глагол од изворната колокација.

(375) да ги започне преговорите за членство во ЕУ – *on the way to start the negotiations for being a member in EU*

Соодветна опција би била *to start negotiations for EU membership*. Описниот превод на студентот го оптоварува преводот и го прави непрецизен.

(376) отвори можност – *to open possibilities*

Соодветна опција би била *to open up an opportunity*. Во овој пример, пак, покрај погрешно преведената именка, глаголот на англиски јазик кој прави колокација со именката *opportunity* е фразалниот глагол *to open up*, а не *to open*.

(377) зајакне демократијата – *to increase democracy*

Соодветна опција би била *to strengthen democracy*. Повторно, во овој пример погрешно е преведен глаголот.

грешки од тип 3:

(378) миграциска криза – *migrational crisis*

Соодветна опција би била *migrant crisis*. Тука станува збор за морфолошка грешка, т. е. студентот употребува погрешна наставка за придавки *-al* (*seasonal, optional, fundamental* и така натаму), па така употребува збор кој не постои во англискиот јазик.

⁶⁷ За повеќе детали види *Zoze Murgoski English Grammar – with contrastive notes on Macedonian, 73–78, 1997.*

(379) земји членки – member countries

Соодветна опција би била member states. Иако употребената именка во преводот семантички не е погрешна во контекстот во кој се користи, колокацијата на англиски јазик е многу силна и не дозволува замена на нејзините составни делови.

(380) Западен Балкан – the Western Balkan

Соодветна опција би била Western Balkans. Зборот Balkan на англиски јазик е придавка, како во примерот на англиската колокација Balkan Peninsula, а во овој пример е потребна именската форма Balkans, како што е всушност и во изворната колокација.

грешки од тип 4:

(381) акцент ќе биде ставен на – attention will be put on / an accent will be imposed

Соодветна опција би била emphasis will be placed / put / laid / on или emphasis will be given to. Во првиот пример именката од изворната колокација е погрешно преведена, дополнително на англиски јазик именката *attention* не влегува во колокација со фразалниот глагол *to put on*, туку со глаголите *to pay*, *to give*, *to turn* и други. Ситуацијата е иста и со вториот пример, покрај погрешно преведената именка од изворната колокација, повторно и овој студент користи глагол кој не колокира со именката *an accent* на англиски јазик. Глаголите кои влегуваат во колокација со именката *an accent* се: *to have*, *to put on*, *to affect* итн.

(382) принципите врз кои се заснова Унијата – the way the Union functions

Соодветна опција би била the principles on which the Union is based, иако во зависност од другите информации кои ги дава толкувачот за време толкувањето на овој дел, во одредени услови ова може и да не биде грешка доколку се споменат и *принципите* од изворната колокација. Сепак, треба да се употреби колокацијата која веќе постои на англиски јазик, а тоа е the principles on which something (the Union) is based.

грешки од тип 5:

(383) правата на малцинствата – the law of people of certain communities

Соодветна опција би била minority rights. Покрај тоа што овој описен превод е долг и непрецизен (седум зборови во преводот наспрема два зборови во англиската колокација), дополнителна грешка е што именката *правата* студентот ја преведува на англиски како *законом* (анг. *the law*).

(384) правото на живот – right for life

Соодветна опција би била the right to life. Покрај тоа што недостига одредениот член во преводот на англиски, студентот употребува и погрешен предлог.

(385) Спогодбата за стабилизација и асоцијација – countries for stabilization / the Contract of Stabilization

Соодветна опција би била the Stabilization and Association Agreement. Првиот превод нема да го разгледуваме бидејќи е целосно погрешен. Кај вториот превод недостига преводот на последната именка од изворната колокација, а доколку студентот ја имаше преведно и таа именка тогаш преводот немаше да биде погрешен. Ќе беше малку подолг од соодветната опција (шест зборови наспрема пет), но ќе беше прифатлив.

грешки при употреба на именки:

(386) државите кандидати – countries

Соодветна опција би била the candidate countries. Тука е јасно дека недостига придавката која е исклучително значајна во овој случај бидејќи појаснува за кои држави, всушност, станува збор; без неа преводот е премногу општ и непрецизен.

грешки при употреба на фрази:

(387) привремена референца – so called reference

Соодветна опција би била temporary reference. Кај овој пример имаме погрешен превод на изворната придавка.

IV. ЗАКЛУЧОК

Колокациите не се зборови што ние, во извесна смисла, ги „составуваме“, тие се појавуваат природно, а основната задача на наставниците по јазик е да се погрижат тие непотребно да не се разделуваат во наставата⁶⁸.

(Michael Lewis, 2000: 132)

4.1. Заклучоци

Во точка 3.1.2. погоре поставивме пет хипотези кои требаше да ги потврдиме или побиеме преку разгледување и анализирање на податоците од корпусот составен за ова истражување. Подолу ги претставуваме резултатите и извлечените заклучоци за секоја од петте поставени хипотези одделно.

Во врска со првата хипотеза која гласи: „колокациите имаат честа и значајна употреба во македонскиот јазик, исто како и во англискиот јазик“, резултатите од спроведеното истражување и анализата на примерокот толкувања од студентите ја покажа честотата на употребата на колокациите и во македонскиот јазик. Всушност, збирно 22-та говори од кои се црпени изворните колокации за овој корпус, говори кои во просек се долги страница и половина, претставуваат материјал од околу 16 500 зборови вкупно⁶⁹. Ова значи дека колокациите во 22-та говори од нашиот корпус, и тоа само од двете вклучени семантички области, имаат удел од скоро 9 %, поточно 8,93 %. Ова претставува висок процент бидејќи мора да земеме предвид дека во говорите има лични имиња кои не се дел од колокации, како и имиња на организации, држави, потоа бројки и други термини кои најчесто не влегуваат во колокации. Дополнително, ако во оваа анализа се вклучат и преостанатите колокации кои припаѓаат на други семантички области, а не само на областите економија и политика, како и колигациите кои исто како и колокациите претставуваат веќе постоечки состави, се потврдува теоријата на Алтенберг за дури и повеќе од веќе високите 70 % од корпусите на светските јазици кои отпаѓаат на повторливи комбинации на зборови⁷⁰.

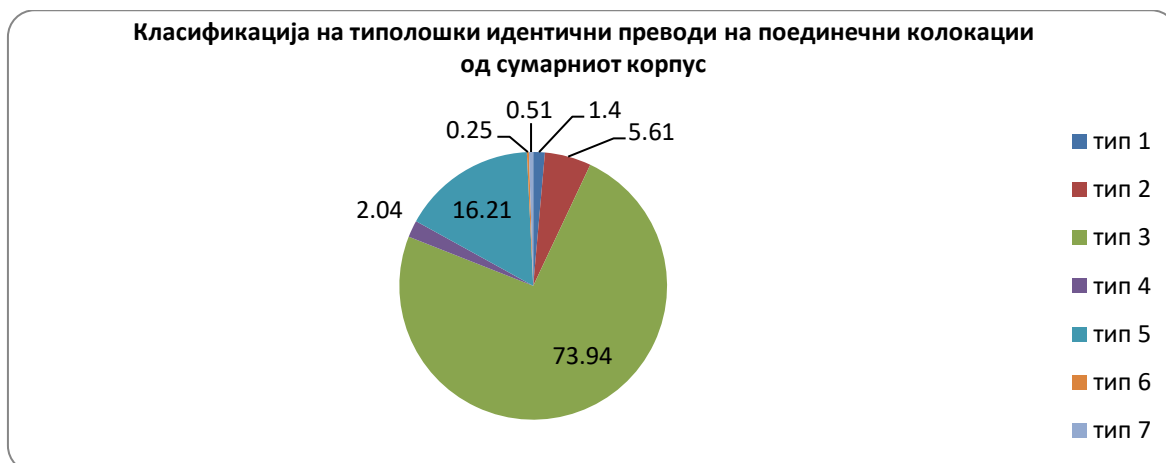
Втората хипотеза се однесува на самите колокации, т. е. се разгледуваше дали колокациите во македонскиот јазик имаат иста, или барем многу слична морфосинтаксичка структура како и колокациите во англискиот јазик. Оваа хипотеза исто така се потврди преку анализата на преводите, т. е. толкувањата на студентите. Имено, кога станува збор за поединечните изворни колокации кои се типолошки идентични, т. е. поединечни изворни колокации кои на англиски јазик во целост од сите студенти се преведени со истиот состав како и оној на македонски јазик, резултатите покажуваат дека во нашиот корпус повеќе од половина, т. е. 783 колокации или 53,74 % отпаѓаат на вакви примери. Најголемиот број од нив се секако од тип 3 со вкупно 574 примери или огромни 73,79 %. Следни по бројност се колокациите од тип 5 со вкупно 127 примери или 16,21 %, потоа се колокациите од тип 2 со вкупно 44 примери или 5,61 %, па колокациите од тип 4 со вкупно 16 примери или 2,04 %. Остануваат колокациите од тип 1 со вкупно 11 примери или 1,4 % и последните

⁶⁸ Прев. М. Симионска.

⁶⁹ Општото правило е дека на една страница од Word документ со двоен проред има околу 250 зборови, а на Word документ со единечен проред има околу 500 зборови на една страница.

⁷⁰ Види страница 9 погоре.

два најмалку застапени типа на колокации, а тоа се 4 примери или 0,51 % од тип 7 колокациите и само 2 вакви примери од колокациите од тип 6 или 0,25 %. Графичкиот приказ на овие резултати изгледа вака:

Слика 46. Графички приказ на класификацијата на типолошки идентичните преводи на поединечните колокации од целиот корпус на истражувањето

А, пак, од вкупниот број на преводи од сите студенти, а тоа се 3631 превод, дури 61 % (2215 примери) се типолошки идентични преводи на англиски јазик со изворните колокации на македонски јазик. Повторно, најзастапени се примерите на колокации од тип 3 со 1548 примери или 68,76 %. Втори по бројност се примерите на колокации од тип 5 со 395 примери или 17,54 %, потоа се примерите на колокации од тип 2 со 163 примери или 7,24 %, па 44 примери на колокации од тип 1 или 1,95 %. Следат 42 примери на колокации од тип 4 или 1,86 %, па 18 примери на колокации од тип 7 или 0,79 % и само 5 примери на колокации од тип 6 или 0,22 %. Графички ова изгледа вака:

Слика 47. Графички приказ на класификацијата на типолошки идентичните преводи на колокации од целиот корпус на истражувањето

Третата поставена хипотеза е дека студентите / толкувачите ги препознаваат, но не се доволно запознаени со колокациите во македонскиот и во англискиот јазик, т. е. тие знаат дека станува збор за одредена лингвистичка структура на македонски или на англиски јазик, но не секогаш бараат соодветен превод во вид на колокација и на англиски, т. е. на македонски јазик доколку толкуваат или преведуваат во обратната насока од овој пар на јазици. И оваа хипотеза се потврди преку анализата и разгледувањето на резултатите, поконкретно анализирањето на податоците во однос на

грешките кои студентите ги имаат направено при толкувањата / преведувањата на изворните колокации. Имено, студентите збирно, во сите три академски години додека се спроведувахе истражувањето имаат направено 713 грешки што претставува 19,6 % од сите преводи кои ги имаат направено на англиски јазик. Тоа значи дека во една петтина од случаите, студентите не се запознаени со одредената колокација на македонски јазик. Фаргал и Обиедат (Farghal and Obiedat, 1995: 320) посочуваат дека студентите по преведување и толкување, како и учениците на странски јазици применуваат четири стратегии кога преведуваат колокации: синонимија, избегнување, префрлување или трансфер и парафразирање.

Кога користат **синонимија** при преведување / толкување на колокации, Фаргал и Обиедат тврдат дека студентите не се свесни за колокациските ограничувања. Поточно студентите го користат принципот на отворен избор наместо принципот на идиом, па така во нашиот корпус ги имаме следниве примери на преводи на изворните колокации од страна на студентите:

people with impairments наместо *people with disabilities*
tax raising наместо *tax increase*
hard period наместо *difficult period*
citizen sector наместо *civil sector*

Кај сиве примери наведени погоре студентите не ја препознаваат колокабилноста помеѓу *people* и *disabilities*, т. е. *tax* и *increase*, потоа *difficult* и *period* и најпосле *civil* и *sector*, па така користат синоними, или стратегијата наречена синонимија не знаејќи дека на тој начин прават грешки.

Втората стратегија, или **избегнувањето**, е често употребувана од страна на студентите. Во овие случаи целната лексичка единица се избегнува, а се користи друга која влијае и го менува значењето на изворната колокација, или, пак, едноставно воопшто не се толкува / преведува колокацијата во целниот јазик.

Префрлувањето или **трансферот** е стратегија при која студентите го користат знаењето од матичниот јазик при толкувањето и всушност претпоставуваат дека постои еквивалентност помеѓу колокациите во нивниот мајчин јазик и целниот јазик. Таков пример е преводот на колокацијата *здравствена заштита со healthcare protection* наместо само *healthcare*.

Ова е всушност и потврдување на четвртата поставена хипотеза, а тоа е дека постои интерференција при толкувањето на колокациите од македонски на англиски јазик поради силното влијание кое го има мајчиниот јазик. Сепак, оваа хипотеза има и втор дел, а тоа е претпоставката дека постои и интерференција од англиски на македонски јазик поради силното влијание, пак, кое го има англискиот јазик врз македонскиот јазик, но и врз другите светски јазици. Примери кои го потврдуваат овој дел од хипотезата се колокациите *онлајн маркетинг* наместо *интернет рекламирање / реклами*, *интернет-конекција* наместо *интернет-врска* и *ејч-ар* поточно транскрипцијата на англиската кратенка HR (human resources) како замена и скратена верзија за македонската колокација *човечки ресурси*.

Секако анализата го потврди и последниот дел од хипотезата дека студентите / толкувачите прават грешки при толкувањето на колокациите од македонски на англиски јазик и обратно. Тука треба да се напомене и дека во случаи кога се употребуваат неколку колокации една по друга, преводите на една или повеќе од серијата колокации може да зависи од точноста на преводот на првата или претходната колокација.

Последната стратегија, или **парафразирањето** е всушност кога студентите користат описни преводи / толкувања на колокациите. Вакви примери во нашиот корпус има многу, меѓу нив ќе ги наведеме примерите: (157), (158), (160), (163), (193), (194), (229), (233), (235), (254), (255), (256), (257), (258), (267), (269), (281), (283), (284), (293), (294), (310), (323), (331), (343), (375) и (383) претставени погоре во текстот. Иако овие описни преводи може да бидат и точни, тие се сепак значително подолги од изворната колокација и не се доволно прецизни и јасни. Применувањето на оваа стратегија од страна на студентите е показател дека студентите немаат доволно познавања кога станува збор за англиските колокации од областите економија и политика. Сепак, тука треба да се наведе и фактот дека во нашиот корпус од ова истражување, во најголем број случаи, студентите при толкувањата / преводите на изворните колокации прибегнуваат кон тип 3 колокациите на англиски јазик или состави од придавка + именка. Тоа е очигледно од претставените резултати во текстов и иако може да е резултат на фактот што самите изворни колокации во најголем број се, всушност, состави од тип 3 колокациите, сепак и во многу други случаи на различни типови на изворни колокации, студентите на англиски јазик одбираат преводи со колокации од тип 3. Кластерите од придавки и именки (анг. adjective + noun clusters) се, очигледно, исто толку чести во македонскиот како и во англискиот јазик, а студентите го препознаваат составот како средство со кое успеваат да ја постигнат максимата во толкувањето, а таа е ‘Бидете кратки и јасни.’ (анг. Keep it short and simple.).

Најпосле, последната хипотеза вели дека студентите / толкувачите не ги користат колокациите за подобро да ги поделат текстовите и/или говорите на логични и значенски лингвистички целини со цел потоа и подобро да ги протолкуваат говорите. Во прилог на оваа хипотеза повторно ќе ги споменеме приближно 20 % на грешки кои студентите ги имаат направено при толкувањето на колокациите од овој корпус. Иако во просек високи 80,83 % од колокациите од целиот корпус се протолкувани / преведени на англиски јазик, една петтина од нив се погрешни.

Слика 48. Графички приказ на процентуалната застапеност на преведените колокации од корпусот по примероци

4.2. Импликации

Врз основа на разгледувањата, теоретските основи и литературата која ја користиме во обидите да ги дефинираме и класифицираме колокациите во овој труд, потоа според спроведените истражувања и анализи, и секако водени од самите заклучоци на ова истражување, импликациите природно се појавија и се поделија во неколку групи.

Примарно станува збор за импликации за толкувачите (и преведувачите) каде ги вклучуваме и импликациите поврзани со интерференцијата, потоа импликации во врска со наставата по странски јазици, и најпосле импликациите во врска со многу значајната флуентност при употреба на јазикот.

Доказите од истражувањата на корпусите на светските јазици јасно покажуваат дека јазиците се доминантно составени од шаблони, а колокациите всушност претставуваат префабрикуван или монтажен говор. Одредени формулации се површни и се случуваат ад хок; други, пак, алудираат или отсликуваат веќе поставени културолошки стереотипи. Кауи (Cowie, 1998) вели дека во основата на сето ова се процеси на креативност и стабилност. При случаи на повторувања, појавувања на шаблони и општо на колокации, можеме да забележиме стабилност, а креативноста можеме да ја најдеме при нивните варијации и преку истражувања. Всушност, стабилноста на шемите и повторувањата дозволува креативност во нивната реализација. Овие процеси се сложено проткаени и мора да се разгледуваат во контекст на јазикот како дискурс.

Колокациската компетенција⁷¹ е еден од најважните фактори кога станува збор за лексичкиот пристап кон изучувањето на странските јазици, па затоа оваа компетенција мора да се развива од самиот почеток на изучувањето на странскиот јазик со цел да се постигне способноста за правилно составување на колокациските структури.

Неправилната употреба на синтагматските комбинации во конкретна комуникациска ситуација може да доведе до недоразбирање при комуникацијата. Всушност Клер Смит (Claire Smith, 2005: 17) смета дека грешките кои се прават при употреба на колокациите повеќе ја нарушуваат комуникацијата дури и од граматичките грешки, а пак според Бесим Авчи (Besim Avci, 2006: 28) недостатокот на колокациска компетенција води кон правење на повеќе граматички грешки. Спротивно на ова, со употребата на правилно одбрани колокациски комбинации се покажува јазична флуентност и кај неродените говорители, а оттука и степенот на развој на нивните писмени и говорни јазични вештини. При изучувањето на странските јазици, значајно е да се инсистира на учење на колокациите на обичните секојдневни зборови во различни комуникациски ситуации. На овој начин неродените говорители ќе ги совладаат комуникациските можности на странскиот јазик и ќе ја развиваат нивната колокациска компетенција која несомнено ќе им овозможи флуентност и прецизност во создавањето на јазикот, а истовремено јазикот ќе го користат и стилски соодветно. Колокациите продираат во сите варијанти на јазиците. Според Мајкл Мекарти (Michael McCarthy, 1990) и Том Мекартур (Tom McArthur, 1992), недостатокот на колокациската компетенција е најзначајниот показател за неприродност при употребата на јазикот меѓу корисниците на странските јазици. Со други зборови, недостатокот на колокациската компетенција е показател за ниското ниво на познавање, и воопшто употреба, на јазик.

Мајкл Луис (2000: 49) вели дека во менталниот лексикон, колокациите се најмоќната сила за создавање и разбирање на сиот текст кој природно се појавува. Родените говорители зборуваат, читаат и слушаат со огромна брзина бидејќи тие препознаваат единици составени од повеќе зборови (анг. multi word units), а не збор по збор. Оттука учењето зборови и колокациите во кои тие зборови најчесто влегуваат е барем исто ако не и повеќе значајно од учењето граматика. Наставниците по јазик треба исто така да

⁷¹ Колокациска компетенција е способноста да се поседува голем и доволен фразален ментален лексикон во кој многу поединечни избори се всушност единици составени од повеќе зборови.

им помогнат на учениците да станат свесни за фактот дека знаењето во одредени домени е општествено изградено. Сепак треба да се внимава и на негативната импликација од преголемо фокусирање на изучување на фиксни фрази, поточно колокации, бидејќи ова, пак, може да ги ограничи учениците во нивната креативност при употребата на јазикот.

На темата како да се предаваат колокациите на ученици по странски јазици, Роналд Макин (Ronald Maskin, 1978) ја истакнува разликата помеѓу создавање и разбирање и тврди дека колокациите не претставуваат сериозен проблем при процесот на разбирање. Повеќето неродени говорители најверојатно ќе препознаат и разберат колокација на странскиот јазик, но користењето на колокациите и одбирањето на соодветниот термин на странски јазик е многу потешко да се направи правилно и може да се смета и за една од најсериозните пречки во процесот на изучување на странски јазик токму поради нивната непредвидлива природа или претходно споменатата идиоматичност. Иако постои свесност за значењето на колокациите и сè повеќе се признава важноста учениците по јазици да добиваат знаење од областа на фразеолошката компетенција, каде ја вклучуваме и колокациската компетенција, а сето ова може да се забележи со присуството на материјали во врска со колокациите во учебниците по странски јазици, во речниците и во литературата, од педагошка гледна точка постигнатиот резултат не е голем. Најпрво бидејќи сè уште не е разјаснето што се колокации, ниту во однос на нивното дефинирање, ниту, пак, во однос на нивното класифицирање. Втората причина е што наставниците по јазици исто така не биле и, сè уште, не се обучуваат детално за фразеологијата (колокациите) кога изучуваат странски јазици, а и за време на нивната професионална обука. Најпосле, тешко е да се замисли наставна програма во која систематски и прецизно ќе се конципира изучувањето на еден толку сложен јазичен сегмент како што се колокациите. Без разлика, она што е потребно е настава која е свесна за постоењето на колокациите и која ги зема предвид преку воведување на соодветни вежби насочени кон запознавање, разбирање и увежбување на колокациите.

Некои колокации се полесни за учење од други. Голем дел од примерите на колокации од тип 3 (придавка + именка) и тип 5 (именка + именка) означуваат нешта и појави кои може да се забележат во реалниот свет, како што се примерите:

колокации од тип 3: работна средба – work meeting
меѓународна соработка – international cooperation
ефикасно работење – efficient operation

колокации од тип 5: земји членки – member states
дамы и господа – ladies and gentlemen
падот на Берлинскиот ѕид – the Fall of the Berlin Wall

Заедничкото лексичко појавување на овие зборови се чини природно и не претставува проблем за корисниците на јазиците. Сепак, како што јазикот станува поапстрактен, произволен и не толку лесно воочлив во реалниот свет, така колокацијата повеќе не е толку логична за корисниците на јазици и станува потешко правилно да се употреби, преведе и / или протолкува. Оние колокации во целниот јазик кои соодветствуваат на истите форми на тие колокации во мајчиниот јазик се чинат ‘нормални’ за студентите и корисниците на јазици, а оние примери на колокации во странските јазици чии форми отстапуваат од формите на преводите на тие колокации во мајчиниот јазик се сметаат за ‘чудни / необични’ и во тие случаи студентите почнуваат аналитички да ги толкуваат. Ова ја отежнува флуентната и кохезивна употреба на странскиот јазик. Така

за разлика од овие примери наведени погоре, и во нашиот корпус постојат примери на колокации кои се поапстрактни и за кои се потребни аналитички вештини со цел да се дојде до нивното значење, како што се примерите:

колокации од тип 1: да ја упатиме до пошироката јавност – to send to the general public
го доведува во прашање – calls into question
да пристапиме кон Европската Унија – to join the European Union

колокации од тип 2: донесуваме одлуки – make decisions
да ги започне преговорите – to start the negotiations
отвори можност – to open a possibility

колокации од тип 3: просечен доход – average income
куповна сила – purchasing power
западни стандарди – western standards

колокации од тип 5: пат кон ЕУ – path to the EU
Меморандум за соработка – Memorandum of Cooperation
период на предизвици – challenging period / period of challenges

колокации од тип 7: рано откривање – early detection
отворено да се дискутира – discuss openly
длабоко сум убедена – deeply convinced

Правописните и граматичките правила ни помагаат да одредиме што е правилна, а што погрешна употреба на јазик, но употребата на јазици како родени говорители е нешто што тешко се објаснува, не може да се систематизира и често се сведува на лично мислење или претпочитање. Оттука сметам дека може да заклучиме дека оваа одлика на употреба на јазик е исто така и многу тешка да се процени и оцени од страна на учителите по јазици.

Разликата помеѓу родените и неродените говорители на јазици почнува да исчезнува кога ќе сфатиме дека сите сме ученици кога станува збор за одредени делови од нашиот јазик, а дури и почетници во други делови. Мајкл Хауи вели дека таканаречените родени говорители се, всушност, неродени говорители во многу контексти и дека сите говорители на јазици постојано учат.

Колокациите често претставуваат проблем за неродените говорители. Познавањето на барем честите и секојдневни колокации е дел од комуникациската вештина на родените говорители што, всушност, неродените говорители се трудат да ја постигнат. Тоа е знаење во врска со тоа што е можно и соодветно во даден контекст и што, впрочем, користат родените говорители. Оттука, ефективното користење на одреден јазик од страна на неродени говорители ќе зависи од нивното познавање на секојдневните и обични колокации кои се користат во тој јазик. Родените говорители не се стекнуваат со нивното познавање на колокациите преку ноќ, туку станува збор за долготрајна изложеност на јазикот за да може да ја развијат способноста да одредат што е прифатливо во јазикот, а што не е. Следствено, колокациската компетенција е дел од интуицијата на родените говорители. Знаењето во врска со колокациите на даден јазик е сложено и многу длабоко; оттука претставува проблем и за учениците и

за учителите по јазик. Бенсон вели дека учениците на јазици „не знаат како да ги формираат огромниот број на произволни колокации кои се од суштинско значење за усната и писмената комуникација“⁷² (Бенсон, 1985: 189). Во поширок контекст, Поли и Сајдер го претставуваат проблемот со кој се соочуваат учениците по јазик на следниов начин:

Карактеристична грешка на ученици по јазик е да претпоставуваат дека одреден елемент во [јазичниот] израз може да се менува според структурата на фразата или некое општо трансформациско правило, кога всушност варијацијата (ако ја има) е многу поограничена.... Само мал дел од сите граматички реченици се слични по форма како оние во мајчиниот јазик⁷³. (Pawley and Syder, 1983: 215, 193)

А дополнително во врска со флуентноста говори и заклучокот на Карлос Јорио (Carlos Yorio, 1989):

Идиоматичноста, или квалитетот на писмениот јазик како оној на родените говорители се чини е одлика која примарно се карактеризира со присуство на колокации, а не на самите идиоми [...] [И]ако флуентноста е можна и без граматичка прецизност, идиоматичноста не е. Така идиоматичноста станува одличен показател за вешт билингвален систем и, како таков, заслужува да биде дополнително проучуван и разбран⁷⁴. (Yorio 1989: 68)

Недоволното познавање на колокациите во целниот или странскиот јазик за толкувачите ја намалува нивната способност да предвидуваат или антиципираат што ќе следи со цел да го забрзаат и да си го олеснат процесот на разбирање и оттука се појавува и дополнителната потреба да се реконструира значењето што сакале говорителите да го пренесат во своите говори. Сето ова доведува до недостаток на она што Поли и Сајдер го нарекуваат ‘флуентност на родени говорители’⁷⁵. Во врска со интерференцијата, јасно е дека учениците на јазици не може да се сметаат за табула раза кога станува збор за фразеологијата. Поточно, тие имаат огромни резерви на претходно составени фрази од нивниот мајчин јазик кои неминовно ќе одиграат улога во изучувањето и создавањето на фразите во целниот или странскиот јазик и воопшто употребата на странскиот јазик. Таа улога може да биде позитивна во смисла полесно препознавање на колокациите во странскиот јазик, зголемена свесност за нивното постоење во светските јазици, како и постоењето на исти начела во врска со нивното создавање, па оттука и користењето на знаењата за овие начела од мајчиниот во целниот или странскиот јазик. Сепак, резултатите на ова истражување ја потврдуваат и негативната улога, т. е. постоењето на интерференција која јасно е

⁷² Прев. М. Симионска.

⁷³ Прев. М. Симионска.

⁷⁴ Прев. М. Симионска.

⁷⁵ Прев. М. Симионска.

отсликана во примерите: (142 а.), (142б.), (151), (153), (180 д.), (181 а.), (181 б.), (181 в.), (181 г.), (181 д.), (181 ё.), (181 з.), (187), (267), (268) и (373) од нашиот корпус наведени погоре во текстот.

4.3. Примена на заклучоците

Кога станува збор за усвојување на овие гореспоменати шаблони во јазиците, јасно е дека многу повеќе внимание треба да се посвети на обучување на наставниците по јазици во врска со огромната улога која ја играат колокациите при изучувањето на странските, па и мајчините јазици, како и важноста на флуентноста во употребата на јазиците. Ова е тесно поврзано, ако не и составен дел, од она што треба да биде дел од обуката на толкувачите и преведувачите бидејќи само преку изучување на одликите на колокациите и преку голема свесна изложеност на многубројни примери на колокации од различни семантички области може да се подготвуваат студентите по толкување за оваа професија. Реј Џекендоф (Ray Jackendoff, 1988) прави аналогија помеѓу процесирањето на семантички сложени единици и групирањето во музиката:

Секој музичар може да потврди дека еден од триковите за брзо свирење е да изведувате сè поголеми и поголеми пасуси составени од едноставни единици...да ‘ги групирате’ влезните и излезните податоци. Ова значи дека брзината на процесирање е поврзана не толку со бруто мерната единица за количество на информации кои се процесираат, туку со бројот на единици на највисоко ниво кои мора да се обработуваат во серија⁷⁶. (Ray Jackendoff, 1988: 125)

Ако јазикот се процесира во групи, а не поединечни звуци и зборови, тогаш основната единица која корисниците на јазиците ја декодираат е група на зборови, воспоставени фрази и колокации, а не самостојни зборови. Исто така истражувањата во усвојувањето на јазик покажуваат дека јазикот се учи, памети, повлекува од меморијата и произведува во холофрази и единици составени од повеќе зборови, не само поединечни зборови. Ан М. Питерс (Ann M. Peters, 1983) вели дека: „Врската помеѓу лексиката и синтаксата можеби е пофлуидна отколку што досега се претпоставуваше...Синтаксата и лексиката се надополнуваат на динамичен [...] начин.“ Марија Боландер (Maria Bolander, 1989) тврди дека процесирањето на јазик во групи, а не поединечни зборови го олеснува процесирањето на јазикот воопшто и е начин преку кој се усвојуваат лексикограматичките структури. Во едно истражување на преводи направени од страна на студенти, Гидеон Тури (Gideon Toury, 1986) забележува дека студентите кои најуспешно го превеле текстот биле оние кои го поделиле изворниот текст на неколку поголеми групи, па така потоа го преведувале. Овие и други истражувања ја потврдуваат позицијата за значајноста на колокациите, и следствено важноста тие системски да се изучуваат, и се аргумент кој оди во прилог на принципот на идиом на Синклер. Неспорно е дека колокациите се присутни во сите сфери од човештвото и, следствено на тоа, јазикот само ја потврдува нивната огромна важност. Учебниците по јазици, граматиките и литературата општо се занимаваат со она што е можно во јазиците, но не и она што е природно. За нас, наставниците по јазици, по

⁷⁶ Прев. М. Симионска.

преведување и по толкување е значајно како да се постигне и усвои оваа одлика на природност при употребата на јазиците, како да се користат јазиците како родени говорители. Во текстот ја покажавме и докажавме тесната поврзаност помеѓу колокациите и оваа карактеристика на корисниците на јазиците. Природноста на една реченица

(388) Вакви содржини привлекуваат публика.

наспрема неприродноста на друга реченица

(389) Вакви содржини доближуваат / повлекуваат публика.

не е безначајно. Тоа е одлика на самата реченица, на самите јазици и оттука треба да се разгледува, анализира и истражува како и секоја друга карактеристика на јазиците и на нивната употреба. А штом знаеме дека колокациите се воочливи и препознатливи факти за јазиците, штом можеме да ги окарактеризираме дури и како основни податоци за светските јазици, тогаш потребата од длабоки и опсежни истражувања од областа на колокациите е дотолку појасна.

Понатаму, прагматичниот, пак, елемент кој во себе го содржат колокациите ги поставува на ниво многу повисоко од едноставно ‘зборови кои често одат заедно’. На пример, разликата во прагматичната сила помеѓу речениците: *Беше лето* и *Беше неколно лето*, е огромна. Ситуацијата, сцените и карактеристичните моменти кои ги побудува втората реченица токму поради колокацијата *неколно лето*, не е резултат исклучиво на додадената придавка *неколно*, туку е резултат на прифатеното и воспоставеното значење со кое во македонскиот јазик изразуваме лето со многу високи, дури и рекордни температури и со периоди на суши. Други вакви примери се: тешка операција, фатална врска, човек фирма, *stumbling block*, *ice cream*, *accidentally hit*, *cripple for life* итн. Иако станува збор за низи од два или неколку зборови, нивната комуникациска моќ е огромна бидејќи во себе се полни со значење и многу прецизно успеваат да евоцираат сложени ситуации.

Но, кога станува збор за потребите на студентите, тие се разликуваат во поглед на јазичните вештини кои им се потребни во дадени ситуации, т. е. дали студентите читаат и / или слушаат, или дали пишуваат и / или зборуваат. Кога читаат или слушаат, тие можеби и ќе можат да добијат некаква претстава за значењето на следниве колокации: да дадат свој придонес, висок процент, подигање на свеста, *demographic groups*, *empty promises*, *deeply believe* итн. На некој начин тие ќе ја користат нивната способност за препознавање; нивното знаење во врска со препознавање на јазикот. Сепак, доколку треба да пишуваат или да зборуваат тие нема да можат сами да ги произведат овие серии на зборови со цел да дојдат до посебните значења кои тие групи на зборови (колокации) ги имаат. Кога се пишува или зборува станува збор за производство, а не препознавање на јазик што е, всушност, втората половина од она што го прават толкувачите и преведувачите. Имено, тие прво ги примаат информациите и пренесените пораки, ги процесираат, анализираат и се обидуваат да стигнат до нивното значење, да ги протолкуваат тие пораки за потоа да ја пренесат разбраната порака на друг јазик. Токму огромниот број на ‘здружувања’ на зборовите во јазиците е пречката кон целосното совладување и непреченото користење на странските, па дури понекогаш и мајчините јазици.

Сепак, постојат сомнежи во врска со ефикасноста на наставата кога станува збор за колокации во странските јазици. Сè уште во литературата не постои јасна врска помеѓу фразеолошката изведба на учениците / студентите и фразеолошките познавања на

учениците / студентите со нивното севкупно ниво на познавање на јазикот, иако Линда Верстратен (Linda Verstraten, 1992) тврди дека: “Учењето на странски јазик вклучува и запознавање со барем дел од вокабуларот на тој јазик [...]. Способноста да се користат фиксни фрази се чини е добар показател за совладувањето на вториот јазик.” Но, исто се чини дека оваа компетенција е идиосинкретска кај учениците на странските јазици, за разлика од родените говорители кои може да имаат различни начини на учење, но кои штом почнат да созреваат се припојуваат кон една заедничка компетенција преку процесот на социјализација. Оттука не може да се издвои единствен педагошки метод за изучување на колокациите кој би бил ефикасен. Кауи (1978b) го разгледува овој проблем и се фокусира на индивидуализирани програми за учење. Ова, пак, секако бара многу ресурси.

Дополнително кога станува збор за факторите кои ги ограничуваат обидите и размислувањата за наставата по колокации во странските јазици е, секако, бројот на комбинации во јазиците. Тешко е да се предвиди и одреди кои колокации ќе им бидат потребни на учениците. Сепак, сметам дека ова не е случај и кај студентите, а тоа и го објаснивме погоре во овој текст кога говоревме за семантичките области кои ги одбравме за да го составиме корпусот на ова истражување. Едно е јасно, а тоа е дека од огромно значење е лексиката да се предава не како поединечни зборови, туку како единици составени од повеќе зборови.

Иако фиксните фрази и колокациите се, како што можевме и да се увериме, стандарден дел од јазикот, тие не се доволно застапени во учебниците и наставата по странски јазици, по толкување и по преведување. Ова може да се смени преку последователно применување на мерки чија основна цел е да се воведат и систематски да се изучуваат колокациите во училиштата и факултетите. Горан Келемер (Göran Kjellemer, 1991) предлага да се префрли фокусот од поединечните зборови на колокациите во кои тие зборови најчесто влегуваат, всушност тој се залага за колокациски пристап кон учењето на лексиката на одреден јазик. Тој исто така тврди дека неродените говорители кои имаат добро познавање на странскиот јазик се оние кои произведуваат точни колокации, бидејќи вели дека родените говорители се флуентни при изговарањето на речениците токму поради нивното автоматско производство на колокациите. Треба да се спомене и фактот дека речниците играат своја улога во сето ова. Особено значајно за преведувачите е тоа што речниците треба да го истакнуваат колокацискиот опсег на наведените зборови, така јасно покажувајќи ја сложената природа на лексиката на јазиците.

Од гледна точка на толкувачите, треба да се земе предвид структуралната варијабилност на колокациите, но и семантичката транспарентност. Поточно, овие две нивни одлики укажуваат на тоа дека самите информации во врска со колокациската поврзаност на два или повеќе зборови можеби е содржана во лексиконот, но колокациите се процесираат на динамичен начин поради фактот што може да вметнеме дополнителен материјал (по)меѓу нивните составни делови. Со други зборови, динамичната природа на колокациите може да претставува пречка за толкувачите доволно брзо да ги препознаат и, најзначајно, точно да ги протолкуваат колокациите.

4.4. Недостатоци

Првиот и најголем недостаток во ова истражување е фактот што сè уште немаме официјален корпус на македонскиот јазик; така, за потребите на ова истражување ние самите создадовме корпус кој брои вкупно 1457 изворни колокации на македонски јазик. Оваа карактеристика го прави нашиот корпус релативно мал. Иако, главниот заклучок во едно истражување на Сабине Барч и Стефан Еверт (Towards a Firthian Notion of Collocations, 2014) се однесува токму на големината на корпусите, т. е. тие

доаѓаат до заклучок дека големите корпуси не нужно водат до подобри резултати. Дополнително, заклучуваат дека составот и чистотата на корпусите се многу позначајни фактори отколку нивната големина. Во врска со големината на корпусот пишува и Џон Синклер во *Corpus, Concordance, Collocation* (1991) каде вели:

Секогаш треба да запомниме дека дури и повеќе милионските примероци на зборови се мали во споредба со количеството на јазик кое се создава дури и во една малечка заедница; па така нула појавувања или приближно до нула појавувања (на колокација)⁷⁷ може да биде само случајно. За да се направи сеопфатен опис на некој јазик потребно ќе биде да се анализираат стотици милиони зборови⁷⁸. (Sinclair, 1991: 44–45)

Сепак, мора да заклучиме дека истражувањата спроведени со пообемните корпуси ќе дадат резултати и заклучоци основани на веројатности (проценти) што несомнено оди во прилог на веродостојноста на тие резултати и заклучоци. Постои разлика помеѓу веродостојноста на заклучок донесен врз основа на анализа на примерок од три илјади и на примерок од сто илјади поединечни примери на колокации во кој и да е јазик.

На темата корпуси, треба да се спомене и фактот дека при ова истражување се спроведе мануелна обработка на корпусот. Разгледувањето на секој пример на изворна колокација на македонски јазик, но и секој превод на англиски јазик од студентите ни овозможи да увидиме доследности и недоследности на македонските колокации во однос на англиските колокации, ни предочи одредени шеми на однесување на студентите при толкувањето (техниките на избегнување, користење на синоними, парафразирање итн.) и најзначајно ни помогна да стигнеме до одредени заклучоци и импликации кои произлегуваат од овие заклучоци. Сепак, при мануелната обработка на податоци голема е веројатноста да се провлече и одредена човечка грешка при анализата. Овие грешки може да бидат математички: погрешно броење на вкупните колокации или пак на различните типови на колокации според класификацијата која ја користиме во истражувањето што, пак, води до погрешна процентуална застапеност претставена во делот на резултатите во точка III, поточно од точка 3.4. до точка 3.4.3.2. погоре. Но може да бидат и грешки при одредување на типот на колокацијата што, всушност, повторно ќе доведе до грешка во процентуално претставените резултати. Иако веројатно овие грешки се малку на број и нивното влијание врз добиените резултати и, најзначајно, извлечените заклучоци и импликации е мало, вакви грешки веројатно не се случуваат при компјутерските анализи на податоци.

Одлуката да се работи со колокации на македонски јазик од само две семантички области (економија и политика) беше мотивирана од неколку причини: ова се двете најчести теми кои се работат при толкувања за време на реални настани во Македонија, па оттука се значајни за студентите кои се обучуваат за идни професионални толкувачи; доколку се работеше на само една од овие две области можеше да не даде веродостојни резултати и, повторно позначајно, заклучоци поради недоволниот број на колокации од таа област; повеќе од две области, пак, ќе доведеше до многу поголем

⁷⁷ Забелешка на преведувачката.

⁷⁸ Прев. М Симионска.

број на изворни колокации, а следствено и преводи на тие колокации од студентите, што ќе претставуваше тешкотија при мануелната обработка на податоците. И покрај сè, разгледувањето и анализирањето на колокациите и податоците од само две области го стеснува опсегот на истражувањето. Овие две семантички области се тесно поврзани во секојдневниот живот, па така често имаме преклопувања на колокациите или пак на основите или колокатите, како што се примерите:

меѓународна соработка – international cooperation
алтернативни решенија – alternative solutions
работна средба – work meeting
стратегиска цел / стратешки цели – strategic goal / strategic goals
западни стандарди – western standards
финансиска рамка – financial framework
правната рамка – legal framework

Овие преклопувања може да не наведат на заклучоци кои се специфични за овие две семантички области, како на пример огромната застапеност на тип 3 колокациите во овој корпус, а тоа може да не е случај доколку се разгледуваат примери на колокации од некои други области. Но, тука е нужно да се спомене и дека некои од примерите во нашиот корпус изворно не припаѓаат на семантичките области економија и политика, но се тесно поврзани со овие две теми и нивниот жаргон, а такви примери се колокациите *да се земе предвид*, *рана / подоцнежна фаза* и така натаму.

Во врска со контролните групи на студентите вклучени во ова истражување, јасно е дека имаме и споредба на резултати добиени од две различни техники на толкување (консекутивно и симултано). Секако, подобра опција би била да се разгледуваат резултати само од истородни групи на студенти (на пример, неколку групи на студенти по консекутивно или по симултано толкување од различни наставно-научни институции кои не се запознаени или се запознаени со природата на истражувањето или кои имаат теориска позадина и практично искуство поврзано со колокациите).

Меѓу последните недостатоци на ова истражување кои ќе ги споменеме е фактот дека преводите на колокациите од страна на студентите се добиени во форма на аудиоснимки, па така ние, всушност, немаме увид во правописот на колокациите. Во писмена форма, погрешно напишана колокација или нејзин составен дел значи и погрешна колокација, како на пример:

EU lows (ниско ниво на ЕУ)⁷⁹ наместо EU laws,
political crises (множинска форма на именката) наместо political crisis (еднинска форма на именката) или обратно,
though (иако) period наместо tough (тежок) period,
mane (грива) message наместо main (главна) message,
(respects / respecting) human rites (обреди) (violation/s) наместо (respects / respecting) human rights (права) (violation/s),
fundamental rites наместо fundamental rights,
the rule of low наместо the rule of law,
assession (застарени; да седне во близина)⁸⁰ negotiations наместо accession (пристапување) negotiations и други.

⁷⁹ Прев. М Симионска.

⁸⁰ https://www.oed.com/dictionary/assession_n?tab=factsheet

Ваков увид во податоците може значително да ги измени резултатите во врска со грешките кои ги прават студентите и при консекутивното и при симултаното толкување на колокациите, следствено и заклучоците основани на тие резултати.

4.5. Идни истражувања

Како што наведовме и на самиот почеток во овој текст, истражувањата во врска со колокациите кај нас, а и општо во светската лингвистика, се скоро на самиот почеток. Ова остава простор за бројни други насоки на веќе постоечки, но и на нови истражувања поврзани со колокациите. Кога, пак, зборуваме за продлабочување и проширување на нашево истражување постојат неколку опции кои ги разгледуваме подолу.

Во ова истражување создадовме и работевме на корпус сочинет од колокации на македонски јазик кои студентите ги користеа при консекутивно и симултано толкување кон англиски јазик. Разгледувањето и анализирањето на колокациите кои се користат при писмени преводи, повторно од страна на студенти но и на професионални преведувачи, ќе даде увид во сосема ново поле и начин на откривање, препознавање, анализирање и употребување на колокациите во македонскиот, но и во англискиот јазик. Усниот и писмениот превод се два целосно различни начини на пренесување на пораките од еден на друг јазик. Техниките со кои се користиме при преведување и при толкување се исто така сосема различни и сметам дека би било корисно да се види при кој начин на преведување повеќе се обрнува внимание на колокациите (и во изворниот и во целниот јазик) и, најпосле, кога најмногу преведувачите / толкувачите ги користат колокациите со цел полесно и побрзо да дојдат до соодветни решенија при преведувањето, т. е. толкувањето.

Дополнително, кога говориме за преведувањето / толкувањето треба да се разгледа и истражи знаењето, квалитетот и квантитетот со кој професионалните толкувачи и преведувачи ги препознаваат и ги користат колокациите. Резултатите од ваков вид на истражувања може да ни покажат дали преку искуството во професијата, толкувачите и преведувачите стануваат свесни за значењето, па и придобивките од препознавањето и користењето на колокациите при работата. Оттука може да се разгледуваат и импликациите од овие резултати за наставата по преведување, толкување, но и изучување на странските јазици. Исто така, сите дополнителни истражувања и резултатите од овие истражувања ќе придонесат за подигање на свесноста во врска со колокациите и огромната улога која ја имаат, како кај секојдневните корисници на јазиците, така и кај професионалците – преведувачите, толкувачите, лингвистите, наставниците по јазици, лексикографите и сите професионалци од други занимања поврзани со природните јазици.

Понатаму, мора да земеме предвид дека корпусот за ова истражување е релативно мал во споредба со електронските корпуси (види фуснота ¹³ погоре). Неминовно е анализата на поголеми корпуси да даде поверодостојни резултати во однос на фреквентноста со која се појавуваат колокациите општо, но и фреквентноста со која се појавуваат основите и колокатите, што пак ќе биде корисно за лексикографите и за лексикографијата бидејќи ќе се добие добар увид во тоа кои основи имаат почеста употреба, оттука и кои од нив треба да бидат поместени во речниците.

Во нашево истражување се анализираше корпус на колокации од, во најголема мера, само две семантички области: економија и политика. Јасно е дека во иднина во истражувањата треба да се вклучат колку може поголем број на семантички области што ќе придонесе да се дојде до нови заклучоци во врска со природата и одликите на колокациите во македонскиот јазик. Понатаму, ова ќе го збогати лексикографскиот опсег кога станува збор за колокациите кај нас.

Во врска со наставата по толкување, преведување, како и наставата по странски јазици, интересно ќе биде да се направи повеќегодишно (четири и осум годишно) истражување каде ќе се разгледуваат резултатите од знаењата на студентите во врска со колокациите. Поточно, може да се анализираат познавањата на оние студенти со кои во првите две години од нивните студии се работело на теориско и практично запознавање со колокациите, па кои потоа ги одбираат модулите толкување или преведување. Преку споредбена анализа на толкувањата на оваа група на студенти со група на студенти со кои во првите две години од студиите не се посветило внимание на колокациите (како што се групите студенти застапени во ова истражување) најпрво ќе се добијат податоци во врска со тоа колку подлабоките познавања од областа на колокациите влијаат на квалитетот на преводите и толкувањата на студентите. Понатаму може да се разгледуваат семантичките области кои би биле најкорисни за студентите по преведување и толкување, но и зошто токму тие семантички области.

Значајно е, секако, идните споредбени истражувања да се прават помеѓу македонскиот и другите светски јазици (настрана англискиот јазик), но и меѓу македонскиот и два или повеќе светски јазици. Ако јазиците, кои во основа се системи за кодирање на комплексни информации и пораки, ги разгледуваме во поглед на нивните можности за комбинаторика на единици кои пренесуваат значење и функција, (тоа се најчесто зборовите), тогаш овие повеќејазични анализи и истражувања значајно ќе го зголемат нашето знаење и разбирање на овој лингвистички феномен – колокацијата.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Бужаровска, Р. *Не одам никаде*. Скопје: Или-Или, 2018.
- Конески, Б. *Везилка*, Арс Ламина, Скопје, 2021.
- Груевски, Љ. & Алушевски, И. *Македонски народни љубовни пеења*. Бид „Мисирков“: Битола, 1991.
- Мургоски, З. *Голем англиско македонски речник*, второ преработено и проширено издание. Скопје: автор, 2001.
- Мургоски, З. *Голем македонско-англиски речник*, второ преработено и проширено издание. Скопје: автор, 2003.
- <https://makedonski.gov.mk/corpus/s?q=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE>
- <https://archive.org/details/america01webrich/page/410/mode/2up?view=theater>
- <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>
- <https://wacky.sslmit.unibo.it/doku.php?id=start>
- https://www.oed.com/dictionary/assessment_n?tab=factsheet
- A. P. Cowie & R. Mackin, *Oxford dictionary of current idiomatic English, Volume I: Verbs with prepositions and particles*. London: Oxford University Press, Pp. lxxxii + 396, 1975.
- Abney, S. P. *The English noun phrase in its sentential aspect*, Ph.D. dissertation, MIT, 1987.
- Abney, S. *Statistical Methods and Linguistics*. In: Klavans, Judith, Philip Resnik, eds. *The Balancing Act*. Cambridge, MA: MIT Press. p. 14 ff (postscript version from <http://www.sfs.nphil.unituebingen.de/~abney>; download date: 23.01.2023), 1996.
- Ackermann, K., Chen, Y.-H.: *Developing the academic collocation list (ACL) – a corpusdriven and expert-judged approach*. *J. Engl. Acad. Purp.* 12(4), 235–247, 2013.
- Aijmer, K. and Altenberg, B. (eds.) *English Corpus Linguistics*. London: Longman, 1991.
- Aijmer, K. *Conversational Routines in English*. London and New York: Longman, 1996.
- Aisenstadt, E. *Collocability restrictions in dictionaries*. In R.R.K. Hartman (Ed.), *Dictionaries and their users: Papers from the 1978 B.A.A.L. seminar on lexicography*. Exeter: University of Exeter, 1979.
- Aisentadt, E. *Restricted Collocations in English Lexicology and Lexicography*, *Review of Applied Linguistics*, 53, 53–61, 1981.
- Aitchison, J. *Words in the Mind. An Introduction to the Mental Lexicon*. Blackwell, Oxford, 1994.
- Aitchison, J. *Reproductive furniture and extinguished professors* in R. Steele and T. Threadgold (eds.), *Language Topics: Essays in Honour of Michael Halliday, II*, Amsterdam: John Benjamins, 3–14, 1987.
- Aitchison, J. *Words in the Mind*, Oxford: Basil Blackwell, 1987.
- Aitchison, J. *The Articulate Mammal* (3rd edition), London and New York: Routledge (reprint of 1989 edition published by Unwin Hyman), 1992.
- Alexander, R. J. *Fixed Expression in English: Reference Books and the Teacher* in *English Language Teaching Journal*. 38/2: 127–134, 1978.

- Alexander, R. J. *Fixed Expression, Idioms and Collocations Revisited*. in P. Meara (ed.) *Beyond Words*. British Studies in Applied Linguistics 4. Proceedings of B.A.A.L'98, Exeter, Septembeer, Pp15–25, 1988.
- Altenberg, B. and Eeg-Olofsson, M. Phraseology in spoken English: presentation of a project, in J. Aarts and W. Meijs (eds.), *Theory and Practice in Corpus Linguistics*, Amsterdam: Rodopi, 1–26, 1990.
- Altenberg, B., *Speech as Linear Composition*, in G. Caiet al. (eds.), *Proceedings from the Fourth Nordic Conference for English Studies* (Copenhagen: University of Copenhagen), 133–43, 1990.
- Altenberg, B. The London-Lund Corpus: research and applications, *Using Corpora* (Proceedings of the Seventh Annual Conference of the University of Waterloo Centre for the New OED and Text Research), 71–83, 1991.
- Altenberg, B. *Amplifier collocations in Spoken English*. In: Johansson, Stig /Stenström, Anna-Brita (eds.): *English computer corpora. Selected papers and research guide*. Berlin / New York: de Gruyter, p. 127–147, 1991.
- Altenberg, B. *Recurrent Verb-Complement Constructions in the London-Lund Corpus*, in J. Aartset al. (1993), 227–45, 1993.
- Altenberg, B. On the phraseology of English: The evidence of recurrent word combinations. In *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*, A. Cowie (ed.), 1–22. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Atkins, B. T. S., Rundell, M.: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press, New York, 2008.
- Avci, G. B. *The effects of collocation instruction on writing*. Unpublished Dissertation, Istanbul Technical University, English Preparatory Programme. www. bergeler.com, 2006.
- Baroni, Marco et al. *The WaCky Wide Web: A collection of very large linguistically processed Webcrawled corpora*. In: *Language Resources and Evaluation* 43, 3, p. 209–226, 2009.
- Bartsch, S. *Structural and Functional Properties of Collocations in English: A Corpus Study of Lexical and Pragmatic Constraints on Lexical Co-occurrence*. Tübingen: Narr, 2004.
- Bartsch, S., Evert, S. et al. *Towards a Firthian Notion of Collocation*, 2014.
- Benson, M. *Collocations and Idioms*, in Ilson, R. (ed.) *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, ELT Documents 120 (pp. 61–68) Oxford: Pergamon Press/British Council, 1985.
- Benson, M., Benson, E., & Ilson, *Lexicographic Description of English*. Amsterdam: John Benjamins. doi: 10.1075/slcs.14, 1986.
- Benson, M. *The Structure of the Collocational Dictionary*. *International Journal of Lexicography*, 2/1 :1/14, 1989.
- Benson, M., Benson, E., & Ilson, *The BBI Combinatory Dictionary of English Word Combinations*, Amsterdam: John Benjamins, 1997.
- Benson, M., Benson, E., & Ilson, R. *The BBI Combinatory Dictionary of English: Your Guide to Collocations and Grammar*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2009.
- Biber, D. *Variation across Speech and Writing*, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Biber, Douglas, Stig Johansson, Geoffrey Leech, Susan Conrad & Edward Finegan. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Pearson Education Limited, xxviii + 1204 pp. ISBN 0-582-237254, 1999.
- Biber, D. and Finegan, E. On the exploitation of computerized corpora in variation studies, in K. Aijmer and B. Altenberg (eds.), *English Corpus Linguistics*, London: Longman, 204-20, 1991.

- Biber, D., Conrad, S.: *Register, Genre, and Style*. Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Bolander, M., Prefabs, patterns, and rules in interaction? Formulaic speech in adult learners' L2 Swedish, in K. Hyltenstam and L. Obler (eds.), *Bilingualism across the Life-Span*, Cambridge: Cambridge University Press, 73–86, 1989.
- Bollinger, D. *The Atomization of Meaning*. *Language*, 41, 555–573, 1965.
- Bollinger, D. *Review of A. Makkai*. *Language* 52 (1) (238–241), 1976.
- Bollinger, D. *Idioms have relations*. *Forum Linguisticum* 2 (2) (157–169), 1977.
- Bollinger, D. *Meaning and Memory*. In: *Forum Linguisticum* I: 1–14, 1976.
- Bollinger, D. and Sears, D. A. *Aspects of Language* (3rd edition), New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1981.
- Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "A New English Dictionary on Historical Principles". *Encyclopedia Britannica*, 17 Mar. 2023, <https://www.britannica.com/topic/A-New-English-Dictionary-on-Historical-Principles>. Accessed 1 April 2023.
- Brown, G., and Yule, G. *Discourse Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Brown, P., and Levinson, S. C. *Politeness: Some Universals in Language Usage* (2nd edition), Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
- Carter, R. *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*. Second edition. Allen & Unwin, 1987.
- Carter, R. Church et al. M. *Vocabulary and language teaching*. Essex: Longman, 1988.
- Carter, R. and McCarthy, M. J. *Vocabulary and Language Teaching*, London: Longman, 1988.
- Carter, R. Language awareness and language learning, in M. P. Hoey (ed.), *Data, Description, Discourse: Papers on the English Language in Honour of John McH. Sinclair*, London: HarperCollins, 139-50, 1993.
- Chomsky, N. *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton, 1957.
- Chomsky, N. *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press, 1965.
- Chomsky, N. *Syntactic Structures*. Martino Publishing, 2015.
- Choueka, Y., Klein, S. T., and Neuwitz, E. *Automatic retrieval of frequent idiomatic and collocational expressions in a large corpus*, ALLC Journal, 4/ 1 (Association for Literary and Linguistic Computing), 34-8, 1983.
- Choueka, Y. *Looking for needles in a haystack*. In Proceedings, RIAO Conference on User-oriented Context Based Text and Image Handling, 609–623. Cambridge, MA, 1988.
- Church, K. and P. Hanks. 'Word Association Norms, Mutual Information and Lexicography' in *Computational Linguistics* 16/1: 22–29, 1989.
- Church, K. W. Gale, P. Hanks and D. Hindle. *Using Statistics in Lexical Analysis*. In *Lexical Acquisition: Exploiting On-line Resources to Build a Lexicon*, ed. by U. Zernik, 115–164. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1991.
- Church, K., W. Gale, P. Hanks, D. Hindle and R. Moon. "Lexical substitutability." In *Computational Approaches to the Lexicon*, ed. by B.T.S. Atkins and A. Zampolli, 153–177. Oxford: Oxford University Press, 1994.

- Collins English Dictionary*. Third Edition. eds. Grandison, Alice, et al. Glasgow: HarperCollins Publishers, 1991.
- Collins English Dictionary*. London: HarperCollins, 1995.
- Corpas Pastor, G.: Register-specific collocational constructions in English and Spanish: a usage-based approach. *J. Soc. Sci.* 11(3), 139–151, 2015.
- Corpas Pastor, G.: Translating English verbal collocations into Spanish: on distribution and other relevant differences related to diatopic variation. *Linguisticæ Investigationes* 38(2), 229–262, 2015.
- Corpas Pastor, G.: Collocations dictionaries for English and Spanish: the state of the art. In: Orlandi, A., Giacomini, L. (eds.) *Defining collocations for lexicographic purposes: from linguistic theory to lexicographic practice*. Series 'Linguistic Insights', pp. 173–208. Peter Lang, Frankfurt, 2016.
- Corpas Pastor, G.: Collocations in e-bilingual dictionaries: from underlying theoretical assumptions to practical lexicography and translation issues. In: Torner, S., Bernal, E. (eds.) *Collocations and Other Lexical Combinations in Spanish. Theoretical and Applied Approaches*, pp. 139–160. Routledge, London, 2017.
- Cowie, A. P. *The treatment of collocations and idioms in learners' dictionaries*. *Applied Linguistics* 2 (3) (223–235), 1981.
- Cowie, A. P. *The Place of Illustrative Material and Collocations in the Design of a Learner's Dictionary*. In Strevens, pp. 127–139, 1978.
- Cowie et al., A. Cowie, R. Mackin, I. McCaig. *Oxford dictionary of current idiomatic English: Volume 2*, Oxford University Press, Oxford, 1983.
- Cowie, A. P., *Stable and creative aspects of vocabulary use*, in R. Carter and M. J. McCarthy, *Vocabulary and Language Teaching*, London: Longman, 126-37, 1988.
- Cowie, A. P. Multiword lexical units and communicative language teaching, in P. Arnaud and H. Béjoint (eds.), *Vocabulary and Applied Linguistics*, London: Macmillan, 1–12, 1992.
- Cowie, A. P. and Howarth, P. Phraseology--a select bibliography, *International Journal of Lexicography*, 9/ 1, 38–51, 1996.
- Cowie, A. P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Application*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Cowie, A. P. and R. Mackin. *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English Volume 1* (Second edition, entitled *Oxford Dictionary of Phrasal Verbs*. 1993), Oxford: Oxford University Press, 1975.
- Cowie, A. P., R. Mackin, and I. R. McCaig. *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English, Volume 2* (retitled *Oxford Dictionary of English Idioms*, 1993) Oxford: Oxford University Press, 1983.
- Cruse, D. A. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- Crowther J., Dignen S. and Lea D., eds. *Oxford Collocations Dictionary for Students of English*, Oxford: Oxford University Press, xiii + 897 pp, 2002.
- De Deyne, S., Storms, G.: *Word associations: norms for 1,424 Dutch words in a continuous task*. *Behav. Res. Methods* 40(1), 198–205, 2008.
- De Deyne, S., Storms, G.: *Word associations: network and semantic properties*. *Behav. Res. Methods* 40(1), 213–231, 2008.
- De Saussure, F. *Course in General Linguistics* (Edited by Charles Bally and Albert Sechehaye, Translated by Wade Baskin). New York, Toronto, London: McGraw-Hill Book Company, 1966.

- Čermák, F. *On the substance of idioms*. *Folia Linguistica* 22 (3–4) (413–438), 1988.
- Čermák, F. *Collocations, Collocability and Dictionary*. Phraseology and Collocation: Univerzity Karlovy, 1988.
- Čermák, F. *Universals, Typology and Idioms*. In B. Palek and P. Janota (Eds.) *Proceedings of LP '90 Conference on Linguistics and Phonetics: Prospects and Applications*. (261–269), 1991.
- Čermák, F. *Idiomatics*. In P.A. Luelsdorff (Ed.) *Prague School of Structural and Functional Linguistics*. (185–195). Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 1994.
- Čermák, F. *Substance of idioms: perennial problems, lack of data or theory?* *International Journal of Lexicography* 14 (1) (1–20), 2001.
- Čermák, F. Abstract noun collocations: their nature in a parallel English-Czech corpus, in G. Barnbrook, P. Danielsson and M. Mahlberg (eds), *Meaningful Texts*, pp. 143–51. London-New York: Continuum, 2005.
- Earl, J. *The Philology of the English Tongue*. The Clarendon Press, Oxford, 1887.
- Ellis, N.C. Memory for language. In P. Robinson (Ed.), *Cognition and second language instructions* (pp. 33–68). Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Ellis, N. C., Simpson-Vlach, R., & Maynard, C. *Formulaic Language in Native and Second Language Speakers: Psycholinguistics, corpus linguistics, and TESOL*. *TESOL Quarterly*, 42, 2008.
- Ellis, N. C., Frey, E., Jalkanen, I.: *The psycholinguistic reality of collocation and semantic prosody (1): lexical access*. In: Römer, U., Schulze, R. (eds.) *Exploring the Lexis-Grammar Interface*, pp. 89–114. John Benjamins, Amsterdam, 2009.
- EOLD - Oxford University Press. English Oxford 'Living' Dictionaries. <https://en.oxforddictionaries.com/>. Accessed 22 Apr 2019.
- Étienne Bonnet de Condillac. *Essai sur l'origine des connaissances humaines. Ouvrage ou l'on réduit à un seul principe tout ce qui concerne l'entendement humain*, 1746.
- Evert, Stefan and Kermes, Hannah. *Experiments on candidate data for collocation extraction*. In *Companion Volume to the Proceedings of the 10th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*, pages 83–86, 2003.
- Evert, Stefan and Krenn, Brigitte. Using small random samples for the manual evaluation of statistical association measures. *Computer Speech and Language*, 19(4), 450–466, 2005.
- Evert, S. *The Statistics of Word Cooccurrences: Word Pairs and Collocations*. Institut für Maschinelle Sprachverarbeitung, Universität Stuttgart, 2005.
- Evert, S. *Corpora and collocations*. In *Corpus Linguistics: An International Handbook, Vol. 2*, ed. by A. Lüdeling and M. Kytö, 1212–1248. Berlin, New York: Mouton de Gruyter. doi: 10.1515/9783110213881.2.1212, 2009.
- Farghal, M. & Obiedat, H. *Collocations: A Neglected Variable in EFL*, *IRAL*, 33, 315-31, 1995.
- Fillmore, C. J. *The need for a frame semantics within linguistics*, *Statistical Methods in Linguistics*, Stockholm: Skriptor, 5–29, 1976.
- Fillmore, C. J. *Frames and the semantics of understanding*, *Quaderni di Semantica*, 12, 222-54, 1985.
- Fillmore, C. J., Kay, P. and O'Connor, M. C. *Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions in Language*. Vol. 64: 501–538, 1988.

- Fillmore, C. J. ,*The mechanisms of 'Construction Grammar'*. In *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, ed. by S. Axmaker, A. Jaisser and H. Singmaster , 35–55. Berkeley: Berkeley Linguistics Society, 1988.
- Fillmore, C. J. and Atkins, S. *Starting Where the Dictionaries Stop: the Challenge of Corpus Lexicography*. in S. Atkins and Zampolli (eds.) *Computational Approaches to the Lexicon*. Oxford: Oxford University Press, 1994.
- Firth, J. R. *Papers in Linguistics 1934–1951*. London: Oxford University Press, 1957.
- Firth, J. R. *Studies in Linguistic Analysis*. Basil Blackwell Oxford, 1962.
- Firth, J. R. *Selected Papers of J. R. Firth 1952–59*. London: Longmans, 1968.
- Fontenelle, T. *What on Earth are Collocations? An assessment of the ways in which certain words co-occur and others do not*. *English Today*, 40, Vol. 10, No. 4, 1994.
- Fontenelle, T., *Collocation Acquisition from a Corpus or from a Dictionary: A Comparison*, in Tommola et al. (1992), 220-8, 1992.
- Fontenelle, T., *Co-occurrence Knowledge, Support Verbs and Machine-Readable Dictionaries*, in Kiefer et al. (1992), 137-45, 1992.
- Fontenelle, T., *Using a Bilingual Computerized Dictionary to Retrieve Support Verbs and Combinatorial Information*, *Acta linguistica hungarica*, 41/ 1–4: 109-21, 1992.
- Fontenelle, T., *Towards the Construction of a Collocational Database for Translation Students*, *META* 39/ 1: 47–56, 1994.
- Fontenelle, T., *Turning a Bilingual Dictionary into a Lexical-Semantic Database* (*Lexicographica*, Series major 79; Tübingen: Max Niemeyer), 1997.
- Francis, W. N. *Problems of Assembling and Computerizing Large Corpora*. In: Johansson, Stig. ed. *Computer corpora in English language research*. Bergen: Norwegian Computing Centre for the Humanities, 1982.
- Francis, G. *Anaphoric Nouns* (*Discourse Analysis Monographs*). Birmingham: ELR, University of Birmingham, 1986.
- Francis, G. A corpus-driven approach to grammar – principles, methods and examples, in M. Baker, G. Francis and E. Tognini-Bonelli (eds) *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*, pp. 137–56. Amsterdam: John Benjamins, 1993.
- Francis, G. Labelling discourse: an aspect of nominal-group lexical cohesion, in M. Coulthard (ed.) *Advances in Written Text Analysis*, pp. 83–101. London: Routledge, 1994.
- Francis, G., Hunston, S. and Manning, E. *Collins COBUILD Grammar Patterns 1: Verbs*. London: HarperCollins, 1996.
- Francis, G., Hunston, S. and Manning, E. *Collins COBUILD Grammar Patterns 2: Nouns and Adjectives*. London: HarperCollins, 1998.
- Gledhill, C. Collocation and Genre Analysis, *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik* 53, 1/1: 11–36, 1995.
- Gledhill, C. *Collocations in Science Writing*. Gunter Narr, Tübingen, 2000a.
- Gledhill, C. The Discourse Function of Collocation in Research Article Introductions. *English for Specific Purposes*, 19/2 :115–135, 2000b.
- Goldberg, A. E. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.

- Granger, S. Prefabricated patterns in advanced EFL writing: Collocations and formulae. In *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*, A. Cowie (ed.), 1–21. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Gross, M. *Les Bases Empiriques de la Notion de Prédicat Sémantique*. *Langages*, 63, pp. 7–52, 1981.
- Gross, M. *Local grammars and their representation by finite automata*, in M. P. Hoey (ed.), *Data, Description, Discourse: Papers on the English Language in Honour of John McH. Sinclair*, London: HarperCollins, 26–38, 1993.
- Gross, M. *Constructing lexicon-grammars*, in B. T. S. Atkins and A. Zampolli (eds.), *Computational Approaches to the Lexicon*, Oxford: Oxford University Press, 213–63, 1994.
- Hallan, N. *On choosing a collocation filter*. Unpublished. University of Trier, 1994.
- Halliday, M. A. K. and Hasan, Ruqaiya. *Cohesion in English*. Longman Group Ltd., 1976.
- Halliday, M. A. K. *Language as Social Semiotic*, London: Edward Arnold, 1978.
- Halliday, M. A. K. *An Introduction to Functional Grammar*, London: Edward Arnold, 1985.
- Halliday, M. A. K. *Corpus studies and probabilistic grammar*, in K. Aijmer and B. Altenberg (eds) *English Corpus Linguistics*, pp. 30–43. London: Longman, 1991.
- Halliday, M. A. K. and Martin, J. *Writing Science: Literacy and Discursive Power*. London: Falmer Press, 1993.
- Halliday, M. A. K. *Lexis as a Linguistic Level*. In *In Memory of J. R. Firth*, ed. by C. E. Bazell, J. C. Catford, M.A. K. Halliday and R.H. Robins, 148–163. London: Longman, 1996.
- Halliday, M. A. K. *The Language of Science*. Continuum, 2004.
- Hanks, P.: *Corpus pattern analysis*. In: Williams, G., Vessier, S. (eds.) *Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress, EURALEX 2004*, vol. 1, Lorient, France, 6–10 July 2004. Université de Bretagne-Sud, 2004.
- Hanks, P.: *Lexical Analysis*. MIT Press, Cambridge, 2013.
- Hardy, D.E. *The body of Flannery O'Connor's Fiction: Computational Technique and Linguistic Voice*. University of South Carolina Press, Columbia, 2007.
- Harris, J. *Hermes: A Philosophical Inquiry Concerning Universal Grammar*. J. Collington, Strand, London, 1825.
- Hasan, R. Coherence and cohesive harmony, in J. Flood (ed.) *Understanding Reading Comprehension*, pp. 181–219. Newark, DE: International Reading Association, 1984.
- Hausmann, F. J.: *Le dictionnaire de collocations*. In: *Wörterbücher/Dictionaries/Dictionnaires*, F. J. Hausmann, O. Reichmann, H. E. Wiegand, L. Zgusta (ur.), Vol. 1. Berlin-New York: Walter de Gruyter, 1010–1019, 1989.
- Hausmann, F. J.: *Collocations in the bilingual dictionary*. In: Hausmann, F.J., Reichmann, O., Wiegand, H.E., Zgusta, L. (eds.) *Wörterbücher, Dictionaries, Dictionnaires: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie/An International Encyclopedia of Lexicography/Encyclopédie internationale de lexicographie*, vol. 3, pp. 2775–2778. Walter de Gruyter, Berlin, 1991.
- Hausmann, F. J. “Was sind eigentlich Kollokationen?” In *Wortverbindungen – mehr oder weniger fest*, ed. by K. Steyer, 309–334. Berlin: Walter de Gruyter, 2003.
- Hemingway, E. *A Farewell to Arms*. Penguin Books, 1975.

- Hilper, M.: *Distinctive collexeme analysis and diachrony*. *Corpus Linguist. Linguist. Theory* 2(2), 243–257, 2006.
- Hoey, M. *Patterns of Lexis in Text*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Hoey, M. Lexical problems for the language learner (and the hint of a textual solution), in *Proceedings of the 5th Latin American ESP Colloquium*, Merida, Venezuela, 1997.
- Hoey, M. A world beyond collocation: new perspectives on vocabulary teaching, in M. Lewis (ed.) *Teaching Collocation*. Hove: LTP, 2000.
- Hoey, M. Textual colligation: a special kind of lexical priming, in *Proceedings of ICAME 2002: The Theory and Use of Corpora*, the 23rd International Conference on English Language Research on Computerized Corpora of Modern and Medieval English, Göteborg, 2004.
- Hoey, M. *Lexical Priming: A New Theory of Words and Language*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Hoover, D. *Frequent collocations and authorial style*. *Lit. Linguist. Comput.* 18(3), 261–286, 2003.
- Howarth, P., *A Phraseological Approach to Academic Writing*, in G. Blue (ed.), *Language Learning and Success: Studying through English* (London: Macmillan), 58–69, 1993.
- Howarth, P. *A Phraseology in English Academic Writing*, (Lexicographica Series Maior 75), Tübingen: Max Niemeyer, 1996.
- Howarth, P. *Phraseology and Second Language Proficiency*. In: *Applied Linguistics*, v. 19 n. 1 p. 24–44 Mar, Oxford University Press, 1998.
- James, C. *Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis*. Harlow: Pearson, 1998.
- Jackendoff, R., *Semantics and Cognition*, Cambridge, Mass. and London: MIT Press, 1988.
- Jackendoff, R. *Semantic Structures*, Cambridge, Mass. and London: MIT Press, 1991.
- Jackendoff, R. *The boundaries of the lexicon*, in M. Everaert, E.-J. van der Linden, A. Schenk, and R. Schreuder (eds.), *Idioms: Structural and Psychological Perspectives*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 133–65, 1995.
- Jones, S. and J. Sinclair. English lexical collocations: A study in computational linguistics. *Cahiers de Lexicologie* 24(1): 15–61. Singapore: National University of Singapore, 1974.
- Kennedy, G.D. *Collocations: Where grammar and vocabulary teaching meet*. in S. Anivan (ed.): *Language Teaching Methodology for the Nineties*. Singapore: SEAMEO Regional Language Centre, pp. 215–29, 1990.
- Kilgarri, Adam; Rychly, Pavel; Smrz, Pavel; Tugwell, David. The sketch engine. In *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*, Lorient, France, 2004.
- Kjellmer, G. *Some thoughts on collocational distinctiveness*. In *Corpus Linguistics: Recent Developments in the Use of Computer Corpora in English Language Research*, ed. by J. Aarts and W. Meijs, 163–171. Amsterdam: Rodopi, 1984.
- Kjellmer, G. *Aspects of English collocations*. In *Corpus Linguistics and Beyond: Proceedings of the Seventh International Conference on English Language Research on Computerised Corpora*, ed. by W. Meijs. Amsterdam: Rodopi, 1987.
- Kjellemer, G. *A mint of phrases*. Altenbert, B. (Eds.) *English corpus* (pp. 111–129). London: Longman, 1991.
- Kjellmer, G. *A Dictionary of English Collocations 3 volumes*. Oxford Clarendon Press, 1994.

- Krashen S. & R. Scarcella. *On Routines and Patterns in Language Acquisition and Performance. Language Learning*. Volume 28/2: 283–300, 1978.
- Lipka, L. *An outline of English lexicology: lexical structures, word semantics and word-formation*. Max Niemeyer Verlag Tübingen, 1991.
- Leech, G. *Semantics: The Study of Meaning*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974.
- Lewis, M. *The Lexical Approach*, LTP, 1993.
- Lewis M. *Implementing the Lexical Approach: Putting theories into practice*. London: Language Teaching Publications, 1997.
- Lewis, M. *Implications of a Lexical View of Language*, in Willis and Willis, 1996.
- Lewis, M. *Pedagogical Implications of the Lexical Approach*, in Coady and Huckin, 1997.
- Lewis, M. *Teaching collocations: further developments in the lexical approach*. Language Teaching Publications, Hove, 2000.
- Lewis, M. There is nothing as practical as a good theory. In Michael Lewis (Ed.), *Teaching collocation: Further developments in the lexical approach* (pp. 10–27). London: Language Teaching Publications, 2001.
- Locke, J. 1632–1704, *An Essay Concerning Human Understanding*. [Place of publication not identified], WLC, 2009.
- Longman Active Study Dictionary of English*. Harlow: Longman. (ab-brev. as LASDE), 1983.
- Longman Dictionary of American English*. New York: Longman. (ab-brev. as LDAE), 1983.
- Longman Dictionary of Contemporary English*. Paul Procter, Editor-in-Chief and Robert Ilson, Managing Editor. Longman, 1978, 1981. (ab-brev. as LDOCE).
- Longman Dictionary of English Idioms*. Thomas Hill Long, Editorial Director. Harlow and London: Longman, 1979.
- Longman Dictionary of the English Language*. Harlow: Longman. (ab-brev. as LDEL), 1984.
- Longman New Universal Dictionary*. Paul Procter, Editor-in-Chief and John Ayto, Managing Editor. Harlow: Longman. (abbrev. as LNUD), 1982.
- Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE)*. London: Longman, 1987.
- Louw, B. *Irony in the text or insincerity in the writer: the diagnostic potential of semantic prosodies*. In Baker et al: 157-76, 1993.
- Louw, B. (2000) ‘Some implications of progressive delexicalisation and semantic prosodies for Hallidayan metaphorical modes of expression and Lakoffian “Metaphors we Live By”’ privately-distributed version of ‘Progressive delexicalization and semantic prosodies as early empirical indicators of the death of metaphors’ paper read at the 11th Euro-International Systemic Functional Workshop: Metaphor in systemic functional perspectives, University of Gent (Belgium), 14–17 July, 1999.
- Mackin, R. *On Collocations: Words shall be known by the company they keep*. In P. Strevens (ed.) In Honour of A. S. Hornby. Oxford: OUP, pp. 149–165, 1978.

- Mahvelati, E. H. & Mukundan, J. *The role of cognitive style in the collocational knowledge development of Iranian EFL learners through Input Flood treatment*. *English Language Teaching* 5. 10 (2012): 105–117, 2012.
- Manning, C. D. and H. Schütze. *Foundations of Statistical Natural Language Processing*. Cambridge, MA: MIT Press, 1999.
- McArthur, T. *The Oxford companion to the English language*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- McCarthy, M. J. *Some vocabulary patterns in conversation*, in R. Carter and M. J. McCarthy, *Vocabulary and Language Teaching*, London: Longman, 181–99, 1988.
- McCarthy, M. (ed.) *Naturalness in Language*. Birmingham: University of Birmingham, 1988.
- McCarthy, M. *Vocabulary*. Oxford: Oxford University Press, 1990.
- McCarthy, M. J. *Discourse Analysis for Language Teachers*, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- McCarthy, M. J. *English Idioms in Use*. *Revista Canaria de Estudios Ingleses* 25 (55–65), 1992.
- McCarthy, M. J. and Carter, R. *Language as Discourse: Perspectives for Language Teaching*, London: Longman, 1994.
- McCarthy, M. J. *Spoken Language and Applied Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Mel'čuk I. *Dependency Syntax: Theory and Practice*. Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1988.
- Mel'čuk I. *Phraseemes in Language and Phraseology in Linguistics* [in:] M. Everaert et al. (eds.), *Idioms. Structural and Psychological Perspectives*, Hillsdale, N.J. Hove, UK: Lawrence Erlbaum Associates, p. 167–232, 1995.
- Mel'čuk I. *Lexical Functions: A Tool for the Description of Lexical Relations in a Lexicon* [in:] L. Wanner (ed.), *Lexical Functions in Lexicography and Natural Language Processing*. Amsterdam/Philadelphia: Benjamins, p. 37–102, 1996.
- Mel'čuk, I. *Collocations and lexical functions. Phraseology. Theory, Analysis and Applications*. Ed. A. P. Cowie. Oxford: Clarendon Press. 23–53, 1998.
- Mitchell, T. F. *Principles of Firthian linguistics*. London: Longman, 1975.
- Moon, R. *Time and Idioms*. In M. Snell-Hornby (Ed.) *Zurilex '86 Proceedings*. (107–115). Tübingen: A. Francke, 1988.
- Moon, R. *Textual Aspects of Fixed Expressions in Learners' Dictionaries*. In P. J. L. Arnaud and H. Bejoint (Eds.) *Vocabulary and Applied Linguistics*. (13–27). London: Macmillan, 1992.
- Moon, R. *There is a reason in the roasting of eggs: a consideration of fixed expression in native-spaker dictionaries*. *EURALEX '92 Proceedings II*. (492-502). Tampere: *Studia Translatologica ser, A vol. 2*, 1992.
- Moon, R. *Textual Aspects of Fixed Expressions in Text*. In R. M. Coulthard (Ed.) *Advances in Written Discourse Analysis*. (117–135). London: Routledge, 1994.
- Moon, R. *Data, description, and idioms in corpus lexicography*. In M. Gellerstam, J. Jarborg, S. G. Malmgren, K. Noren, L. Rogstrom and C. Roder (Eds.). *Euralex '96 Proceedings*. (245–256). Goteborg: Goteborg University, 1996.

- Moon, R. *Vocabulary Connections: Multi-word items in corpus lexicography*. In N. Schmitt and M. J. McCarthy (Eds.) *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*. (40–63) Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Moon, R. *Fixed Expression and Idioms in English. A Corpus-Based Approach*. Clarendon Press Oxford, 1998.
- Moon, R. *Frequencies and forms of phrasal lexemes in English*. In A. P. Cowie (Ed.) *Phraseology: Theory, Analysis and Applications (Oxford Studies in Lexicography and Lexicology)*. (79–100) Oxford: Oxford University Press, 1998.
- Moon, R. *Needles and haystacks, idioms and corpora: gaining insights into idioms using corpus analysis*. In T. Herbst and K. Popp (Eds.) *The Perfect Learners' Dictionary*. (265–281). (Lexicographica Series Maior 95). Tübingen: Max Niemeyer, 1999.
- Murgoski, Z. *English Grammar – with contrastive notes on Macedonian*. Skopje: Avtor, 1997.
- Nattinger, J. A lexical phrase grammar for ESL. *TESOL Quarterly* 14(3), 337–344, 1980.
- Nattinger, J. R. and De Carrico, J. S. *Lexical Phrases and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1992.
- Nattinger, J. R. and De Carrico, J. S. *Lexical Acts and Teaching Conversation in Vocabulary Acquisition: AILA Review* 6: 118–139, 1989.
- Nattinger, J. and DeCarrico, J. *Lexical Phrases in Language Teaching*, Oxford University Press, 1992.
- Nolan, J. *Interpretation: Techniques and Exercises*. Multilingual Matters LTD. Clevedon, 2005.
- OED*: Simpson, J. A., and Weiner, E. S. C. (eds.), *Oxford English Dictionary*, (2nd edition), Oxford: Oxford University Press, 1989.
- A. S. Hornby. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (Special price edition), Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Palmer, H.E. *Second Interim Report on English Collocations, Submitted to the Tenth Annual Conference of English Teachers, Under the Auspices of the Institute for Research in English Teaching, Dept. of Education, Tokyo, Kaitakusha, 1933*.
- Palmer, F. R. *Selected Papers of J. R. Firth 1952-59*. Indiana University Press, 1968.
- Palmer, F. R. *Semantics: A New Outline*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976.
- Palmer, F. R. *Mood and Modality*, Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- Palmer, F. R. *Modality and the English Modals* (2nd edition), London: Longman, 1990.
- Partington, A. *Patterns and Meanings: Using Corpora for English Language Research and Teaching*. Amsterdam: John Benjamins, 1998.
- Partington, A. *The Linguistics of Political Argument: The Spin-doctor and the Wolf-pack at the White House*. London: Routledge, 2003.
- Partington, A. 'Utterly content in each other's company': some thoughts on semantic prosody and semantic preference, in A. Partington, J. Morley and L. Haarman (eds) *Corpora and Discourse*. Bern: Peter Lang, 2004.
- Partington, A. and Morley, J. *From frequency to ideology: comparing word and cluster frequencies in political debate*, paper given at the 5th TALC (Teaching and Language Corpora) Conference, Bertinoro, Italy, 26–31 July, 2002.

- Pawley, A. and Syder, F. H. *Two puzzles for linguistic theory: Nativelike selection and nativelike fluency*. In: Jack J. C. Richards and Richard R. W. Schmidt (eds.), *Language and Communication*. pp. 191–225, 1983.
- Pawley, A. *Lexicalization*. In D. Tannen and J. E. Alatis (Eds.) *Language and Linguistics: the Interdependence of Theory, Data and Application*. (98–120). (Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics 1985). Washington, DC: Georgetown University Press, 1986.
- Pearce, D. Synonymy in collocation extraction. In *Proceedings of the NAACL Workshop on WordNet and Other Lexical Resources*, Pittsburgh, PA, 2001.
- Pearce, D. A comparative evaluation of collocation extraction techniques. In *Third International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*, pages 1530–1536, Las Palmas, Spain, 2002.
- Pecina, P.: Lexical association measures and collocation extraction. *Lang. Resour. Eval.* 44 (1–2), 137–158, 2010.
- Pecina, P., Schlesinger, P.: *Combining association measures for collocation extraction*. In: Proceedings of the COLING/ACL on Main Conference Poster Sessions, pp. 651–658. Association for Computational Linguistics, July 2006.
- Pedersen, V. H. *The translation of collocations and idioms*, in L. Wollin and H. Lindquist (eds.), *Translation Studies in Scandinavia (Proceedings from the Scandinavian Symposium on Translation Theory (SSOTT), II, 1985)*, Malmö: CWK Gleerup, 126-32, 1986.
- Pedersen, T. Fishing for exactness. In *Proceedings of the South-Central SAS Users Group Conference*, Austin, TX, 1996.
- Peters Ann M. *Language learning strategies: does the whole equal the sum of the parts?*. *Language*. Volume 53/3: 560–573, 1977.
- Peters, Ann M., *The Units of Language Acquisition*, Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- Peterson, R. and Burgess, C. *Syntactic and semantic processing during idiom comprehension: Neurolinguistic and psycholinguistic dissociations*. In *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*, C. Cacciari and P. Tabossi (eds.), 201–225. Hillsdale, NJ: Hove, and London: Lawrence Earlbaum Associates, 1993.
- Pinker, S. *The Language Instinct*. New York: HarperCollins, 1994.
- Quirk, R. Greenbaum, S. Leech, G. and Svartvik, J. *A Grammar of Contemporary English*. London: Longman, 1972.
- Quirk, R., Greenbaum, S. Leech, G. and Svartvik, J. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman, 1985.
- Renouf, A. *Lexical resolution'*, in W. Meijs (ed.), *Corpus Linguistics and Beyond (Proceedings of the Seventh International Conference on English Language Research on Computerized Corpora)*, Amsterdam: Rodopi, 121–32, 1987.
- Renouf, A. and J. Sinclair. *Collocational frameworks in English*. In *English Corpus Linguistics*, ed. by K. Aijmer and B. Altenberg, 128–143. New York: English corpus linguistics, 1991.
- Rochards J. *Communicative needs in foreign language learning*, *ELT Journal*. Volume 37/2: 111–120, 1983.
- Rowling, J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, Bloomsbury Publishing: London, 2014.
- Rundell, M. (ed.): *Macmillan Collocations Dictionary for Learners of English*. Macmillan, Oxford, 2010.
- Schmidt, R. The role of consciousness in second language learning. *Applied Linguistics*, 11, 129-158. <http://dx.doi.org/10.1093/applin/11.2.129>, 1990.

- Siepmann, D.: *Collocation, colligation, and encoding dictionaries*. Part I: lexicological aspects. *Int. J. Lexicogr.* 18(4), 409–443, 2005.
- Sinclair, J. *Beginning the study of lexis*. In *In Memory of J. R. Firth*, ed. by C. E. Bazell J. C. Catford, M. A. K. Halliday and R. H. Robins, 410–430. London: Longman, 1966.
- Sinclair, J. *Collocation: A progress report*. In *Language Topics: Essays in Honour of Michael Halliday*, ed. by R. Steele and T. Threadgold, 319–331. Amsterdam: John Benjamins. doi: 10.1075/z.lt1.66sin, 1987.
- Sinclair, J. *Grammar in the Dictionary: 104–115 and The Notion of Evidence: 130–159* in J. McH. Sinclair (ed.), 1987.
- Sinclair, J. *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Sinclair, J. *The Search for Units of Meaning*. *Textus IX* (1): 75–106, 1996.
- Sinclair, J. *The lexical item*. In *Contrastive Lexical Semantics*, ed. by E. Weigand, 1–24. Amsterdam: John Benjamins. doi: 10.1075/cilt.171.02sin, 1998.
- Sinclair, J. *Trust the Text: Language, Corpus and Discourse*. London: Routledge, 2004.
- Smadja, F. *Retrieving collocations from text: Xtract*. In *Computational Linguistics* 19 (1): 143–177, 1993.
- Smadja, F.; McKeown, Kathleen R.; Hatzivassiloglou, Vasileios. *Translating collocations for bilingual lexicons: A statistical approach*. *Computational Linguistics*, 22(1), 1–38, 1996.
- Smith, C. *The Lexical Approach: Collocation in High School English language learners*. Oregon: George Fox University, 2005.
- Stubbs, M. *Collocations and semantic profiles: On the cause of the trouble with quantitative studies*. In *Functions of Language* 2 (1): 23–55. doi: 10.1075/fol.2.1.03stu, 1995a.
- Stubbs, M. *Corpus evidence for norms of lexical collocation*. In *Principle and Practice in Applied Linguistics*, ed. by G. Cook and B. Seidlhofer, 245–256. Oxford: Oxford University Press, 1995b.
- Stubbs, M. *Text and Corpus Analysis: Computer-assisted Studies of Language and Culture*. Oxford: Blackwell, 1996.
- Stubbs, M. *On inference theories and code theories: Corpus evidence for semantic schemas*. *Text* 21(3): 437–465, 2001.
- Sung, J. *English lexical collocations and their relation to spoken fluency of adult non-native speakers*. Unpublished doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania, Pennsylvania, USA, 2003.
- The British National Corpus, version 3 (BNC XML Edition). Distributed by Bodleian Libraries, University of Oxford, on behalf of the BNC Consortium (2007). <http://www.natcorp.ox.ac.uk/>. Accessed 15 Apr 2019.
- Toury, G., 'Monitoring discourse transfer', in J. House and S. Blum-Kulka (eds.), "Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies", Tübingen: Gunter Narr, 79–94, 1986.
- Van Roey, J. *French-English Contrastive Lexicology: An Introduction*. Louvain-La-Neuve: Peetres, 1990.
- Wadsworth, Barry J. *Piaget's Theory of Cognitive Development: An Introduction for Students of Psychology and Education*. New York, McKay, 1971.
- Webster's New World Dictionary of the American Language*. Cleveland; New York: World Pub. Co., 1960.

- Webster's New Collegiate Dictionary*. 8th edition. *Webster's Ninth New Collegiate Dictionary*. Springfield (Mass.): Merriam-Webster, Inc. (abbrev. as *Webster's Collegiate*), 1973.
- Webster's New World Dictionary of the American Language*. David. Gural-nik, ed. in chief. Second College Edition. New York: Simon and Schuster. (abbrev. as *Webster's NW*), 1982.
- Webster's Third New International Dictionary of the English Language*. Chicago, etc.: G.&C. Merriam Company. (abbrev. as *Webster's III* and as *Webster HI*), 1961.
- Williams, G. *In search of representativity in specialised corpora – categorisation through collocation*. *Int J. Corpus Linguist.* 7(1), 43–64, 2002.
- Wittgenstein, L. *Philosophical Investigations* (3rd ed., G. E. M. Anscombe, Trans.). New York: Macmillan, 1953.
- Wood, M. M. *A Definition of Idiom*. Bloomington: Indiana. Indiana University Linguistics Club, 1986.
- Wray, A. *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Yorio, C. *Idiomaticity as an Indicator of Second Language Proficiency*. In K. Hyltenstam and L. Obler (eds.) *Bilingualism across the Life-Span*. Cambridge: Cambridge Universty Press pp. 55-72, 1989.
- Yorio, C. *Conventionalized Language Forms and the Development of Communicative Competence*. *TESOL Quarterly*, 14(4), 433. doi: 10.2307/3586232, 1980.
- Zhang, X. *English collocations and their effect on the writing of native and non-native college freshmen*. Indiana University of Pennsylvania: Pennsylvania, 1993.